

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า

An Application of Right Livelihood for Decreasing Problem of Trade Fraud

โดย

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.

คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759013

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า

An Application of Right Livelihood for Decreasing Problem of Trade Fraud

โดย

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.

คณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

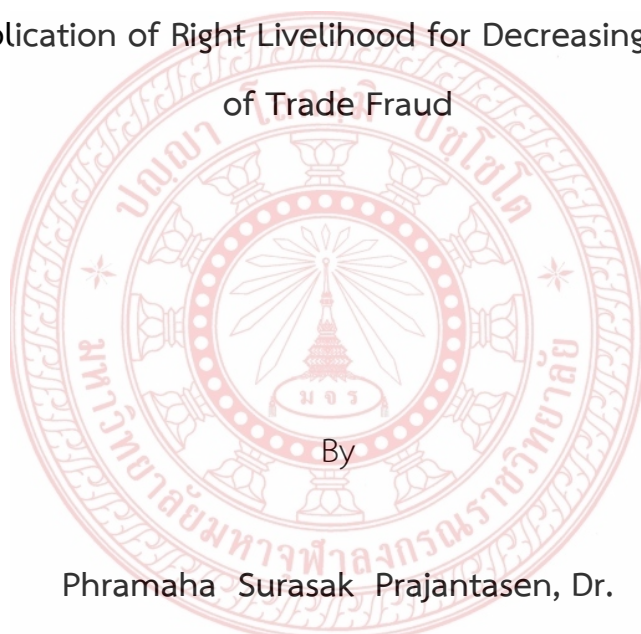
MCU RS 610759013

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

An Application of Right Livelihood for Decreasing Problem
of Trade Fraud

By

Phramaha Surasak Prajantasen, Dr.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2559

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610759013

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า
ผู้วิจัย : พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.
ส่วนงาน : คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ : ๒๕๕๙
ทุนอุดหนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาปัญหาฉ้อโกงทางการค้าในสังคมไทยปัจจุบัน ๒. ศึกษาหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา ๓. ศึกษาการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า เป็นการศึกษาวิจัยแบบประยุกต์ (Applied Research) โดยศึกษาจากเอกสาร, สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา อภิปรายกลุ่มร่วมกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมาประมวลวิเคราะห์เพื่อตอบโจทย์หัวข้อวิจัย ด้วยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการศึกษวิจัยพบว่า ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า เป็นปัญหาสำคัญในสังคมและส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง โดยถือว่า การหลอกลวงฉ้อโกงเป็นอาชญากรรมสำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อระดับจุลภาคและระดับมหภาค แต่ปัญหาดังกล่าว สามารถบริหารจัดการได้ด้วยการนำหลักสัมมาอาชีวะมาประยุกต์ใช้โดยรูปแบบการสร้างจิตสำนึกและควบคุมจิตสำนึกด้วยมาตรการทางสังคมและกฎหมาย การสร้างจิตสำนึกอย่างเป็นรูปธรรมต้องเริ่มจากภายในครอบครัวโดยการที่ผู้นำครอบครัวประพฤติปฏิบัติสัมมาอาชีวะให้เป็นตัวอย่าง และบ่มเพาะจิตสำนึกด้านความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นให้เกิดแก่เด็กและเยาวชนในครอบครัว ประกอบรวมกับมาตรการทางสังคมและมาตรการทางกฎหมาย ได้แก่ การที่สังคมไม่นิ่งดูดายต่อการอุปโภคบริโภคช่วยกันวิจารณ์สินค้าและบริการของผู้ประกอบการไว้ในระบบสื่อสารที่สืบค้นได้ง่าย เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าและบริการ ควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจการค้าไม่ให้เกิดช่องว่างในการแสวงหาผลกำไรด้วยการทุจริตฉ้อโกง และหากพบว่า ผู้ประกอบการรายใดมีความทุจริตฉ้อโกง ก็ควรดำเนินการทางกฎหมายให้เป็นตัวอย่าง โดยหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลให้เกิดความเป็นธรรมทางธุรกิจการค้าดำเนินการประชาสัมพันธ์ทางสื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงสิทธิของผู้บริโภค ช่องทางการร้องเรียนและดำเนินคดีต่อผู้ประกอบการที่มีลักษณะฉ้อโกงทางการค้า และจะต้องบังคับใช้ตัวบทกฎหมายอย่างจริงจัง รวดเร็วโดยไม่เลือกปฏิบัติ

คำสำคัญ : การฉ้อโกงทางการค้า, สัมมาอาชีวะ, ปัญหาฉ้อโกงทางการค้า

Title : An Application of Right Livelihood for Decreasing Problem of Trade Fraud

Researcher Name : Phramaha Surasak Prajantasen, Dr.

Faculty : Faculty of Buddhism
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year : 2559 (2016)

Research Grant : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

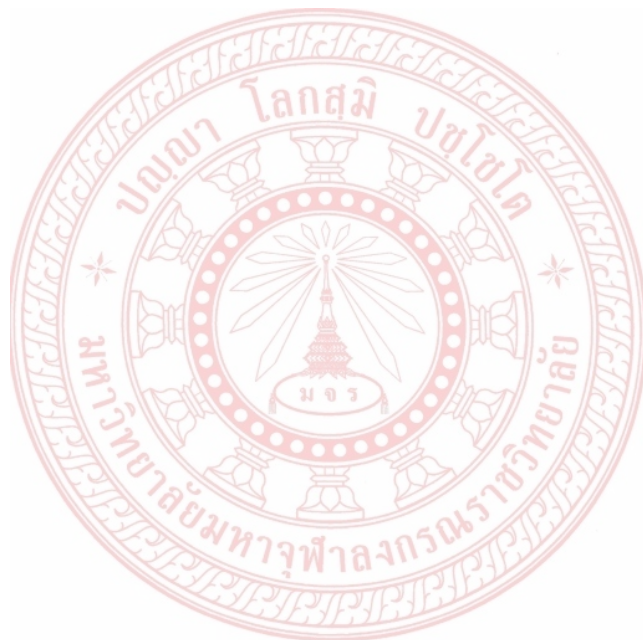
ABSTRACT

This research has objectives which are 1. To study about the fraudulent problem of trading in the current Thai society 2. To study about the principle of the Right Livelihood in Buddhism and 3. To study about the application of the Right Livelihood for decreasing the problem of trading. This research is an Applied Research which the researcher studied from the documents, interviewed several savants who had expertise in Law and Buddhism, arranged a group discussion together between experts in Law and Buddhism in order to collect the knowledge, opinions and experiences from the savants and experts for an evaluation analysis as to answer the research problems with the descriptive methodology.

The research study resulted that the problem about the trading fraud was a major problem in the society which had an effect in a broad area. It was considered that the fraudulent deception was a major crime which had an effect on both micro and macro levels. However, such problem could be managed by applying the principle of the Right Livelihood with a model of conscious building and conscious control with the measures of society and law. In order to build the objective conscious mind, it had to start within the family. The family leaders had to behave themselves by following the Right Livelihood as a role model and incubate the conscious in being honesty and being responsible for own self and another in the children and youths in the family; together with the social measure and the law measure, which the society did not ignore the consumption, helped criticizing the products and services of the entrepreneurs in an easy-to-search communication system as being part of the decision making in choosing the product and service, controlled the entrepreneurs not to have a gap in searching for interests by fraud.

And if it was found out that any traders has performed fraudulent action, they should be proceeded with the legal actions, as being an example, by the governmental public division for the justice in the trading and also made the media press release to the people in order for them to understand the right of consumer, the channel in complaining and the lawsuit against the entrepreneurs who had suspicious in the trading fraud. There should be serious and sudden law enforcement without any discrimination.

Keywords : trading fraud, Right Livelihood, fraudulent problem in trading

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงอย่างสมบูรณ์ด้วยความเมตตาช่วยเหลือและกำลังการสนับสนุนจากท่านผู้รู้ทั้งหลายที่มีต่อผู้วิจัย ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณพระพรหมบัณฑิต อธิการบดี, พระราชปริยัติกวี รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ, พระราชปริยัติมุนี คณบดีคณะพุทธศาสตร์ และพระสุธีรัตนบัณฑิต ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ขออนุโมทนาขอบคุณ ศ.ดร.คณิต ณ นคร, ศ.ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ, ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน, ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร, ผศ.ดร.ธานี วรรณ, ผศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง, ผศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี, ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ, ดร.สุภัสสิ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, ท่านอัยการอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน, อาจารย์เดชอุดม แสงบุญ ตลอดจนอาจารย์ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ ที่ได้กรุณาแนะนำข้อมูลทางด้านกฎหมายให้แก่ผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มงานจนถึงขั้นตอนสุดท้ายของงาน

สุดท้ายนี้ ประโยชน์อันเกิดจากการทำงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมนำไปแก่บิดา มารดา ผู้ให้กำเนิด ครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมให้ความรู้แก่ผู้วิจัย ตลอดจนครูอาจารย์ที่ผู้วิจัยอาศัยหนังสือและตำราของท่านในการศึกษาค้นคว้าจนสำเร็จเป็นงานวิจัยเล่มนี้ และขออ้ออิงอาศัยอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยบันดาลให้ทุกท่านมีความสุขสวัสดิ์ตลอดไป

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract)	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	๕
๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย	๕
๑.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย	๗
๑.๘ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๓
บทที่ ๒ แนวคิดเกี่ยวกับความกฎหมายฉ้อโกงทางการค้า	๑๔
๒.๑ ความเป็นมาของหลักสุจริต.....	๑๔
๒.๒ วิวัฒนาการเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกงตามกฎหมายไทย.....	๑๘
๒.๓ ความผิดฐานฉ้อโกงและองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกง	๑๘
๒.๔ ความผิดฐานขายของโดยหลอกลวงและองค์ประกอบความผิดฐานขายของโดย หลอกลวง	๓๘
บทที่ ๓ สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา	๓๙
๓.๑ ความหมายของสัมมาอาชีวะ.....	๓๙
๓.๒ หลักการของสัมมาอาชีวะ	๔๑
๓.๓ ความสำคัญของสัมมาอาชีวะ	๔๓
๓.๔ เป้าหมายของสัมมาอาชีวะ.....	๕๒
๓.๕ สรุปสาระสำคัญ.....	๕๖
บทที่ ๔ การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า.....	๕๗
๔.๑ กำหนดขอบเขตการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ.....	๕๗
๔.๒ วิเคราะห์การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า.....	๕๘
๔.๓ รูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า	๗๘

บทที่ ๕ บทสรุป.....	๘๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๘๘
๕.๑.๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการฉ้อโกงทางการค้า.....	๘๘
๕.๑.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะ.....	๘๙
๕.๑.๓ ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการ ฉ้อโกงทางการค้า	๘๙
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๙๐
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้.....	๙๐
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป.....	๙๐
บรรณานุกรม.....	๙๒
ภาคผนวก	๙๔
ภาคผนวก ก บทความ.....	๙๕
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๐๓
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับ ของโครงการ.....	๑๐๕
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์.....	๑๐๘
ภาคผนวก จ รูปภาพกิจกรรม.....	๑๑๘
ภาคผนวก ฉ แบบสรุปโครงการวิจัย	๑๒๔
ประวัตินักวิจัย.....	๑๒๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการประกอบธุรกิจเ็นทางเอาเปรียบผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน มีให้เห็นกันทุกวันในหน้าหนังสือพิมพ์ สาเหตุล้วนเกิดจากการไม่ประกอบอาชีพโดยสัมมาอาชีพะ ไม่เป็นไปตามหลักการประกอบธุรกิจโดยชอบด้วยหลักกฎหมายสากล อันได้แก่ หลัก Good Faith (หลักความสุจริตเ็นทางการค้า) วิธีการเ็นการดำเนินธุรกิจแบบฉ้อโกงทางการค้า มีหลายรูปแบบ ทั้งการขายสินค้าโดยหลอกลวงให้เชื่อเ็นแหล่งกำเนิด ชนิด คุณภาพ และปริมาณของสินค้า ทั้งวิธีการอำพรางซ่อนเร้นความจริงของสินค้า ทั้งการโฆษณาเกินความจริงหรือการขายสินค้าที่อาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ การสร้างนโยบายใด ๆ โดยอาศัยช่องว่างทางกฎหมายเพื่อเอาเปรียบผู้บริโภค เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า การประกอบธุรกิจการค้าของผู้ขายไม่ได้เป็นไปตามหลักสัมมาอาชีพะ ส่งผลให้ประชาชนผู้บริโภคได้รับความเดือดร้อน ปัญหาเหล่านี้สามารถนำหลักสัมมาอาชีพะมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความสมดุลเ็นทางธุรกิจการค้า มีความสุขทั้งฝ่ายผู้ขายและผู้ซื้อ ผู้ขายได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเป็นกำไรที่พอเหมาะสม ผู้ซื้อได้รับสินค้าที่ปลอดภัย มีคุณภาพ โดยสัมมาอาชีพะนี้หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ ไม่ประกอบด้วยการเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ว่าด้วยกาย ด้วยวาจา เ็นองค์อริยมรรคประการหนึ่งในอริยมรรคมีองค์แปด คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีพะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ อริยมรรคมีองค์แปดนี้ เ็นทุกชนิดโรธคามินีปฏิปทา ข้อปฏิบัติเพื่อการนำไปสู่การพ้นทุกข์ เ็นทางโลกุตระธรรม สัมมาอาชีพะนี้เ็นข้อปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์ โดยการเลี้ยงชีพที่ไม่ก่อเวร เ็นทางโลกียะธรรม สัมมาอาชีพะนี้เ็นข้อฝึกตนของผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ตนปลอดภัยจากความรับผิดชอบทางกฎหมาย ซึ่งถ้าผู้ประกอบธุรกิจมีการเลี้ยงชีพชอบ ไม่เบียดเบียนคดโกงด้วยการกระทำ ไม่ว่าจะด้วยการผลิตสินค้าปลอม หรือขายสินค้าที่เสื่อมคุณภาพหรือไม่มีคุณภาพ ขายสินค้าให้ตรงตามคำพรรณนา ไม่โกหกหลอกลวงบิดบังอำพรางราคา การโฆษณาขายสินค้าเป็นไปตามความจริง ส่งมอบสินค้าตามที่ตนได้พรรณนาไว้ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่อาศัยช่องว่างของกฎหมายทำสัญญาเอาเปรียบผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เ็นธรรม มีความรู้สึกละอายเ็นชั่ว กลัวเ็นบาป มีความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้ซื้อสินค้า หากผู้ประกอบธุรกิจสามารถยกระดับจิตใจสู่การปฏิบัติสัมมาอาชีพะจนเกิดสำนึกเ็นกุตระธรรมเสมอ ปฏิรูปธุรกิจเ็นแบบเก่าที่มีการฉ้อโกงทางการค้า สู่การประกอบธุรกิจเ็นแบบใหม่ที่มีสัมมาอาชีพะเ็นพื้นฐาน จะนำมาซึ่งความสุขของประชาชน และทำตนให้ปลอดภัยจากกฎหมายบ้านเมืองอีกด้วย

นอกจากนี้แล้ว สัมมาอาชีวะเป็นหลักการเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบไม่เบียดเบียนกัน ไม่ข้องเกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมาย ไม่ผิดหลักประเพณีวัฒนธรรมและหลักศีลธรรมของสังคม ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า บางอาชีพเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมายและผิดศีลธรรม เช่น การประกอบธุรกิจที่มีลักษณะฉ้อโกงดังกล่าวมาแล้ว รวมถึงอาชีพค้าขายสิ่งของผิดกฎหมาย บางอาชีพผิดกฎหมายแต่ไม่ผิดศีลธรรมก็มี เช่น อาชีพโสเภณี การเลี้ยงชีพด้วยการขอทาน บางอาชีพไม่ผิดกฎหมายแต่ผิดศีลธรรม เช่น อาชีพฆ่าสัตว์ขายเป็นอาหาร เลี้ยงสัตว์ให้เขาเอาไปฆ่า ขายสุรา เมรัย และมีชะบางประเภทในอาชีพเหล่านี้ อาชีพที่ไม่ผิดกฎหมายและไม่ผิดศีลธรรมยอดเยี่ยมที่สุด ดังอาชีพต่าง ๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ก็เป็นอาชีพที่ไม่ผิดกฎหมายและไม่ผิดศีลธรรม เช่นอาชีพโสเภณี ในพุทธกาลจัดเป็นสัมมาอาชีวะ จึงมีโสเภณีหลายท่านได้รับการยอมรับจากสังคมและสามารถบรรลุธรรมเป็นอริยบุคคลได้ด้วย อาทิ นางสิริมา ซึ่งประพาศปฏิบัติอริยมรรคมีองค์แปดให้เจริญถึงวิปัสสนาญาณ จนมรรคสัมมัตติบรรลุมรรคญาณ ผลญาณ ในโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล ดังนั้น การประกอบธุรกิจยุคใหม่ จึงควรเป็นการประกอบธุรกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานศีลธรรมในข้อสัมมาอาชีวะ ดังพระพุทธพจน์ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพุทธตรัสว่า

อริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ละการเลี้ยงชีพที่ผิดเสีย สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงชีพที่ชอบ ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จความเป็นอยู่ด้วยสัมมาอาชีวะ เว้นขาดจากการโกงด้วยตราขัง ของปลอม เครื่องตวงวัด และการรับสินบน การหลอกลวงตลบตะแลง เว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และกรรโชก^๑

การดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักสัมมาอาชีวะ ต้องประกอบด้วยความเพียรพยายามทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ มีสติ สัมปชัญญะ ใฝ่งานดำเนินไปสู่ความสำเร็จ การประกอบสัมมาอาชีวะจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้นจะขาดความเพียรไม่ได้ คือ เริ่มด้วยการสร้างความพอใจในกิจกรรมงานหรืออาชีพที่ตนทำอยู่ด้วยความพยายามอุตสาหะ ไม่ทอดทิ้ง ความสำเร็จจะตามมาในที่สุด นอกจากความเพียรแล้ว การมีสติสัมปชัญญะ ไม่เพลิน ไม่เลินเล่อ มีความระมัดระวังตื่นตัวต่อหน้าที่การงาน มีความพร้อมอยู่เสมอ

นอกจากนี้การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะ ยังมุ่งถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในลักษณะของการทำลายแก่ผู้อื่นรวมถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สัมมาอาชีวะ^๒ จึงเป็นองค์หนึ่งในอริยมรรค ถ้าคนในสังคมจำนวนมากที่สุด มีอาชีพที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สังคมจะมีความสุข สังคมที่ละเลยต่อความถูกต้องในการเลี้ยงชีพ ชีวิต

^๑ที.มหา. (ไทย) ๒/๒๙๙/๒๗๕

^๒ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๔), หน้า ๖๒.

สำคัญผิดเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม ย่อมไม่เกิดผลดีต่อประชาชนและสังคมนั้นและรวมถึงสังคมอื่นด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะดังกล่าว พอสรุปได้ว่า หลักสัมมาอาชีวะนั้นเป็นหลักการที่มุ่งถึงความสุจริต โปร่งใส ซื่อสัตย์ ความเพียรพยายาม ในการประกอบอาชีพ มุ่งความรู้จักประมาณตนในการดำรงชีพ ไม่ประพฤติดนด้วยการหลอกลวงผู้อื่น เพื่อให้เกิดความพอดี ความสมดุลในการดำเนินชีวิต และสามารถใช้ชีวิตเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวมได้เป็นอย่างดี ทำให้สังคมไม่มีความเดือดร้อน ประกอบอาชีพอยู่ในกรอบของกฎหมายของสังคมและกรอบของศีลธรรม

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า หลักธรรมในข้อสัมมาอาชีวะ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้ โดยการสร้างสำนึกสัมมาอาชีวะให้แก่ผู้ประกอบการไม่ว่าจะด้วยมาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางสังคม หรือยกระดับสู่การปฏิบัติจนเกิดสำนึกหยั่งลงมั่นด้วยความรู้สึกละอายในชั่ว กลัวในบาป ของผู้ประกอบการค้าทั้งหลาย จะนำมาซึ่งความสุขของประชาชน งานวิจัยของผู้วิจัยจึงเป็นงานใหม่ และมีความน่าสนใจทั้งในทางสังคม ทางกฎหมายและทางพุทธศาสนา และเป็นงานที่ยังไม่มีผู้ใดเคยวิจัยมาก่อน ผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยนี้ จะสามารถลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า และสร้างรูปแบบการประกอบธุรกิจยุคใหม่ให้เกิดขึ้นแก่สังคมไทยได้ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าในสังคมไทยปัจจุบัน
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๓ ศึกษาการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าในสังคมไทยปัจจุบัน เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา มีว่าอย่างไร
- ๑.๓.๓ หลักสัมมาอาชีวะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้หรือไม่ อย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการบริหารจัดการงานด้านการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยศึกษาถึงปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าและหลักสัมมาอาชีวะ เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า โดยการศึกษาจากเอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยคือปัญหาด้านการฉ้อโกงทางการค้า โดยเน้นศึกษาในคัมภีร์พระไตรปิฎก ประมวลกฎหมาย

แพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ ประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกงความผิดเกี่ยวกับการค้าต่าง ๆ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ พระราชบัญญัติว่าด้วยสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยใช้วิธีจัดเก็บข้อมูลจากเอกสารและตำราทางกฎหมาย หอสมุดแห่งชาติ และห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

๑.๔.๑.๑ สืบค้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมา กฎหมาย และปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า

๑.๔.๑.๒ สืบค้นหลักสัมมาอาชีวะจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในงานวิจัยนี้ มีขอบเขตด้านเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายและพระพุทธศาสนา ดังนี้

- ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าในสังคมไทยยุคปัจจุบันมีมากน้อยเพียงใด
- ทางกฎหมายให้ความสำคัญต่อปัญหาการฉ้อโกงทางการค้ามากน้อยเพียงใด
- ปัญหาฉ้อโกงทางการค้าส่งผลกระทบต่อสังคมในทางใดบ้าง
- ปัญหาฉ้อโกงทางการค้ามีความสัมพันธ์กับอาชญาวิทยาในทางอาญามากน้อยเพียงใด
- มาตรการทางกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเพื่อลดปัญหาฉ้อโกงทางการค้ามีหรือไม่ อย่างไร
- สัมมาอาชีวะคืออะไร มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร
- สัมมาอาชีวะมีความสัมพันธ์กับสัมมาทิฐิอย่างไร
- เป็นไปได้หรือไม่ว่า หากเราถือปฏิบัติหลักสัมมาอาชีวะอย่างเคร่งครัดแล้ว เราจะไม่ประสบความร่ำรวยโภคทรัพย์
- เราสามารถประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะมาประกอบการค้าขายหรือการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ในยุคปัจจุบัน
- ในการประกอบอาชีพค้าขาย เราควรถือหลักการสัมมาอาชีวะอย่างเคร่งครัดหรือไม่

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า นี้ กำหนดเวลาของการค้นคว้าวิจัย ๕ ปี ย้อนหลัง กล่าวคือ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐ เพื่อตอบสนองโจทย์วัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประเด็น คือ

๑. เพื่อศึกษาปัญหาข้อถกเถียงการค้ำในสังคมไทยปัจจุบัน
๒. เพื่อศึกษาหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา
๓. ศึกษาการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการค้ำข้อถกเถียงการค้ำ

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ข้อถกเถียงการค้ำ หมายถึง การใช้อุบายหลอกลวงเพื่อเอาเปรียบผู้บริโภคในทางการค้ำ
การประยุกต์ใช้ หมายถึง การนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์

สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพโดยปราศจากการเบียดเบียนหลอกลวงผู้บริโภค

๑.๖ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

๑.๖.๑ การดำเนินการวิจัยด้านเอกสาร

๑) สืบค้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาและปัญหาการข้อถกเถียงการค้ำ

๒) สืบค้นหลักธรรมเรื่องสัมมาอาชีวะจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙

๑.๖.๒ การดำเนินการวิจัยด้านภาคสนาม

ในการดำเนินการวิจัยภาคสนาม แบ่งการดำเนินการออกเป็น ๒ ส่วน ส่วนแรกเป็นความต้องการทราบปัญหาการข้อถกเถียงการค้ำ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ และส่วนที่สอง เป็นการสร้างแนวทางการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการข้อถกเถียงการค้ำ โดยจัดให้มีการสนทนากลุ่มระหว่างผู้วิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อสร้างแนวทางร่วมกัน

๑.๖.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยนี้ จะแบ่งเป็นเครื่องมือสองประเภท ได้แก่

๑) แบบคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้จัดทำแบบคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา โดยแบ่งการสัมภาษณ์เป็นสองส่วน ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายจำนวน ๔ ท่าน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาจำนวน ๕ ท่าน รวมจำนวน ๙ ท่าน ดังนี้

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ได้แก่

๑. ศ.ดร. วัชระ งามจิตรเจริญ ศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาปรัชญา

๒. ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๓. ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ได้แก่

๑. ศ.ดร.คณิต ณ นคร นักวิชาการนิติศาสตร์

๒. นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด

สำนักงานอัยการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รักษาการในตำแหน่งอัยการจังหวัดเบตง

๓. ดร.สุภัชลี เทพหัสติน ณ อยุธยา นักวิชาการนิติศาสตร์

๔. ผศ.ดร.ธานี วรภัทร ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาทางนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

๒) แบบการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อการสนทนากลุ่มให้มีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งในด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา จำนวน ๗ ท่าน โดยเป้าหมายของการสนทนากลุ่ม เป็นไปเพื่อให้ผู้วิจัยสามารถสอบถามข้อสงสัยจากผู้เชี่ยวชาญ และสามารถนำข้อมูลที่ได้จากสนทนากลุ่มมาสร้างแนวทางในการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า

ผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มทั้ง ๗ ท่าน ได้แก่

๑. ผศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๒. ผศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี รองคณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๓. ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ม.มหาจุฬาลงกรณ์ราช

วิทยาลัย

๔. ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ หัวหน้าภาควิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๕. ผศ.ดร.ธานี วรภัทร ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาทางนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

๖. นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด

สำนักงานอัยการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รักษาการในตำแหน่งอัยการจังหวัดเบตง

๗. อาจารย์ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ นักวิชาการกฎหมายและพระพุทธศาสนา,

อาจารย์พิเศษประจำวิชากฎหมายทั่วไป คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

๑.๖.๔ การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือวิจัยจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นการรอบในการกำหนดประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและหัวข้อการสนทนากลุ่ม และนำเครื่องมือวิจัยทั้งหมดให้ผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจสอบและรับรองเครื่องมือวิจัย

๑.๖.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

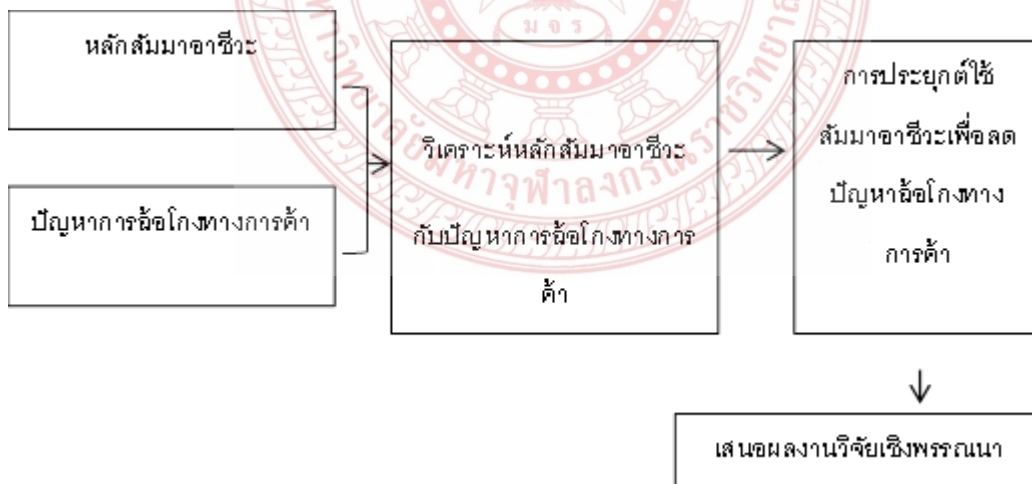
ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาข้อมูลด้านเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าและสัมมาอาชีวะ

๑.๖.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้ เพื่อนำไปสู่การศึกษาข้อมูลภาคสนาม และนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนามมาวิเคราะห์เพื่อคิดหาแนวทางการในการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า นำแนวทางดังกล่าวเข้าสู่การสนทนากลุ่มเพื่อหาความลงตัวและความเป็นไปได้โดยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ และสรุปเป็นผลงานการวิจัยต่อไป

๑.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดของโครงการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๘ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า ปัจจุบันยังไม่มีเอกสารงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ที่กล่าวถึงเรื่องนี้โดยตรง มีเพียงเอกสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับเรื่องนี้เท่านั้น คือ

๑.๘.๑ **ปัทมาภรณ์ กฤษณायุทธ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษากรณีการหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ต” จากการวิจัยพบว่า รูปแบบการหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะการได้ไปซึ่งข้อมูลส่วนตัวหรือข้อมูลบัตรเครดิตโดยไม่ได้รับอนุญาต โดยเห็นว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ไม่ใช่ทรัพย์สินที่

จะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ได้แม้แต่การให้คำจำกัดความในทางกฎหมายอาญาของคำว่า ทรัพย์และ ทรัพย์สิน ที่ยังไม่มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ถือ ว่าเป็นทรัพย์สิน ตามองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกงหรือไม่ นอกจากนี้การได้ไปซึ่งการบริการไม่ถือ เป็นการได้ไปซึ่งทรัพย์ในองค์ประกอบความผิดฐานลักทรัพย์ สำหรับปัญหาที่สำคัญและควรได้รับการ แก้ไขได้แก่ การหลอกลวงทางอินเทอร์เน็ตที่เป็นการนำข้อมูลและข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งสามารถ ประมวลผลได้ด้วยตัวของมันเองไปใช้ประโยชน์ในการกระทำความผิดต่อไป ข้อมูลที่ผู้หลอกลวง (ผู้กระทำความผิด) ได้มานั้นอาจนำไปใช้เองหรือเอาให้ผู้อื่นไปใช้ประโยชน์และทำให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน จากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ไม่ถือว่าเป็นความผิดลักทรัพย์ความผิดฐานฉ้อโกงและความผิด เกี่ยวกับบัตรเครดิตอิเล็กทรอนิกส์แต่อย่างใด

๑.๘.๒ **ชยธร วิชาโคตร**^๓ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความผิด ฐานฉ้อโกง” จากการวิจัยพบว่า ความผิดฐานฉ้อโกง เป็นการก่ออาชญากรรมในด้านทรัพย์สิน มี รูปแบบของการกระทำที่มีความหลากหลายและแยบยลมากยิ่งขึ้น แต่ตามกฎหมายอาญาของไทย การจะลงโทษผู้กระทำความผิดได้ต้องเป็นกรณีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิด แต่หากพิจารณาถึง กลวิธีอันแยบยล อันอาจทำให้ประชาชนหลงเชื่อแล้ว ย่อมไม่สาสมกับความผิดที่จะได้รับ สรรเสริญ ปาลวัฒน์วิไชย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความผิดฐานฉ้อโกงกับการประกอบธุรกิจขายตรง” จากการวิจัย พบว่า อาชญากรรมทางเศรษฐกิจมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากอาชญากรรมธรรมดา เป็น อาชญากรรมซึ่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ โดยมีได้จำกัดเฉพาะความผิด ตามกฎหมายอาญาเท่านั้น ผู้กระทำความผิดดังกล่าวมักจะเป็นผู้มีสถานภาพทางสังคม มีตำแหน่ง หน้าที่การงานสูงและมีความรู้ จึงสามารถอาศัยความเชื่อถือในการทำโฆษณาชวนเชื่อได้

๑.๘.๓ **ประยงค์ แก้วกลิ่น** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การฉ้อโกงประกันชีวิต : เปรียบเทียบ กฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ” จากการวิจัยพบว่า อาชญากรรมเกี่ยวกับการฉ้อโกงการ ประกันชีวิตนั้นวันจะเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆและการก่ออาชญากรรมนั้นสร้างความเสียหายเป็นจำนวน มหาศาลให้กับระบบเศรษฐกิจสังคม และประเทศชาติ และในหลายครั้งที่การฉ้อโกงเงินประกันชีวิต นั้น ทำให้ผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้ถูกเอาประกันชีวิตต้องสูญเสียชีวิต แต่กฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับ ความผิดฐานฉ้อโกงที่มีใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอที่จะเข้ามาควบคุมการฉ้อโกงการประกัน ชีวิตที่เป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจได้ และไม่มีกฎหมายบัญญัติความผิดฐานฉ้อโกงการประกันชีวิต ไว้โดยเฉพาะ ทำให้ไม่มีการฟ้องร้องคดีเกี่ยวกับการฉ้อโกงการประกันชีวิต เป็นเหตุให้มีการฉ้อโกงการ ประกันชีวิตเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่างกับความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ เป็นอีกมาตราหนึ่งต่างหากและสามารถบังคับใช้ได้ผลดี หากเปรียบเทียบความร้ายแรงระหว่าง การฉ้อโกงประกันวินาศภัยกับการฉ้อโกงประกันชีวิตแล้วจะเห็นว่าการฉ้อโกงการประกันชีวิตนั้นมีความ

^๓ชยธร วิชาโคตร, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกง”, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๓) : หน้า ๑๖๓.

ร้ายแรงกว่าการฉ้อโกงประกันวินาศภัยอย่างมากมาย เพราะการฉ้อโกงการประกันชีวิตนั้นอาจส่งผลร้ายถึงชีวิตของผู้เอาประกันชีวิตหรือผู้ถูกเอาประกันชีวิต ส่วนการฉ้อโกงประกันวินาศภัยนั้น เพียงแต่ทำความเสียหายแก่ทรัพย์สินเท่านั้น วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงมุ่งศึกษาปัญหาของการฉ้อโกงเกี่ยวกับการประกันชีวิตและการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันว่ามีความเหมาะสมหรือความไม่เหมาะสมอย่างไร ซึ่งจากการศึกษาวิจัยแล้วเห็นว่าควรมีกฎหมายอาญาบัญญัติความผิดฐานฉ้อโกงการประกันชีวิตไว้ด้วยเฉพาะให้เหมือนกับการฉ้อโกงประกันวินาศภัย เพื่อให้สามารถป้องกันปราบปรามอาชญากรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับการฉ้อโกงการประกันชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมสำหรับผู้ร่วมเอาประกันชีวิตทุกคนและเกิดความสงบสุขในสังคม

๑.๘.๔ **ภัทรภรณ์ พรหมนุชาธิป** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การฉ้อโกงเกี่ยวกับการซื้อขายผลิตภัณฑ์ล่วงหน้า : ศึกษากรณีการบังคับใช้กฎหมาย” จากการวิจัยพบว่า การฉ้อโกงเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้านั้นกระทำลงทั้งโดยผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายล่วงหน้าและโดยผู้ประกอบการซื้อขายล่วงหน้าซึ่งอาศัยช่องทางที่มีในการกระทำความผิด ประเทศต่างๆ ได้บัญญัติกฎหมายกำหนดให้การกระทำที่เป็นการฉ้อโกงในตัวเองและไม่ใช่การฉ้อโกงในตัวเองแต่เชื่อมโยงกับการฉ้อโกงเป็นความผิดซึ่งรวมถึงการประกอบธุรกิจโดยไม่ได้รับอนุญาต ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร การปั่นตลาด การใช้ข้อมูลวงใน การเผยแพร่ข้อความเท็จ การฉ้อโกง ยักยอกและกระทำผิดหน้าที่ มีการบัญญัติบทสันนิษฐานที่ผลักภาระการพิสูจน์และกำหนดให้การสมคบและการพยายามกระทำความผิดเป็นความผิด ในการบังคับใช้กฎหมายมีการจัดตั้งและให้อำนาจหน่วยงานตามกฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายล่วงหน้าและหน่วยงานสอบสวนพิเศษดำเนินการมาตรการทางอาญาแก่ผู้กระทำความผิดและยังให้องค์กรกำกับดูแลตนเองดำเนินการอีกด้วย หากนำมาตราการต่าง ๆ มาใช้ในประเทศไทยจะช่วยเสริมสร้างความมีประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายและน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์

๑.๘.๕ **พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตโต)**^๕ ได้กล่าวถึงสัมมาอาชีวะไว้ว่า “สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ ได้แก่ ละมิจฉาชีพ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาชีพ รวมถึงความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพสุจริต เช่น ทำงานไม่ให้คั่งค้างอากุล”

๑.๘.๖ **พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต)**^๕ ได้สรุปหลักการทั่วไปเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะไว้ว่า ๑. การแสวงหาปัจจัยสี่ของคนมีเป้าหมายมุ่งให้ทุกคนมีปัจจัยสี่พอเพียงที่จะเป็นอยู่ เป็นการถือเอาคนเป็นหลักไม่ใช่ตั้งเป้าหมายไว้ที่ความมั่งคั่งพร้อมบริบูรณ์ซึ่งถือเอาวัตถุเป็นหลัก ๒. ความมีปัจจัยสี่ที่พอเพียงกับความต้องการของชีวิต หรือแม้จะมีวัตถุที่พร้อมบริบูรณ์ก็ไม่ใช่เป้าหมายในตัวของมันเองเพราะเป็นเพียงขั้นศีล เป็นเพียงวิธีการขั้นตอนหนึ่งสำหรับช่วยให้ก้าวต่อไปสู่จุดหมายที่สูงกว่า

^๕พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตโต), อ้างแล้ว, หน้า ๗๖๙.

^๕พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒), หน้า ๗๙๖.

เท่านั้น ๓. สัมมาอาชีวะไม่ใช่หมายถึงเพียงการใช้แรงงานให้ได้มาซึ่งปัจจัยเลี้ยงชีวิตโดยชอบธรรมเท่านั้น แต่หมายถึงการทำหน้าที่อย่างถูกต้องที่ทำให้เป็นผู้สมควรได้รับปัจจัยมาเลี้ยงชีวิต

๑.๘.๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต)^๖ ได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ คือ เศรษฐศาสตร์สายกลางหรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมปฏิปทา เนื่องด้วยมีระบบชีวิตหรือวิถีชีวิตในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่ามรรค นั้นก็มีชื่อชัดๆ แล้วว่ามีมัชฌิมปฏิปทา คือ ความเป็นกลาง ๆ เป็นความพอดีนั่นเองแต่สังคมไทยในปัจจุบันระบบเศรษฐกิจเป็นระบบทุนนิยมการประกอบอาชีพที่หลากหลายในสังคม เช่น แพทย์ เกษตรกร พ่อค้า ข้าราชการ นักการเมือง และอื่นๆ อีกมากมายหลายอาชีพ เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อน เช่น การขายสุราถ้าขายสุราที่เสียภาษีให้รัฐบาลถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกกฎหมาย แต่ถ้าขายสุราที่ไม่เสียภาษีให้รัฐบาลถือว่าผิดกฎหมาย แต่ถ้าพิจารณาในด้านศีลธรรมการขายสุราถือเป็นมิถนาวณิชชา ผิดศีลข้อที่ ๕ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นว่าการแสวงหาผลประโยชน์เป็นเป้าหมายโดยไม่คำนึงถึงจริยธรรม เป็นสังคมที่เห็นแก่ตัวเอารอดเอาเปรียบ ดังนั้น ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องสัมมาอาชีวะจึงไม่น่าจะเพียงพอ แท้ที่จริงน่าจะมีการวิจัยว่า กรอบความคิดเกี่ยวกับหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนาแบ่งเป็นประเภทไว้อย่างไร มีความสัมพันธ์กับหลักธรรมอื่นในการปฏิบัติอย่างไร มีหลักการสำคัญอย่างไร และมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อบุคคล สังคม และประเทศอย่างไร

๑.๘.๘ สมชาย เทพทานา ได้กล่าวถึงสัมมาอาชีวะไว้ว่า “การประกอบสัมมา-อาชีวะจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้นจะขาดความเพียรไม่ได้ คือ เริ่มด้วยการสร้างความพอใจในกิจกรรม หรืออาชีพที่ตนทำอยู่ด้วยความพยายาม อุตสาหะ ไม่ทอดทิ้ง ความสำเร็จจะตามมาในที่สุด นอกจากความเพียรแล้ว การมีสติสัมปชัญญะ ไม่เพลิน ไม่เลินเล่อ มีความระมัดระวังตื่นตัวต่อหน้าที่การงาน มีความพร้อมอยู่เสมอ

๑.๘.๙ ประเวศ ะสี^๗ ได้กล่าวถึงสัมมาอาชีวะไว้ว่า “สัมมาอาชีวะเป็นองค์หนึ่งในอริยมรรค ถ้าคนในสังคมจำนวนมากที่สุดมีอาชีพที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สังคมจะมีความสุข”

๑.๘.๑๐ กรมการศาสนา^๘ ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีวะไว้ว่า “สัมมาอาชีวะหมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ เว้นมิถนาวณิช ทุจริต ผิดกฎหมายและศีลธรรมประเพณี”

^๖พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เมื่อดทราย, ๒๕๔๕, หน้า ๓๕-๓๖.

^๗ประเวศ ะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม, อ่างแล้ว, หน้า ๖๒.

^๘กรมการศาสนา, คู่มือการศึกษานักธรรมศึกษาชั้นตรี, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๖.

๑.๘.๑๑ **วคิน อินทสระ**^๔ ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีวะไว้ว่า สัมมาอาชีวะหมายถึงเอาอาชีพสุจริตโดยตรงอาชีพอะไรก็ได้ที่สุจริต จัดเป็นสัมมาอาชีวะทั้งหมด มีพระพุทธพจน์ในหัวข้อสัมมาอาชีวะนี้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย สัมมาอาชีวะ นี้เรียกว่า สัมมาอาชีโว” อธิบายถึงการค้าขายที่เป็นมิจฉาอาชีวะที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงการค้าขาย ๕ อย่างว่าเป็นมิจฉาอาชีวะ คือ การค้าขายที่ผิดอุบาสกไม่ควรประกอบการค้าชนิดนั้นๆ คือ ๑. ค้าขายเครื่องประหาร ๒. ค้าขายมนุษย์ ๓. ค้าขายสัตว์เป็นอาหาร ๔. ค้าขายน้ำเมา ๕. ค้าขายยาพิษ และได้ให้ทรงสนทนเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า คำว่าอุบาสกหมายถึงเอาผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาทั้งหมด ในสังคมนี้มีอาชีพอยู่มากมายหลายชนิดผู้ที่ประกอบอาชีพทางการค้าแม้จะไม่ค้าขายห่าอย่างดังกล่าว ก็ยังมีสินค้าอื่นๆ อีกมากมาย อันเป็นทางให้ประกอบอาชีพได้ อาชีพอื่นๆ ที่สุจริตไม่ผิดกฎหมายและศีลธรรม ถือว่าเป็นสัมมาอาชีโว การประกอบอาชีพใดก็ตามถ้าสุจริตในอาชีพนั้นก็ถือว่าเป็นมิจฉาอาชีพ เช่น มีอาชีพเป็นข้าราชการแต่ทุจริตในหน้าที่ ก็จะกลายเป็นมิจฉาอาชีพ เป็นต้น สวาทของพระอริยะเวณมิจฉาชีพต่างๆ แล้วประกอบแต่สัมมาชีพ ทำอาชีพของตนให้บริสุทธิ์สะอาดเรียกว่า อาชีวะปารีสุทธิ เป็นองค์สำคัญข้อหนึ่งของศีลและสรุปว่าสัมมาอาชีวะ เป็นมรรคองค์หนึ่งในแปดประการอันมีอานุภาพอำนวยประโยชน์สุขแก่ผู้ปฏิบัติตั้งแต่ประโยชน์ส่วนตัวครอบครัวและสังคมประเทศชาติ

๑.๘.๑๒ **พระมหาไพบูลย์ สุนติกโร** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของชุมชนตามหลักสัมมาอาชีวะกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ๑. พฤติกรรมตามหลักของชุมชนตามหลักสัมมาอาชีวะโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากและเมื่อจำแนกตามเขตที่ตั้งและรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลพบว่าแตกต่างกัน ๒. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ๓. พฤติกรรมของชุมชนตามหลักสัมมาอาชีวะกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนมีความสัมพันธ์ทางบวก

๑.๘.๑๓ **พระครูพัฒนกิจจานุรักษ์** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาหลักสัมมาอาชีวะของพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหลักเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการศึกษาวิจัยพบว่าพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สอดคล้องกับนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสามารถพึ่งตนเองได้ มีการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ยึดทางสายกลาง ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ไม่ตกเป็นทาสอบายมุข วัตถุนิยมและบริโภคนิยม หลักสัมมาอาชีวะเน้นการประกอบอาชีพที่ไม่มีผลเสียแก่มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย นอกจากนี้สัมมาอาชีวะ ยังหมายถึง การเลี้ยงชีพที่ถูกต้องตามทำนองครองธรรม ไม่ผิดหลักศีลธรรม ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตน และผู้อื่น ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น หลอกหลวงผู้อื่นเลี้ยงชีวิต การค้าขาย หรือประกอบกิจการงานที่ผิดกฎหมายเลี้ยงชีวิต เบียดบัง ประจบสอพลอ บีบบังคับ ทุจริตคอร์รัปชั่น เป็นต้น

^๔วคิน อินทสระ, **พุทธปรัชญาเถรวาท**, พิมพ์ครั้งที่ ๓ , (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๑๒.

๑.๘.๑๔ **พระมหานรงค์ กนตสีโล** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา” ซึ่งศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความหมายหลักการ เป้าหมายของสัมมาอาชีวะ และความสัมพันธ์กับหลักธรรมอื่น รวมถึงแนวทางปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะที่ถูกต้อง และคุณค่าทางจริยธรรมด้านต่าง ๆ ของสัมมาอาชีวะโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สัมมาอาชีวะเป็นมรรคปฏิบัติที่สำคัญข้อหนึ่งในมรรคมืองค์ ๘ และเป็นมรรคปฏิบัติด้านศีลสิกขาเกื้อหนุนให้กระบวนการดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างพอดีและสมดุลหลักการของสัมมาอาชีวะหรือการเลี้ยงชีพชอบตามหลักพระพุทธศาสนาจะครอบคลุมกระบวนการดำเนินชีวิต ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขหรือประโยชน์ทั้งสามด้าน คือ ประโยชน์ตน (อัตตประโยชน์) ประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตถประโยชน์) และประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (อุภยัตถประโยชน์)

ในกระบวนการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะเพื่อนำไปสู่ประโยชน์ทั้งสามด้านจะต้องเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กับหลักธรรมอื่นที่เกื้อหนุนกัน ได้แก่ อริยมรรคมืองค์ ๘ อริยทรัพย์ ๗ อิทธิบาท ๔ ศีล ๕ สุจริต ๓ ทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ กุลจักริฏฐิตีธรรม ๕ และหลักธรรมที่ส่งเสริมให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ พรหมวิหาร ๔ ฌราวาสธรรม ๔ สปัจริยธรรม ๗ ความสันโดษ และอคติ ๔ การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑. การแสวงหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบทั้งทางกายและทางวาจาถูกต้องทั้งด้านกฎหมายและศีลธรรม ๒. การครอบครองรักษาที่ดีตามหลักการออมทรัพย์ทางพระพุทธศาสนา หรือหลักโมกวิภาค ๔ ได้แก่ ทรัพย์หนึ่งส่วนออมไว้ใช้สอยเลี้ยงชีพ ทรัพย์สองส่วนออมไว้ประกอบอาชีพ และทรัพย์อีกหนึ่งส่วนออมไว้ในยามจำเป็นและใช้ทำบุญ ๓. การบริโภคใช้จ่ายอย่างถูกต้องเหมาะสมและพอเพียง โดยให้ความสำคัญด้านคุณค่ามากกว่ามูลค่า และเน้นคุณค่าประโยชน์มากกว่าความคุ้มค่า และมีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองแก่ผู้อื่นและแก่สังคม

สัมมาอาชีวะเป็นหลักการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าทางจริยธรรมต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลทั้งทางกาย ทางวาจา ทางจิตใจ อีกทั้งเกิดคุณค่าต่อการพัฒนาปัญญาให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผลในการดำเนินชีวิต และยังมีคุณค่าต่อการเกื้อหนุนให้เกิดบุญกิริยามากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะยังมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อการเกื้อหนุนและส่งเสริม การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อื่น และมีคุณค่าต่อการพัฒนาสังคมส่วนรวมทั้งด้านการปกครอง การเมือง เศรษฐกิจ ตลอดจนเกื้อหนุนการพัฒนาระบบจริยธรรมทางสังคมด้านอื่น ๆ ให้เข้มแข็งและมั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายที่ก่อให้เกิดความสุขมวลรวมของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น

๑.๘.๑๕ **พระมหาศิริวัฒน์ อริยมณี** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรม” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับหลักพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กันในด้านต่าง ๆ คือ ด้านปรัชญา ด้านโครงสร้าง และกระบวนการ กล่าวคือ พระพุทธศาสนาในส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่เรียกว่า เศรษฐกิจแนวพุทธและเศรษฐกิจพอเพียงต่างมีปรัชญาอันประกอบด้วยหลักการและอุดมการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เป็นไปด้วยกันได้กลมกลืนประสานเชื่อมโยงกัน คือ เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีความเป็นธรรมสูง คำนึงถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ของ

ส่วนรวมอย่างเป็นธรรม เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นองค์รวม ไม่มองเรื่องของเศรษฐกิจแบบแยกเป็นส่วนๆ ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาโดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาวาจา วชิสุจริต สัมมากัมมันตะ กายสุจริตสัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ไม่ประมาท ยึดหลักความสมดุล ๓ ประการ คือ ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และวัตถุกับจิตใจ

๑.๘.๑๖ **พระมหาจรัญ วิจารณ์เมธี** ได้ทำการศึกษาวิจัยทัศนะเรื่อง “สันโดษในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท” ซึ่งได้วิเคราะห์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับสันโดษ และคุณค่าของสันโดษทางจริยธรรม ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การใช้หลักสันโดษในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองนั้น ต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาด้านจิตใจของผู้บริหารเป็นอันดับแรก จากนั้นค่อยขยายผลมาสู่ครอบครัว หมู่บ้าน และสังคม เป็นการสร้างนิสัยของแต่ละคนให้รู้จักสันโดษ รู้หน้าที่ของตนในการแก้ปัญหาโดยใช้สารูปสันโดษ ๓ อย่างคือ ๑. ความเหมาะสมโดยปริมาณ ๒. ความเหมาะสมโดยคุณภาพ ๓. ความเหมาะสมโดยธรรม นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะให้มีการศึกษาวิจัยหลักพุทธธรรมต่างๆ ให้เข้าใจถูกต้องชัดเจน รวมถึงควรมุ่งพัฒนาวิจัยหลักธรรมตามแนวพระไตรปิฎกทั้งในแผนระยะสั้น และระยะยาวเพื่อนำหลักธรรมมาพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยเฉพาะหลักธรรมเรื่องสันโดษซึ่งสามารถใช้แก้ปัญหาจากภายในมาหาภายนอก เหมือนกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยทั่วไป ปัญหาภายใน หมายถึงปัญหาที่เกิดในจิตใจของมนุษย์ที่มีความโลภ โกรธ หลง รักสุขเกลียดทุกข์เป็นธรรมดา ปัญหาภายนอก คือปัญหาที่เกิดจากเศรษฐกิจ การเมือง สังคม หากศึกษาหลักสันโดษให้เข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน จะช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๑.๘.๑๗ **พิสมัย สอนบุญมี** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความแตกต่างและความสอดคล้องของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักกับพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปรัชญาเศรษฐศาสตร์และพุทธศาสนาเริ่มต้นจากประเด็นหลักของความจริงที่ว่า ความต้องการของมนุษย์นั้นไม่สิ้นสุด แต่ทรัพยากรมีอยู่จำกัด นักเศรษฐศาสตร์จึงได้ศึกษาวิธีการผลิตสินค้าและบริการ เพราะต้องการที่จะบริโภคจำนวนที่มากกว่าระบบเศรษฐกิจจะสามารถผลิตได้ คนในเศรษฐศาสตร์จึงเป็นผู้มีเหตุผลภายในกรอบของการเห็นประโยชน์ส่วนตน ในการที่จะแสวงหาความสุขสูงสุด แต่พุทธศาสนาจะคำนึงถึงความต้องการที่ไม่จำกัด (โลก) นั้น ควรที่จะถูกควบคุมหรือกำจัดให้หมดไป การดำเนินชีวิตด้วยมรรค ๘ ตามหลักพระพุทธศาสนา จึงเป็นเศรษฐศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่สมบูรณ์ได้อย่างแท้จริง

๑.๙ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๙.๑ เพื่อศึกษาปัญหาข้อถกเถียงการค้าในสังคมไทยปัจจุบัน
- ๑.๙.๒ เพื่อศึกษาหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา
- ๑.๙.๓ ศึกษาการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการข้อถกเถียงการค้า

บทที่ ๒ แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายฉ้อโกงทางการค้า

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า” นี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางกฎหมายเรื่องการฉ้อโกงทางการค้า โดยศึกษาวิจัยในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

๒.๑ ความเป็นมาของหลักสุจริต

คำว่า สุจริต บุคคลโดยทั่วไปก็จะเข้าใจง่าย ๆ ว่าเป็นการกระทำที่ตรงไปตรงมา ไม่มีเล่ห์กล อุบายหลอกลวงในความสัมพันธ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะความสัมพันธ์ในเรื่องส่วนตัวหรือในเรื่องการค้า

คำว่า สุจริต มีบัญญัติไว้ในตัวบทกฎหมาย โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จนกลายเป็นหลักกฎหมายที่สำคัญที่เรียกว่า “หลักสุจริต” โดยมีความพยายามที่จะให้ความหมายว่า “หลักสุจริต” ตัวอย่างเช่น

๑. หลักสุจริต หรือ good faith นั้นตาม Black’s Law Dictionary 18th Edition ได้อธิบายไว้ว่า หมายถึง สภาวะทางจิตใจอันประกอบด้วย (๑) ความซื่อสัตย์ในความเชื่อหรือวัตถุประสงค์ (๒) ความซื่อตรงต่อหน้าที่หรือหนี้ของตน (๓) ความสอดคล้องกับมาตรฐานทางการค้าหรือธุรกิจใด ๆ อันชอบด้วยเหตุผล ในการต่อรองกันอย่างเป็นธรรม (๔) การไร้ซึ่งเจตนาหลอกลวงหรือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ^๑

๒. หลักสุจริต ตามแนวทางคำสอนที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ ได้อธิบายไว้ว่า “คำว่า “สุจริต” เป็นคำที่มีมาตั้งแต่สมัยโรมัน เรียกในภาษาลาตินว่า Bona fides แปลว่า ความซื่อสัตย์ หรือ สัจจะที่ดี ภาษาเยอรมันใช้คำว่า Treu und Glauben แปลว่า ความซื่อสัตย์และความ

^๑“A state of mind consisting in (1) honesty in believe or purpose (2) faithfulness to one’s duty or obligation (3) observance of reasonable commercial standard of fair dealing in a given trade or business, or business, or (4) absence of intent to defraud or to seek unconscionable advantage”

ไว้วางใจ แม่บทหลักในเรื่องสุจริตในระบบกฎหมายไทย ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๕ และ ๖”^๒

๓. หลักสุจริต ตามแนวทางของศาสตราจารย์ ดร. Ivo Telec ประมาจารย์ด้านกฎหมายเอกชน ของประเทศสาธารณรัฐเช็ก ได้อธิบายไว้ว่า “หลักสุจริต (Zásada dobré víry) นั้น อย่างแรกเป็นศีลธรรมและคุณงามความดีทางกฎหมาย ที่สุภาพตรงไปตรงมาและมีความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ที่คาดหวังเห็นได้ในวิญญูชนทั่ว ๆ ไป อย่างที่สองคือ มาตรฐานวัดความยุติธรรมในทางกฎหมาย”^๓

๔. หลักสุจริตตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ความประพฤติชอบด้วยกาย เรียกว่า กายสุจริต ความประพฤติชอบด้วยวาจา เรียก วาจาสุจริต ความประพฤติชอบด้วยใจ เรียก มโนสุจริต โดยกายสุจริตมี ๓ อย่าง ได้แก่ การเว้นจากฆ่าสัตว์ เว้นจากลักทรัพย์ และเว้นจากประพฤติผิดในกาม วาจาสุจริตมี ๔ อย่าง ได้แก่ การเว้นจากพูดเท็จ เว้นจากพูดส่อเสียด เว้นจากพูดคำหยาบ เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ มโนสุจริต ๓ อย่าง ได้แก่ ไม่โลภอยากได้ของเขา ไม่พยาบาทปองร้ายเขา เห็นชอบตามคลองธรรม ความประพฤติชอบ ๓ อย่างนี้ เป็นกิจควรทำ ควรประพฤติ^๔

จากคำอธิบายหลักสุจริตดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า การให้นิยามในหลักสุจริต ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายหรือทางธรรมก็มีลักษณะไม่แตกต่างกันมากมายนัก และมนุษย์สามารถจะรับรู้ได้ว่าการกระทำที่สุจริตควรจะมีลักษณะเป็นอย่างไร บนรากฐานของระบบศีลธรรม เหตุผลที่เหมาะสมและสามัญสำนึกของมนุษย์ ความรู้สึกเช่นนี้ได้ถูกนำมาพัฒนาจนกลายเป็นกฎระเบียบร่วมกันของสังคมที่มนุษย์จะต้องมีความซื่อสัตย์ต่อกัน สร้างความไว้วางใจให้แก่กัน จนกฎระเบียบนั้นถูกพัฒนากลายเป็นกฎหมายในที่สุด โดยในสมัยโรมัน หลักสุจริตหรือ Bona fides หมายถึง สัจจะอันชอบซึ่งนักนิติศาสตร์โรมันพัฒนาเพื่อที่จะลดความเคร่งครัดตายตัว ของ Jus strictum ให้มีความยืดหยุ่นเป็นธรรม โดยเป็นการพัฒนาหลัก exceptio doli generalis ให้หลุดพ้นจากการกระทำที่ไม่สุจริตใน กล ฉ้อฉล สำคัญผิด เจตนาหลง หรือวัตถุประสงค์ ที่พ้นวิสัย ซึ่งเป็นการพัฒนาการใช้ Bona fides อย่างกว้าง ไม่ว่าจะกล่าวในคำฟ้องหรือไม่หรืออาจไม่มีกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจน ซึ่งมักจะประกาศในรูปของ Jus honorarium ของ Praetor และถือได้ว่า Bona fides เป็น Jus aequum กฎหมายยุติธรรม ตัวอย่างที่มีการปรับใช้ Bona fides จนทำให้หลักการซื้อขาย ผู้ซื้อต้องระวัง

^๒ สมยศ เชื้อไทย, ความรู้กฎหมายทั่วไป, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๑๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๕๓.

^๓ Viz Telec, I. Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejné pořádek. Právní rozhledy, 2001 č.1 s.1.(cit.117.2012) Dostupné na http://www.pavelpetr.cz/soubory/29/87/NOSP๒_CLANEK_TELEC_DOBRE_MRAVY.pdf

^๔ อัง.ทสก. ๒๔/๓๐๓.

caveat emptor หมดอติพิล จนกลายเป็นหลักความรับผิดชอบเพื่อการชำระ บกพร่องและการรอนสิทธิ เป็นต้น^๕

หลักสุจริตปรากฏอยู่ในกฎหมายโบราณของไทยเช่นเดียวกัน โดยการร่างกฎหมายโบราณ มักอิงอยู่กับหลักการทางพุทธศาสนา เช่น ในหลักอินทภาษ ผู้ที่จะเป็นผู้พิพากษาคัดสินคดีจะต้องมีสุจริตธรรม คือการปราศจากอคติทั้ง ๔ ประการ และในพระอัยการเบ็ดเสร็จ ความว่า “ราษฎรทั้งหลายชักชวนเข้าทูลกันไปค้าขายออกกำไรให้แบ่งปันกันตามมากแลน้อย ถ้ามิได้ซื่อสัตย์ต่อกัน เก็บเอาทูลและกำไร ซึ่งจะได้เป็นส่วนของท่านไว้ ท่านว่าประบัดสินท่าน ให้เอาทูลและกำไร ซึ่งเป็นส่วนของท่านนั้นตั้งใหม่ทิวิน”^๖

หลักสุจริต สามารถกล่าวได้ว่าเป็นหลักการสำคัญของระบบกฎหมายทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายเอกชนหรือกฎหมายมหาชน หรือในการเข้ารับราชการในตำแหน่งสำคัญ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับ จะต้องมีการบัญญัติให้บุคคลบางประเภทเข้าถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนทำหน้าที่ เช่น การเข้ารับราชการในตำแหน่งผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการที่จะต้องมีกรเข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณก่อนทำหน้าที่ดังกล่าวเพื่อยืนยันว่าตนจะทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์และสุจริตโดยบัญญัติว่า

ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้พิพากษาและตุลาการต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้ “ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยด้วยความซื่อสัตย์สุจริตโดยปราศจากอคติทั้งปวงเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ประชาชน และความสงบสุขแห่งราชอาณาจักร ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายทุกประการ

จากบทบัญญัติที่แสดงถึงคำปฏิญาณตนดังกล่าวจะเห็นว่า หลักความซื่อสัตย์และสุจริตในเรื่องนี้ก็คือการปราศจากอคติทั้ง ๔ ประการ นั่นเอง

ทางด้านกฎหมายเอกชนหลักสุจริตนี้ ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หลายมาตรา เป็นต้นว่า มาตรา ๕ “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลต้องกระทำโดยสุจริต” มาตรา ๖ “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลกระทำการโดยสุจริต” มาตรา ๓๖๘ “สัญญาขึ้นท่านให้ต้องดีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย” จาก

^๕ กิตติศักดิ์ ปรกติ, **หลักสุจริตและเหตุเหนือความคาดหมายในการชำระหนี้**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘-๒๑.

^๖ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, **กฎหมายตราสามดวง**, (กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๒๔๒.

บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวและบทมาตราใดที่ปรากฏหลักสุจริตอยู่ มีผลให้การกระทำโดยไม่สุจริตอาจจะเป็นการกระทำโดยละเมิดต่อบุคคลอื่นและต้องรับผิดชอบตามกฎหมายได้ หรือถ้าเป็นการเข้าทำสัญญาโดยไม่สุจริต หรือมีข้อสัญญาในทางเอาเปรียบคู่สัญญาที่สามารถสังเกตเห็นได้ถึงความไม่สุจริต ก็อาจทำให้สัญญานั้นเป็นสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ไม่มีผลบังคับใช้ได้ตามกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อการคุ้มครองฝ่ายที่อ่อนแอกว่าทางเศรษฐกิจ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดการเอาเปรียบจากผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจในการเข้าทำสัญญา ซึ่งหลักสุจริตจะใช้พิจารณาในกรณีการพิเคราะห์ถึงพฤติการณ์ที่ไม่เป็นธรรมในกระบวนการเข้าทำสัญญา เช่น การที่ข้อสัญญาที่ผู้จำหน่ายสินค้าและบริการ เปลี่ยนแปลงข้อสัญญาฝ่ายเดียวโดยไม่ต้องมีเหตุผลโดยชอบ หรือยกเว้นความรับผิดของตนทุกประการอันเป็นการเอาเปรียบคู่สัญญาที่อาจจะยกระดับไปสู่การฉ้อโกงทางการค้าหรือเอาเปรียบผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้สัญญา ดังนั้น ในการทำกิจการหรือธุรกิจการค้าไม่ว่าจะเป็นการค้าสินค้าหรือค้าสัญญาจะต้องมีหลักสุจริตกำกับอยู่เสมอเพื่อไม่ให้เกิดการยกระดับสู่การฉ้อโกงหรือเอาเปรียบคู่ค้าดังกล่าวมาแล้วนั่นเอง ในเรื่องการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตนี้ ศาลฎีกาได้มีการวินิจฉัยข้อกฎหมายไว้หลายคดี อาทิ

การขอจดทะเบียนการค้าที่มีลักษณะคล้ายกับเครื่องหมายการค้าของผู้อื่น แม้จะนำไปใช้กับสินค้าต่างชนิดกันกับเจ้าของเครื่องหมายการค้าเดิม ก็ถือว่าเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต^๗

ธนาคารผู้ให้สินเชื่อบัตรเครดิต ระวังการใช้บัตรเครดิตของลูกค้าเพราะเหตุลูกค้าผิดนัดไม่ชำระหนี้บัตรเครดิต แทนที่ธนาคารจะติดตามทวงถามหรือฟ้องคดีเพื่อดำเนินการบังคับชำระหนี้จากลูกค้า แต่ธนาคารกลับนิ่งเฉย ปล่อยให้เวลาผ่านไปหลายปี เพื่อใช้สิทธิฟ้องเอาค่าปรับจากการผิดนัดไม่ชำระหนี้ในจำนวนที่สูงเกินไป โดยอาศัยสิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมายเป็นช่องทางให้ธนาคารได้รับประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว โดยได้ดอกเบี้ยและค่าปรับชำระหนี้ล่าช้าระหว่างนั้น โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะได้รับ ย่อมเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต^๘

ลูกหนี้และเจ้าหนี้ยึดกลกันโดยให้ลูกหนี้ชำระหนี้เป็นงวด ๆ ลูกหนี้ติดต่อขอชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้แล้ว และส่งเงินชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้ว แต่เจ้าหนี้ไม่รับชำระหนี้กลับยื่นฟ้องลูกหนี้ การใช้สิทธิฟ้องคดีของเจ้าหนี้เพื่อบังคับลูกหนี้ชำระหนี้ทั้งหมดเป็นการอาศัยสิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมายเป็นช่องทางให้โจทก์ได้รับประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียว โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะได้รับเป็นการใช้สิทธิ โดยไม่สุจริต^๙

^๗ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๘๗/๒๕๑๗ (เนติ.), หน้า ๑๔๖๒.

^๘ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๘๗/๒๕๕๑, คำพิพากษาศาลฎีกาที่จัดพิมพ์โดยศาลฎีกา.

^๙ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๙๑ /๒๕๔๙ (ศาลยุติธรรม), เล่ม ๕, หน้า ๘๐.

๒.๒ วิวัฒนาการเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกงตามกฎหมายไทย

การกระทำความผิดด้วยวิธีการหลอกลวง เป็นลักษณะสำคัญพื้นฐานของความผิดฐานฉ้อโกง และเป็นความผิดที่มีลักษณะผูกพันกับความสัมพันธ์ทางแพ่งของเอกชน วิวัฒนาการทางกฎหมายของความผิดฐานฉ้อโกงตามประวัติศาสตร์ของไทย การฉ้อโกงทรัพย์สินระหว่างราษฎรเป็นเรื่องที่เรียกร้องได้เฉพาะทางแพ่ง ไม่ถือว่ามี ความรับผิดทางอาญา ตามกฎหมายตราสามดวงการรับโทษที่จะเป็นความผิดอาญาจะต้องเป็นการฉ้อเกี่ยวกับของหลวงหรือเกี่ยวกับราชการ ถ้าราษฎรฉ้อกันเองถือเป็นการผิดทางแพ่งเท่านั้น กฎหมายตราสามดวงไม่ได้แบ่งแยกลักษณะทางแพ่งและทางอาญาออกจากกันอย่างชัดเจน การยึดทรัพย์ผู้แพคดีคนที่แพ้ความแต่ไม่ใช้เงินตามคำตัดสิน จะต้องถูกจับมาใส่ตารางเพื่อเร่งเอาเงินซึ่งเป็นความอาญาไป จนกระทั่งประกาศลักษณะฉ้อ ร.ศ. ๑๑๙ ซึ่งถือเป็นเริ่มต้นของการแยกลักษณะกฎหมายอาญาออกจากกฎหมายแพ่งอย่างแท้จริง โดยได้บัญญัติตามแบบอย่างของกฎหมายอังกฤษ ต่อมาจึงได้บัญญัติกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ซึ่งมีลักษณะเป็นประมวลกฎหมาย และภายหลังจากที่ได้ใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ มาเป็นระยะเวลาพอสมควร แนวคิดหรือหลักการในเรื่องการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไป จึงได้เริ่มมีการยกเลิกกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ และให้ตราประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันขึ้น โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๐ และบัญญัติไว้ในลักษณะ ๑๒ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หมวด ๓ ความผิดฐานฉ้อโกง ตั้งแต่มาตรา ๓๔๑ ถึงมาตรา ๓๔๘^{๑๐}

๒.๓ ความผิดฐานฉ้อโกงและองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกง

องค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๔๑ ซึ่งมีบทบัญญัติดังนี้ คือ “ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงตั้งว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”^{๑๑}

องค์ประกอบความผิดที่นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะเอาผิดผู้กระทำความผิดได้ก็คือ องค์ประกอบในด้านความเสียหายต่อทรัพย์สินอันเป็นผลโดยตรงจากการหลอกลวงของผู้กระทำ

^{๑๐}ชยธร วิชาโคตร, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกง”, บทความวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๓) : หน้า ๑๓๘-๑๔๙.

^{๑๑}ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ “ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงตั้งว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ความผิดเท่านั้น ถ้าหากมีการหลอกลวงแต่ความเสียหายโดยตรงซึ่งเป็นผลจากการหลอกลวงนั้นไม่เกิดขึ้น กฎหมายก็ไม่เอาผิดแก่ผู้กระทำ^{๑๒} และแม้ถึงความเสียหายจะเกิดขึ้น แต่ถ้าบุคคลนั้นไม่ใช่ผู้เสียหายตามที่กฎหมายบัญญัติในความผิดฐานฉ้อโกง บุคคลนั้นก็ไม่สามารถเป็นผู้เสียหายที่มีอำนาจฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ผู้กระทำการฉ้อโกงได้^{๑๓} โดยความเสียหายนั้น ถือเอาความเสียหายของของบุคคล ๒ จำพวก คือ ผู้ถูกหลอกลวงโดยตรง หรือ บุคคลที่สาม บุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ได้ โดยความผิดฐานนี้เป็นความผิดที่ต้องการผล จึงจะถือว่าเป็นความผิดสำเร็จฐานฉ้อโกง กล่าวคือ บุคคลผู้ถูกหลอกลวงต้องมีการโอนทรัพย์สิน หรือ ทำ ถอน หรือ ทำลายเอกสารสิทธิอันเป็นผลจากการหลงเชื่อโดยการหลอกลวง

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงควมผิดฐานนี้แล้วจะเห็นได้ว่า เจตนารมณ์ของกฎหมายประสงค์จะคุ้มครอง “ทรัพย์สินของบุคคล” ดังนั้น การโอนทรัพย์สิน หรือ ทำ ถอน หรือ ทำลายเอกสารสิทธิต้องก่อให้เกิดความเสียหายในทางทรัพย์สินของผู้อื่นด้วย แม้มาตรา ๓๔๑ จะมีได้บัญญัติถึงการก่อให้เกิดความเสียหายในทางทรัพย์สินไว้ก็ตาม ถึงกระนั้นก็ต้องถือว่าเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานฉ้อโกงเช่นกัน เพราะการที่ผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินไปโดยวิธีการหลอกลวง ย่อมเป็นองค์ประกอบของการหลอกลวงที่สำเร็จแล้วโดยตรงนั่นเอง โดยทางตำราวิชาการส่วนใหญ่ได้แยกองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกงตามถ้อยคำของบทบัญญัติมาตรา ๓๔๑ ได้แยกองค์ประกอบความผิดภายนอกของความผิดฐานฉ้อโกงไว้ ดังนี้^{๑๔}

๑) หลอกลวง

(ก) ด้วยแสดงข้อความอันเป็นเท็จ

(ข) ด้วยปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง

๒) ผู้อื่น

๓) โดยการหลอกลวงตั้งว่านั้น

(ก) ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สาม

(ข) ทำให้ผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือ ทำลายเอกสารสิทธิ^{๑๕}

องค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกงนั้น แยกออกเป็น ๒ องค์ประกอบ คือ ๑) องค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานฉ้อโกง และ ๒) องค์ประกอบความผิดภายในของความผิดฐานฉ้อโกง โดยตำราทางนิติศาสตร์อธิบายไว้ตรงกัน ดังนี้

^{๑๒} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๖๖๗/๒๕๔๒, (ส่งเสริม), เล่ม ๘, หน้า ๑๔๓.

^{๑๓} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๗๒๖/๒๕๓๔, (ส่งเสริม), เล่ม ๙, หน้า ๑๔๖.

^{๑๔} ทวีเกียรติ มินะกะนิษฐ์, **หลักกฎหมายอาญา ภาคความผิด**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๘), หน้า. ๒๗๙-๒๘๒.

^{๑๕} หยุต แสงอุทัย, **กฎหมายอาญาภาค ๒-๓**, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๐๖.

๑) องค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานฉ้อโกง

องค์ประกอบภายนอกในความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ นั้น ประกอบด้วยลักษณะสี่ประการ คือ (๑) การหลอกลวง โดยการหลอกลวงนั้นเป็นเหตุ (๒) ให้ผู้ถูกหลอกลวงหลงเชื่อ โดยการหลงเชื่อนั้นเป็นเหตุ (๓) ให้มีการโอนทรัพย์สินของผู้ถูกหลอกลวง โดยผู้ถูกหลอกลวงเต็มใจโอนให้ โดยผู้หลอกลวงมิได้กระทำการแย่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นมา และการโอนทรัพย์สินนั้นเป็นเหตุ (๔) ให้เกิดความเสียหายในทางทรัพย์สินแก่ผู้ถูกหลอกลวง และมีองค์ประกอบภายในคือมีเจตนาฉ้อโกงและมูลเหตุจูงใจ “โดยทุจริต” ซึ่งสามารถแยกองค์ประกอบภายนอกของความผิดได้ดังนี้ คือ

๑.๑ หลอกลวง

คำว่า “หลอกลวง” หมายถึง การกระทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด หลงเชื่อ หรือเข้าใจผิดไปจากความเป็นจริงทำให้ตนเองได้ไปซึ่งทรัพย์สินเพราะเหตุมีการหลอกลวงนั้น เช่น ซื้อสินค้าโดยชำระเงินค่าสินค้าแล้ว และรับเงินทอนครบแล้ว แต่กลับบอกผู้ขายว่า ผู้ขายทอนเงินไม่ครบ ทำให้ผู้ขายส่งมอบเงินในส่วนที่เข้าใจว่าทอนไม่ครบให้ แต่ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการที่ผู้อื่นส่งทรัพย์สินให้โดยเข้าใจผิดแล้วตนแอบเก็บทรัพย์สินไว้โดยมิได้ เช่น ผู้ขายส่งมอบเงินทอนเกินจำนวนและผู้ซื้อได้ทำการเก็บเงินทอนที่เกินนั้นไว้ การกระทำนี้ไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกงแต่เป็นความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินที่ผู้อื่นส่งมอบให้โดยสำคัญผิดซึ่งเป็นฐานความผิดต่างหากอีกฐานหนึ่ง ต่างองค์ประกอบความผิดกัน

การหลอกลวงที่จะเป็นความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ นั้น ต้องเป็นการหลอกลวงด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง คือ หลอกลวง (ก) ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือ (ข) ด้วยปกปิดข้อเท็จจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง ซึ่งสามารถพิจารณาได้ดังนี้ คือ

(ก) ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ

การแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หมายถึง การแสดงข้อความที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง โดยกฎหมายมิได้จำกัดวิธีการไว้ว่าต้องแสดงโดยวิธีใด อาจจะเป็นการกระทำทางวาจา หรือ กิริยาอาการ ท่าทาง การโฆษณา หรือโดยลายลักษณ์อักษร เช่น การเขียน หรือพิมพ์เป็นเอกสาร การโฆษณาทางสื่อ เช่น โทรทัศน์ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น หรือด้วยวิธีการอื่นใดที่เป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ ก็นับได้ว่าเป็นการหลอกลวงเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการแสดงโดยตรงหรือโดยปริยาย เช่น การกู้เงินเจ้าหนี้โดยใช้เอกสารโฉนดที่ดิน หรือ หนังสือรับรองสิทธิในที่ดินปลอม ทำให้เจ้าหนี้หลงเชื่อและให้เงินกู้ไป^{๑๖} การเปลี่ยนเอาป้ายราคาสินค้าโดยไปนำเอาป้ายราคาสินค้าราคาถูกมาเปลี่ยนกับสินค้าราคาแพงที่ตนต้องการ แล้วนำเอาสินค้านั้นไปชำระค่าสินค้า ทำให้พนักงานขายสินค้าหลงเชื่อว่าเป็นสินค้าราคาแพงนั้นราคาถูก จึงส่งมอบสินค้าให้ไปโดยรับชำระราคาต่ำกว่าราคาสินค้าจริง อันเป็นการหลอกลวงพนักงานขายสินค้าของผู้เสียหายโดยทุจริต โดยแสดงราคาสินค้าอันเป็น

^{๑๖} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๘/๒๕๔๒

ความเท็จ^{๑๗} ข้อความจะเป็น “เท็จ” ได้ก็ต่อเมื่อมีข้อความอันเป็นความจริงปรากฏอยู่แล้ว ซึ่งถ้าข้อความที่แสดงออกมาไม่ตรงกับความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่นั้น จึงจะเรียกว่าเป็นข้อความเท็จ ดังนั้นข้อความจริงจึงต้องเป็นข้อความที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต หรือกำลังเกิดขึ้นอยู่ปัจจุบันหรือที่จำเป็นต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ส่วนข้อความที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ในอนาคตย่อมจะไม่เป็นจริงหรือเท็จได้ในขณะที่แสดงข้อความนั้น การแสดงความคิดเห็น ความเชื่อ หรือความหวังว่าจะมีเหตุการณ์อันใดเกิดขึ้นในอนาคตก็เป็นได้แต่เพียงข้อความที่จะถูกหรือผิดเท่านั้น ไม่พอที่จะวินิจฉัยว่าเป็นข้อความอันจะเป็นเท็จหรือจริงได้^{๑๘} เช่น กรณีพ่อค้าโอ้อวดสรรพคุณของสินค้าที่ตนขาย หรือการขายวัตถุมงคล โดยความเชื่อของผู้ขายว่า จะทำให้ผู้ซื้อเกิดความร่ำรวย หากผู้ซื้อไม่เกิดความร่ำรวย ก็ไม่อาจเอาผิดผู้ขายฐานฉ้อโกงได้ ข้อความอันเป็นเท็จนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นเท็จทั้งหมด อาจเป็นเท็จเฉพาะบางส่วนก็ได้ ข้อสำคัญคือการแสดงข้อความเท็จบ้างจริงบ้างนั้นต้องทำให้เขาหลงเชื่อเพราะข้อความเท็จนั้น นอกจากนี้การกล่าวว่าเป็นความจริงโดยที่ผู้กล่าวรู้ว่าอาจเป็นจริงหรือไม่ก็ได้ ก็ถือว่าเป็นแสดงข้อความอันเป็นเท็จเหมือนกัน

การแสดงข้อความ หรือการแสดงข้อความจริงนั้น ความหมายของคำว่า "ข้อความ" ในทางทฤษฎีมีอยู่สองความเห็น คือ^{๑๙}

ความเห็นประการที่ ๑ ข้อความหรือข้อเท็จจริงต้องเป็นข้อเท็จจริงภายนอก กล่าวคือ ทราบได้จากภายนอกตามที่เห็นด้วยตา ได้ยินด้วยหู ดมด้วยจมูก ลิ้มรสด้วยลิ้น และสัมผัสด้วยกาย แต่ไม่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงภายในซึ่งเป็นเรื่องจิตใจของผู้กระทำที่ไม่สามารถทราบได้จากภายนอก ซึ่งดูเหมือนจะเป็นความเห็นของศาลฎีกา (แต่ก็มีคำพิพากษาศาลฎีกาบางฉบับที่แสดงว่าข้อเท็จจริงภายในอันเป็นเรื่องของจิตใจก็ถือว่าเป็นข้อความ และถ้าเป็นเท็จก็ถือว่าเป็นความผิดฐานฉ้อโกงได้)

ความเห็นประการที่ ๒ ข้อความหรือข้อเท็จจริงนั้น ย่อมหมายถึงต้องเป็นข้อเท็จจริงทั้งข้อเท็จจริง ภายนอกและข้อเท็จจริงภายในด้วย ข้อเท็จจริงภายในได้แก่ ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับเจตนาความในใจ เช่น แผนการ ความต้องการ หรือความคิดเห็นของผู้กระทำ เป็นต้น ซึ่งถ้าขณะที่แสดงเป็นเท็จผู้กระทำก็มีความผิดฐานฉ้อโกงได้ เช่น นายเอกขอยืมโทรศัพท์มือถือจากนายโท โดยอ้างว่าจะใช้ตอนไปต่างจังหวัดกลับมาจะนำมาคืนให้ ถ้าขณะที่ยืมนายเอกมีเจตนาเอาไปขาย ก็เท่ากับมาหลอกนายโทด้วยข้อความอันเป็นเท็จ นายเอกจึงมีความผิดฐานฉ้อโกงได้ หากแต่ต้องมีพยานหลักฐานพิสูจน์ยืนยัน เป็นไปตามหลัก "กรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา" ซึ่งตำรากฎหมายและคำพิพากษาศาลสูงเยอรมันถือว่า ข้อเท็จจริงนี้รวมถึงข้อเท็จจริงภายในด้วย ดังนั้น แม้จะเป็นเหตุการณ์

^{๑๗} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๘๙๒/๒๕๔๒

^{๑๘} หยุต แสงอุทัย, คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๘), หน้า ๔๖๓.

^{๑๙} หยุต แสงอุทัย, กฎหมายอาญาภาค ๒-๓, หน้า. ๓๐๖.

ในอนาคตก็ตาม หากเป็นเท็จในตัว ก็อาจเป็นความผิดฐานฉ้อโกงตามความเห็นนี้ได้ หากสามารถพิสูจน์เจตนาของผู้กระทำได้ จึงต้องพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไป แต่ทั้งนี้ต้องมีใช่เป็นเพียงการผิดสัญญาทางแพ่งเท่านั้น

สำหรับการให้คำมั่นอันเป็นเท็จ (false promises) ซึ่งเป็นกรณีการให้คำมั่นสัญญา รับรองว่าจะกระทำหรือไม่กระทำอย่างไรในอนาคต โดยผู้ให้คำมั่นตั้งใจไว้แล้วในขณะที่คำมั่นว่าจะไม่ปฏิบัติตาม จะถือเป็นการแสดงข้อความเท็จอันจะส่งผลให้การกระทำเป็นความผิดฐานฉ้อโกงได้หรือไม่ ทางตำรากฎหมายแบ่งออกได้เป็น ๒ ความเห็น

ความเห็นแรก เห็นว่าการแสดงข้อความเท็จต้องเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตหรือปัจจุบัน เหตุการณ์ในอนาคตไม่อาจเป็นการแสดงข้อความเท็จได้ เพราะยังไม่มีอะไรเกิดขึ้น ถ้าไม่ทำตามคำมั่นก็เป็นเพียงผิดคำมั่นสัญญาเท่านั้น ไม่เป็นฉ้อโกง เว้นแต่คำมั่นสัญญานั้นแสดงข้อความปัจจุบันอยู่ในตัวด้วย ซึ่งไม่เป็นความจริงก็ถือว่าเป็นการแสดงข้อความเท็จ

ความเห็นที่สอง ข้อเท็จจริงหรือที่แสดงว่ามีอยู่อย่างไรวินั้น อาจเป็นเหตุการณ์ภายนอกหรือภายในจิตใจก็ได้ เพราะฉะนั้น การให้คำมั่นอันเป็นเท็จก็เป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จอยู่ในตัว ถือว่าเป็นความผิดฐานฉ้อโกง

ในทางคำพิพากษาศาลฎีกา ก็แบ่งออกได้สองแนว ซึ่งแนวแรกเห็นว่าการให้คำมั่นอันเป็นเท็จเป็นเฉพาะเรื่องทางแพ่ง ไม่เป็นฉ้อโกง^{๒๐} โดยให้เหตุผลว่าตามรูปคดียังฟังไม่ได้ว่า มีเจตนาทุจริตคิดหลอกลวงมาแต่แรก ส่วนในแนวที่สองเห็นว่าการให้คำมั่นอันเป็นเท็จเป็นความผิดฐานฉ้อโกงโดยให้เหตุผลว่าการให้คำมั่นอันเป็นเท็จเป็นการแสดงอยู่ในตัวว่า ผู้ให้คำมั่นไม่มีเจตนาผูกพันตามคำมั่น หรือไม่มีเจตนาปฏิบัติตามคำมั่นมาตั้งแต่แรก ก็ถือว่ามีเจตนาทุจริตแล้ว อย่างไรก็ตาม ในกฎหมายไทยก็ไม่ได้บัญญัติลงไปชัดๆ ว่าการให้คำมั่นอันเป็นเท็จจะเป็นความผิดฐานฉ้อโกงด้วย ดังนั้น อาจจะต้องพิจารณาถึงเจตนาของผู้กระทำเป็นรายกรณี^{๒๑}

ประการต่อมา พฤติกรรมการหลอกลวงด้วยการปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง

(ข) ด้วยการปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง

การปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง หมายถึง การไม่บอกความจริง ซึ่งตนมีหน้าที่ต้องบอก เป็นเหตุให้ผู้อื่นเข้าใจผิด การหลอกลวงอาจจะกระทำโดยการปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง ต้องเป็นกรณีมีข้อความจริงอยู่ และผู้กระทำก็ได้แสดงข้อความนั้น แต่

^{๒๐} ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๔๑/๒๕๖๖, ๑๑๘๗/๒๕๐๐, ๑๔๗๓/๒๕๐๘, ๗๒๒/๒๕๑๒, ๓๓๑/๒๕๑๔, ๗๐๗/๒๕๑๖, ๒๖๘/๒๕๒๑, ๑๑๘๗/๒๕๐๐ (ประชุมใหญ่), ๗๐๗/๒๕๑๖, ๒๓๐๓/๒๕๑๘, ๒๖๙/๒๕๒๔ และ ๙๗๓/๒๕๓๑ เป็นต้น

^{๒๑} ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๕๔/๒๕๑๑, ๙๗๓/๒๕๒๐, ๑๑๒๔/๒๕๒๙, ๕๘๘๖/๒๕๓๑ และ ๑๒๒๙/๒๕๓๖ เป็นต้น

ผู้กระทำกลับปกปิดข้อความจริงบางอย่างมิให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ความจริง ในทางตำราพระพุทธศาสนา เรียกว่า “การอำความ” เป็นผลให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจผิดได้ ทั้งนี้ผู้หลอกลวงจะต้องมีหน้าที่แจ้งข้อความนั้นให้ทราบ หากไม่มีหน้าที่แล้วแต่ไม่บอกข้อความจริง ก็ไม่ถือว่าปกปิดข้อเท็จจริงเพราะตนไม่มีหน้าที่ สำหรับหน้าที่ในการแจ้งให้ทราบนั้นมี ๔ ประการ^{๒๒} คือ (๑) หน้าที่ตามกฎหมาย เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 865 ที่ระบุว่า ผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันภัย ร้อยอยู่แล้วละเว้นเสียไม่เปิดเผยข้อความจริง ให้ถือว่าสัญญาเป็นโมฆียะนั้นนับว่าเป็นหน้าที่ตามกฎหมายของผู้เอาประกันภัยหรือผู้ถูกเอาประกันภัยที่จะต้องเปิดเผยข้อความจริงในการทำสัญญาประกันภัย (๒) หน้าที่ตามสัญญาซึ่งคู่กรณีได้ทำสัญญาต่อกันไว้โดยเฉพาะเจาะจง เป็นหน้าที่ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีในด้านต่างๆ เช่น เป็นพ่อค้าทำให้เกิดหน้าที่ ถ้าไม่แจ้งในสิ่งที่ควรแจ้งก็เท่ากับเป็นการปกปิด (๓) หน้าที่ที่เกิดจากความสุจริตและความไว้วางใจต่อกันและกัน เช่น การนำเอาสินค้าใกล้วันหมดอายุมาขายโดยไม่บอกแสดงให้ทราบและลดราคาให้เกิดความเป็นธรรม และ (๔) หน้าที่ซึ่งเกิดจากการกระทำก่อนๆ ของผู้กระทำ ซึ่งอาจทำให้บุคคลอื่นสำคัญผิด เช่น เป็นพ่อค้าที่มีชื่อด้านการคัดสินค้าเกรดดีมาขาย แต่ต่อมาได้นำเอาสินค้าเกรดต่ำมาขายโดยไม่ได้ออกกล่าวให้ลูกค้าทราบ ทำให้ลูกค้าสำคัญผิดว่าสินค้าเกรดต่ำนั้นเป็นสินค้าเกรดดี กรณีนี้ ถึงแม้พ่อค้าจะไม่ได้กล่าวปกปิดข้อความจริง บิดเบือนข้อความจริง อำพรางข้อความจริงใด ๆ หากแต่หนึ่งเสียไม่บอกในสิ่งที่ควรจะบอก ก็นับว่าเป็นการปกปิดข้อความจริงแล้ว

การหลอกลวงอาจกระทำได้โดยการปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง ซึ่งเป็นการกระทำในทางบวกที่เป็นการซ่อนเร้นข้อเท็จจริงมิให้คู่กรณีรู้ กล่าวคือ มีข้อความจริงอยู่และผู้กระทำก็ไม่ได้แสดงข้อความนั้นแต่อย่างใด เพียงแต่ผู้กระทำปกปิดข้อความจริงบางอย่างมิให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้ความจริง ซึ่งเป็นผลให้อีกฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดได้ เช่น การกลบเกลื่อนร่องรอยตำหนิของทรัพย์สิน^{๒๓} เป็นต้น ทั้งนี้ข้อความจริงที่ปกปิดต้องเป็นสาระสำคัญจนถึงขนาดจะทำให้ผู้เสียหายหลงเชื่อจนอาจส่งมอบทรัพย์สินให้ ถ้าไม่เป็นข้อสาระสำคัญที่ถึงขนาดจะทำให้ผู้เสียหายหลงเชื่อจนอาจส่งมอบทรัพย์สินให้ แม้ปกปิดไว้ก็ไม่ถือว่าเป็นการหลอกลวง

๑.๒ เป็นเหตุให้ผู้ถูกหลอกลวงหลงเชื่อ และส่งมอบทรัพย์สินให้

ความผิดฐานฉ้อโกงเป็นความผิดที่ต้องการผล หมายถึง ความผิดที่ต้องการผลสำเร็จตามเจตนาและความมุ่งหมายของผู้กระทำมารองรับเป็นองค์ประกอบความผิด และเป็นความผิดที่มีผลเกิดขึ้นต่างหากจากการกระทำ เป็นเหตุให้ความผิดฐานฉ้อโกงนั้น มีการพยายามกระทำความผิดได้ เช่น การหลอกลวงเขามีความมุ่งหมายเพื่อให้ได้ทรัพย์สินของเขา เมื่อหลอกลวงแล้วไม่ได้ทรัพย์สินของเขา ผลสำเร็จของการกระทำจึงไม่เกิดขึ้น ผู้กระทำจึงไม่สามารถกระทำ

^{๒๒} หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญาภาค ๒-๓, หน้า ๓๐๖-๓๐๗.

^{๒๓} คณิต ญ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗๐.

ความผิดสำเร็จได้ เท่ากับผู้กระทำ กระทำได้เพียงพยายามกระทำความผิดเท่านั้นซึ่งต่างจากความผิดที่ไม่ต้องการผล ที่จะไม่มีการพยายามกระทำความผิด หากผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดจนครบองค์ประกอบความผิดแล้ว ความผิดนั้นจะเป็นความผิดสำเร็จทันที มีพักต้องพิจารณาถึงผลสำเร็จตามเจตนาของผู้กระทำผู้กระทำนั้นเลย กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดหลอกลวงไม่ว่าจะด้วยเจตนาประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลก็ตาม เพื่อที่จะทำให้ผู้หลอกลวงสำคัญผิดไปจากความเป็นจริงจนเป็นเหตุให้ผู้หลอกลวงสมัครใจหรือเต็มใจโอนทรัพย์สินให้ หรือยอมทำ ถอนหรือทำลายเอกสารสิทธิให้ เพียงแต่ที่ให้แก่ไปก็เพราะผู้กระทำความผิดได้ใช้อุบายหลอกลวงอันเป็นผลให้หลงเชื่อและมอบทรัพย์สินให้ แต่ถ้าหากผู้ถูกหลอกลวงไม่หลงเชื่อ จึงไม่ยอมให้ทรัพย์สินไป หรือไม่มีทรัพย์สินจะให้ หรือแม้จะมีการได้ไปซึ่งทรัพย์สินหรือมีการทำ ถอนหรือทำลายสิทธิก็ตาม แต่ด้วยเหตุผลอื่นที่ไม่ใช่เกิดการถูกหลอกลวง เช่น เพราะความสงสาร หรือแกล้งทำเป็นหลงเชื่อจึงได้มอบทรัพย์สินซึ่งทำเครื่องหมายไว้เพื่อจะเป็นหลักฐานในการจับกุม^{๒๔} หรือเชื่อตาตนเองที่ได้ตรวจดูของแล้ว ก็เป็นเพียงขึ้นพยายามฉ้อโกงเท่านั้น ไม่เป็นความผิดสำเร็จฐานฉ้อโกง เพราะผู้กระทำลวงมือกระทำการหลอกลวงไปตลอดแล้วแต่การกระทำไม่บรรลุผล คือไม่สามารถทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหลงเชื่อ

อย่างไรก็ดี ถ้าได้เชื่อข้อความเท็จแล้ว แม้จะเชื่อด้วยเหตุอื่นอีกด้วยก็ตาม ก็ยังเป็นผลของการแสดงข้อความเท็จอยู่นั่นเอง โดยเป็นไปตามหลักในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกรกระทำและผลที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจเกิดจากสาเหตุหลาย ๆ สาเหตุได้ ซึ่งถ้าหากขาดเหตุใดเหตุหนึ่งแล้วผลก็ย่อมไม่เกิดขึ้น โดยไม่คำนึงว่าเหตุใดสำคัญเหตุใดไม่สำคัญ^{๒๕} ทั้งนี้ การหลอกลวงนั้นไม่สำคัญว่าจะต้องเป็นข้อความที่น่าหลงเชื่อแค่ไหน แม้เป็นข้อความที่คนธรรมดาสามัญไม่น่าหลงเชื่อ แต่ถ้าได้หลอกลวงคนโง่แล้ว คนโง่หลงเชื่อก็เป็นความผิด ซึ่งการหลอกลวงโดยอาศัยความเบาปัญญาของผู้ถูกหลอกลวงซึ่งเป็นเด็ก หรืออาศัยความอ่อนแอแห่งจิตของผู้ถูกหลอกลวง เช่น การหลอกลวงให้หลงเชื่อในอภินิหารย์ของบุคคลต่าง ๆ ซึ่งผู้หลอกลวงรู้อยู่แล้วว่าไม่เป็นความจริง และมีได้เป็นไปเพราะตนเองมีความเชื่อเช่นนั้นด้วย ผู้กระทำยังต้องได้รับโทษหนักขึ้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๒ (๒) ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๙/๒๕๓๑^{๒๖} จำเลยไม่เชื่อเรื่องไสยศาสตร์ แต่ได้ขายน้ำมันพรายให้กับผู้เสียหายในราคา ๓๐๐ บาท อ้างว่าจะช่วยให้ค้าขายดี นอกจากนี้จำเลยยังคอยบอกผู้เสียหายว่าทำผิดผี ต้องทำพิธีไหว้อาจารย์ จนผู้เสียหายยอมมอบเงินและทรัพย์สินอื่นรวมหลายหมื่นบาทให้จำเลยไป เพื่อทำพิธีดังกล่าว การกระทำของจำเลยเป็นการหลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันจำเลยรู้อยู่แล้วว่าเป็นเท็จ จึงเป็นความผิดฐานฉ้อโกง

^{๒๔} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๐๑/๒๕๓๖, คำพิพากษาศาลฎีกาที่จัดพิมพ์โดยศาลฎีกา.

^{๒๕} จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค ๒ ตอน ๒ และภาค ๓, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๘๕๑.

^{๒๖} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๑๙/๒๕๓๑ (เนติ.), เล่ม ๑๐, หน้า ๒๘๔๐.

๑.๓ ทำให้มีการโอนทรัพย์สินของผู้ถูกหลอกลวง โดยผู้ถูกหลอกลวงเต็มใจโอนให้

การที่ผู้กระทำความผิดได้ทรัพย์สินไปจากการหลอกลวงอันเป็นเหตุให้ผู้ถูกหลอกลวงหลงเชื่อและเต็มใจโอนทรัพย์สินให้ไปโดยความยินยอมของผู้เสียหายเอง จึงเป็นสาระสำคัญที่ทำให้ความผิดฐานฉ้อโกงต่างจากความผิดในลักษณะอื่น ๆ เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ซึ่งผู้กระทำความผิดจะต้องมีการแยงเอากรรมสิทธิ์จากเจ้าทรัพย์โดยเจ้าทรัพย์ไม่ยินยอมส่งมอบให้ และไม่มีการใช้กำลังประทุษร้ายใด ๆ เพื่อให้ได้ไปซึ่งทรัพย์สินนั้นเลย ซึ่งการโอนทรัพย์สินของผู้ถูกหลอกลวงตามกฎหมายอาจมีการได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม กล่าวคือ ได้มีการส่งมอบทรัพย์สิน หรือมีการทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ทั้งนี้ โดยความสมัครใจหรือเต็มใจของผู้ถูกหลอกลวงอันเป็นผลโดยตรงจากการหลอกลวง^{๒๗} ซึ่งมีบทบัญญัติกล่าวไว้ดังนี้ คือ

(ก) ทำให้ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สาม

ทรัพย์สินในความผิดฐานฉ้อโกงหมายถึงทรัพย์สินทั้งที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่าง อาจมีราคาและอาจถือเอาได้ ซึ่งจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ก็ได้ รวมตลอดถึงสิทธิเรียกร้องอันเกิดจากมูลหนี้ ตามหลักนิติกรรมสัญญาและละเมิด หรือทรัพย์สินหรือสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ เช่น ภาระจำยอม หรือ ลิขสิทธิ์ เป็นต้น สิทธิที่เป็นทรัพย์สินก็เป็นทรัพย์สินในความผิดฐานฉ้อโกงได้ ความผิดฐานฉ้อโกงนี้ ไม่รวมถึงการหลอกลวงให้ผู้อื่นให้บริการหรือหลอกลวงให้ผู้อื่นใช้แรงงาน เพราะการบริการหรือแรงงานแม้จะคิดเป็นเงินได้ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้ถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินในความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ นี้ได้ แต่อาจเป็นความผิดฐานฉ้อโกงแรงงานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๔

คำว่า “ได้ไป” เป็นกรณีที่ได้ไปซึ่งกรรมสิทธิ์ หรือการครอบครองทรัพย์สินให้ ซึ่งมีประเด็นที่ ท่านศาสตราจารย์จิติ ดิงศภักดิ์ ได้อธิบายว่า เมื่อมีประกาศลักษณะฉ้อ ร.ศ. ๑๑๙ ตราขึ้นให้ลงโทษ “การหลอกลวงเอาทรัพย์สินมาได้จากผู้อื่น” ทำนองความผิดฐานฉ้อโกงตามกฎหมายอังกฤษในสมัยนั้น คือ “obtain by false pretense” ครั้งเมื่อบัญญัติกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ความผิดฐานฉ้อโกงตามมาตรา ๓๐๔ ใช้หลักว่าหลอกให้ส่งทรัพย์สิน ซึ่งเป็นการหลอกระบายกรรมสิทธิ์ไปอันเป็นหลักในกฎหมายฝรั่งเศส ไม่ใช่เอาทรัพย์สินไปได้จากผู้อื่น คือ หลอกเอากรรมสิทธิ์ไปอย่างกฎหมายอังกฤษ ต่อมาถึงประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบัน มาตรา ๓๔๑ กลับใช้หลัก “ได้ไปซึ่งทรัพย์สิน” คือ เอากรรมสิทธิ์ตามหลักกฎหมายอังกฤษและประกาศลักษณะฉ้อ ร.ศ. ๑๑๙ เดิมอีก เพียงแต่อ่านมาตรา ๓๐๔ เดิม กับ มาตรา ๓๔๑ ใหม่ อาจไม่สังเกตเห็นความแตกต่าง แต่ถ้าทราบถึงความคิดเรื่องฉ้อโกงตามกฎหมาย ๒ ระบบ จะเห็นว่าหลอกให้ส่งทรัพย์สิน คือ หลอกลวง

^{๒๗} คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, หน้า ๒๗๐.

เอาการครอบครอง ส่วนการได้ไปหรือเอาไปได้เป็นการหลอกลวงเอากรรมสิทธิ์^{๒๘} ดังตัวอย่างที่ปรากฏใน คำพิพากษาศาลฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๑๙/๒๕๔๗^{๒๙} การที่ผู้เสียหายนำสร้อยคอไป จำนำ เจ้าของร้านทองผู้รับจำนำได้ออกหลักฐานให้ผู้เสียหายว่า เป็นการ “ขายฝาก” โดยมีกำหนดได้ ทรัพย์ที่ขายฝากคืนภายใน ๑ เดือน กรรมสิทธิ์และการครอบครองสร้อยคอที่รับจำนำไว้จึงตกอยู่แก่ เจ้าของร้านทองผู้รับจำนำจนกว่าผู้เสียหายจะไถ่คืน ดังนั้น การที่จำเลยนำหลักฐานที่เจ้าของร้านทอง ออกให้แก่ผู้เสียหายไปขอไถ่สร้อยคอของผู้เสียหายจากผู้รับจำนำโดยไม่แสดงออกให้แจ้งชัดว่าตัวไถ่ ไม่ใช่ของตน เป็นเหตุให้ผู้รับจำนำหลงเชื่อว่าจำเลยเป็นเจ้าของที่แท้จริง จึงได้ส่งมอบกรรมสิทธิ์และ การครอบครองสร้อยคอของผู้เสียหายให้จำเลยไป เป็นการกระทำโดยเจตนาทุจริต หลอกลวงผู้อื่น ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวง ดังกล่าวนั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินของผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม การกระทำของจำเลยจึงเป็น ความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๗๓/๒๕๒๐^{๓๐} โจทก์ฟ้องว่าขอให้ลงโทษจำเลย ฐานลักทรัพย์ ได้ความว่าจำเลยมาเอารถจักรยาน ๒ ล้อของผู้เสียหายซึ่งฝากไว้กับนายจันทร์อ้างว่าจะ เอาไปให้ผู้เสียหายนายจันทร์เห็นว่าจำเลยกับผู้เสียหายเป็นเพื่อนกันและมาฝากรถด้วยกันจึงมอบให้ ไปแล้วจำเลยนำไปเป็นประโยชน์ของตน หาได้นำไปคืนให้ผู้เสียหายไม่ เห็นได้ว่าจำเลยมีเจตนาทุจริต มาแต่แรกแล้วหลอกลวงให้นายจันทร์หลงเชื่อด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จจนได้รถคันนั้นไปจาก นายจันทร์ การกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ไม่ใช่ความผิดฐานลักทรัพย์

กล่าวโดยสรุป คำว่า “ได้ไป” ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๔๑ นั้น ไม่ถูกจำกัดเฉพาะการได้ไปซึ่งกรรมสิทธิ์เท่านั้น แต่ยังหมายถึงความรวมถึงการได้ไปซึ่งสิทธิ ครอบครองด้วย แต่ทั้งนี้การมอบกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองย่อมต้องเกิดจากความสมัครใจของผู้มี อำนาจมอบทรัพย์สินนั้นโดยชอบได้ตามปกติ กล่าวคือ ต้องอยู่ในฐานะมีอำนาจมอบกรรมสิทธิ์หรือสิทธิ ครอบครองได้ ส่วนผู้ที่ได้ทรัพย์สินไป ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้หลอกลวงเสมอไป เพราะมาตรา ๓๔๑ ไม่ได้ จำกัดไว้ว่า ผู้ที่ได้ทรัพย์สินไปนั้น จะต้องเป็นผู้หลอกลวงเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม จะต้องปรากฏว่า การได้ไปซึ่งทรัพย์สินกับการหลอกลวงนั้นต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ สืบเนื่องมาจากการ หลอกลวงนั่นเอง แต่หากผู้กระทำความผิดได้กระทำการหลอกลวงโดยมีเจตนาทุจริตแล้วแต่ปรากฏว่า

^{๒๘} จิตติ ดิงศภัทย์, รวมหมายเหตุคำพิพากษาศาลฎีกา, กฎหมายอาญาของศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓๓-๒๓๖.

^{๒๙} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๑๙/๒๕๔๗ (ศาลยุติธรรม), เล่ม ๗, หน้า ๑๗๙.

^{๓๐} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๗๓/๒๕๒๐ (เนติ), เล่ม ๗, หน้า ๘๗๒.

ผู้ถูกลอกลงยังไม่ส่งมอบทรัพย์สิน เป็นเพียงความผิดฐานพยายามฉ้อโกง ดังตัวอย่างที่ปรากฏคำพิพากษาฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๒๕/๒๕๒๗^{๓๑} การที่จำเลยนำความเท็จมาอวดอ้างแก่ผู้เสียหายว่าจำเลยและพวก สามารถติดต่อกับบริษัทสุรามหาราชฎูร จำกัด ให้แต่งตั้งผู้เสียหาย เป็นตัวแทนจำหน่ายสุราแม่โขงซึ่งไม่เป็นความจริงโดยจำเลย มีเจตนาทุจริตที่จะหลอกลงเอาทรัพย์สินจากผู้เสียหายแม้ผู้เสียหาย จะไม่ส่งมอบทรัพย์สินให้ตามที่จำเลยหลอกลงการกระทำของจำเลยก็เป็นความผิดฐานพยายามฉ้อโกงผู้เสียหายแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๕๑/๒๕๔๒^{๓๒} จำเลยส่งไปรษณีย์ที่เสื่อมคุณภาพแล้วให้โจทก์ร่วม โดยหลอกลงด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จว่าไปรษณีย์ดังกล่าวเป็นนมผงตามที่โจทก์ร่วมสั่งซื้อ เพื่อหวังจะได้เงินจากโจทก์ร่วมอันเป็นการกระทำโดยเจตนาทุจริตเพียงแต่โจทก์ร่วมยังไม่ได้ชำระเงินให้จำเลยการกระทำของจำเลยจึงเป็นความผิดฐานพยายามฉ้อโกง

(ข) ทำให้ผู้ถูกลอกลง หรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือ ทำลายเอกสารสิทธิ นอกจากการได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกลอกลงหรือบุคคลที่สามแล้ว ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๔๑ ยังกำหนดให้ขยายความรับผิดชอบรวมถึงการทำให้ผู้ถูกลอกลงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิด้วย องค์ประกอบการโอนทรัพย์สินในความผิดฐานฉ้อโกงของประเทศไทยนั้นมีลักษณะของการได้รับประโยชน์ทางทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด โดยการโอนทรัพย์สินในความผิดฐานฉ้อโกงไม่จำเป็นต้องเข้าลักษณะการส่งมอบทรัพย์สิน หรือ การทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ อย่างไรก็ตามหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ผู้หลอกลงอาจประสงค์ที่จะหลอกให้ผู้ถูกลอกลงหรือบุคคลที่สามส่งมอบทรัพย์สินและทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิด้วยก็ได้ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๔๘/๒๕๑๘^{๓๓} เดิมผู้เสียหายได้รับซื้อผากที่ดินไว้จากจำเลย ครบกำหนดไถ่จำเลยไม่ไถ่ปรากฏว่าที่ดินดังกล่าวเป็นคนละแปลงกับที่จำเลยนำชี้ผู้เสียหาย จึงร้องทุกข์ดำเนินคดีแก่จำเลยจำเลยขอผิดว่าจะไถ่ภายใน ๑ เดือน แล้วบอกผู้เสียหายว่า จำเลยทำสัญญาจะซื้อที่ดินไว้แปลงหนึ่ง ได้วางมัดจำไว้ด้วย แล้วพาผู้เสียหายไปดู โดยนำชี้ว่าที่ดินอยู่ติดโรงเรียนความจริงที่ดินตามโฉนดนั้นอยู่ห่างจากที่จำเลยชี้ถึง ๖ กิโลเมตร และมีราคาต่ำกว่าจากนั้นจำเลยได้นำผู้เสียหายไปสอบถามผู้รับจ้างที่ที่ดินตามโฉนดนั้นผู้รับจ้างก็รับสมอ้างว่าเคยเห็นที่ดินอยู่หลังโรงเรียนและมีราคาสูง พฤติการณ์ของจำเลยเป็นการวางแผนหลอกลงผู้เสียหายเป็นชั้นๆ เพื่อให้หลงเชื่อว่ที่ดินที่จะซื้อจะมีราคาสูงเป็นเหตุให้ผู้เสียหายทำสัญญาซื้อขายอันเป็นเอกสารสิทธิกับ

^{๓๑} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๒๕/๒๕๒๗ (เนติ), เล่ม ๔, หน้า ๖๗๓.

^{๓๒} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๕๑/๒๕๔๒ (สงเสริม), เล่ม ๘, หน้า ๑๐๒.

^{๓๓} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๔๘/๒๕๑๘ (เนติ), เล่ม ๗, หน้า ๘๘๐.

เจ้าของที่ดิน โดยจำเลยได้เงินส่วนที่เกินกว่าราคาที่แท้จริงไปการกระทำของจำเลยกับพวกเป็นการกระทำโดยทุจริต เป็นความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑

“เอกสารสิทธิ” ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑ (๙) ได้ให้นิยามว่า เอกสารสิทธิ หมายความว่า “เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับ ซึ่งสิทธิ” ยกตัวอย่างเช่น หนังสือสัญญากู้ยืมเงิน เชื้อ เป็นต้น การหลอกลวงให้ทำสัญญากู้เงิน ย่อมเป็นเอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อสิทธิ หรือหลอกลวงให้เขียนลงในสัญญาว่าชำระเงินแล้ว ย่อมเป็นการหลอกลวงให้ถอนเอกสารสิทธิ หรือการหลอกลวงให้ฉีกสัญญาทิ้งเสียโดยอ้างว่าได้ชำระเงินกู้ให้แก่ภรรยาของเขาไปแล้วถือว่าการหลอกลวงให้ทำลายเอกสารสิทธิ ทั้งนี้ การทำเอกสารสิทธิ อาจหลอกลวงให้ทำแต่เพียงส่วนหนึ่งส่วนใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องหลอกลวงให้ทำทั้งฉบับรวมถึงการถอนหรือทำลาย แต่บางส่วนด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๖๒/๒๕๓๑^{๓๔} จำเลยหลอกลวงผู้เสียหายให้หลงเชื่อลงลายมือชื่อในแบบพิมพ์เอกสารต่างๆ เกี่ยวกับสัญญาจำนองที่ดินและหนังสือเรื่องราวจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม แม้จะยังไม่ได้กรอกข้อความลงในเอกสารนั้น การกระทำของจำเลยถือได้ว่าเป็นการหลอกลวงให้ผู้เสียหายทำเอกสารสิทธิแล้ว เพราะจำเลยอาจนำไปกรอกข้อความให้ครบถ้วนบริบูรณ์ว่าผู้เสียหายเจตนาทำสัญญาจำนองที่ดินได้จำเลยจึงมีความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑

นอกจากนี้ เอกสารสิทธิ นั้นต้องเป็นเอกสารสิทธิที่มีผลสมบูรณ์บังคับกันได้โดยชอบด้วยกฎหมายด้วย มิฉะนั้น แม้จะมีการทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิดังกล่าว ก็ไม่เข้าองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๖๖/๒๕๙๔^{๓๕} ทำหนังสือกู้ให้ไว้แทนเงินที่แพ้นั้นแก่เขา นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๘๕๕ บัญญัติไว้ว่าหนังสือกู้เช่นนี้ ย่อมไม่สมบูรณ์ ฉะนั้นหนังสือกู้นี้จึงไม่มีผลเป็นสำคัญแก่การก่อตั้งกรรมสิทธิ์หรือหนี้สินตามกฎหมายอย่างไรเลย จึงขาดลักษณะการเป็นหนังสือสำคัญตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๖ (๒๐) ฉะนั้น ถ้าหลอกลวงให้เขาส่งหนังสือเช่นนี้มาให้ตนแล้ว ฉีกทำลายเสีย ก็ยังไม่เป็นความผิดฐานทำลายหนังสือสำคัญตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา ๓๐๔

ความผิดฐานฉ้อโกงเป็นความผิดที่ต้องการผลสำเร็จ และคุณธรรมทางกฎหมายมุ่งคุ้มครองความเสียหายในทางทรัพย์สิน ดังนั้นผลของความผิดจึงจะต้องเกิดความเสียหายในทางทรัพย์สิน กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดทำการหลอกลวงผู้อื่นด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริง อันมีผลให้ผู้ถูกหลอกลวงหลงเชื่อข้อความอันเป็นเท็จหรือข้อความที่แสดงออกมาโดยปกปิดข้อความจริงดังกล่าวจนทำให้มีการโอนทรัพย์สินให้แก่ผู้กระทำความผิดจนสำเร็จ ทำให้เกิด

^{๓๔} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๖๒/๒๕๓๑ (เนติ), เล่ม ๔, หน้า ๑๒๑๒.

^{๓๕} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๖๖/๒๕๙๔, คำพิพากษาศาลฎีกาที่จัดพิมพ์โดยศาลฎีกา.

ความเสียหายในทางทรัพย์สินต่อผู้ถูกหลอกลวง และจะต้องเป็นผลโดยตรงจากการหลอกลวงจนมีการโอนทรัพย์สินเกิดขึ้น ทั้งนี้เป็นไปตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ดังนั้นหากไม่เกิดความเสียหายในทางทรัพย์สินขึ้น เช่น หลอกลวงโดยการกล่าวข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงแล้ว แต่ผู้ถูกหลอกไม่หลงเชื่อจึงไม่ส่งมอบทรัพย์สินให้ การกระทำของผู้กระทำความผิดอาจจะเป็นเพียงการพยายามฉ้อโกงเท่านั้น เพราะฉะนั้น องค์ประกอบในส่วนของความเสียหายในทางทรัพย์สินจึงเป็นสาระสำคัญขององค์ประกอบภายนอกของความผิดฐานฉ้อโกงอีกประการหนึ่ง

นอกจากจะปรากฏการกระทำที่ครบองค์ประกอบภายนอกแล้ว องค์ประกอบภายในก็เป็นเรื่องสำคัญ ในตำราทางนิติศาสตร์และการศึกษาวิชานิติศาสตร์ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบภายในเป็นอย่างมาก โดยเรียกองค์ประกอบภายในนี้ว่า “เจตนา”

๒) องค์ประกอบภายในของความผิดฐานฉ้อโกง

การพิจารณาว่า บุคคลใดกระทำความผิดฐานฉ้อโกงหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาทั้งองค์ประกอบภายในและองค์ประกอบภายนอกของการกระทำของผู้กระทำความผิด ซึ่งองค์ประกอบภายนอกสำคัญ คือ “การหลอกลวง” ในส่วนขององค์ประกอบภายในของความผิดฐานฉ้อโกงนั้นมี ๒ ประการ คือ

๒.๑ เจตนาธรรมดา

๒.๒ เจตนาพิเศษหรือมูลเหตุจูงใจ

๒.๑ เจตนาธรรมดา

ความผิดฐานฉ้อโกงเป็นความผิดที่ต้องการองค์ประกอบความผิดภายใน หมายความว่า จะเป็นความผิดฐานฉ้อโกงได้ ผู้กระทำจะต้องกระทำ “โดยเจตนา” ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๕๙ วรรคสอง และวรรคสาม^{๓๖} กล่าวคือ มีความประสงค์ต่อผล^{๓๗} หรือยอมเล็งเห็นผล^{๓๘}

^{๓๖}ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๕๙ บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาทหรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา กระทำโดยเจตนาได้แก่กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น ถ้าผู้กระทำมิได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดจะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้กระทำโดยประมาท ได้แก่ กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนาแต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นนั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่การกระทำให้หมายความรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย”

^{๓๗}ความมุ่งหมายโดยตรงต่อผลของผู้กระทำความผิด เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ผู้กระทำมีความมุ่งหมายโดยตรงต่อผลคือความตายของผู้ถูกระทำ

ของการกระทำนั้น ซึ่งผู้กระทำจะต้องกระทำโดยรู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของความผิดและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น ดังนั้นผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบในความผิดฐานฉ้อโกงก็ต่อเมื่อผู้กระทำได้รู้ว่าข้อความที่ตนแสดงนั้นเป็นข้อความเท็จ รวมถึงกรณีที่มีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงแต่ปกปิดข้อความจริงที่ควรแจ้งให้รู้ นั้นด้วย และผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลคือต้องการหลอกลวงให้ผู้อื่นหลงเชื่อเพื่อได้รับโอนทรัพย์สินและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น แต่หากเป็นการกระทำที่ไม่รู้ว่าข้อความที่ตนแสดงออกไปนั้นเป็นข้อความเท็จ ก็ย่อมไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกงเพราะไม่มีเจตนาหลอกลวงอันถือว่าเป็นการขาดองค์ประกอบภายในของความผิดฐานฉ้อโกง ดังนั้น เจตนาธรรมดาในที่นี้ก็คือเจตนาประสงค์ต่อผลหรือเจตนาเล็งเห็นผลนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป หากการกระทำที่ทาลงไปนั้นไม่มีเจตนาหลอกลวงโดยประสงค์ต่อผลคือความเชื่อของผู้ถูกหลอกหรือเล็งเห็นได้ว่าผู้ถูกหลอกจะหลงเชื่อ หรือเพราะไม่รู้องค์ประกอบภายนอกของความผิดกล่าวคือไม่รู้ข้อความที่ตนแสดงออกไปนั้นเป็นข้อความเท็จ การกระทำนั้นไม่ถือว่าเป็นการหลอกลวงอันเป็นองค์ประกอบภายนอกของการกระทำเพราะการจะถือว่าหลอกลวงได้นั้นจะต้องกระทำโดยรู้ข้อเท็จจริงว่าข้อความที่ตนแสดงออกไปนั้นเป็นข้อความเท็จ ทำให้ไม่ครบองค์ประกอบภายนอกของบทบัญญัติกฎหมาย ไม่เป็นความผิด

๒.๒ เจตนาพิเศษหรือมูลเหตุจูงใจ

“มูลเหตุจูงใจโดยทุจริต” ในความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ แม้จะมีได้มีคำว่า โดยทุจริต ในบทบัญญัติโดยตรงก็ตาม แต่ความผิดฐานฉ้อโกงนั้นนอกจากผู้กระทำความผิดจะต้องมีเจตนาหลอกลวงแล้วผู้กระทำความผิดจะต้องมีเจตนาพิเศษหรือมูลเหตุจูงใจ คือ “โดยทุจริต” หมายถึง การกระทำนั้นเป็นการกระทำเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น กล่าวคือ จะต้องมิเจตนาให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการกระทำความผิดฐานฉ้อโกง^{๓๙} ดังตัวอย่างที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๓/๒๕๑๓^{๔๐} คำว่า “โดยทุจริต” หมายความว่า เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองและผู้อื่น การที่จำเลยทั้งสองสมคบหลอกลวงโจทก์ โดยจำเลยที่ ๒ แสดงตนต่อโจทก์ว่าเป็นนายเซว่ง แซ่กู่ เจ้าของที่ดินตาม น.ส. ๓. จน

^{๓๙} ผลที่นอกเหนือความมุ่งหมายโดยตรงของผู้กระทำความผิด แต่ผู้กระทำอาจคาดหมายได้ เล็งเห็นผลที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น การใช้ปืนที่บรรจุกระสุนลูกปรายยิงเข้าไปในที่ชุมชน มีผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตหลายราย ผู้กระทำอาจจะไม่ได้มีความมุ่งหมายโดยตรงต่อผลคือความตายของผู้ที่ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตทุกราย แต่ผู้กระทำคาดหมายได้ว่า การใช้กระสุนลูกปรายจะทำให้มีผู้ถูกกระสุนปืนของผู้กระทำหลายรายและเล็งเห็นได้ว่าผู้ถูกกระสุนปืนจะถึงแก่ความตาย

^{๓๙} ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึง โภยจิต

^{๔๐} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๓/๒๕๑๓ (เนติ), หน้า ๑๒๒๔.

โจทก์หลงเชื่อทำหนังสือรับรองทรัพย์สินของประกันตัวนายกุหลาบต่อศาลนั้น แม้จะไม่ปรากฏว่า จำเลยได้รับประโยชน์เป็นทรัพย์สินแต่อย่างใดก็ตาม ก็ทำให้นายกุหลาบได้รับประโยชน์จากการใช้หนังสือรับรองทรัพย์สินนั้นอ้างต่อศาลจนได้รับการประกันตัวไป ซึ่งย่อมถือว่าเป็นการแสวงหาประโยชน์สำหรับผู้อื่นอันเป็นการกระทำโดยทุจริตเช่นกัน

เจตนาทุจริตนั้นจะต้องเกิดขึ้นพร้อมกับการหลอกลวงโดยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งด้วย หมายความว่า จะต้องมิเจตนาทุจริตมาตั้งแต่เริ่มหลอกลวงแล้ว ถ้าผู้กระทำไม่มีเจตนาอันแท้จริงที่จะหลอกลวงในขณะที่กระทำ เช่น เจตนาล้อเล่น แต่ผู้อื่นหลงเชื่อจึงได้ส่งมอบทรัพย์สิน หรือทำ ถอน หรือ ทำลายเอกสารสิทธิ ผู้กระทำก็ไม่มี ความผิดฐานฉ้อโกง เพราะขาดเจตนาภายในอันเป็นองค์ประกอบของความผิดฐานฉ้อโกง ส่วนจะเป็นความผิดฐานอื่นหรือไม่ก็ต้องพิจารณาว่าเข้าองค์ประกอบความผิดฐานอื่นหรือไม่

นอกจากนี้ ความผิดฐานฉ้อโกงนั้นมีความใกล้เคียงกับความผิดทางแพ่ง หมายความว่า ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่สามารถปฏิบัติตามสัญญาได้ ต้องพิจารณาเป็น ๒ ประเด็น คือ หากการผิดสัญญานั้นไม่เป็นการจงใจหลอกลวงโดยทุจริต ย่อมเป็นเพียงการผิดสัญญาทางแพ่งเท่านั้น แต่หากกรณีเป็นการผิดสัญญาโดยจงใจหลอกลวงโดยมีเจตนาทุจริต เช่นนี้ย่อมเป็นการผิดทั้งสัญญาทางแพ่งและเป็นความผิดฐานฉ้อโกงซึ่งมีโทษทางอาญาด้วย ดังตัวอย่างที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๒๔/๒๕๒๙^{๕๑} จำเลยติดต่อบุคคลให้หาซื้อโคให้เมื่อ จำเลยขายโคได้แล้วจะนำเงินค่านายหน้าและค่าโคมาชำระให้ผู้เสียหายซื้อโคได้แล้วมอบให้จำเลยไป จำเลยไม่นำเงินค่านายหน้าและค่าโคมาชำระเมื่อถูกจับกุมก็ให้การว่าได้ชำระเงินให้ผู้เสียหายจนครบถ้วนแล้วเห็นได้ว่าจำเลยมิได้มีเจตนาจะซื้อโคอย่างแท้จริงแต่ได้วางแผนหลอกลวงผู้เสียหายกับ พวกมาตั้งแต่ต้นโดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จว่าจะซื้อแต่ความจริงจำเลยมิได้มีเจตนาจะซื้อและชำระ ราคาโคจึงเป็นความผิดฐานฉ้อโกง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๔๕/๒๕๓๑^{๕๒} จำเลยกับ ส. ร่วมกันพูดชักชวนให้ผู้เสียหายไปทำงานต่างประเทศแล้วเรียกเก็บเงินจากผู้เสียหายและไม่ส่งผู้เสียหายไปทำงาน ต่างประเทศตามที่พูดชักชวนโดยอ้างว่าตัวเครื่องบินหมดและรอใบรับรองการทำงาน ดังนี้พฤติการณ์ของจำเลยกับ ส.แสดงโดยแจ้งชัดว่าจำเลยกับ ส. มีเจตนาทุจริตหลอกลวงผู้เสียหายมาแต่ต้น จำเลยกับ ส. ยังได้ชักชวนคนทั่วไปให้ไปทำงานด้วยจึงเป็นการแสดงข้อความอันเป็นเท็จแก่ประชาชนตาม ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๔๓ วรรคแรก

^{๕๑}คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๒๔/๒๕๒๙ (เนติ), เล่ม ๓, หน้า ๕๐๖.

^{๕๒}คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๒๔๕/๒๕๓๑, คำพิพากษาศาลฎีกาที่จัดพิมพ์โดยศาลฎีกา.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๘๖/๒๕๓๑^{๔๓} จำเลยติดต่อขอซื้อข้าวเปลือกจากผู้เสียหาย โดยขอชำระราคาด้วยเช็คที่ ว. เป็นผู้ลงชื่อส่งจ่ายให้ไว้ และจำเลยพูดรับรองว่าหากเช็คที่จำเลยมอบให้ขึ้นเงินไม่ได้ จำเลยจะเป็นผู้รับผิดชอบเองโดยจะชดเชย ๓๐ ไร่ ของจำเลยมาชำระราคาข้าวเปลือกให้แก่ผู้เสียหายจนครบ ดังนี้ การที่ผู้เสียหายยินยอมขายข้าวเปลือกตามฟ้องให้แก่จำเลยกับพวกโดยยอมรับเช็คซึ่ง ว. ส่งจ่ายไว้เพื่อเป็นการชำระราคาข้าวเปลือก ก็เพราะจำเลยเป็นผู้ให้คำรับรอง เมื่อผู้เสียหายนำเช็คไปขึ้นเงินไม่ได้ จำเลยกลับปฏิเสธความรับผิดชอบ ไม่ยอมรับรู้ใดๆ ทั้งสิ้น อ้างว่าตนเป็นเพียงนายหน้าให้ ว. เท่านั้น พฤติการณ์ของจำเลยแสดงว่าจำเลยมีเจตนาทุจริตคิดหลอกลวงเพื่อเอาข้าวเปลือกของผู้เสียหายทั้งสาม มีแผนการร่วมกับ ว. เจ้าของเช็ค โดยการให้คำรับรองด้วยข้อความอันเป็นเท็จต่อผู้เสียหายมาแต่ต้น จนผู้เสียหายหลงเชื่อยอมมอบข้าวเปลือกให้แก่จำเลยจำเลยจึงมีความผิดฐานร่วมกับพวกฉ้อโกงโจทก์

อนึ่ง เมื่อมีการกระทำความผิดครบองค์ประกอบทั้งองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในของความผิด ผู้กระทำความผิดย่อมมีความผิดฐานฉ้อโกง หากขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไปย่อมไม่ถึงว่าเป็นความผิดฐานฉ้อโกงได้ และเมื่อครบองค์ประกอบความผิดซึ่งทำให้เป็นความผิดสำเร็จแล้วแม้จะมีการจะมีการเยียวยาความเสียหายในส่วนของความผิดตามกฎหมายแพ่งไปแล้วก็ตาม หรือแม้แต่มีการคืนทรัพย์สินที่โกงมาแล้วก็ตาม ก็ไม่สามารถทำให้ความผิดฐานฉ้อโกงที่สำเร็จแล้วหรือเป็นการกระทำขึ้นพยายามกระทำความผิดแล้วกลับเป็นไม่มีความผิดไปได้ แต่อย่างไรก็ตามความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๓ ได้บัญญัติไว้ว่า “ความผิดในหมวดนี้ นอกจากความผิดตาม มาตรา ๓๔๓ เป็นความผิดอันยอมความได้” นั้นหมายความว่าความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ เป็นความผิดที่สามารถยอมความกันได้ซึ่งเมื่อมีการยอมความกันถูกต้องตามกฎหมายแล้วยอมทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปกล่าวคือ ไม่สามารถนำคดีอาญาในความผิดฐานฉ้อโกงดังกล่าวนั้นมารื้อร้องฟ้องกันอีกได้ ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ (๒)^{๔๔} แต่มิใช่การยอมความกันทำให้การกระทำที่มีความผิดกลายเป็นไม่มีความผิดไปได้

กล่าวโดยสรุป ลักษณะของการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์ มีดังนี้

๑. ต้องมีการหลอกลวงด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง

^{๔๓} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๘๖/๒๕๓๑ (เนติ), เล่ม ๑๑, หน้า ๓๓๔๙.

^{๔๔} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๓๙ บัญญัติว่า “สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปดังต่อไปนี้ (๑) โดยความตายของผู้กระทำผิด (๒) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย (๓) เมื่อคดีเลิกกันตาม มาตรา ๓๗ (๔) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง (๕) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำความผิดยกเลิกความผิด เช่นนั้น (๖) เมื่อคดีขาดอายุความ (๗) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ”

๒. ข้อความนั้นต้องเป็นเท็จและต้องเป็นเหตุการณ์ในอดีตหรือปัจจุบัน ไม่ใช่เหตุการณ์ในอนาคต เว้นแต่เหตุการณ์ในอนาคตนั้นพออนุมานได้ว่าเป็นการแสดงถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันรวมอยู่ด้วย

๓. ผู้กระทำได้รู้ข้อความนั้นเป็นเท็จ และต้องเป็นการกล่าวยืนยันข้อความนั้น ไม่ใช่เป็นการแสดงความคิดเห็นหรือคาดคะเนหรือเพียงให้คำมั่นสัญญาแม้จะไม่ ตรงกับความจริงก็ไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง

๔. การแสดงข้อความเท็จนั้น อาจเป็นเท็จต่อเพียงบางส่วนก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเท็จทั้งหมด

๕. การหลอกลวงนั้นต้องกระทำก่อนที่จะได้ทรัพย์สิน จากผู้ถูกลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ถ้าได้ทรัพย์สินมาในความครอบครองก่อนแล้ว จึงหลอกลวงไม่เป็นฉ้อโกง

๖. การหลอกลวงด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ ถ้าเขาหลงเชื่อและส่งมอบทรัพย์สินหรือยอมให้ทรัพย์สินนั้นไปด้วยความเต็มใจ เป็นความผิดฐานฉ้อโกง ถ้าผู้ถูกลอกลวงไม่หลงเชื่อหรือหลงเชื่อแต่ยังไม่ยินยอมให้เอาทรัพย์สินนั้นไป ถ้าผู้ที่หลอกลวงหยิบเอาทรัพย์สินนั้นไปเองหรือหลอกลวงเพื่อให้เกิดการลักทรัพย์ได้สะดวกขึ้นเท่านั้นเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ ไม่ใช่ฉ้อโกง

๗. การแสดงข้อความอันเป็นเท็จนั้น อาจกระทำด้วยทางวาจา กิริยาท่าทาง ลายลักษณ์อักษร เครื่องขยายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ หรืออื่นๆ ก็ได้ กฎหมายไม่จำกัดเฉพาะทางวาจาเท่านั้น

๘. การปกปิดความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง คือจะต้องรู้ความจริงแล้วจึงเสียไม่ยอมบอกให้เขาทราบเพื่อจะให้ได้ทรัพย์สิน ฯ อาจกระทำโดยกิริยา ท่าทาง หรืออย่างอื่น ๆ ก็ได้

๙. การแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้งในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาสินค้า หรือการขายของ แม้จะเกินความจริงไปบ้างก็ยังไม่ถือว่าเป็นการฉ้อโกง เพราะบุคคลทั่วไปก็เข้าใจในเรื่องนี้ดี แต่ถ้ามีเจตนาที่จะหลอกลวงเพื่อทำการฉ้อโกงโดยตรงก็เป็นความผิดเกี่ยวกับการค้า ตามมาตรา ๒๗๑ ได้

๑๐. การหลอกลวงนั้นต้องทำให้เขาหลงเชื่อและได้ไปซึ่งทรัพย์สิน หรือทำให้เขาทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ก็เป็นความผิดสำเร็จแล้ว หากให้เพราะความสงสารหรือเพื่อจะเอาเป็นพยานหลักฐานในการฟ้องคดีหรือไม่เชื่อจึงไม่ให้ทรัพย์สิน หรือเชื่อแต่ไม่ให้ทรัพย์สินหรือไม่มีทรัพย์สินจะให้ ดังนี้ เป็นเพียงความผิดฐานพยายามฉ้อโกง

๑๑. การได้ทรัพย์สินหรือให้ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธินั้น ไม่จำกัดว่าต้องได้ไปจากผู้ถูกลอกลวง แต่รวมถึงบุคคลที่สามด้วย แต่บุคคลนั้นต้องมีการครอบครองเหนือทรัพย์สินนั้นด้วย ถ้าผู้ที่มอบให้ไม่มีการครอบครองเหนือทรัพย์สินนั้น ผู้เอาไปผิดฐานลักทรัพย์

๑๒. ความผิดฐานฉ้อโกง การได้ทรัพย์สินนั้น ไม่จำกัดเฉพาะทรัพย์สินแต่อย่างเดียว แต่รวมถึงทรัพย์สิน สิทธิบางอย่างและให้ทำ ถอนหรือทำลายเอกสารสิทธิด้วย

๑๓. ในกรณีที่ให้ทำ ถอนหรือทำลายเอกสารนั้น ต้องเป็นเอกสารสิทธิ ถ้าไม่ใช่เอกสารสิทธิเป็นเอกสารธรรมดา ไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง

๑๔. ความผิดฐานฉ้อโกง ผู้กระทำต้องมีเจตนาทุจริตมาก่อนหรือในขณะที่หลอกลวงอันเป็นเหตุให้ได้ทรัพย์นั้น ถ้าผู้กระทำมีเจตนาทุจริตขึ้นในภายหลังไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง แต่ผิดฐานยักยอก

๑๕. ความผิดฐานฉ้อโกงนั้น ต้องหลอกลวงเอาทรัพย์ของผู้อื่น การหลอกลวงเอาทรัพย์ของตนเองไปจากผู้อื่นไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง ทั้งนี้เพราะขาดองค์ประกอบภายนอกนั่นเอง

๑๖. ความผิดฐานฉ้อโกง ต้องเป็นการหลอกลวงให้เขาส่งทรัพย์ให้ แต่การหลอกลวงเพื่อเอาทรัพย์ไปส่งคืน แม้เป็นเท็จก็ไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง

๑๗. ผู้กระทำความผิดต้องเป็นการกระทำที่ครอบงำประกอบความผิดภายนอกและองค์ประกอบความผิดภายในของความผิดฐานฉ้อโกง

ความผิดฐานฉ้อโกงนี้ ยังสามารถขยายผลของความผิดเป็นความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน^{๔๕} ได้อีกด้วย หากว่าการกระทำความผิดตาม มาตรา ๓๔๑ ได้กระทำ ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชน หรือด้วยการปกปิด ความจริง ซึ่งควรบอกให้แจ้งแก่ประชาชน

คำว่า ประชาชน ในความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๓ วรรคแรกนั้น หมายถึง บุคคลทั่วไป ซึ่งไม่ได้ถือเอาจำนวนมากหรือน้อยเป็นประมาณ แต่ถือเอาเตนนาแสดงข้อความเท็จต่อประชาชนเป็นสำคัญ โดยจะพิจารณาจากวิธีการในการหลอกลวงประกอบเจตนา^{๔๖} กล่าวคือ การกระทำความผิดฐานฉ้อโกงนั้น มิได้เลือกกระทำต่อบุคคลโดยเฉพาะ แต่กระทำต่อบุคคลทั่วไปในลักษณะหว่านแหแล้วแต่ว่าใครจะเป็นผู้ถูกลอกลวงหรือเป็นเหยื่อในการหลอกลวงครั้งนั้น เช่นแสดงข้อความเท็จโดยการประกาศทางหนังสือพิมพ์ ใบปลิว แผ่นพับ หรือ สื่อโฆษณา เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น เมื่อได้หลอกลวงแก่ประชาชนไม่ว่าโดยการแสดงข้อความเท็จ หรือโดยการปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง แม้จะมีบุคคลคนเดียวหลงเชื่อและได้ไปซึ่งทรัพย์สินหรือบุคคลคนเดียวทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้กระทำก็มีความผิดตามมาตรานี้แล้ว ดังตัวอย่างที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๗-๕๘๘/๒๕๑๑^{๔๗} ฟ้องของโจทก์ฟังได้ว่านอกจากบุคคลที่มีชื่อตามฟ้องแล้ว จำเลยยังได้ทำการหลอกลวงประชาชนด้วย โดยจำเลยได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดความจริงซึ่งควรบอกเกี่ยวกับที่ดินที่จำเลยจะจัดสรรนั้น ฟ้องของโจทก์ได้กล่าวถึง

^{๔๕}ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๔๓ บัญญัติว่า “ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา ๓๔๑ ได้กระทำด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชน หรือด้วยการปกปิดความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งแก่ประชาชน ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวในวรรคแรก ต้องด้วยลักษณะดังกล่าวในมาตรา ๓๔๒ อนุมาตราหนึ่งอนุมาตราใดด้วย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงเจ็ดปี และปรับตั้งแต่หนึ่งพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท

^{๔๖}คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๖๔๕-๖๖๔๖/๒๕๔๘, คำพิพากษาศาลฎีกาที่จัดพิมพ์โดยศาลฎีกา.

^{๔๗}คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๗-๕๘๘/๒๕๑๑ (เนติ), หน้า ๖๒๘.

องค์ประกอบการทำงานของจำเลยโดยชัดแจ้งครบองค์ประกอบความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๓

ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน จึงเป็นความผิดที่มีองค์ประกอบภายนอกและองค์ประกอบภายในเช่นเดียวกับความผิดฐานฉ้อโกงทุกประการ หากแต่จะเพิ่มองค์ประกอบขึ้นมาอีกประการหนึ่งคือ ผู้ถูกหลอกลวงได้แก่ประชาชน หรือจะกล่าวอีกนัยว่า การหลอกลวงนั้นได้กระทำกับประชาชนนั่นเอง

นอกจากนี้ การหลอกลวงเพื่อขายสินค้าซึ่งได้กระทำกันต่อหน้าแล้ว ปัจจุบันความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีความรวดเร็วมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต ทำให้ช่องทางที่ใช้ในการฉ้อโกงประชาชนมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะรูปแบบการฉ้อโกงทางอินเทอร์เน็ต ที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่เหยื่อมากขึ้นและทำให้เหยื่อหลงเชื่อมากยิ่งขึ้น เช่น กรณีผู้กระทำความผิดที่เป็นชาวต่างประเทศใช้การสื่อสารผ่านการพูดคุยทางระบบสื่อสารออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างความสนิทสนมแล้วหลอกลวงว่าจะโอนเงินให้จำนวนมาก แต่เหยื่อต้องจ่ายค่าขนส่งก่อนล่วงหน้าโดยโอนเงินผ่านบัญชีตามที่ผู้กระทำความผิดแจ้งให้ทราบเท่านั้นซึ่งรูปแบบนี้ทำให้เหยื่อที่เบาปัญญามีความโลภหลงเชื่อและโอนเงินให้ นอกจากนี้ รูปแบบการฉ้อโกงลักษณะนี้ยังมีความแตกต่างกันออกไป เช่น หลอกลวงให้ซื้อสินค้าที่ไม่ถูกต้องตามผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นตามสื่อ หลอกลวงว่าถูกรางวัลพิเศษโดยให้โอนเงินก่อนล่วงหน้า เป็นต้น โดยทั้งนี้อาศัยความเบาปัญญา ความโลภ หรือบางกรณีเป็นการหลอกลวงเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ เหล่านี้ ล้วนแต่เป็นรูปแบบการฉ้อโกงทางอินเทอร์เน็ตที่ยังเกิดขึ้นในสังคมออนไลน์ในปัจจุบันและไม่มีท่าทีว่าจะหมดไป^{๔๘}

รูปแบบการฉ้อโกงทางการค้า มักพบในรูปแบบของการโฆษณาหลอกลวงขายสินค้า โดยลักษณะการหลอกลวงนี้ เป็นการหลอกลวงคุณภาพสินค้า แหล่งผลิต เป็นต้น ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาครอบคลุมถึงและยกขึ้นเป็นหมวดบทบัญญัติภาคความผิดไว้ในหมวด “ความผิดเกี่ยวกับการค้า” ในงานวิจัยนี้จะได้กล่าวถึงความผิดฐานขายของโดยหลอกลวงซึ่งอยู่ในหมวดความผิดเกี่ยวกับการค้าด้วย เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่ครอบคลุมการฉ้อโกงทางการค้าโดยตรงยิ่งกว่าการฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๔๑ และมาตรา ๓๔๓ ซึ่งมีความแตกต่างกันในองค์ประกอบภายนอกบางประการ และต่างกันในด้านองค์ประกอบภายใน คือ แม้ผู้ขายจะไม่มีเจตนาพิเศษหรือมีมูลเหตุจูงใจก็ตาม แต่ถ้าผู้ขายมีเจตนาประสงค์ต่อผลหรือย่อมนิ่งเห็นผล ก็เป็นความผิดตามมาตรานี้ได้

^{๔๘} รัชชัย รุจิกัณหะ, การกระทำความผิดอันเป็นการฉ้อโกงประชาชน, หน้า ๑๘-๔๐.

๒.๔ ความผิดฐานขายของโดยหลอกลวงและองค์ประกอบความผิดฐานขายของโดยหลอกลวง

ศาสตราจารย์จิติติ ดิงศภัทย์ ได้กล่าวถึงในเรื่องนี้ว่า ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติความผิดฐานขายของโดยหลอกลวงไว้ในมาตรา ๒๗๑ ว่า “ผู้ใดขายของโดยหลอกลวงด้วยประการใดๆ ให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพหรือปริมาณแห่งของนั้นอันเป็นเท็จ ถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” มาตรการนี้มีข้อความตรงกับมาตรา ๓๑๐ แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ตามที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๔๘๕ เพียงแต่เพิ่มข้อความขึ้นตอนหนึ่งว่า “ถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง” ซึ่งคงจะทำให้ความหมายเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และได้เปลี่ยนจากที่เคยอยู่ในหมวดความผิดฐานฉ้อโกงมาอยู่ในหมวดความผิดเกี่ยวกับการค้า^{๔๙}

ความผิดตามมาตรา ๒๗๑ เป็นความผิดที่ต้องการผล เช่นเดียวกับความผิดฐานฉ้อโกง ความผิดฐานนี้จึงสามารถมีการพยายามกระทำความผิดได้ หากว่าผลของการกระทำไม่บรรลุเป้าหมายของการหลอกลวง โดยการขายต้องขายโดยหลอกลวงด้วยประการใดๆ ให้ผู้ซื้อหลงเชื่อ จึงต้องมีการกระทำอันหนึ่งคือ หลอกลวง อันเป็นเหตุให้เกิดผลคือการขายอันเป็นการกระทำอีกอันหนึ่ง โดยการหลอกลวงคือทำให้หลงเชื่อซึ่งตามมาตรานี้จะทำด้วยวิธีใดก็ได้ไม่จำกัด ไม่จำกัดหลอกลวงด้วยการแสดงข้อความเท็จหรือปกปิดข้อความจริงดังมาตรา ๓๔๑ เหตุนี้แม้จะเป็นการหลอกลวง โดยแสดงความเห็นโอ้อวด หรือคำมั่น สัญญาว่าถึงเหตุการณ์ในอนาคต ถ้ากระทำหรือมุ่งหมายให้หลงเข้าใจผิดก็เป็นการหลอกลวงตามมาตรานี้ได้ แต่การหลอกลวงนั้นต้องมีผลเกิดขึ้น คือผู้ซื้อหลงเชื่อการหลอกลวงนั้น เช่นเดียวกับความผิดตามมาตรา ๓๔๑ หากมีการกระทำเพื่อให้หลงผิด แต่ผู้ซื้อไม่หลงเชื่อ ความผิดอาจมีได้ก็แต่เพียงพยายาม เช่น ถ้าหลอกลวงขายของว่าเป็นของทำภายในประเทศ แต่ผู้ซื้อซื้อโดยไม่คำนึงว่าเป็นของต่างประเทศหรือไม่ ก็เป็นได้แต่พยายามตามมาตรา นี้เท่านั้น มิใช่ซื้อโดยหลงเชื่อการหลอกลวงว่าเป็นของต่างประเทศ หรือการขายสินค้าที่แสดงรายละเอียดอันเป็นเท็จ เช่น ขายด้ายหลอดยี่ห้อหนึ่งให้แก่ตำรวจที่ไปขอซื้อ โดยที่หีบห่อได้แสดงไว้ว่ามีความยาว ๒๐๐ หลา แต่ความจริงยาวระหว่าง ๑๓๐ ถึง ๑๕๐ หลาซึ่งตำรวจรู้ความจริงอยู่ก่อนแล้ว เป็นความผิดเพียงฐานพยายามตามมาตรา^{๕๐}

องค์ประกอบภายนอกของความผิดที่สำคัญที่ทำให้ความผิดฐานขายของโดยหลอกลวงแตกต่างจากความผิดฐานฉ้อโกง คือ การขายของโดยหลอกลวงนี้จะต้องเป็นการหลอกลวงให้ผู้ซื้อหลงเชื่อใน ๑) แหล่งกำเนิด ๒) สภาพ ๓) คุณภาพหรือปริมาณแห่งของนั้นอันเป็นเท็จ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกา ดังนี้

^{๔๙}จิติติ ดิงศภัทย์, *บทบัญญัติ*, เล่ม ๒๕, ตอน ๑ มกราคม ๒๕๑๑, หน้า ๔๐-๔๕.

^{๕๐}คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๙/๒๕๐๔, ๒๕๐๔ (เนติ.), หน้า ๔๘๓.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๙๙/๒๕๔๗^{๕๑} โจทก์ร่วมทำสัญญากับจำเลยซึ่งประกอบธุรกิจสถานีบริการน้ำมัน โดยให้จำเลยมีสิทธิใช้เครื่องหมายการค้าของโจทก์ร่วมได้ แต่มีเงื่อนไขว่าต้องซื้อน้ำมันจากโจทก์ร่วมมาจำหน่ายเท่านั้น จำเลยผิดสัญญาโดยไปซื้อน้ำมันจากแหล่งอื่นมาจำหน่าย โจทก์ร่วมบอกเลิกสัญญาให้จำเลยส่งคืนสถานีบริการน้ำมันแก่โจทก์ร่วม รวมทั้งเพิกถอนความยินยอมให้ใช้เครื่องหมายการค้าของโจทก์ร่วม แต่จำเลยก็ยังคงประกอบการค้าต่อไปโดยซื้อน้ำมันจากที่อื่นมาจำหน่าย และยังคงติดป้ายเครื่องหมายการค้าของโจทก์ร่วมอยู่บริเวณสถานีบริการน้ำมัน โดยมีได้แสดงเครื่องหมายให้ประชาชนเข้าใจว่าสถานีบริการน้ำมันนี้ได้เป็นตัวแทนจำหน่ายน้ำมันของโจทก์ร่วม แสดงให้เห็นว่าจำเลยมีเจตนาที่จะขายสินค้าโดยใช้เครื่องหมายการค้าของโจทก์ร่วม เพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อว่าสินค้าที่จำเลยจำหน่ายนั้นเป็นสินค้าของโจทก์ร่วม จึงเป็นการขายของโดยหลอกลวงให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิดแห่งของอันเป็นที่จตาม ป.อ. มาตรา ๒๗๑

การวินิจฉัยความผิดฐานฉ้อโกงและความผิดฐานขายของโดยหลอกลวงนี้ ต้องมีความระมัดระวังมาก เพราะหากการกระทำจะเป็นความผิดฐานฉ้อโกงแล้ว ก็จะไม่เป็นความผิดฐานขายของโดยหลอกลวงอีก เพราะกฎหมายบัญญัติไว้เป็นองค์ประกอบภายนอกที่สำคัญอีกประการหนึ่งว่า “ถ้าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกง” ซึ่งหมายถึง หากการกระทำของผู้กระทำความผิดรอดพ้นจากองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกง ก็อาจจะผิดฐานขายของโดยหลอกลวง แต่ถ้าการกระทำของผู้กระทำเป็นความผิดฐานฉ้อโกงแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณาถึงความผิดฐานขายของโดยหลอกลวงอีก ดังตัวอย่างที่ปรากฏในคำพิพากษาศาลฎีกา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๕๑/๒๕๔๒^{๕๒} จำเลยส่งไข่ผงที่เสื่อมคุณภาพแล้วให้โจทก์ร่วม โดยหลอกลวงด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ ว่าไข่ผงดังกล่าว เป็นนมผงตามที่โจทก์ร่วมสั่งซื้อ เพื่อหวังจะได้เงินจากโจทก์ร่วม อันเป็นการกระทำโดยเจตนาทุจริต เพียงแต่โจทก์ร่วมยังไม่ได้ชำระเงินให้จำเลย การกระทำของจำเลย จึงเป็นความผิดฐานพยายามฉ้อโกง ไม่เป็นความผิดฐานขายของโดยหลอกลวงตาม ป.อ. มาตรา ๒๗๑ จึงไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยว่า การกระทำของจำเลยเป็นการขายของโดยหลอกลวงให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพและคุณภาพแห่งของอันเป็นที่จอีกหรือไม่

จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๕๑/๒๕๔๒ นี้ จะเห็นได้ว่า ความผิดตามมาตรานี้จะสามารถผิดได้ต่อเมื่อการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกงหรือพยายามฉ้อโกงเท่านั้น หากการกระทำนั้นเป็นความผิดฐานฉ้อโกงเสียแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยความผิดฐานขายของโดยหลอกลวงนี้อีก เข้าลักษณะเป็นการตัดประเด็นในคำฟ้องไปเสียทีเดียว

การพิจารณาเปรียบเทียบความผิดฐานขายของโดยหลอกลวงตามมาตรา ๒๗๑ กับความผิดฐานฉ้อโกงตามมาตรา ๓๔๑ มีข้อควรสังเกตดังนี้

^{๕๑} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๙๙/๒๕๔๗, คำพิพากษาศาลฎีกาที่จัดพิมพ์โดยศาลฎีกา.

^{๕๒} คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๕๑/๒๕๔๒ (สงเสริม.), เล่ม ๘, หน้า ๑๐๒.

๑. การขายตามมาตรานี้เป็นแต่เพียงสัญญา ผู้กระทำความผิดตามมาตรานี้ยังไม่ต้องได้ทรัพย์สินไปก็เป็นความผิดได้แล้ว ต่างจากความผิดฐานฉ้อโกงที่ผู้ถูกหลอกจะต้องมีการส่งมอบทรัพย์สินให้กับผู้หลอกลวง หรือผู้หลอกลวงจะต้องไปทรัพย์สินไปจากผู้ถูกหลอกลวงแล้วนั่นเอง

๒. ของที่ขายตามมาตรานี้ไม่หมายความถึงอสังหาริมทรัพย์โดยหมายเอาเฉพาะอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น แต่ความผิดฐานฉ้อโกงตามมาตรา ๓๔๑ ทรัพย์สินที่ฉ้อโกงเป็นจะเป็นอสังหาริมทรัพย์ก็ได้

๓. การหลอกลวงตามมาตรานี้จะหลอกลวงด้วยประการใดๆ ก็ได้ ต่างกับมาตรา ๓๔๑ ซึ่งจำกัดการหลอกลวงเฉพาะด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความซึ่งควรบอกให้แจ้ง ทำให้ความผิดตามมาตรานี้มีองค์ประกอบของพฤติกรรมในการกระทำที่ครอบคลุมกว่า เช่น การหลอกลวงโดยวิธีโอ้อวด แสดงความเห็นหรือแสดงเจตนาในภายหลัง ถ้าไม่ตรงต่อความจริงใจแล้ว ก็เป็นการหลอกลวงตามมาตรานี้แต่อาจไม่เป็นการแสดงข้อความเท็จหรือปกปิดข้อความจริงตามมาตรา ๓๔๑

๔. การหลอกให้หลงเชื่อตามมาตรานี้จำกัดเฉพาะในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ หรือปริมาณแต่มาตรา ๓๔๑ ไม่จำกัดว่าหลอกให้หลงเชื่อในข้อใด

๕. ความผิดตามมาตรานี้ แม้ไม่มีเจตนาพิเศษหรือมีมูลเหตุจงใจก็ตาม แต่ถ้าผู้ขายมีเจตนาประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผล ก็เป็นความผิดตามมาตรานี้ได้

ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า ส่งผลกระทบต่ออย่างมากภายในวงกว้าง ถือเป็นอาชญากรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะทำให้บุคคลผู้ถูกหลอกลวงมีความเสียหายในด้านทรัพย์สิน หากความเสียหายนั้นมีจำนวนมาก ก็จะส่งผลกระทบต่อจิตใจก่อให้เกิดความเครียด เกิดการทำร้ายตนเองหรือทำร้ายบุคคลในครอบครัวเพื่อตัดวงจรปัญหาด้วยความคิดที่ไม่แยบคายและเบาปัญญาในการหาทางแก้ปัญหาของผู้ถูกฉ้อโกงเอง หรืออาจจะทำให้ผู้ถูกฉ้อโกงที่ถึงขนาดสิ้นเนื้อประดาตัวต้องคิดก่ออาชญากรรมต่อไป เพื่อให้มีชีวิตอยู่ได้บนความสุขสบายดั้งเดิมหรือเพื่อเอาตนให้รอดจากความลำบากต่าง ๆ

นอกจากผลกระทบต่อตนเองและครอบครัว คนใกล้ชิดของผู้ถูกฉ้อโกงแล้ว ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้ายังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เป็นผลเสียต่อความเชื่อมั่นด้านเศรษฐกิจโดยตรงเพราะนำมาซึ่งการขาดความเชื่อมั่นด้านธุรกิจที่ต้องใช้เงินในการทำนิติกรรมสัญญา ธุรกิจการค้าต่าง ๆ ทั้งในระดับภายในประเทศและในระดับปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศซึ่งเป็นประเทศคู่ค้าของประเทศไทย การถูกฉ้อโกงทางการค้า ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อหนี้สินซึ่งผู้ถูกฉ้อโกงกู้ยืมมาเพื่อบริหารธุรกิจ แต่เมื่อธุรกิจต้องล้มสลายเพราะถูกฉ้อโกง ปัญหานี้เน่า หนี้เสีย (Non-Performing Loan) ก็เกิดขึ้น ต้องมีการฟ้องร้องทำให้คดีความรกโรงรกศาล และหากธนาคารหรือสถาบันการเงินมีหนี้เสียมาก ก็จะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเงินระดับประเทศ ดังนั้น ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าจึงมิใช่ปัญหาเล็กน้อยหรือปัญหาของปัจเจกบุคคลอย่างที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ หากแต่ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าสามารถยกระดับให้กลายเป็นปัญหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ทีเดียว

บทที่ ๓

สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า” นี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหลักสัมมาอาชีวะในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาโดยกำหนดประเด็นสำคัญ ๕ ประการดังต่อไปนี้

- ๓.๑ ความหมายของสัมมาอาชีวะ
- ๓.๒ หลักการของสัมมาอาชีวะ
- ๓.๓ ความสำคัญของสัมมาอาชีวะ
- ๓.๔ เป้าหมายของสัมมาอาชีวะ
- ๓.๕ สรุปสาระสำคัญ

๓.๑ ความหมายของสัมมาอาชีวะ

“อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิจฉาอาชีวะแล้ว สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ นี้เรียกว่า สัมมาอาชีวะ”^๑ คำว่า “สัมมาอาชีวะ” ประกอบด้วยศัพท์ ๒ ศัพท์ คือ “สัมมา” และศัพท์ว่า “อาชีวะ” ศัพท์ว่า “สัมมา” หมายถึงโดยชอบดีถูกต้องถูกถ้วนสมบูรณ์จริงแท้^๒ ศัพท์ว่า “อาชีวะ” หมายถึง อาชีพการเลี้ยงชีพความเพียรพยายามในการแสวงหาปัจจัยยังชีพการทำมาหากิน^๓

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีวะว่าหมายถึง การเลี้ยงชีพที่ชอบคือเว้นจากเลี้ยงชีพโดยทางที่ผิดเช่น โกงเขา หลอกหลวง สอพลอ บีบบังคับขู่เข็ญ ค้าคน ค้ายาเสพติดค้ายาพิษ เป็นต้น (ข้อ ๕ ในมรรค)^๔

^๑ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๖; ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๓๕/๑๒๗.

^๒พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑/๒, (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๔๓๙.

^๓เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔๕.

^๔พระพรหมคุณาภรณ์, พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑/๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๔๔๐.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีวะว่า สัมมา อาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ^๕

พระธำมณี เชมธมโม ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีวะ หมายถึง การเว้นจากมิจฉาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น

เตโชพล เหมนาไลย ได้กล่าวถึงสัมมาอาชีวะไว้ว่า นิยามของสัมมาอาชีวะที่สอดคล้องกับข้อมูลจากพระไตรปิฎก รวมทั้งคำอธิบายของคัมภีร์ชั้นอื่นในพระพุทธศาสนา และมีความครอบคลุมมากที่สุด ได้แก่ นิยามที่ว่า สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีพด้วยกุศลกรรม คือ กายสุจริต ๓ วิจิสุจริต ๔ เป็นเบื้องต้น ตลอดจนมีความเพียรในการชำระ ขัดเกลากิเลสที่เนื่องด้วยการเลี้ยงชีพนั้น ให้เบาบางลง จนกว่าจิตใจจะ “บริสุทธิ์” และ “ผ่องแผ้ว” ในที่สุด นิยามดังกล่าวยังสอดคล้องกับการที่พระไตรปิฎกแบ่งสัมมาอาชีวะออกเป็น ๒ ระดับ คือ สัมมาอาชีวะที่ยังมีอาสวะ และ สัมมาอาชีวะที่ไม่มีอาสวะ

ศักดิ์ชัย อนันต์ตรีชัย ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัมมาอาชีวะมีความหมายถึงการละเว้นมิจฉาชีพ คือการประกอบกิจการงานที่บริสุทธิ์ทั้งทางกายและวาจา ละเว้นกายทุจริต ๓ อันหมายถึง สัมมากรรมมันตะหรือการกระทำที่ถูกต้อง และวิจิสุจริต ๔ อันหมายถึง สัมมาวาจา ดังนั้น สัมมาอาชีวะจึงครอบคลุมสัมมากรรมมันตะและสัมมาวาจาไว้ทั้งหมด

สัมมาอาชีวะ เมื่อกล่าวโดยความหมายแล้วพบว่าหมายถึง “อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ละมิจฉาอาชีวะแล้วสำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะนี้เรียกว่าสัมมาอาชีวะ”^๖ หากพิจารณาตามนี้จะเห็นได้ว่า การเลี้ยงชีพชอบนั้น หมายถึง ต้องดำรงอยู่ในหลักธรรม คือ ศีลด้วย เมื่อเป็นผู้มีศีลก็นับว่าเป็นผู้ประกอบตนด้วยหลักสัมมาอาชีวะ ดังความที่ปรากฏตามพุทธดำรัสว่า “ละมิจฉาอาชีวะแล้วดำรงชีวิตอยู่ด้วยสัมมาอาชีวะ” ว่า “คือเว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่งการโกงด้วยของปลอม การโกงด้วยเครื่องตวงวัดการรับสินบนการล่อลวงการตลบตะแลงการตัด (อวัยวะ) การฆ่าการจองจำการตีชิงวิ่งราวการปล้นและการชู้กรรโชก”^๗ ซึ่งพระพุทธดำรัสดังกล่าวนี้มีความหมายตรงกับข้อความที่ปรากฏอยู่ใน “จูฬศีล” ข้อที่ ๒๔, ๒๕ และ ๒๖ กล่าวคือ “ข้อที่ ๒๔ ภิกษุเว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่ง ด้วยของปลอมและด้วยเครื่องตวงวัด ข้อที่ ๒๕ ภิกษุเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวงและ

^๕ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑,๑๗๐.

^๖ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๖.; ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๓๕/๑๒๗.

^๗ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๐/๑๔๖.

การตลบตะแลง หรือข้อที่ ๒๖ภิกษุเว้นขาดจากการตัด (อวัยวะ) การฆ่า การจงจำ การตีชิงวิ่งราว การปล้น และการชู้กรรโชก”^{๘๘}

จากที่ผู้วิจัยได้ทบทวนมาแล้วนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า สัมมาอาชีวะนั้นอยู่ในระดับของศีลเบื้องต้น คือ การละอาชีวะที่มีขอบ กล่าวคือ มิฉฉาอาชีวะ จึงจักเป็นสัมมาอาชีวะและเป็นศีลระดับวินัย คือ เป็นเครื่องเว้นขาดจากการกระทำความผิด ได้แก่ เว้นขาดจากการโกงด้วยตาซึ่งการโกงด้วยของปลอม การโกงด้วยเครื่องตวงวัดการรับสินบนการล่อลวงการตลบตะแลงการตัด (อวัยวะ) การฆ่า การจงจำการตีชิงวิ่งราวการปล้นและการชู้กรรโชก ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติทั่วไปของบุคคลในสังคมที่ห้ามเบียดเบียนซึ่งกันและกันทั้งยังสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายอาญาด้วย ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา มีอยู่ ๓ ประการหลัก คือ หลักการเลี้ยงชีพชอบทางกาย หลักการเลี้ยงชีพชอบทางวาจา หลักการเลี้ยงชีพชอบทางใจ

๓.๒ หลักการของสัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนามีหลักการสำคัญอยู่ ๓ ประการหลัก คือ หลักการเลี้ยงชีพชอบทางกาย, หลักการเลี้ยงชีพชอบทางวาจา, หลักการเลี้ยงชีพชอบทางใจ

๑) หลักการเลี้ยงชีพชอบทางกาย

การเลี้ยงชีพชอบทางกายในกุศลกรรมบถ ๑๐ นั้น ครอบคลุมไปถึง

๑. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการฆ่าสัตว์เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์ คือ วางทัณฑฆาต และศีลตราฐ มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่

๒. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการลักทรัพย์ของผู้อื่นเพื่อนำมาเป็นของตน คือ ไม่ถือเอาทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นซึ่งอยู่ในบ้าน หรือในป่าที่เจ้าของมิได้ให้ด้วยจิตเป็นเหตุขโมย

๓. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการประพฤติดีในกามเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์ คือ ไม่เป็นผู้ประพฤติด่วงในสตรีที่อยู่ในปกครองของมารดา ที่อยู่ในปกครองของบิดาที่อยู่ในปกครองของมารดา บิดา ที่อยู่ในปกครองของพี่ชายน้องชาย ที่อยู่ในปกครองของพี่สาวน้องสาว ที่อยู่ในปกครองของญาติ ที่อยู่ในปกครองของญาติ ที่ประพฤดิธรรม มีสามี มีกฎหมายคุ้มครอง โดยที่สุด แม้สตรีที่บุรุษสวมด้วยพวงมาลัยหมายไว้^{๘๙}

๒) การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา

ตามหลักพระพุทธศาสนาการเลี้ยงชีพชอบทางวาจาจัดเป็นกุศลกรรมบถ ๑๐^{๙๐} และเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีวะโดยยึดหลักการ คือ

^{๘๘}ที.สี. (ไทย) ๙/๑๙๔/๖๖-๖๗.

^{๘๙}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๑/๔๗๖.

^{๙๐}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๑/๔๗๖-๔๗๗.

๑. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเท็จเพื่อให้ตนได้ทรัพย์
๒. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดส่อเสียดเพื่อให้ตนได้ทรัพย์
๓. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดคำหยาบเพื่อให้ตนได้ทรัพย์
๔. เป็นผู้ละเว้นขาดจากการพูดเพ้อเจ้อเพื่อให้ตนได้ทรัพย์

๓) หลักการเลี้ยงชีพชอบทางใจ

ตามหลักพระพุทธศาสนากการเลี้ยงชีพชอบทางใจเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลในกุศลกรรมบถ ๑๐^{๑๑} ซึ่งเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขสงบภายในเป็นการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะโดยยึดหลักการ คือ

๑. เป็นผู้ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของเขา คือ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ทรัพย์ อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นว่า “ทำอย่างไร ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของผู้อื่นจะพึงเป็นของเรา”

๒. เป็นผู้มิมีจิตไม่พยาบาท เพื่อให้ได้ซึ่งทรัพย์ของผู้อื่น ไม่มีจิตพยาบาทให้ผู้อื่นเสียทรัพย์

๓. เป็นสัมมาทิฐิ คือ มีความเห็นไม่วิปริตว่า “ทานที่ให้แล้วมีผล ยัญที่บูชาแล้วมีผล การเช่นสรวงมีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่ทำดีและทำชั่วมี โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดามีคุณ บิดามีคุณ”

มีสัมมาทิฐิ เช่น เชื่อในเรื่องผลของกรรมดีและกรรมชั่วแล้วละเว้นกรรมชั่วต่าง ๆ ทั้งทางกาย วาจา และใจ มุ่งมั่นพัฒนาตนประพฤตินี้ให้ได้มาซึ่งทรัพย์ในเหตุเพราะกุศลกรรมบถ ๑๐

การเลี้ยงชีพชอบทางใจจัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นต้นตอให้การดำเนินชีวิตภายนอกเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรมเพราะการกระทำภายนอกต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากภายในจิตใจดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้าบุคคลใดใจร้ายแล้วพูดอยู่ก็ดี ทำอยู่ก็ดี ทุกข์ยอมไปตามเขาเพราะเหตุนั้น ถ้าบุคคลใดมีใจผ่องใสแล้ว พูดอยู่ก็ดี ทำอยู่ก็ดี ความสุขยอมไปตามเขา เพราะเหตุนั้นเหมือนเงาไปตามตัวฉะนั้น^{๑๒}

กล่าวโดยสรุป หลักการของสัมมาอาชีวะซึ่งเป็นหลักการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทางวาจา และทางใจ ก็คือการดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั่นเอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง ก็ได้แก่การดำเนินชีวิตสุจริตทางกาย ทางวาจา และทางใจ

หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนามีหลักคำสอนในห้วงเว้นจากการเลี้ยงชีพในทางหลอกลวง ฉ้อโกงผู้อื่น รวมไปถึงการเว้นขาดจากการเลี้ยงชีพที่ไม่สมควรแม้จะไม่ประกอบด้วย การหลอกลวง ฉ้อโกงผู้อื่นก็ตาม แต่ก็เป็นการเลี้ยงชีพที่ทำให้เกิดการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่นให้ปราศจาก

^{๑๑}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๔๑/๔๗๗-๔๗๘.

^{๑๒}ข.ม. (ไทย) ๒๕/๒/๒๔.

ความสงบสุข ให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อน เรียกว่ามัจฉาณิชา คือ การเลี้ยงชีพในทางที่ผิดเพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต ก่อให้เกิดความทุกข์เดือดร้อนแก่ชีวิตผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นคนหรือสัตว์เดรัจฉานได้รับความทุกข์ถึงแก่ชีวิต เช่น การที่ผู้ประกอบการค้ากระเป่าหนังสัตว์ ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์ด้วยวิธีการพิเศษ ทำให้หนังสัตว์นุ่ม เงาม สวยงาม เมื่อสัตว์ได้อายุตามที่สมควร ก็นำสัตว์มาเชือดถลกเอาหนังมาทำกระเป่าหนังราคาใบละหลักล้านบาท หรือการฆ่าสัตว์ป่าเพื่อนำอวัยวะของสัตว์มาทำเครื่องประดับเครื่องตกแต่งบ้านเรือน อันเป็นการฟุ้งเฟ้อเกินความจำเป็นสำหรับการดำรงชีพของมนุษย์ หลักการของสัมมาอาชีวะจะต้องเว้นจากการประกอบอาชีพทั้ง ๕ ประการ คือ

๑) สัตตวนิชา การค้าขายศัสตราอันเป็นเครื่องประหารชีวิตสัตว์

๒) สัตตวนิชา คือ การค้าขายสัตว์ได้แก่ การค้าขายมนุษย์, การค้าขายทาส

๓) มังสวณิชา การค้าขายสัตว์มีชีวิตเพื่อให้เขาเอาไปฆ่า เช่น การเลี้ยงสุกร, เนื้อ เพื่อขายตอนมีชีวิตให้แก่โรงเชือดสัตว์แร่นื้อ

๔) มัชชวณิชา การค้าขายสิ่งมีนเมา เช่น สุรา, เมรัย

๕) วิสวณิชา การค้าขายยาพิษสำหรับนำไปทำร้ายคนหรือสัตว์ให้ถึงแก่ความตาย^{๑๓}

การค้าขายดังกล่าวมานี้ตามที่ศนะของพระพุทธศาสนาถือเป็นการประกอบกิจการงานที่มีโทษคือ มีโทษต่อผู้อื่น และต่อสังคมส่วนรวมด้วย หากอาชีพเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการทางธุรกิจย่อมเป็นการส่งเสริม ให้คนในสังคมกระทำผิดทางจริยธรรมได้ง่ายขึ้นเป็นการทำลายพื้นฐานทางจริยธรรมที่ดีงามของสังคมและส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ดังนั้น หลักการเลี้ยงชีพชอบทางกาย จึงต้องงดเว้นจากการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้กระทำผิดศีลธรรมดังกล่าว

๓.๓ ความสำคัญของสัมมาอาชีวะ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ตรัสถึงความสำคัญของสัมมาอาชีวะไว้ว่า ในการดำรงตนในภายหน้านั้น ท่านจะต้องประพฤติให้ดีให้เหมาะสมแก่ฐานะรู้จักผิดและชอบ ประกอบอาชีพโดยสัมมาอาชีวะ ไม่เสเพล และไม่ปล่อยตนให้เป็นทาสแห่งอบายมุขต่าง ๆ ดังนี้แล้ว ท่านก็จะสามารถเป็นที่พึ่งแก่ตนเองและครอบครัวของท่าน และจะเป็นที่นับถือของบุคคลอื่น^{๑๔}

เดโชพล เหมนาไลย ได้กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของสัมมาอาชีวะนั้น สามารถมองได้ ๒ ระดับ ได้แก่ (๑) สัมมาอาชีวะระดับธรรม หมายถึง สัมมาอาชีวะในฐานะที่เป็นองค์มรรคหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ ๘ และ ในฐานะที่เป็นศีลซึ่งทำหน้าที่เป็นบาทฐานให้แก่สมาธิและปัญญา (๒)

^{๑๓} อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๗/๒๕๕.

^{๑๔} พระบรมราชาวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕ มิถุนายน ๒๕๙๖.

สัมมาอาชีวะระดับวินัย หมายถึงสัมมาอาชีวะที่ทำหน้าที่เป็นกรอบกำหนดกายกรรม และวจีกรรมในการเลี้ยงชีพของบุคคลให้สุจริต และเพื่อประโยชน์แก่หมู่คณะกล่าวสำหรับเกณฑ์วินัยจัดความเป็นสัมมาอาชีวะ เพื่อให้มีความครอบคลุมรอบด้านมากที่สุดควรพิจารณาทั้งหมด ๔ ประเด็น ได้แก่ (๑) แรงจูงใจของผู้ประกอบอาชีพ (๒) ตัวอาชีพ (๓) กระบวนการประกอบอาชีพ และ (๔) ผลจากการประกอบอาชีพ^{๑๕}

นอกจากประเด็นดังกล่าวนี้แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า”นี้ สามารถจำแนกความสำคัญของสัมมาอาชีวะเพื่อประกอบการพิจารณาลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้ดังต่อไปนี้ คือ

๑) สัมมาอาชีวะในฐานะเป็นศีล

สัมมาอาชีวะ เมื่อกำหนดโดยความหมายแล้วพบว่าหมายถึง “อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ละมิจฉาอาชีวะแล้วสำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะนี้เรียกว่าสัมมาอาชีวะ”^{๑๖} หากพิจารณาตามนี้ จะเห็นได้ว่า การเลี้ยงชีพชอบนั้น หมายถึง ต้องดำรงอยู่ในหลักธรรม คือ ศีลด้วย เมื่อเป็นผู้มีศีลก็นับว่าเป็นผู้ประกอบตนด้วยหลักสัมมาอาชีวะ ดังความที่ปรากฏตามพุทธดำรัสว่า “ละมิจฉาอาชีวะแล้วดำรงชีวิตอยู่ด้วยสัมมาอาชีวะ” ว่า “คือเว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่งการโกงด้วยของปลอม การโกงด้วยเครื่องตวงวัดการรับสินบน การล่อลวง การตลบตะแลง การตัด (อวัยวะ) การฆ่า การจงใจ การตีชิงวิ่งราว การปล้น และการขู่กรรโชก”^{๑๗} ซึ่งพระพุทธานุญาตดังกล่าวนี้ มีความหมายตรงกับข้อความที่ปรากฏอยู่ใน “จูฬศีล” ข้อที่ ๒๔, ๒๕ และ ๒๖ กล่าวคือ “ข้อที่ ๒๔ ภิขุเว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่งด้วยของปลอม และด้วยเครื่องตวงวัดข้อที่ ๒๕ ภิขุเว้นขาดจากการรับสินบน การล่อลวง และการตลบตะแลง หรือข้อที่ ๒๖ ภิขุเว้นขาดจากการตัด (อวัยวะ) การฆ่าการจงใจการตีชิงวิ่งราวการปล้นและการขู่กรรโชก”^{๑๘}

สัมมาอาชีวะนั้นจึงอยู่ในระดับของศีลเบื้องต้น คือ การละอาชีวะที่มีชอบ อันได้แก่ มิจฉาอาชีวะ แล้วประกอบอาชีพที่ชอบ ไม่ประกอบด้วยการหลอกลวง เบียดเบียนผู้อื่น จึงจักเป็นสัมมาอาชีวะและเป็นศีลระดับวินัย คือ เป็นเครื่องงดเว้นจากการกระทำความผิด ได้แก่ เว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่งการโกงด้วยของปลอม การโกงด้วยเครื่องตวงวัดการรับสินบนการล่อลวงการตลบตะแลงการตัด (อวัยวะ) การฆ่า การจงใจ การตีชิงวิ่งราว การปล้น และการขู่กรรโชก การใช้อุบายหลอกลวงผู้ซื้อ การโกงบริการ ให้บริการไม่ตรงกับการโฆษณา ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติทั่วไปของบุคคลในสังคมที่ห้ามเบียดเบียนซึ่งกันและกันทั้งยังสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายอาญาด้วย

^{๑๕} เดโชพล เหมณาไถย, “สัมมาอาชีวะในพระไตรปิฎก”, บทคัดย่อ.

^{๑๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๖, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๓๕/๑๒๗.

^{๑๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๐/๑๙๖.

^{๑๘} ที.สี. (ไทย) ๙/๑๙๔/๖๖-๖๗.

มหาจัตตารีสกสูตร ได้อธิบายว่า มิจฉาอาชีวะ คือ “การพูดหลอกลวง การเลียบเคียง การหวานล่อม การพูดและเลื่อม การใช้ลาภต่อลาภ”^{๑๙} ซึ่งตรงกับ “มัชฌิมศีล” ข้อที่ ๑๐ กล่าวคือ “ข้อที่ ๑๐. ภิกษุเว้นขาดจากการพูดหลอกลวง และการพูดเลียบเคียง เช่นที่สมณพราหมณ์ผู้เจริญ บางพวกฉันทโภชนาหารที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้วยังพูดหลอกลวงเลียบเคียงหวานล่อมพูดและเลื่อม ใช้ลาภต่อลาภ”^{๒๐}

สัมมาอาชีวะระดับมัชฌิมศีลเป็นหลักการปฏิบัติอันยังประโยชน์แก่การรักษาศีลข้อที่ ๔ กล่าวคือ การงดเว้นจากวจีทุจริตทุกประการ ทั้งในส่วนที่เป็นวินัยของบรรพชิต หรือ ศีลของฆราวาส^{๒๑}

สัมมาอาชีวะนั้นเป็นหลักธรรมที่ตรงข้ามกับมิจฉาอาชีวะโดยสิ้นเชิง ทั้งแสดงให้เห็นว่า สัมมาอาชีวะเป็นหลักการประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบของศีลด้วย สอดคล้องกับที่ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายศีล โดยแยกระดับของความหมายของศีลออกเป็น ๒ ระดับ ได้แก่ ศีลระดับธรรม และศีลระดับวินัยโดยที่ศีลระดับธรรมเป็นข้อแนะนำสั่งสอนหรือหลักความประพฤติผลของการรักษาศีล หรือการละเมิดศีลระดับธรรมนี้จะนำไปตามเหตุปัจจัย หรือตามกฎแห่งกรรมส่วน ศีลระดับวินัย เป็นแบบแผนข้อบังคับที่กำหนดขึ้นเพื่อควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมผลของการละเมิดศีลในระดับวินัยจะมีความผิดหรือได้รับโทษตามที่สังคมนั้นตกลงกันหรือตั้งเอาไว้

สัมมาอาชีวะในฐานะศีลนี้ มีส่วนสำคัญกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์เรามาก เพราะศีลคือหลักการปฏิรูปชีวิตให้ดียิ่งขึ้น ให้มีความสุข ความสงบที่ยั่งยืน เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคมแน่นอนว่า การกระทบกระทั่งกันย่อมมีขึ้น กระบวนการทางจิตเมื่อมีการกระทบกับความไม่พอใจ จิตของมนุษย์ย่อมมีความขุ่นมัว จิตที่ขุ่นมัวทำให้เกิดการเบียดเบียนทำร้ายกันและกัน หากมนุษย์ไม่มีศีลที่จะทำหน้าที่ยั้งระดับจิต ถ้าคนในสังคมทุกคนสมารถรักษาศีลทั้งห้าข้อ โดยตั้งความเห็นในศีลให้ถูกต้องว่า เราจะสมารถรักษาศีลด้วยจิตที่เมตตา เมื่อเราเมตตาคนอื่น เราย่อมไม่ปรารถนาทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นด้วยการเบียดเบียนเขา ไม่ว่าจะด้วย กาย วาจา นั่นคือชื่อว่าเราได้รักษาศีลแล้วนั่นเอง พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสถึงโทษของศีลวิบัติ ๕ ประการ ไว้ในสัสตสูตร^{๒๒} ดังนี้

“ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ มีโทษ ๕ ประการนี้โทษ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติในธรรมวินัยนี้ ย่อมถึงความเสื่อมโภคทรัพย์ เป็นอันมาก ซึ่งมีความประมาทเป็นเหตุ นี้เป็นโทษประการที่ ๑ ของบุคคลผู้ทุศีล เพราะศีลวิบัติ

^{๑๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๔๐/๑๘๐.

^{๒๐} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๐๔/๖๙.

^{๒๑} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๐๕-๒๑๑/๖๙-๗๒.

^{๒๒} อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๑๓/๓๕๖.

๒. กิตติศัพท์อันชั่วของบุคคลผู้ทุศีลย่อมกระฉ่อนไป นี่เป็นโทษประการที่ ๒ ของบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ

๓. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติจะเข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นชัตตยบริษัทก็ตาม พรหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตามย่อมไม่กลัวกลัว เก้อเขินเข้าไป นี่เป็นโทษประการที่ ๓ ของบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ

๔. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ ย่อมหลงลืมสติตาย นี่เป็นโทษประการที่ ๔ ของบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ

๕. บุคคลผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในอบาย ทุกติวินิบาตนรก นี่เป็นโทษประการที่ ๕ ของบุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ทุศีลเพราะศีลวิบัติ มีโทษ ๕ ประการนี้แล”

จากพุทธพจน์นี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้ไม่สมาทานรักษาศีล เป็นผู้ที่มีศีลวิบัติ จะถึงความเสื่อมในการดำเนินชีวิต เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ชื่อเสียงเกียรติคุณก็ไม่รุ่งดงาม ผู้ซึ่งกล่าวถึงจะไม่กล่าวถึงในทางที่ดี ยิ่งโดยเฉพาะยุคปัจจุบันที่ระบบการสื่อสารมีศักยภาพสูง การสื่อสารไว ทำให้ชื่อเสียงเกียรติคุณของผู้มีศีลวิบัตินั้นกระจ่ายไปอย่างรวดเร็ว เมื่อคนในสังคมทราบหรือมีข้อสงสัยว่า บุคคลผู้นี้เป็นผู้ทุศีล มีศีลวิบัติ ก็จะไม่สมาคมคบหา หากประกอบกิจการการค้า ก็จะไม่ได้รับการพิจารณาเข้าทำสัญญาเป็นคู่ค้า ไม่ได้รับการอุดหนุนสินค้า เมื่อยามต้องพบกับความตายอันเป็นธรรมดาของทุกชีวิต ด้วยความทุศีลซึ่งทำให้จิตเป็นอกุศล จะส่งผลให้หลงตาย จิตไม่สงบก่อนสิ้นชีวิต มีทุกติเป็นที่หมายในภพชาติต่อไป แต่หากบุคคลใดมีศีล ไม่ถึงความวิบัติแห่งศีล ชีวิตก็จะดำเนินไปอย่างสงบตรงกันข้ามกับผู้ทุศีล ศีลจึงนำมาซึ่งการปฏิรูปการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น เมื่อบุคคลใดสมาทานรักษาศีล ดำรงตนไว้ในศีล จะไม่ถึงความวิบัติของศีล ชื่อเสียงรุ่งดงาม จะประกอบกิจการการค้าใด ๆ ก็จะมีผู้ไว้วางใจเข้าทำสัญญาเป็นคู่ค้าหรืออุดหนุนสินค้า ดังคำตรัสของพระผู้มีพระภาคที่ตรงถึงอันสงส์แห่งความเป็นบุคคลผู้มีศีล ๕ ประการ ดังนี้^{๒๓}

“ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีลเพราะสมบุรณ์ด้วยศีล มีอันสงส์ ๕ ประการ
นี้อันสงส์ ๕ ประการ อะไรบ้าง คือ

๑. บุคคลผู้มีศีล สมบุรณ์ด้วยศีลในธรรมวินัยนี้ ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ นี่เป็นอันสงส์ประการที่ ๑ ของบุคคลผู้มีศีลเพราะสมบุรณ์ด้วยศีล

๒. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล สมบุรณ์ด้วยศีลย่อมขจรไปนี้เป็นอันสงส์ประการที่ ๒ ของบุคคลผู้มีศีลเพราะสมบุรณ์ด้วยศีล

^{๒๓} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๑๓/๓๕๖.

๓. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นขัตติยบริษัทก็ตาม พราหมณบริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมแก่กล้า ไม่เก้อเขินเข้าไป นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๓ ของบุคคลผู้มีศีลเพราะสมบูรณ์ด้วยศีล

๔. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๔ ของบุคคลผู้มีศีลเพราะสมบูรณ์ด้วยศีล

๕. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้วย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๕ ของบุคคลผู้มีศีลเพราะสมบูรณ์ด้วยศีล

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มีศีลเพราะสมบูรณ์ด้วยศีลมีอานิสงส์ ๕ ประการนี้แลสรุปความได้ว่า สัมมาอาชีวะ เป็นหลักการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ตนดำรงอยู่ในศีลสำหรับดำเนินชีวิต ซึ่งนับได้ว่าเป็นทั้งศีลระดับธรรม และระดับวินัย บุคคลผู้ประกอบตนตามหลักสัมมาอาชีวะ ย่อมเชื่อว่าเป็นผู้รักษาศีลอยู่ในตัวด้วย และสัมมาอาชีวะยังเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบสัมมาชีพตามหลักจริยธรรมหรือหลักวิชาชีพด้วย โดยเฉพาะการป้องกันปัญหาการฉ้อโกงผู้บริโภค ที่ต้องประกอบด้วยจริยธรรมอันมีสัมมาอาชีวะเป็นหลักการปฏิบัติหน้าที่ให้ตรงต่อตามหลักกฎหมายและจริยธรรมเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคให้ได้รับประโยชน์สูงสุดในการได้ใช้และได้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่ตนได้รับจากการค้า

๒) สัมมาอาชีวะในฐานะเป็นองค์แห่งอริยมรรค

ในพระสูตรต้นตปิฎกคำว่า “สัมมาอาชีวะ” ปรากฏในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร^{๒๔} ซึ่งเป็นการอธิบายอริยมรรคมีองค์ ๘ เช่นเดียวกับในพระวินัยปิฎก^{๒๕} ที่เพิ่มเติมมาก็คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ในบางแห่งจัดเป็น “สัมมัตตะ ๘” คือ ความเป็นธรรมที่ถูก ๘ ประการอีกด้วย โดยที่พระพุทธเจ้าทรงจัดสัมมาอาชีวะไว้ในสี่ชั้น^{๒๖}

นอกจากนั้น ยังมีพระสูตรหลายพระสูตรแสดงว่าสัมมาอาชีวะจัดเป็นหนึ่งใน “บริหารแห่งสมาธิ” ๗ ประการคือ ๑. สัมมาทิฐิ (เห็นชอบ) ๒. สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) ๓. สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) ๔. สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) ๕. สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) ๖. สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) ๗. สัมมาสติ (ระลึกชอบ) พระสูตรดังกล่าวได้แก่ ขนวนนสภสูตร^{๒๗} สังคีตสูตร^{๒๘} มหาจิต

^{๒๔} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๘๑/๕๙๒.

^{๒๕} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๑-๒๒.

^{๒๖} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๖๒/๕๐๓.

^{๒๗} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๙๐/๒๒๔.

^{๒๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๒.

ตารีสกสูตร^{๒๙} และสมาธิปริกขารสูตร^{๓๐} ซึ่งแม้จะจัดเป็นหนึ่งในบริหารแห่งสมาธิก็ยังถือว่า สัมมาอาชีวะเป็นหลักการปฏิบัติในฐานะองค์แห่งอริยมรรคอยู่เช่นเดิม ทั้งนี้ ในพระสูตรต้นตปิฎกยังได้ แสดงสัมมาอาชีวะว่าเป็นองค์แห่งอริยะ ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตตระ และเป็นองค์แห่งมรรค ดังนี้คือ สัมมาอาชีวะอันเป็นอริยะที่ไม่มีอาสวะเป็นโลกุตตระเป็นองค์แห่งมรรค สัมมาอาชีวะอันเป็นอริยะที่ไม่มีอาสวะเป็นโลกุตตระเป็นองค์แห่งมรรคเป็นอย่างไร คือ การงดการเว้นการเว้นขาดเจตนา เป็นเหตุ งดเว้นจากมิถฉาอาชีวะของภิกษุผู้มีจิตไกลจากข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้เพียบพร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคอยู่^{๓๑} เป็นสัมมาอาชีวะอันเป็นอริยะที่ไม่มีอาสวะเป็นโลกุตตระ เป็นองค์แห่งมรรค^{๓๒}

จากข้อความดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า สัมมาอาชีวะนี้นับว่าเป็นองค์แห่งอริยมรรคที่บุคคล ควรน้อมนำไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เหตุเพราะสัมมาอาชีวะเป็นอริยะ ผู้ปฏิบัติตามย่อม กำจัดอาสวะได้ และสามารถทำให้ตนบรรลุถึงธรรมอันประเสริฐชั้นโลกุตตระได้ในที่สุด

แม้หลักอเสขะธรรม ๑๐ ประการก็ได้กล่าวถึงสัมมาอาชีวะว่า “สัมมาอาชีวะเป็น อเสขะ”^{๓๓} อีกด้วย ซึ่งภิกษุผู้ประกอบด้วยอเสขะธรรม ๑๐ ประการนี้ นับได้ว่าเป็นสมณะผู้บรรลุ ชั้นสูงที่ควรบรรลุไม่มีใครสู้วาทะได้ โดยจัดสัมมาอาชีวะเป็นหนึ่งในอเสขะธรรม คือ โดยจัดว่าเป็นหนึ่งใน “อเสขะธรรม ๑๐” ซึ่งได้แก่ ๑. สัมมาทิฐิที่เป็นอเสขะ ๒. สัมมาสังกัปปะที่เป็นอเสขะ ๓. สัมมาวาจาที่เป็นอเสขะ ๔. สัมมาภังคะที่เป็นอเสขะ ๕. สัมมาอาชีวะที่เป็นอเสขะ ๖. สัมมา วายามะที่เป็นอเสขะ ๗. สัมมาสติที่เป็นอเสขะ ๘. สัมมาสมาธิที่เป็นอเสขะ ๙. สัมมาญาณที่เป็น อเสขะ ๑๐. สัมมาวิมุตติที่เป็นอเสขะ^{๓๔} ซึ่งอเสขะธรรม ๑๐ นี้ยังจัดว่าเป็นธรรม ๑๐ ประการที่ควรทำ ให้แจ้ง^{๓๕} และภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๑๐ ประการนี้ถือว่า “เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวายควร แก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก”^{๓๖} และ “เป็นผู้ มีกุศลสมบูรณ์มีกุศลอย่างยิ่ง เป็นสมณะผู้บรรลุธรรมชั้นสูงที่ควรบรรลุไม่มีใครสู้วาทะได้”^{๓๗}

สัมมาอาชีวะนอกจากจะเป็นองค์แห่งอริยมรรคที่เป็นธรรมชั้นโลกุตตระได้แล้วนั้น ยัง มุ่งไปถึงระดับความเป็นอเสขะธรรมอีกด้วย กล่าวคือ บุคคลผู้ประกอบด้วยอเสขะธรรมนั้นย่อมผู้มีกุศล สมบูรณ์เป็นสมณะผู้บรรลุธรรมชั้นสูงได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักอริยมรรคนั้นเอง

^{๒๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๓๖/๑๗๔.

^{๓๐} อ.ส.ต.ต. (ไทย) ๒๓/๔๕/๖๘-๖๙.

^{๓๑} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๔๐/๑๗๙ -๑๘๐.

^{๓๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๔๗๓, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๔๗/๑๖๔, อ.ท.ส.ก. (ไทย) ๒๔/๑๑๒/๒๕๗.

^{๓๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๔๘/๓๖๕-๓๖๖.

^{๓๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๔๗๗.

^{๓๕} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๔๗/๑๖๓-๑๖๔.

^{๓๖} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๒๖๘/๓๑๖-๓๑๗.

อีกประการหนึ่ง แม้ในพระอภิธรรมปิฎกก็มีกล่าวถึงสัมมาอาชีวะในฐานะที่เป็นหนึ่งใน “ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ” (ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์) หรืออริยมรรคมีองค์ ๘ เช่นกัน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่แตกต่างไปอย่างสำคัญก็คือ คำอธิบายทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาในคัมภีร์วิภังค์ ระบุว่า การเกิดขึ้นของสัมมาอาชีวะซึ่งเป็นหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ ๘ นี้เป็นการเกิดขึ้นในระดับโลกุตระตั้งข้อความต่อไปนี่ว่า “ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้เจริญญาณที่เป็นโลกุตระซึ่งเป็นเหตุนำออกจากวิภูฏทุกขให้ถึงนิพพาน เพื่อละทัญญูเพื่อบรรลุมิเบื้องต้นสงัดจากกาม ฯลฯ บรรลุปฐมฌานที่เป็น ทุกขาปฏิบัติ ทนธาภิญญาอยู่ในสมัยใด ในสมัยนั้น อริยมรรคมีองค์ ๘ คือ สัมมาทิฏฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิก็เกิดขึ้น”^{๓๗} จากนั้นได้ให้คำจำกัดความของสัมมาอาชีวะไว้ว่า “ความงดความเว้นความเว้นขาดเจตนาเป็นเหตุเว้นจากมิจฉาอาชีวะ/มิจฉาชีพการไม่ทำ การเลิกทำ การไม่ล่วงละเมิด การไม่ล้ำเขต การกำจัดต้นเหตุ (แห่งมิจฉาอาชีวะ/มิจฉาชีพ) สัมมาอาชีวะอันเป็นองค์มรรคนับเนื่องในมรรค นี้เรียกว่า สัมมาอาชีวะ”^{๓๘}

นอกจากนี้ ในคัมภีร์ธัมมสังคณีได้กล่าวถึงสัมมาอาชีวะไว้ว่า “สัมมาอาชีวะที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น เป็นไฉน ความงดความเว้นความเว้นขาดเจตนา เป็นเหตุเว้นการไม่ทำการไม่ประกอบการไม่ล่วงละเมิดการ ไม่ล้ำเขตการกำจัดต้นเหตุแห่งมิจฉาชีพ การเลี้ยงชีพชอบอันเป็นองค์มรรคนับเนื่องในมรรคในสมัยนั้น นี้ชื่อว่า สัมมาอาชีวะที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น”^{๓๙}

สรุปความได้ว่า สัมมาอาชีวะนอกจากจะเป็นหลักการปฏิบัติที่อยู่ในกรอบของศีลแล้วยังถือว่าได้ว่าเป็นองค์แห่งอริยมรรค นับเนื่องในมรรค เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ตามหลักอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นธรรมชั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา สัมมาอาชีวะในฐานะเป็นองค์แห่งอริยมรรค หมายถึง สัมมาอาชีวะที่จัดเป็นหลักธรรมที่เป็นหนึ่งในอริยมรรค ๘ ประการ อันเป็นอริยะ ไม่มีอาสวะเป็นโลกุตระ เป็นมรรค และนับเนื่องในมรรค เป็นข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ได้

๓) สัมมาอาชีวะในฐานะหลักธรรมเป็นเครื่องดำเนินชีวิต

หลักสำคัญของสัมมาอาชีวะนั้น หมายถึง “ความงดความเว้น ความเว้นขาดเจตนา เป็นเหตุเว้นจากมิจฉาอาชีวะ หรือมิจฉาชีพ การไม่ทำ การเลิกทำ การไม่ล่วงละเมิด การไม่ล้ำเขต การกำจัดต้นเหตุแห่งมิจฉาอาชีวะ หรือมิจฉาชีพ” เป็นหลักปฏิบัติเพื่องดเว้นจากสิ่งที่ไม่ดีทั้งปวง ทั้งในแง่ของหลักธรรม และในแง่ของหลักทางโลก เช่นพระดำรัสที่ว่า “ละมิจฉาอาชีวะแล้วดำรงชีวิตอยู่ด้วยสัมมาอาชีวะ” และที่ว่า “คือเว้นขาดจากการโกงด้วยตาซึ่งการโกงด้วยของปลอมการโกงด้วยเครื่องตวงวัดการรับสินบนการล่อลวงการตลบตะแลงการตัด (อวัยวะ) การฆ่าการจองจำการตีชิง

^{๓๗} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๒๐๖/๑๗๔-๑๗๕.

^{๓๘} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๒๐๖/๑๗๔-๑๗๕. และ ๓๕/๔๙๒/๓๗๔.

^{๓๙} อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๓๐๑/๙๔.

วิงวอนการปล้นและการชู้กรรโชก” ซึ่งจากพระดำรัสนี้ก็จะเห็นได้ว่า เป็นหลักการปฏิบัติเพื่องดเว้นจากการกระทำความผิดทั้งในส่วนของหลักธรรม และกฎหมายอาญาบ้านเมือง

ตามความที่ปรากฏในทศสุตตรสูตร ได้แสดงให้เห็นว่าสัมมาอาชีวะกับมิจฉาอาชีวะนั้น เป็นสภาวะธรรมที่เป็นคู่ตรงข้ามกัน กล่าวคือ มิจฉาอาชีวะเป็นอกุศลธรรมในขณะที่สัมมาอาชีวะเป็นกุศลธรรมดังนั้น เมื่อสิ่งหนึ่งดำรงอยู่อีกสิ่งหนึ่งจึงไม่อาจดำรงอยู่ได้ ดังข้อความที่ว่ามิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด) ของผู้มีสัมมาอาชีวะย่อมเสื่อมไป คือ บาปอกุศลธรรมเป็นอเนกของบุคคลที่เกิดเพราะมิจฉาอาชีวะเป็นปัจจัยย่อมเสื่อมไป และกุศลธรรมเป็นอเนกย่อมถึงความเจริญเต็มที่เพราะสัมมาอาชีวะเป็นปัจจัย^{๔๐} “สัมมาอาชีวะที่บุคคลเจริญทำให้มากแล้วเป็นธรรมมีการกำจัดราคะโทสะและโมหะเป็นที่สุด”^{๔๑} จากข้อความดังกล่าว ทำให้เห็นว่า สัมมาอาชีวะนั้นเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ถึงสามารถทำให้บุคคลผู้ดำรงตนอยู่ในสัมมาอาชีวะได้รับประโยชน์ นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นสัตบุรุษดังปรากฏความว่า สัมมาอาชีวะจึงเป็นคุณสมบัติของ “สัตบุรุษ”^{๔๒} คือ บุคคลที่ประกอบด้วยสัมมัตตะ ๘ และ “สัตบุรุษที่ยิ่งกว่าสัตบุรุษ”^{๔๓} คือบุคคลที่ประกอบด้วยสัมมัตตะ ๑๐ พระอุบาลีเถระจึงได้กล่าวสอนภิกษุที่ออกบวชใหม่ว่า “พึงคบถลาณมิตรผู้มีอาชีวะบริสุทธิ์ ไม่เกียจคร้าน”^{๔๔} เห็นได้ว่าบุคคลผู้ประกอบด้วยสัมมาอาชีวะนั้นนับได้ว่าเป็นสัตบุรุษที่ยิ่งกว่าสัตบุรุษ

เมื่อกล่าวโดยการประกอบสัมมาอาชีวะของบุคคลในสังคมแล้วย่อมเห็นได้ชัดว่า สำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน ในพระพุทธศาสนามีคำสอนซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมมาอาชีวะที่ค่อนข้างชัด คือ อาชีวะที่ประกอบด้วยการหลอกลวง คดโกง รวมไปถึงคำสอนเรื่อง “อกรณียวณิชา” หมายถึง การค้าขายที่ไม่ควรทำ ๕ ประการแม้จะประกอบอาชีพอย่างซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ฉ้อฉล ฉ้อโกงผู้อื่นก็ตาม แต่ก็เป็นการประกอบอาชีพในทางเบียดเบียนชีวิตผู้อื่นให้ได้รับความทุกข์เดือดร้อน ซึ่งประกอบด้วย (๑) การค้าขายคัสตราวุธ (๒) การค้าขายสัตว์ (๓) การค้าขายเนื้อ (๔) การค้าขายของมีนเมา (๕) การค้าขายยาพิษ^{๔๕}

บุคคลผู้ใดก็ตาม เป็นผู้ประกอบตนด้วยสัมมาอาชีวะ ย่อมได้รับอานิสงส์ของสัมมาอาชีวะ ดังเช่นข้อความในลักขณสูตรว่า ภิกษุทั้งหลายในชาติก่อนภพ ก่อนกำเนิด ก่อนตถาคตเกิด เป็นมนุษย์ละมิจฉาอาชีวะแล้วดำรงชีวิตอยู่ด้วยสัมมาอาชีวะ คือ เว้นขาดจากการโกง ด้วยตาชั่ง การโกง ด้วยของปลอมการโกง ด้วยเครื่องตวง วัดการรับสินบน การล่อลวงการตลบตะแลงการตัด

^{๔๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๔๓๖.

^{๔๑} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๔/๗, ๑๙/๗/๑๐.

^{๔๒} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๒๕-๒๖/๒๖-๒๗.

^{๔๓} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๒๕-๒๖/๒๖-๒๗.

^{๔๔} ขุ.เปต. (ไทย) ๒๖/๒๔๙/๓๗๗.

^{๔๕} อัง.ปญจก. ๒๒/๑๗๗/๒๙๕.

(อวัยวะ) การฆ่า การจองจำ การตีชิง วิวังการปล้น และการขู่กรรโชก เพราะตลาคตได้ทำสังฆมพอก พุนทำให้กรรมนั้นไพบูลย์ แล้วหลังจากตายแล้วตลาคตจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ครอบงำเทพเหล่า อื่นในเทวโลกนั้น ด้วยฐานะ ๑๐ คือ อายุทิพย์ วรรณะทิพย์ สุขทิพย์ ยศทิพย์ ความเป็นใหญ่ทิพย์ รูป ทิพย์ เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ โภจวิญญูทิพย์ จุตติจาก เทวโลกนั้นแล้วมาสู่ความเป็นอยู่อย่างนี้ได้ ลักษณะมหาบุรุษ ๒ ประการนี้ คือ (๑) มีพระทนต์เรียบเสมอกัน (๒) มีพระเขี้ยวแก้วขาวงาม^{๔๖} และ ข้อความว่ามหาบุรุษนั้นทรงละมิจฉาอาชีวะดำรงพระชนม์อยู่ด้วยสัมมาอาชีวะอันสะอาดเป็นธรรม ทรงกำจัดสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ทรงประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นสุขแก่คนหมู่มากสวย สิ่ง ที่มีผลเป็นสุข ที่สัตบุรุษผู้มีปัญญาละเอียดผู้ฉลาดสรรเสริญแล้วเป็นผู้เสมอกับเทพผู้ประเสริฐในเมือง ไตรทิพย์ เป็นผู้ร่าเริงพร้อมด้วยความยินดี และความเพลิดเพลินอิริยาบถอยู่ในสวรรค์ครั้งจตุตถจากสวรรค์ นั้นได้ภพที่เป็นมนุษย์ ทรงได้รับผลวิบากแห่งกรรมที่ทรงทำดีแล้ว คือ มีพระทนต์เรียบเสมอสะอาด ขาวผ่องด้วยวิบากแห่งกรรมที่เหลือ^{๔๗}

นอกจากนี้ บุคคลดำเนินชีวิตด้วยหลักสัมมาอาชีวะ และมิจฉาอาชีวะย่อมชี้ให้เห็นการ ดำเนินไปตามกฎแห่งกรรมของบุคคลนั้น ๆ กล่าวให้ชัดขึ้นอีกก็คือหากบุคคลมีสัมมาอาชีวะซึ่งได้แก่ การเลี้ยงชีวิตด้วยกุศลกรรม คือ กายสุจริต ๓ วิสุจริต ๔ ย่อมได้กุศลวิบาก (ผลแห่งกรรมที่เป็นกุศล) ดังตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงมีปุริสลักษณะบางอย่างเพราะมีสัมมาอาชีวะในชาติก่อน^{๔๘} ในทาง ตรงกันข้ามหากบุคคลมีมิจฉาอาชีวะ ซึ่งได้แก่การเลี้ยงชีวิตด้วยอกุศลกรรมคือกายทุจริต ๓ วิสุจริต ๔ ย่อมได้ออกุศลวิบาก (ผลแห่งกรรมที่เป็นอกุศล) ดังตัวอย่างเปรตที่ชาติก่อนเป็นพ่อค้าโกง^{๔๙} ผู้พิพากษาโกง^{๕๐} จะเห็นได้ว่าผลจากการมีสัมมาอาชีวะและมิจฉาอาชีวะในลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่อง เกิดขึ้นในระดับปัจเจกบุคคลซึ่งให้ผลวิบากที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

ในระดับพื้นฐานที่สุดอาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่าสำหรับบริบทของสังคมสมัยใหม่การมี สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพโดยมีจรรยาบรรณของวิชาชีพนั้นอย่างครบถ้วนทั้งนี้เพื่อรักษา และส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของตนเองในฐานะสมาชิกและสถาบันคือ บุคคลผู้ประกอบ อาชีพเดียวกันรวมทั้งกล่าวอย่างกว้างที่สุดคือ ตัวอาชีพนั่นเองแต่อย่างไรก็ตามการพิจารณา สัมมาอาชีวะในที่นี้เป็นการศึกษาในฐานะที่สัมมาอาชีวะจัดว่าเป็นศีลประการหนึ่ง ดังนั้น

^{๔๖}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๐/๑๙๖.

^{๔๗}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๑/๑๙๗.

^{๔๘}ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๔๐/๑๙๖.

^{๔๙}ขุ.เปต. (ไทย) ๒๖/๘๐๑/๒๙๙.

^{๕๐}ขุ.เปต. (ไทย) ๒๖/๔๙๙-๕๐๖/๒๔๗.

สัมมาอาชีวะจึงไม่มีความสำคัญในแง่ที่จะนำมาซึ่งผลตอบแทนเป็นปัจจัยสำหรับเลี้ยงชีพเท่านั้น หากยังสามารถนำไปสู่การพัฒนาชีวิตที่ดียิ่งขึ้นทั้งในทางจิตใจและปัญญาอีกด้วย^{๕๑}

เมื่อกล่าวในแง่ปัจเจกบุคคลปัจจุบันมีการใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันไปกับกิจกรรมเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในอาชีวะเพราะฉะนั้นอาชีพจึงควรเป็นอาชีพที่สอดคล้องกับการพัฒนาชีวิตที่ดีงามตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ซึ่งกล่าวได้ว่า ได้แก่ การดำรงชีวิตอย่างมีความทุกข์เล็กน้อยเบาบางที่สุดจนกระทั่งสุดท้ายไม่มีความทุกข์เหลืออยู่นั่นเอง

อย่างไรก็ดี สัมมาอาชีวะไม่ใช่ข้อปฏิบัติเฉพาะในมิติของปัจเจกบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นข้อปฏิบัติในมิติทางสังคมอีกด้วยดังในกฎทันทสูต^{๕๒} ที่พระพุทธองค์ทรงเล่าเรื่องครั้งอดีตชาติที่บุโรหิตซึ่งก็คือพระองค์เองในเวลานั้นได้กราบทูลแนะนำพระเจ้ามหาราชิตว่าการทำพิธีบูชาบุญ (พิธีกรรม) ในขณะที่บ้านเมืองยังมีโจรผู้ร้ายออกจี้ปล้น สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชน เป็นสิ่งที่ไม่สมควร และวิธีแก้ปัญหาที่ถูกต้องคือการให้ทุนและอาหารแก่เกษตรกรพอค้า และข้าราชการให้เพียงพอเนื่องจากการลงโทษโจรด้วยการประหารจองจำหรืออื่น ๆ เป็นวิธีที่ปราบปรามโจรได้เพียงชั่วคราวเท่านั้นซึ่งการแก้ปัญหาในลักษณะดังกล่าวโดยสาระแล้วเป็นการส่งเสริมให้เกิดสัมมาอาชีวะ^{๕๓}

๓.๔ เป้าหมายของสัมมาอาชีวะ

จากการวิจัยพบว่าเป้าหมายของสัมมาอาชีวะ หรือการเลี้ยงชีพชอบตามหลักพระพุทธศาสนามีเป้าหมายอยู่ ๓ ประการ คือ ๑. ด้านอัตตประโยชน์ ๒. ด้านปรประโยชน์ ๓. ด้านอุภยประโยชน์ โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

๑) ด้านอัตตประโยชน์

พระพุทธศาสนา มีหลักการสำหรับการดำเนินชีวิตในโลก คือ สอนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตเพื่อบรรลุประโยชน์ คือ ความสมบูรณ์ของการดำเนินชีวิตโดยมีจุดหมายด้านอัตตประโยชน์ ๓ ด้าน เรียกความหมายรวมว่าปรมัตถประโยชน์ คือ

- (๑) ประโยชน์ในปัจจุบันเรียกว่าทิวฐธัมมิกัตถะ
- (๒) ประโยชน์ในเบื้องหน้าเรียกว่าสัมปรายิกัตถะ
- (๓) ประโยชน์สูงสุดเรียกว่าปรมัตถะ^{๕๔}

^{๕๑} เดโชพล เหมณาโลย, สัมมาอาชีวะในพระไตรปิฎก, หน้า ๓๔.

^{๕๒} ที.สี. (ไทย) ๙/๓๓๘/๑๓๑.

^{๕๓} เดโชพล เหมณาโลย, สัมมาอาชีวะในพระไตรปิฎก, อ้างแล้ว, หน้า ๓๕.

^{๕๔} ข.จ. (ไทย) ๓๐/๑๒๖/๔๑๘.

อรรถประโยชน์ ๓ ประการนี้พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ปยุตโต)ได้อธิบายความหมายไว้ในหนังสือ พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์ คือ

ทิวฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในปัจจุบัน, ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา มีทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น อันจะสำเร็จด้วยธรรม ๔ ประการ คือ

๑. อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น
๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา
๓. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี
๔. สมชีวิตา การเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้; มักเรียกคละง่ากว่า

ทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์^{๕๕}

สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ภายหลัง ประโยชน์ชั้นสูงขึ้นไป อันได้แก่ ความมีจิตใจเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมความดี ทำให้ชีวิตนี้มีค่า และเป็นหลักประกันชีวิตในภพหน้า ซึ่งจะสำเร็จได้ด้วยธรรม ๔ ประการ คือ

๑. สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา
๒. สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล
๓. จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาค
๔. ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา

ธรรม ๔ อย่างนี้เรียกเต็มว่า สัมปรายิกัตถสังวัตตนิกรธรรม^{๕๖}

ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน^{๕๗}

นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ปยุตโต) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ในหนังสือ ธรรมานุชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม หมวดคนกับชีวิต ดังนี้

๑. ทิวฐธัมมิกัตถะ จุดหมายขั้นตาเห็น หรือ ประโยชน์ปัจจุบัน ที่สำคัญ คือ

- ก) มีสุขภาพดีร่างกายแข็งแรง ไร้โรค งามสง่า อายุยืนยาว
- ข) มีเงินมีงาน มีทรัพย์จากอาชีพสุจริต พึ่งตนได้ทางเศรษฐกิจ
- ค) มีสถานภาพดีทรงยศ เกียรติไม้ตรีเป็นที่ยอมรับในสังคม
- ง) มีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลใหญ่เป็นที่นับถือ

ทั้งหมดนี้พึงให้เกิดมีโดยธรรม และใช้หรือปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุข โดยชอบ ทั้ง

แก่ตนและผู้อื่น

^{๕๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑/๒, (กรุงเทพมหานคร : เอส.อาร์.พรินติ้งแอนด์โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๐.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓๓.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๔.

๒. สัมปรายิกัตถะ จุดหมายชั้นเลยตาเห็น หรือ ประโยชน์เบื้องต้น ที่เป็นคุณค่าของชีวิตซึ่งให้เกิดความสุขล้าลึกภายใน โดยเฉพาะ

- ก) ความอบอุนซาบซึ่งสุขใจ ด้วยศรัทธา มีหลักใจ
- ข) ความภูมิใจ ในชีวิตสะอาด ที่ได้ประพฤติแต่การดีงามสุจริต
- ค) ความอึดใจ ในชีวิตมีคุณค่า ที่ได้เสียสละบำเพ็ญประโยชน์
- ง) ความแคลงกลามั่นใจ ด้วยมีปัญญาที่จะแก้ปัญหา นำพาชีวิตไป
- จ) ความโปร่งโล่งมั่นใจ ว่าได้ทำกรรมดีมีหลักประกันวิถีสุภาพใหม่

๓. ปรมัตถะ จุดหมายสูงสุด หรือ ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ การมี ปัญญา รุ่เทาทันความจริง เขาถึงธรรมชาติของโลกและชีวิต อันทำให้จิตใจ เป็นอิสระ

- ก) ไม่หวั่นไหวหรือถูกครอบงำด้วยความผันผวนปรวนแปรต่างๆ
- ข) ไม่ผิดหวังโศกเศร้าบีบคั้นจิตเพราะความยึดติดถือมั่นในสิ่งใด
- ค) ปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจตลอดเวลา
- ง) เปรียบอยู่และทำการด้วยปัญญาซึ่งมองที่เหตุปัจจัย^{๕๘}

๒) ด้านประโยชน์

พระพุทธศาสนานอกจากจะสอนให้ทำประโยชน์แก่ตนเอง ด้วยการหาเลี้ยงชีพที่ถูกต้องชอบธรรม จนสามารถสร้างฐานะความเป็นอยู่ อย่างไม่ลำบากเดือดร้อน แล้วยังมีเป้าหมายการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นด้วยการสอนให้แบ่งปันเกื้อกูล และทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นเป็นแบบอย่างในการหาเลี้ยงชีพที่ดีแก่ผู้อื่นทั้งทางด้านวัตถุ และจิตใจอีกด้วยซึ่งเป็นการทำประโยชน์ให้เกิดกับบุคคลอื่น^{๕๙}

๓) ด้านอุภยประโยชน์

นอกจากการทำประโยชน์ของตนเองให้สมบูรณ์ และช่วยเหลือแบ่งปันเกื้อกูลแก่ผู้อื่นแล้วพระพุทธศาสนายังสอนให้ทำประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย เช่น การบำเพ็ญคุณประโยชน์แก่สังคม การแบ่งปันวิชาความรู้เป็นวิทยาทานการทะนุถนอมทรัพย์สิ่งของ อันเป็นสมบัติสาธารณะการช่วยตรวจสอบดูแลซ่อมแซมรวมไปถึงแนะนำแนวทาง หรือวิธีการในการหาเลี้ยงชีวิตที่ถูกต้องดีงามเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น รู้จักคุณค่าของชีวิต และดำเนินชีวิตตามครรลองครองธรรมอย่างน้อยไม่ให้เป็นการทำเลี้ยงชีพอันจะกระทบกระเทือนเสียหายแก่ประโยชน์สุขของส่วนรวม

^{๕๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ธรรมนุญชีวิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๙๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวยจำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๓๑-๓๒.

^{๕๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์**, อ้างแล้ว, หน้า ๔๓๕.

พระพรหมคุณาภรณ์แสดงลักษณะการเลี้ยงชีพชอบ ที่สัมพันธ์กับหลักจริยธรรมในพระพุทธศาสนาที่มีต่อชีวิตไว้ตอนหนึ่งโดยชี้ประโยชน์ของการประพฤติตามจริยธรรมจะมีประโยชน์ต่อชีวิตตนเองและสังคมไว้ดังนี้

อุกยัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย หรือจุดหมายรวมกัน ได้แก่ประโยชน์หรือจุดหมายทุกอย่างที่ เกื้อกูลแก่การบำเพ็ญ และการบรรลุอัตตัตถะ และปรัตถะของทุกคน ในระดับทั้ง ๓ ที่กล่าวแล้วเรื่อง “มรรค ในฐานะมรรคาสู่จุดหมายชั้นต่าง ๆ ของชีวิต” นี้พึงถือว่าเป็นคำอธิบายเพิ่มเติมอีกตอน หนึ่ง ของหัวข้อว่า “มรรค ในฐานะพรหมจรรย์หรือ พรหมจริยธรรม” นั่นเอง เมื่อพูดกันมาถึงเพียงนี้แล้ว ก็ควรสรุปความหมายของพรหมจรรย์หรือพุทธจริยธรรม นั้นอีกครั้งหนึ่ง ว่า จริยะ หรือจริยธรรม (อันประเสริฐ) คือ ระบบความประพฤติปฏิบัติที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความ จริงของธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ซึ่งนำไปเพื่อบรรลุประโยชน์ที่พึงมุ่งหมายของชีวิต และอำนวยให้เกิดสภาพชีวิต สภาพสังคม ที่เกื้อกูลแก่การบรรลุจุดหมายเช่นนั้น พูดสั้นลงมาว่า พรหมจรรย์หรือพรหมจริยธรรม คือ แนวทางดำเนินชีวิตอิงศีลธรรม เพื่อบรรลุ ประโยชน์ที่พึงมุ่งหมายของชีวิต และสร้างสรรคสภาพชีวิตสภาพสังคม ที่เกื้อกูลแก่การบรรลุจุดหมายเช่นนั้น^{๖๐}

อย่างไรก็ตาม คำว่าประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนานั้น ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายความหมายตรงนี้อาไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นประโยชน์ทางธรรม คือ การพัฒนาจิตของตนให้สูงขึ้นฉะนั้นแม้แต่การเลี้ยงชีพต่อผู้ที่เราเกี่ยวข้องด้วยให้ถูกต้องตามสถานภาพที่เป็นอยู่ก็ถือว่าเป็นประโยชน์ของตนเช่นกัน เพราะสามารถยกระดับจิตของตนให้สูงขึ้นได้

หากวิเคราะห์ให้เห็นพื้นฐานแนวคิดจากองค์ประกอบของเป้าหมายทั้ง ๓ ประการดังกล่าวนั้นก็จะมีเพียงสองลักษณะเท่านั้นคือ “ประโยชน์” และ “ความสุข” หรือเรียกรวมเป็นเป้าหมายเดียวกันได้ว่า “ประโยชน์สุข” เนื่องจากเป้าหมายแรกนั้น เราจะเห็นลักษณะของการหาเลี้ยงชีพอันก่อให้เกิดความสุขกับชีวิตตนเองเป็นหลัก ส่วนเป้าหมายที่สองนอกจากรักษาประโยชน์สุขให้กับชีวิตตนเองเป็นหลักแล้วยังปกป้อง (ศีล) และแผ่แผ่ประโยชน์สุขนั้นไปหาคนอื่นด้วย (จาคะ) ส่วนประการที่สาม ถึงแม้ปัจเจกบุคคลจะเป็นผู้เข้าถึงประโยชน์สุขด้วยตนเอง แต่ก็ถือว่าเป็นการรักษาประโยชน์สุขให้กับคนอื่น ได้โดยเด็ดขาดเช่นกัน เพราะบุคคลเช่นนั้นจะไม่เป็นพิษเป็นภัยกับใคร ๆ อีกจะไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นการเบียดเบียนทางกายวาจาใจ แต่จะเป็นผู้ดำเนินชีวิตไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นโดยแท้จริง

^{๖๐} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๕๘ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวแอนดริส จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๕๔๒-๕๔๓.

ในคัมภีร์ขุททกนิกายจุฬินเทส ได้แสดงเกี่ยวกับประโยชน์ต่างๆข้างต้นไว้ว่า... ประโยชน์
ตนประโยชน์ผู้อื่น หรือประโยชน์ทั้งสองฝ่ายประโยชน์ในภพปัจจุบัน หรือประโยชน์ในภพหน้า
ประโยชน์ต้นหรือประโยชน์ลึก... ประโยชน์ที่ผ่องแผ้วหรือประโยชน์อย่างยิ่ง^{๖๑}

ดังนั้น การหาเลี้ยงชีวิตชอบ หรือหลักสัมมาอาชีวะตามหลักของพระพุทธศาสนา จึงต้อง
สอดคล้องและเชื่อมโยงกับความเป็นจริง ในการดำเนินชีวิตเพราะนอกจากจะสร้างฐานะขึ้นมาด้วย
การประพฤติสุจริต มีความผาสุกในการดำรงชีพแล้ว ก็ยังแบ่งปันเกื้อกูลบุคคลอื่นให้ได้รับความสุข
ตามไปด้วยเป็นการทำประโยชน์ตนประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ทั้งสองฝ่ายได้อย่างสมบูรณ์

๓.๕ สรุปสาระสำคัญ

สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเลี้ยงชีวิตด้วยกุศลกรรม คือ กายสุจริต ๓ วาจาสุจริต ๔ เป็น
เบื้องต้นตลอดจนมีความเพียรในการชำระขัดเกลากิเลส ที่เนื่องด้วยการเลี้ยงชีวิตนั้นให้เบาบางลง
เรื่อย ๆ จนกว่าจิตใจจะ “บริสุทธิ์” และ “ผ่องแผ้ว” ในที่สุด ส่วนความสำคัญของสัมมาอาชีวะนั้น
สามารถมองได้ ๒ ระดับ ได้แก่ สัมมาอาชีวะระดับธรรม และสัมมาอาชีวะระดับวินัย โดยในระดับ
ธรรมหากบุคคลมีมิฉฉาอาชีวะย่อมได้อกุศลวิบาก ในทางตรงข้ามหากบุคคลมีสัมมาอาชีวะย่อมได้อกุศล
วิบาก อีกทั้งเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาทางจิตและปัญญาของตนเองให้ดียิ่งขึ้นซึ่งสัมมาอาชีวะนี้
นับได้ว่าเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความดีไปแห่งทุกข์ เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่เป็นอริยะ ไม่มีอาสวะ
เป็นโลกุตตระ เป็นมรรคและนับเนื่องในมรรค บุคคลผู้ประกอบด้วยสัมมาอาชีวะจึงสามารถพัฒนา
ปัญญาของตนให้บรรลุธรรมขั้นสูงได้ ขณะที่ในระดับวินัยสัมมาอาชีวะเป็นกรอบที่กำหนดกายกรรม
และวาจากรรมของบุคคลผู้เลี้ยงชีวิตด้วยอาชีวะใดอาชีวะหนึ่ง เพื่อให้มีความสุจริตถูกต้องเหมาะสม
สอดคล้องกับอาชีวะนั้น ๆ นอกจากนี้ การที่บุคคลจะมีสัมมาอาชีวะนั้น ย่อมต้องเป็นผู้ประกอบด้วย
สัมมาทิฐิอันเป็นหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลผู้มีความเห็นชอบประกอบด้วยธรรม
สามารถดำรงตนตามหลักสัมมาอาชีวะได้

^{๖๑} ข.จ. (ไทย) ๓๐/๙๑/๓๒๙.

บทที่ ๔

การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการด้านกฎหมาย และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิให้การตอบคำถามในการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นที่สำคัญเพื่อนำไปสู่รูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า ๓ ขั้นตอน คือ

- ๔.๑ กำหนดขอบเขตการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
- ๔.๒ วิเคราะห์การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า
- ๔.๓ รูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า

๔.๑ กำหนดขอบเขตการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า” นี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ๒ ด้าน คือ

๔.๑.๑ ด้านกฎหมาย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ๔ ท่าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑. ศ.ดร.คณิต ณ นคร นักวิชาการนิติศาสตร์ ๒. นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน พนักงานอัยการ ๓. ดร.สุภัสลี เทพหัสติน ณ อยุธยา นักวิชาการนิติศาสตร์ และ ๔. ผศ.ดร.ธานี วรภัทร์ นักวิชาการด้านนิติศาสตร์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ ประเด็น คือ

- ข้อ ๑. ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าในสังคมไทยยุคปัจจุบันมีมากน้อยเพียงใด
- ข้อ ๒. ทางกฎหมายให้ความสำคัญต่อปัญหาการฉ้อโกงทางการค้ามากน้อยเพียงใด
- ข้อ ๓. ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าส่งผลกระทบต่อสังคมในทางใดบ้าง
- ข้อ ๔. ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้ามีความสัมพันธ์กับอาชญาวิทยาในทางอาญา มากน้อยเพียงใด

ข้อ ๕. มาตรการทางกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงการค้ามีหรือไม่ อย่างไร

๔.๑.๒ ด้านพระพุทธศาสนา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ๓ ท่าน ซึ่งประกอบไปด้วย ๑. ศ.ดร. วิชระ งามจิตระเจริญ ๒. ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภขร และ ๓. ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ๕ ประเด็น คือ

- ข้อ ๑. สัมมาอาชีวะคืออะไร มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร
- ข้อ ๒. สัมมาอาชีวะมีความสัมพันธ์กับสัมมาทิฏฐิอย่างไร
- ข้อ ๓. เป็นไปได้หรือไม่ว่า หากเราถือปฏิบัติหลักสัมมาอาชีวะอย่างเคร่งครัดแล้ว เราจะไม่ประสบความร่ำรวยโภคทรัพย์
- ข้อ ๔. เราสามารถประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะมาประกอบการค้าขายหรือการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ในยุคปัจจุบัน
- ข้อ ๕. ในการประกอบอาชีพค้าขาย เราควรถือหลักการสัมมาอาชีวะอย่างเคร่งครัดหรือไม่

๔.๒ วิเคราะห์การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาฉ้อโกงทางการค้า

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า” นี้ ผู้วิจัยได้นำความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา มาทำการวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบในการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า โดยแยกออกเป็นประเด็นวิเคราะห์เพื่อตอบโจทย์ในงานวิจัยออกเป็น ๒ ประเด็น คือ

๔.๒.๑ ประเด็นด้านกฎหมาย

๔.๒.๒ ประเด็นด้านพระพุทธศาสนา

๔.๒.๑ ประเด็นด้านกฎหมาย

ประเด็นด้านกฎหมาย ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๔ ท่าน โดยตั้งคำถามวิจัย ๕ ข้อ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๕ ท่าน ได้ตอบคำถามวิจัยพร้อมทั้งเสนอแนวคิดที่น่าสนใจสำหรับนำไปสู่รูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาฉ้อโกงทางการค้า โดยผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์คำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๕ ท่าน เป็นรายข้อ ดังนี้

ข้อ ๑. ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าในสังคมไทยยุคปัจจุบันมีมากน้อยเพียงใด

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ข้อแรก ผู้วิจัยมุ่งจะหาคำตอบให้แก่งานวิจัยว่า ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าในสังคมยุคปัจจุบันมีอยู่ในสังคมมากน้อยเพียงไร โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ อันประกอบด้วยนักวิชาการและพนักงานอัยการ แต่ละท่านตอบคำถามในข้อแรก ได้คำตอบ ดังนี้

ศ.ดร.คณิต ณ นคร นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่าการจะทราบว่าปัญหาฉ้อโกงทางการค้าในยุคปัจจุบันมีมากหรือน้อย จะต้องพิจารณาความผิดที่เกี่ยวข้องกับการฉ้อโกงทั้งหมด ตั้งแต่ความผิดฐานฉ้อโกง ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน ความผิดฐานฉ้อโกงประกันภัย ความผิดฐานขายของโดยหลอกลวง ความผิดเกี่ยวกับผู้บริโภคและการคุ้มครองผู้บริโภคและจะต้องมองทั้งฝ่ายผู้ขายฉ้อโกงผู้ซื้อและผู้ซื้อฉ้อโกงผู้ขายด้วย

นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน พนักงานอัยการ ให้ความเห็นว่า ปัญหาฉ้อโกงทางการค้า ปัจจุบันมีมากขึ้นกว่าในอดีต เหตุผลเพราะว่า สมัยก่อนจะไม่ค่อยมีการโกง แต่ปัจจุบันเนื่องจากโลกเปลี่ยนแปลง เพราะอารยธรรมตะวันตก มีเทคโนโลยี มีความเจริญเข้ามา เกิดการแสวงหาที่มากขึ้นเพื่อแข่งขันกัน ทำให้เกิดความอยากตัดเทียมผู้อื่น ซึ่งเกิดจากกิเลสภายในตัวของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนถึงตายคือ โลภะ ความโลภไม่ใช่เรื่องไม่ดี ความโลภในทางสัมมาอาชีพเป็นเรื่องที่ดี เพราะทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง แต่ถ้าเอาความโลภไปใช้ในทางที่ผิด นำไปใช้ประกอบมิชฌาอาชีพซึ่งอาจจะเป็นความผิดตามกฎหมาย ที่ปัญหาการฉ้อโกงมันมากขึ้นเพราะว่า ความซับซ้อนของวิธีการฉ้อโกงมันมากขึ้น เดิมทีก็โกงง่าย ๆ ซึ่ง ๆ หน้า ต่อมามีการลักทรัพย์โดยใช้กลอุบาย ต่อมาแทนที่จะลักขโมยธรรมดา ก็มีการฉ้อโกง หลอกหลวงเขา ต่อมาเยอะกว่านั้นอีก หลอกหลวงอย่างไรให้แนบเนียน จนบางทีรู้สึกว่าจะไม่ได้ถูกหลอกหลวงเลย ยกตัวอย่างเช่น เราพัฒนามาจนถึงเป็นนอมินี การทุจริตในเชิงนโยบาย ทำให้เราไม่รู้สึกรู้สีกว่าถูกหลอกหลวงเลย แต่จริงๆ ถูกหลอกหลวงไปแล้ว และมีอีกหลายรูปแบบที่เป็นการโกง การโกงที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดขึ้นมาจากความโลภ โลภแล้วขาดสติ โลภแล้วขาดความเป็นสัมมา

ดร.สุภชาติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าในสังคมไทยยุคปัจจุบัน มีอยู่ในชีวิตประจำวันทุก ๆ วันของเรา เรียกได้ว่ามากที่สุดทีเดียว ไม่ว่าจะซื้อสินค้าและบริการ หรือของใช้ตั้งแต่ของอุปโภคขึ้นเล็กๆ เช่น ยาสระผม บางครั้งเราอาจจะพบยาสระผมที่บอกว่าเหมือนในโฆษณา อาจจะได้ขายในห้างสรรพสินค้า แต่เป็นตามตลาดทั่วไป บอกว่ามีสรรพคุณ ลักษณะ รูปแบบผลิตภัณฑ์เหมือนกันทุกอย่าง แต่ว่าจริงๆ แล้วผลิตอยู่ที่บ้านหลังหนึ่งอะไรแบบนี้ก็ได้ หรือแม้กระทั่งของราคาแพงอย่างโทรศัพท์มือถือเครื่องที่ราคาเป็นหมื่น ก็อาจจะมีหลอกหลวงแหล่งที่มาที่ผลิต เพราะฉะนั้นปัญหาเกี่ยวกับการฉ้อโกงทางการค้าในปัจจุบันเรียกว่า ไม่ว่าจะอยู่ในระบบเศรษฐกิจขนาดใหญ่หรือขนาดย่อย ปัญหานี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทุกวัน

ผศ.ดร.ธานี วรภัทร์ นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า ปัญหาฉ้อโกงทางการค้า มีให้เห็นอยู่มากมายและหลากหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นข่าวและไม่เป็นข่าว ผู้วิจัยสามารถติดตามศึกษาข่าวได้จากหน้าหนังสือพิมพ์ เช่น การโกงขายข้าวสาร ที่มีการนำสิ่งปลอมปนใส่ลงไปในข้าวสารเพื่อให้มีน้ำหนักมาก หรือการใส่สารมีพิษลงไปในปลา อาหารทะเล อาหารสด เนื้อหมู เพื่อให้เนื้อสัตว์มีความสด ไม่เน่าเร็ว หรือการโกงการค้าขายทางออนไลน์ซึ่งผู้ซื้อได้รับสินค้าไม่ตรงตามภาพที่พรรณนาไว้ สินค้ามีคุณภาพไม่สมกับที่โฆษณา หรือแม้แต่การโกงค่าบริการอย่างค่าแท็กซี่ สิ่งเหล่านี้ นับเป็นการฉ้อโกงผู้บริโภคทั้งสิ้น และหากได้กระทำต่อผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก ก็เข้าลักษณะฉ้อโกงอันเป็นการฉ้อโกงประชาชน และเป็นความผิดทางการค้าตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๗๑ อีกด้วย

สรุปได้ว่า คำถามวิจัยข้อนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๔ ท่าน ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า ปัญหาฉ้อโกงทางการค้าในยุคปัจจุบัน มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นไปตามเหตุปัจจัยที่เกื้อหนุน เช่น การ

สื่อสารที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วและกว้างขึ้นด้วยระบบอินเทอร์เน็ต หรือกลไกที่แยกกายขึ้น เครื่องมือที่ใช้ในการโงมมีการพัฒนามากขึ้น ช่องทางและอุปบายวิธีที่พัฒนาไปตามยุคสมัยอันเกิดจากความคิดของมนุษย์ที่พยายามจะหาช่องทางฉ้อโกง ทั้งนี้ ศ.ดร.คณิต ฒ นคร ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า หากต้องการทราบตัวเลขคดีฉ้อโกงทางการค้าทั้งหมด ควรจะตรวจสอบตัวเลขจากความผิดที่เกี่ยวกับการฉ้อโกงทางการค้าทุกฐานความผิด ไม่ว่าจะความผิดนั้นจะอยู่ในกฎหมายฉบับใดก็ตาม เช่น ความผิดฐานฉ้อโกง ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน ความผิดฐานฉ้อโกงประกันภัย ความผิดฐานขายของโดยหลอกลวง ความผิดเกี่ยวกับผู้บริโภคและการคุ้มครองผู้บริโภคและจะต้องมองทั้งฝ่ายผู้ขายฉ้อโกงผู้ซื้อและผู้ซื้อฉ้อโกงผู้ขายด้วย เพราะการฉ้อโกงทางการค้าไม่จำเพาะแต่ฝ่ายผู้ขายเท่านั้นที่มีการฉ้อโกงผู้ซื้อ แต่ทางฝ่ายผู้ซื้อก็มีการฉ้อโกงผู้ขายเช่นกัน นายอดิศศักดิ์ สุทธิโยธิน ให้ความเห็นเพิ่มเติมอย่างน่าสนใจว่า ปัญหาการโงมทางการค้าเกิดจากการแข่งขันที่สูงขึ้น ความอยากมี อยากได้ อยากเป็นเหมือนผู้อื่น ทำให้คนเกิดความโลภ เมื่อโลภแล้วจึงขาดสติ ทำให้คิดแผนการโงมได้อย่างมากมาย

ข้อ ๒. ทางกฎหมายให้ความสำคัญต่อปัญหาการฉ้อโกงทางการค้ามากนักน้อยเพียงใด

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ข้อที่ ๒ ผู้วิจัยมุ่งจะหาคำตอบให้แก่งานวิจัยว่ากฎหมายไทยให้ความสำคัญต่อปัญหาการฉ้อโกงทางการค้ามากนักน้อยเพียงใด โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ อันประกอบด้วยนักวิชาการและพนักงานอัยการ ได้คำตอบ ดังนี้

ศ.ดร.คณิต ฒ นคร นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า ฉ้อโกงของประเทศไทยบัญญัติให้เป็นความผิดฐานยอมความได้ ความจริงแล้วการฉ้อโกงไม่ควรเป็นความผิดยอมความได้ โดยควรเป็นความผิดอาญาแผ่นดินอย่างเดียว เช่น ความผิดฐานฉ้อโกงประกันภัย เป็นความผิดอันยอมความกันไม่ได้ เรื่องเกี่ยวกับการฉ้อโกงในมิติของการบัญญัติกฎหมายก็ไม่เหมาะสม ความผิดฐานฉ้อโกงเป็นความผิดที่สัมพันธ์ไปถึงเรื่องของการออกเช็คด้วย ความผิดฐานออกเช็คโดยมีเจตนาไม่มีการใช้เงินตามเช็คเราก็เป็นความผิดยอมความได้ การยอมความได้ความจริงต้องเป็นเรื่องคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลไม่ใช่ส่วนรวม การฉ้อโกงทำให้บริษัทเสียหายได้ ถึงขั้นล้มละลายได้ มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจระดับประเทศได้ ความผิดฐานฉ้อโกงจึงไม่ควรจะเป็นความผิดยอมความได้ เพราะไม่ใช่ความผิดที่มีผลกระทบต่อส่วนบุคคลเท่านั้น

นายอดิศศักดิ์ สุทธิโยธิน อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้ความเห็นว่า รัฐบาลพยายามที่จะไม่ให้มีการโงมเกิดขึ้น ออกรัฐธรรมนูญใหม่มาก็จะพูดถึงการทุจริต ทั้งในภาคเอกชนและภาครัฐ สังเกตใหม่ว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนๆ จะพูดถึงสิทธิประชาชน แต่รัฐบาลชุดนี้จะพูดถึงเรื่องการโงม การกำจัดคนโงม ถ้าเรายอมรับจนขั้นได้ การโงมจะน้อยลง แต่ถ้าเรายอมรับจนขั้นไม่ได้ การโงมจะมากขึ้น ต้องเท่ากัน ทั้ง ๆ ที่คนเราเกิดมาไม่เท่ากัน เพราะฉะนั้นจะให้รวยเท่ากันมันเป็นไปได้

รัฐบาลให้ความสำคัญแต่ไม่ค่อยตรงทางเท่าไร เพราะกฎหมายคือ Positive law แต่กฎธรรมชาติคือ Natural Law กฎธรรมชาติไม่ต้องมีใครออก แล้วกฎธรรมชาติถูกและจริง ไม่มีใครเถียงธรรมชาติได้ รวมทั้งกฎธรรมชาติดับหลักธรรมะเป็นหลักเดียวกัน แต่สำหรับกฎหมายบ้านเมือง กฎคือข้อบังคับ หมายถึงคำสั่งพระราชา หมายความว่า เป็นเรื่องของมนุษย์ มนุษย์สร้างขึ้นมา มนุษย์สร้างแล้วมนุษย์ก็ทำลายได้

กฎหมายให้ความสำคัญแต่ยังไม่ค่อยถูกทางนัก เหตุผลเพราะว่ามีกฎธรรมชาติดับกฎหมาย สังเกตไหมว่าเราออกกฎหมายอะไรมาก็ตาม ก็ยังมีคนทำผิดกฎหมาย พอออกกฎหมายขึ้นมา คนโกงก็ต้องคิด ทำอย่างไรถึงจะเลี่ยงกฎหมายได้ การออกกฎหมายมาก ๆ บางทีไม่ใช่ทางแก้ทางแก้คือหลักสัมมาอาชีวะ

รัฐต้องมีการส่งเสริมจริยธรรม ทำไมคนถึงฝ่าฝืนกฎหมาย เพราะว่ามีควมโลภ ทำไมคนมีความโลภ เพราะรัฐปล่อยให้การค้าเสรีมากเกินไป ปล่อยให้มีการซื้อของที่มีความเจริญก้าวหน้า อวดร่ำอวดรวย เช่น รถยนต์ในปัจจุบันไม่ได้เป็นยานพาหนะ แต่เป็นเฟอร์นิเจอร์ รัฐบาลต้องไม่ให้ความเจริญในวัตถุในลักษณะแบบนี้เยอะจนเกินไป ถ้ารัฐบาลสนใจในเรื่องของการปรับให้คนเป็นคนดี ไม่มุ่งเน้นในเรื่องของการออกกฎหมายจนผิดธรรมชาติ การส่งเสริมจริยธรรมก็ไม่ใช้ส่งเสริมเป็นโครงการ

กฎหมายให้ความสำคัญกับการฉ้อโกงทางการค้าอยู่มาก เพียงแต่มันอาจจะยังไม่ตรงทางนัก คือแทนที่จะออกกฎหมายมาเพื่อกำจัดคนโกง สู้เราใช้มาตรการทางกฎหมายส่งเสริมคนไม่โกงดีกว่าตัดทอนปัญหาความโลภ ส่งเสริมคนไม่โกงแล้วปรับแนวความคิดของคนโกงให้มีแนวความคิดใหม่

ดร.สุภัสสรี เทพหัสดิน ณ อยุธยา นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า สำหรับในทางกฎหมาย ความผิดฐานฉ้อโกงเป็นความผิดฐานหนึ่งในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งหลักของความผิดฐานฉ้อโกง กับความผิดฐานฉ้อโกงทางการค้ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกันอยู่ ในส่วนของความผิดฐานฉ้อโกงตามมาตรา ๓๔๑ ประมวลกฎหมายอาญา จะเน้นในลักษณะที่ว่า ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความที่จริงๆ แล้วต้องบอกเขา แต่ว่าบอกไม่หมด เพื่อให้ได้ไปซึ่งทรัพย์สินของคนที่ไม่หลอกหรือว่าบุคคลที่สาม หรือว่าทำให้บุคคลที่ถูกหลอกต้องถูกถอนหรือทำลายเอกสารสิทธิ์ อันนี้เป็นความผิดฐานฉ้อโกง เน้นว่าไม่ได้เป็นการฉวยไป ลักไป แต่ว่าเป็นการหลอกเขา หวานล้อมด้วยวิธีต่างๆ พุดข้อความไม่จริงให้เขายินดีที่จะมอบทรัพย์สินให้หรือจ่ายเงินซื้อของให้ แต่ถ้าเป็นความผิดฐานฉ้อโกงทางการค้าจะอยู่ในมาตรา ๒๗๑ ของประมวลกฎหมายอาญา วางหลักไว้ว่า ผู้ใดขายของ เน้นว่าเป็นการขายของ โดยหลอกลวงด้วยประการใด ๆ ให้ผู้ซื้อหลงเชื่อในแหล่งกำเนิด เพราะฉะนั้นตัวของผู้ถูกกระทำจะต่างกัน ถ้าเป็นความผิดฐานฉ้อโกงจะเป็นใครก็ได้ แต่ถ้าเป็นความผิดฐานฉ้อโกงทางการค้าจะเป็นระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายโดยตรง และการหลอกลวงให้หลงเชื่อในแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ หรือปริมาณที่ไม่เป็น

ความจริง เป็นความผิดฐานฉ้อโกงทางการค้า ทั้งสองความผิดนี้มีลักษณะคล้ายกันมาก คือประกอบด้วยการหลอกทั้งคู่ ต่างกันตรงที่ความผิดฐานฉ้อโกงทางการค้าจะเน้นที่การหลอกผู้ซื้อ และข้อความอาจจะไม่ได้ปกปิดไว้ทั้งหมดเหมือนการฉ้อโกง แต่ว่าเป็นการหลอกให้หลงผิด เข้าใจผิด ในลักษณะต่าง ๆ แล้วผู้ซื้อเกิดความหลงผิดซื้อไป

การบัญญัติกฎหมายในแต่ละมาตรา จะดูว่าอันเรื่องนั้นๆ เป็นปัญหาที่คนในสังคมได้รับความเดือดร้อนขนาดไหน เพราะว่าตัวกฎหมายอาญาเอง ไม่ได้เป็นกฎหมายที่มุ่งหวังจะเอาคนมาลงโทษ หรือแก้แค้นทดแทนผู้กระทำความผิด เป็นกฎหมายที่ต้องการป้องกันคนในสังคมให้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันแบบสงบสุข ไม่ต้องการให้มีใครถูกเอาเปรียบ ไม่ต้องการให้มีการฉ้อโกง ไม่ต้องการให้ใครถูกหลอก กฎหมายจึงบัญญัติความผิดฐานฉ้อโกงขึ้นมาว่า ใครที่ไม่ซื่อสัตย์ ไปทุจริตหลอกคนอื่น เอาไปซึ่งทรัพย์สินหรืออะไรที่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน ส่วนความผิดฐานฉ้อโกงทางการค้า เป็นความผิดที่ขยายขึ้นมา เพิ่มขึ้นมาว่าถ้าเมื่อไหร่ก็ตามที่การกระทำไม่เข้าลักษณะความผิดฐานฉ้อโกงธรรมดา แต่ว่าเป็นการหลอกให้ผู้บริโภคต้องมาเสียทรัพย์สินคือเงินทองซื้อของไม่ตรงกับคุณสมบัติที่โฆษณา จึงมีการบัญญัติเป็นความผิดฐานพิเศษขึ้นมาแบบนี้ เพราะกฎหมายให้ความสำคัญไม่ต้องการให้คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมถูกเอาเปรียบนั่นเอง

ผศ.ดร.ธานี วรภัทร์ นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า กฎหมายไทยค่อนข้างจะครอบคลุมในเรื่องการฉ้อโกงทางการค้า เพราะมีกฎหมายหลายฉบับรองรับ หากไม่เข้ากฎหมายในเรื่องนี้ก็อาจจะเข้ากฎหมายในเรื่องอื่นได้ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายอาญาฐานฉ้อโกง กฎหมายอาญาฐานขายของโดยหลอกลวงหรือตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค บางครั้งก็เป็นการขายสินค้าอันมีลักษณะเป็นการหลอกลวงให้เชื่อในแหล่งกำเนิด คุณภาพ ปริมาณ ดังตัวอย่างในคำพิพากษาศาลฎีกาหลายเรื่อง ที่ผู้ขายไม่มีพฤติกรรมการแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง แต่ผู้ขายนำสินค้าไม่ตรงกับแหล่งที่มาที่ตกลงกันไว้มาจำหน่าย หรือการที่ผู้ขายนำขวดผลิตภัณฑ์จริงซึ่งเป็นตราสินค้าของผู้อื่นแล้วนำมาใส่สินค้าซึ่งตนผลิตขึ้นเป็นการเอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์ หีบ ห่อ บรรจุภัณฑ์ของผู้อื่นมาใช้เพื่อให้ประชาชนเชื่อว่า สินค้าในบรรจุภัณฑ์นั้นเป็นของเจ้าของสินค้าที่แท้จริง ซึ่งเป็นทั้งความผิดฐานฉ้อโกง ขายของโดยหลอกลวงต่อผู้ซื้อและยังเป็นความผิดฐานเอาชื่อ รูป รอยประดิษฐ์ หีบ ห่อ บรรจุภัณฑ์ของผู้อื่นมาใช้อันเป็นความผิดต่อเจ้าของสินค้าที่แท้จริงอีกด้วย หรือแม้แต่การมีตราชั่งไว้เพื่อโกงน้ำหนักแม้จะยังไม่ได้นำมาใช้ในการโกงน้ำหนักสินค้าก็มีความผิดสำเร็จแล้ว เรียกว่า กฎหมายไทยเราก่อนข้างครอบคลุมเอาผิดแก่ผู้กระทำการทุจริตในทางการค้าได้ ดังนั้นกฎหมายไทยจึงให้ความสำคัญต่อการฉ้อโกงทางการค้ามากเพราะเป็นเรื่องที่กระทบถึงศีลธรรมอันดีงามของประชาชนเป็นอย่างมาก ศีลธรรมอันดีงามนั้นคือความซื่อสัตย์สุจริตหรือในทางธรรมเรียกว่าสัมมาอาชีวะนั่นเอง

สรุปได้ว่า คำถามวิจัยข้อนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๔ ท่าน ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า กฎหมายไทยให้ความสำคัญต่อปัญหาฉ้อโกงทางการค้าอย่างแน่นอน เพราะกฎหมายไทยมีการบัญญัติ

กฎหมายไว้หลายฉบับที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ นั้นหมายความว่า ถ้าหลุดจากองค์ประกอบความผิดฐานฉ้อโกงของกฎหมายอาญา ก็สามารถนำกฎหมายฉบับอื่นหรือกฎหมายในเรื่องอื่นเข้ามาวินิจฉัยได้ ศ.ดร.คณิต ฒ นคร ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ปัญหาการฉ้อโกงไม่ใช่ปัญหาที่เสียหายเฉพาะบุคคล ดังนั้น ความผิดฐานฉ้อโกงหรือความผิดใดๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการฉ้อโกงไม่ควรจะถูกบัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความกันได้ แต่ควรยกระดับให้เป็นความผิดต่อแผ่นดิน (อาญาแผ่นดิน) นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน ให้ความเห็นเพิ่มเติมอย่างน่าสนใจว่า กฎหมายให้ความสำคัญกับการฉ้อโกงทางการค้าแต่ยังไม่ตรงนัก เพราะเมื่อมีการโกงในรูปแบบใหม่ ก็จะมีการออกกฎหมายใหม่ การมีกฎหมายเยอะไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาอะไร รัฐต้องมีการส่งเสริมจริยธรรม ให้คนในสังคมเข้าใจถึงหลักสัมมาอาชีวะและความเป็นอยู่แบบพอเพียง พอดี แทนที่จะออกกฎหมายมาเพื่อกำจัดคนโกง สู้เราใช้มาตรการทางกฎหมายส่งเสริมคนไม่โกงดีกว่าตัดทอนปัญหาความโลภ ส่งเสริมคนไม่โกงแล้วปรับแนวความคิดของคนโกงให้มีแนวความคิดใหม่ เป็นไปตามหลักส่งเสริมคนดี ให้รางวัลกับคนดีจะสามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุดกว่า

ข้อ ๓. ปัญหาฉ้อโกงทางการค้าส่งผลกระทบต่อสังคมในทางใดบ้าง

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ข้อที่ ๓ ผู้วิจัยมุ่งจะหาคำตอบให้แก่งานวิจัยว่า ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมอย่างไรบ้าง โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ อันประกอบด้วยนักวิชาการและพนักงานอัยการ ได้คำตอบดังนี้

ศ.ดร.คณิต ฒ นคร นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า ความผิดฐานฉ้อโกงสามารถทำให้ธุรกิจพังได้ ดังนั้นจึงไม่ได้ส่งผลกระทบต่อปัจเจกบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่กระทบถึงองค์กร กระทบถึงองค์กรสถาบัน กระทบถึงองค์กรความเชื่อถือ ตัวอย่างเช่น มาตรา ๓๔๗ ผู้ใดเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย แกล้งทำให้เกิดเสียหายแต่ทรัพย์สิน อันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี ความผิดฐานนี้ยอมความได้ ถ้าบริษัทประกันภัยได้รับความเสียหายจะส่งผลกระทบต่อคนเดือดร้อนหลายคน อันนี้ถือว่าเป็นการฉ้อโกงทางการค้า แต่เป็นเรื่องลูกค้าฉ้อโกงผู้ขาย เป็นเรื่องที่ทำให้บริษัทถึงกับล้ม บริษัทล้มมันไม่ใช่แค่คนเดียวล้มตั้งที่กล่าวไปแล้ว ระบบเรื่องฉ้อโกงเราก็ไม่ดี การบัญญัติไม่ดี เพราะเราไม่ได้ดูเรื่องคุณธรรมทางกฎหมาย มาตรา ๓๔๗ เป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม ไม่ใช่ส่วนปัจเจกบุคคล

นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้ความเห็นว่า ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าส่งผลไปทั้งระบบสังคมลามมาถึงระบบข้าราชการด้วย ทำให้เกิดการทุจริต คอร์รัปชัน ข้าราชการจะโกงไม่ได้ถ้าภาคเอกชนไม่ร่วมมือด้วย ภาคเอกชนก็เช่นเดียวกันจะโกงไม่ได้ถ้าภาครัฐไม่ร่วมมือด้วย

ดร.สุภัสสี เทพหัสดิน ฒ อัยการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าส่งผลกระทบต่อสังคมในหลายด้านเหมือนกัน เช่น ทำให้คนในสังคมเกิดความรู้สึกไม่

ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผู้ซื้อก็คิดว่าคนขายจะหลอกขายของไม่ดีหรือไม่ จะเป็นตามที่โฆษณาหรือไม่ ผู้ขายเองก็เกิดความไม่ไว้วางใจในสินค้าของตัวเองขึ้นมาเหมือนกันว่าสินค้าที่เราขายนั้นดีหรือไม่ดี ถ้าสามารถทำให้ผู้ซื้อพิสูจน์ได้ ผู้ขายก็พิสูจน์ได้ว่าสินค้าดีจริงก็คงไม่มีปัญหา โดยอาจจะมีการสร้างระบบ เช่น ถ้าสินค้าไม่ดีสามารถขอคืนเงินได้ หรืออาหารไม่อร่อยสมคำโฆษณา หรือมีรสชาติที่เปลี่ยนไปจากที่เคยรับประทาน คุณภาพของอาหารไม่ดี ก็สามารถคืนหรือเปลี่ยนได้ ภายใต้เงื่อนไขที่ทางร้านค้ากำหนด

ผลกระทบบางอย่างอาจรุนแรงถึงขั้นฟ้องร้องหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพ ชีวิต ร่างกาย อนามัย เช่น พกยาสมุนไพรหรือว่าพวกอาหารเสริม หรือที่กินแล้วผิวขาว คอลลาเจน อะไรต่าง ๆ เป็นปัญหาของสมัยนี้ เพราะคนอยากดูแลตัวเอง อยากผิวพรรณดี มันจะมีปัญหาที่ของพวกนี้บอกว่าต้องกินให้ครบคอร์สก่อน บางคนกินครบคอร์สแล้วหน้าตา ผิวพรรณดีขึ้นมา แต่บางคนกินหมดไปแล้วไม่มีหลักฐานเหลือพอที่จะบอกว่าสินค้าไม่ดี บางครั้งก็เป็นกลยุทธ์ของบริษัทด้วย ที่บอกว่าต้องกินให้ครบคอร์สก่อน ถ้าเหลือเราอาจจะเอาไปขอคืนเงินได้ แต่ในเมื่อเรากินครบแล้วก็ไม่ซื้อสินค้าไปขอคืนเงิน เพราะฉะนั้น ก็ตามหลักเดิมที่ว่าผู้ซื้อเองต้องระวัง ต้องระวังปัญหานี้มากอยู่

เดี๋ยวนี้สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ อินเทอร์เน็ต เข้าถึงได้ง่ายมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมี ปัญหาแม้กระทั่งของที่ไม่น่าจะเข้าถึงง่าย เช่น ยาทำแท้ง สามารถเข้าถึงได้แค่เราค้นหาในเว็บกูเกิ้ล ลองค้นหาเล่น ๆ ขึ้นมาหมดเลย มีวิธีการด้วย เป็นปัญหาสังคมที่ค่อนข้างจะรุนแรงมาก ส่วนวิธีแก้ ถ้าเราอยู่ในสังคมเราก็ต้องระวัง ต้องตรวจสอบก่อนว่าร้านนี้เชื่อถือได้ไหม ขยายลักษณะแบบนี้มี โบราณชาติใหม่ หรือถ้าไม่แน่ใจก็ต้องไปซื้อที่บงการเภสัชกรรมหรือว่าโรงพยาบาลที่เชื่อถือได้ ส่วนอาหารการกินทั่วไปก็ต้องดูเหมือนเดิม เลือกร้านค้าที่ไว้วางใจได้หรือห้างที่มีมาตรการว่าถ้าไม่เป็นไปตามที่ตกลงสามารถคืนสินค้า หรือรับเงินคืนได้

ผศ.ดร.ธานี วรภัทร์ นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า ปัญหาฉ้อโกงทางการค้าส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมากทั้งในด้านส่วนตัวของผู้กระทำการฉ้อโกง หากไปโกงเขา มากๆ เขาก็เกิดความคับแค้นใจ อาจจะต้องตอบโต้ด้วยการทำลายชื่อเสียง ชีวิต ร่างกาย ของผู้กระทำการค้าขายอันเป็นการฉ้อโกงได้ นำมาซึ่งความไม่สงบเรียบร้อยของสังคม เราจะเห็นได้จากข่าว อาชญากรรมต่าง ๆ ตามหน้าหนังสือพิมพ์ ล้างแค้นกันเพราะถูกโกง ในส่วนของผู้บริโภคก็อาจจะได้รับอันตรายต่อสุขภาพ ร่างกาย จิตใจและถึงแก่ชีวิตได้หากบริโภคสินค้าที่มีอันตรายซึ่งผู้ขายนำมาขายเพราะมีเจตนาทุจริต ต้องการฉ้อโกงเพื่อให้ตนได้กำไรมาก ๆ

สรุปได้ว่า คำถามวิจัยข้อนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๔ ท่าน ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงระดับประเทศ ผศ.ดร.ธานี วรภัทร์ เห็นว่า ปัญหาฉ้อโกงจะนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมที่รุนแรงได้ เช่น การทำร้าย ร่างกาย ทำลายชีวิตของตนและของผู้อื่น อันเป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากความกดดันทางจิตใจอย่างรุนแรงไม่ว่าปัญหานั้นจะเกิดกับตัวผู้ฉ้อโกงหรือผู้ถูกฉ้อโกงก็ตาม ทั้งนี้ ดร.สุภัทลี เทพหัสดิน ณ

อยุธยา ได้กล่าวถึงแนวทางการป้องกันปัญหา โดยกล่าวว่า ผู้ซื้อสินค้าก็ต้องมีความระมัดระวังไม่ให้ตนเองถูกฉ้อโกง โดยผู้ซื้อต้องใช้หลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” โดยการตรวจสอบสินค้าให้แน่ใจหรือตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้ที่ตนจะเข้าทำนิติกรรมทางการค้าด้วย

ข้อ ๔. ปัญหาฉ้อโกงทางการค้ามีความสัมพันธ์กับอาชญาวิทยาในทางอาญามากน้อยเพียงใด

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ข้อที่ ๔ ผู้วิจัยมุ่งจะหาคำตอบให้แก่งานวิจัยว่า มีความสัมพันธ์กับอาชญาวิทยาในทางอาญาหรือไม่ อย่างไร โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ อันประกอบด้วยนักวิชาการและพนักงานอัยการ ได้คำตอบ ดังนี้

ศ.ดร.คณิต ณ นคร นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า กฎหมายการฉ้อโกงเราก็คงไม่ดี เราคิดว่าเป็นเรื่องปัจเจกแต่ละบุคคล แต่ไม่ใช่ ฉ้อโกงผลมันกว้างไกล ทำให้คนเสียหายเดือดร้อน ต่างกับเรื่องกับกรรมสิทธิ์ กรรมสิทธิ์เป็นเรื่องปัจเจกของเราแท้ๆ แต่ความเชื่อถือต่างๆ มันไม่ใช่เรื่องของปัจเจก เป็นเรื่องสาธารณะ โทษที่กฎหมายบัญญัติไม่ควรน้อยกว่าความผิดฐานลักทรัพย์

คุณธรรมทางกฎหมายมีสองอย่าง คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลกับส่วนรวม ส่วนรวมอย่างเช่น ความปลอดภัยของท้องถิ่น แต่ถ้าความปลอดภัยของเราเป็นส่วนตัวอย่างความผิดฐานขับรถ แล้วทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น ผิดทั้งกฎหมายอาญา ผิดทั้งพระราชบัญญัติจราจร แต่ความผิดฐานจราจรเป็นความผิดสาธารณะ ยอมความกันไม่ได้ เคยมีคดีเกิดขึ้นในเยอรมัน สองคนหลังจากเลิกงานก็ไปกินเบียร์ คนหนึ่งก็อาศัยรถอีกคนหนึ่ง กินกันจนเมา รถที่เพื่อนขับก็ไปชนต้นไม้หัวแตก เกิดการต่อสู้คดี เจ้าของรถถูกฟ้อง เจ้าของรถบอกว่าผู้เสียหายยอมให้ทำร้ายเพราะรู้ว่าจำเลยเมา ศาลวินิจฉัยว่า ความผิดฐานนี้คุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายเรื่องส่วนรวม ความปลอดภัยของท้องถิ่น ไม่ใช่ของปัจเจก

นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้ความเห็นว่า รัฐคำนึงถึงการออกกฎหมายมากไปแทนที่จะคำนึงถึงคุณธรรมของคน การฉ้อโกงทางการค้าเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย แต่มันสัมพันธ์ตรงที่ยิ่งโกงมากเท่าไรยิ่งก่อให้เกิดอาชญากรรม หลักๆ ก็คือเรื่องโกงเรื่องนั้น สองก็คือเกิดความโกรธแค้น ก่อให้เกิดการอาชญากรรมเลียนแบบ เพราะเราไม่สามารถจัดการกับมันได้ เราออกกฎหมายตามคนผิดกฎหมายไม่พอหรอก เราต้องทำให้คนของเรามีสำนึกที่ดี เราขาดการคำนึงถึงคุณธรรม เราไปมุ่งเน้นวัตถุโดยผู้นำ รัฐบาลต้องลดเรื่องวัตถุลงมา ควบคุมการเผยแพร่วัตถุที่เจริญก้าวหน้า

ดร.สุภชาติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า อาชญาวิทยาจะเป็นเรื่องของอาญาบวกกับวิทยาศาสตร์ เพราะฉะนั้น อาชญาวิทยาจะเป็นหลักการ เป็นทฤษฎี เป็นรูปแบบหนึ่งของการแก้ไขปัญหาของสังคมในทางอาชญาวิทยา

อาชญาวิทยาจะเป็นในลักษณะ เช่น ถ้ามีผู้กระทำความผิด ผู้นั้นก็ควรจะถูกลงโทษตามอัตราส่วนที่เหมาะสมกับความร้ายแรงของการกระทำความผิดของเขา ถ้าเป็นอีกมุมหนึ่ง

ของอาชญาวิทยา เช่น เวลาผู้กระทำความผิดถูกจับกุมตัวไป มีการพิสูจน์จนศาลพิจารณาคดีพิพากษาแล้วว่ามีความผิดเกิดขึ้นจริง เขาเข้าไปปรับโทษ สมมติโดนลงโทษสองเดือน แต่มีการแก้ไขพฤติกรรมที่ดี เขาก็อาจจะได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษ

อาชญาวิทยาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยจะเรียกว่าแก้แค้นทดแทนก็ใช้ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัว ไม่กระทำความผิดอีก คนอื่นที่เห็นผู้กระทำความผิดถูกจับกุม ถูกพิพากษาจำคุกก็จะกลัว ไม่กล้ากระทำความผิดไปด้วย และก็เป็นในแนวของการแก้ไขปรับปรุงด้วยแก้ไขในโดยการเข้าไปอยู่ในเรือนจำ ก็อาจจะสำนึกได้ ว่าถ้าเราไม่ทำแบบนี้ ไม่ไปโกงเขาเราก็คงไม่ต้องมาชดใช้กรรมอยู่ในเรือนจำ เป็นไปในแนวปรับปรุงก็คือ แม้ว่าผู้กระทำความผิด เขาก็ยังมีโอกาสที่จะได้รับการฝึกอาชีพเวลาเข้าไปอยู่ในเรือนจำ มีสวัสดิการ มีการรักษาพยาบาล มีการตัดผม ให้อาหารมาเยี่ยมได้ อาชญาวิทยาเน้นในการแก้ปัญหาโดยการลงโทษ แก้ปัญหาโดยการให้โอกาสปรับปรุงและให้เขากลับคืนเข้าสู่สังคม

ความผิดฐานฉ้อโกงทางการค้าโทษยังไม่หนักมาก โทษที่ใช้อยู่ในปัจจุบันคือต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ กรณีที่โทษจำคุกไม่เกินสามปี เราถือว่าเป็นความผิดอาญาเล็กน้อย บางทีมันฉ้อโกงกันเป็นแสนเป็นล้าน ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย แต่ที่ถูกมองว่าเล็กน้อยเพราะนำไปเทียบกับความผิดต่อชีวิต เช่น ฆ่าผู้อื่นหรือความผิดต่อร่างกาย การลงโทษในเรื่องกฎหมายเรื่องฉ้อโกงทางการค้า ต้องมีไว้เพราะว่าถ้าเมื่อไหร่ก็ตามมีคนลอกเขาก็จะถูกจัดการด้วยกฎหมายนี้ ใช้มาตรการทางอาชญาวิทยาเข้าไปจับกุม เข้าไปให้เขาสำนึก ถ้าสำนึกได้วันหนึ่งออกมาจะได้ไม่ทำอีก แต่ถ้าสำนึกไม่ได้ออกมาทำอีกหลอกอีก ก็โดนจับ แต่ว่าถ้าซื่อสัตย์สุจริตมืออะไรก็ซื่อมาขายไป ของเป็นยังงี้ก็ขายไปโดยตรง เรียกว่ากฎหมายก็ยื่นมือเข้าไปทำอะไรไม่ได้เลย เพราะความดีของเขาก็จะคุ้มครองตัวเขาเอง

ผศ.ดร.ธานี วรภัทร์ นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า เมื่อมีผู้กระทำความผิดก็ย่อมต้องมีการลงโทษ ในทางอาชญาวิทยา การลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นไปเพื่อให้หลบจำ เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้ที่ยังไม่ได้กระทำความผิด ไม่ให้กระทำความผิด มิได้มีความมุ่งหมายที่จะลงโทษเพื่อแก้แค้น ซึ่งปัญหาฉ้อโกงทางการค้านี้เกิดขึ้นง่าย ผู้ขายตัดสินใจฉ้อโกงได้เร็วและมีช่องทางในการฉ้อโกงมากมาย มีความยับยั้งชั่งใจน้อยเพราะความโลภที่เกิดขึ้นอยากได้กำไรมากๆ อยากให้มีคนซื้อสินค้าของตนเองมากๆ ปัญหาฉ้อโกงทางการค้าจึงแพร่กระจายตัวในสังคมได้มากและรวดเร็ว ดังนั้น โทษที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดควรจะต้องตอบโจทย์ให้ได้ โจทย์คือทำอย่างไรการลงโทษจะเป็นตัวอย่างแก่ผู้ซึ่งอยู่ในแวดวงทางการค้า ไม่ให้ผู้ที่อยู่ในแวดวงทางการค้าตัดสินใจก้าวเข้าสู่การกระทำความผิดเช่นเดียวกันนี้อีก เพราะการที่จะให้ผู้ซื้อมีความระมัดระวังในการซื้อสินค้านั้นเป็นเรื่องที่ยากกว่าการจะป้องกันไม่ให้ผู้ค้าทุจริตทางการค้า เนื่องจากผู้ซื้ออาจจะไม่มีประสบการณ์ในการดูสินค้าหลายครั้ง หลายเรื่องทีกลโกงไม่ปรากฏประจักษ์แก่ผู้ซื้อ ทำให้ผู้ซื้อตัวอีกทีก็ถูกโกงไปเรียบร้อยแล้ว

ในทางอาชญาวิทยาจึงควรจะยกระดับการลงโทษแค่เพื่อให้ผู้กระทำความผิดหลายจำขึ้นไปได้อีกจนถึงระดับเป็นตัวอย่างแก่สังคมไม่ให้เดินรอยตามทางที่ผิดนั้น

สรุปได้ว่า คำถามวิจัยข้อนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๔ ท่าน ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า ปัญหาฉ้อโกงทางการค้ามีความสัมพันธ์กับอาชญาวิทยาในทางอาญา โดย การฉ้อโกงเป็นความผิดในทางอาญา ในทางอาชญาวิทยา ซึ่งเป็นวิชาที่ว่าด้วยพฤติกรรมของอาชญากรและสาเหตุของการประกอบอาชญากรรม การป้องกันหรือแก้ไขปัญหาอาชญากรรม รวมไปถึงความเหมาะสมในการลงโทษต่างๆ ศ.ดร.คณิต ฒ นคร เห็นว่า คุณธรรมทางกฎหมายในเรื่องการฉ้อโกงนั้น มุ่งคุ้มครองสังคมไม่ใช่ปัจเจก ดังนั้น การลงโทษผู้ซึ่งกระทำการฉ้อโกงไม่ควรจะลงโทษน้อยกว่าความผิดฐานลักทรัพย์ ในประเด็นนี้ ดร.สุภัชลี เทพหัสติน ฒ อยุธยา มีความเห็นไปในทางเดียวกันกับ ศ.ดร.คณิต ฒ นคร โดยเห็นว่า โทษของความผิดฐานฉ้อโกงยังน้อยเกินไป ผศ.ดร.ธานี วรภัทร์ เห็นว่า โจทย์คือทำอย่างไรการลงโทษจะเป็นตัวอย่างแก่ผู้ซึ่งอยู่ในแวดวงทางการค้า เพื่อให้ผู้ซึ่งกระทำการฉ้อโกงทางการค้าเกิดความหลาบจำ และได้ผลเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดการทำตามกันหรือขยายฐานผู้กระทำการฉ้อโกงทางการค้าให้เพิ่มมากขึ้นอีกใน

ข้อ ๕. มาตรการทางกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเพื่อลดปัญหาฉ้อโกงทางการค้ามีหรือไม่ อย่างไร

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ข้อที่ ๕ ผู้วิจัยมุ่งจะหาคำตอบให้แก่งานวิจัยว่า ในประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในปัจจุบันเพื่อลดปัญหาฉ้อโกงทางการค้าหรือไม่อย่างไร โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านนิติศาสตร์ อันประกอบด้วยนักวิชาการและพนักงานอัยการ ได้คำตอบ ดังนี้

ศ.ดร.คณิต ฒ นคร นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า ประเทศไทยเรามีมาตรการทางกฎหมายที่ใช้เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า แต่ยังไม่ดีพอ เพราะไม่เหมาะสมในด้านคุณธรรมทางกฎหมายตามที่กล่าวไว้ข้างต้นนั่นเอง เช่น การออกเช็คนี้ก็คือคดีฉ้อโกง และความผิดเรื่องการออกเช็คไม่มีประเทศไหนเขาลงโทษกัน เขาจะมาลงโทษฉ้อโกง ประเทศเราไปบัญญัติเฉพาะขึ้นมา เราบัญญัติแยกแล้วก็ให้เป็นความผิดยอมความได้ ซึ่งการออกเช็คโดยมีเจตนาไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คก็เป็นอันชั่งอยู่แล้วโดยพฤติกรรมว่าเป็นการฉ้อโกงนั่นเอง

นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้ความเห็นว่า มี รัฐบาลไม่ว่ายุคไหน ตั้งแต่ 2475 มองเห็นว่าจะไม่ควรโกงทางการค้า หรือไม่ก็กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เราจะเห็นว่าจะมีเรื่องผิดสัญญา เรื่องไม่ให้โกงกันมาตลอด กฎหมายฉบับก่อน ๆ มันจะลักษณะเหมือนกันคือ ใครใคร่ค้าช้างค้า ค้าม้าค้า เหมือนกฎหมายแพ่งก็จะบอกกฎหมายไว้หลวมๆ จะมีคำว่าเอกเทศสัญญา กับสัญญาที่ไม่มีอยู่ในรูปแบบ เปิดโอกาสให้ตกลงกันได้ หรือแม้ข้อตกลงที่กฎหมายห้ามถ้าไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยก็ตกลงได้ แต่ว่าพอมีการโกงมากขึ้น กฎหมายก็รุกเข้ามา เช่น เช่าซื้อ ก็ต้องมากำกับ ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ต้องมา

กำกับ เรื่องของคอมพิวเตอร์ ต้องมากำกับ รัฐให้ความสำคัญ ดังนั้น ประเทศไทยเรามีกฎหมายที่จะสามารถนำมาบังคับใช้เพื่อลดปัญหาข้อโกงทางการค้าได้ แต่เนื่องจากสมัยก่อนคนทำความผิดน้อย การเจริญเติบโตทางสังคมมีน้อย แต่ปัจจุบันการเจริญเติบโตของสังคมไทยเป็นการก้าวกระโดด อาชญากรรมจึงเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ปัญหาข้อโกงจึงเพิ่มขึ้น ตอนนี้เรื่อนจำของเราต้องใช้จ่ายเงินถึง ๕๕% ของงบประมาณรายชดฐรรมทั้งหมด (ในปี ๒๕๖๐) แสดงว่า เพราะการดำเนินการทางกฎหมาย กระบวนชดฐรรมทำให้คนต้องติดคุกเยอะ นั่นหมายถึงมาตรการทางกฎหมายที่ใช้อยู่สามารถที่จะเอาผิดได้ดีขึ้น ตัวชี้วัดคืองบประมาณแผ่นดินที่ไปลงให้กับเรื่อนจำถึง ๕๕% ของงบประมาณรายชดฐรรมทั้งหมด แต่สุดท้ายแล้วถ้าคนยังขาดจิตสำนึก แม้จะลดเท่าไรก็จะมีเพิ่มเสริมเข้ามาอีก ก็ไปเอาเข้าคุกอีก ออกมาก็วนอยู่อย่างนี้

ดร.สุภชลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า มีคะ ถ้าสำหรับในส่วนของประมวลกฎหมายอาญาก็มีความผิดฐานข้อโกงในมาตรา ๓๔๑ ส่วนความผิดเกี่ยวกับการค้าอยู่ในมาตรา ๒๗๑ แล้วก็ยังมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ แล้วปัจจุบันก็มีหน่วยงานที่ตอนนี้กำลังเป็นเป็นที่รู้จักมาก เพราะว่ามีความผิดโดยการข้อโกงทางการค้าผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คือจะมีตำรวจเทคโนโลยี

ปัจจุบันนี้คนก็อาจจะไม่ไปซื้อของตามตลาดแล้ว บางคนนั่งอยู่บ้านก็ซื้อผ่านคอมพิวเตอร์ได้ เพราะฉะนั้นในปัจจุบันมาตรการทางกฎหมายที่ใช้ในการชดฐรมมีหลายอย่างเลย แต่แม้กระนั้นการข้อโกงกันก็ยังมีอยู่ทุกวัน ต้องเรียกว่าทุกนาที่ด้วยซ้ำไป เพราะช่องทางในการกระทำความผิดมีมากขึ้น เวลาซื้อของทางอินเทอร์เน็ตมันแค่เสี้ยววินาทีคลิกเมาส์ก็สั่งซื้อได้แล้ว เพราะฉะนั้น ถ้ากล่าวเฉพาะมาตรการทางกฎหมายในปัจจุบัน ก็คงตอบว่ามีครอบคลุมพอสมควร

ผศ.ดร.ธานี วรภัทร์ นักวิชาการนิติศาสตร์ ให้ความเห็นว่า มาตรการทางกฎหมายยังไม่เสถียรนักสำหรับระดับที่จะเกิดมรรคผลที่แท้จริง เพราะเรายังเห็นการยกระดับความแนบเนียนในกลวิธีการข้อโกงอยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน บางเรื่องผู้บริโภคอย่างเรา ๆ ก็คาดไม่ถึงเสียด้วยซ้ำไป ในส่วนขององค์กรที่จะทำหน้าที่ป้องกันปัญหาหรือลดปัญหาการข้อโกงอย่างสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคก็ยังมีอำนาจไม่เต็มที่ในการที่จะใช้กฎหมายในมือเพื่อลดปัญหาข้อโกงทางการค้า เช่น ไม่มีอำนาจในการที่จะปรับหรือสั่งลงโทษผู้กระทำการทุจริตในทางการค้าได้ทันที มีอำนาจเพียงเรียกมาตักเตือน สอบถาม และสั่งให้ปฏิบัติ หากผู้ค้าไม่ปฏิบัติก็ไม่มีอำนาจลงโทษอะไร ต้องดำเนินการฟ้องคดี และอาศัยคำสั่งศาลในการลงโทษ ซึ่งกินระยะเวลาเวลานาน ในระยะเวลาอันนานนั้นผู้ค้าก็ยังคงค้าขายโดยข้อโกงอยู่ มาตรการทางกฎหมายที่มีจึงยังไม่เสถียรนักสำหรับการที่จะป้องกันปัญหาข้อโกงทางการค้าดังกล่าวมาแล้ว

สรุปได้ว่า คำถามวิจัยข้อนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๔ ท่าน ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า ในประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเพื่อลดปัญหาข้อโกงทางการค้าอยู่แล้ว แต่ ศ.ดร.คณิต ณ นคร เห็นว่า ยังไม่ดีพอ เนื่องจากยังไม่มีวามเหมาะสมในด้านการบริหารกฎหมายให้

เป็นไปตามคุณธรรมทางกฎหมายนั่นเอง ทางด้าน ผศ.ดร.ธานี วรภัทร์ เห็นว่า มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ยังไม่เสถียรนักสำหรับระดับที่จะเกิดมรรคเกิดผลที่แท้จริง เพราะยังไม่สามารถป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำซากหรือยังไม่สามารถหยุดยั้งการขยายฐานของผู้เข้าสู่ระบบการกระทำความผิดที่ยังคงมีมากอยู่ตลอดเวลา นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน ให้ความเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า กฎหมายเรื่องการฉ้อโกงสามารถนำผู้กระทำความผิดเข้าสู่ระบบการลงโทษได้ดี ตัวชี้วัดคือ จำนวนงบประมาณที่นำไปลงให้กับเรือนจำมีสูงถึง ๕๕% ของงบกระทรวงยุติธรรมทั้งหมด แต่สุดท้ายกฎหมายก็ไม่อาจแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืนเพราะผู้ที่ออกจากเรือนจำก็จะกลับมากระทำความผิดซ้ำซากอีก คนในสังคมที่เริ่มกระทำความผิดโดยเลียนแบบพฤติกรรมการโกงด้วยความโลภเป็นแรงขับให้กระทำการฉ้อโกงก็ยังมีเพิ่มขึ้นอีก มาตรการทางกฎหมายจึงอาจจะไม่ใช่ทางแก้ที่ถูกต้องแท้จริง

สรุปได้ว่า คำถามวิจัยข้อนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๓ ท่าน มีความเห็นสอดคล้องกันในแต่ละคำถาม มีเพียงความคิดเห็นเพิ่มเติมที่เสริมความคิดเห็นหลัก เมื่อผู้วิจัยนำมาศึกษาวิเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า กฎหมายไทยให้ความสำคัญต่อปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า และมีมาตรการในการป้องกันปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าอยู่แล้วโดยใช้มาตรการทางกฎหมายและอาชญาวิทยาเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า แต่แนวทางหรือมาตรการทางกฎหมายอย่างเดียวยังไม่อาจป้องกันหรือหยุดยั้งปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าที่มีการยกระดับความเนบเนียนและจำนวนคดีความลงได้เนื่องจากพัฒนาการด้านสังคมเดินหน้าไปอย่างรวดเร็ว และด้วยความที่มนุษย์เป็นสัตว์สังคมเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้โดยไม่ยาก แต่มนุษย์ยังคงมีกิเลส มีตัณหาและไม่อาจจะยับยั้งกิเลส ตัณหาของตนได้ การเรียนรู้และพัฒนาตนเองจึงยังคงเป็นไปในด้านลบ เพื่อหาหนทางแห่งการเอาเปรียบเบียดเบียนผู้อื่นให้ตนเองมีความร่ำรวย มีความสะดวกสบายทางโภคทรัพย์อยู่เนื่อง ๆ

๔.๒.๒ ประเด็นด้านพระพุทธศาสนา

ประเด็นด้านพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๓ ท่าน โดยตั้งคำถามวิจัย ๕ ข้อ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๓ ท่าน ได้ตอบคำถามวิจัยพร้อมทั้งเสนอแนวคิดที่น่าสนใจสำหรับนำไปสู่รูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาฉ้อโกงทางการค้า โดยผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์คำตอบของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๓ ท่าน เป็นรายชื่อ ดังนี้

ข้อ ๑. สัมมาอาชีวะคืออะไร มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ข้อแรกนี้ ผู้วิจัยมุ่งจะหาคำตอบให้แก่งานวิจัยว่า สัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนามีความหมายอย่างไร และมีความสำคัญอย่างไรในการดำเนินชีวิต ในการประกอบอาชีพทางการค้า โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ได้คำตอบ ดังนี้

ศ.ดร. วีชระ งามจิตรเจริญ ให้ความเห็นว่า ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา สัมมาอาชีวะคือการเลี้ยงชีวิตชอบโดยการเว้นจากการประกอบอาชีพที่ไม่ชอบ คือเว้นจากการค้าขายสิ่งที่ไม่ชอบ ได้แก่ อกรณียฉนชหาหรือมิฉฉวาฉฉฉา ๕ อย่างคือ การค้ามนุษย์ การค้า

อาวุธ การค้าเนื้อสัตว์ การค้าของเมา การค้ายาพิษ และการเว้นจากวิธีการประกอบอาชีพที่ไม่ชอบ เช่น การคดโกงหลอกลวง การพูดหลอกล่อ สัมมาอาชีวะจึงมีความสัมพันธ์กับศีล ๕ ในข้อที่ ๑, ๒, ๔ และ ๕ และเป็นองค์ที่ ๕ ของอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งแนวคิดฝ่ายอภิรธรรมถือว่าเป็นวิรัตติเจตสิกคือ เจตสิกที่เป็นตัวงดเว้นชนิดหนึ่งในวิรัตติเจตสิก ๓ ชนิด นอกจากนั้น นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา บางคนยังเห็นว่า สัมมาอาชีวะหมายรวมถึงการดำเนินชีวิตชอบด้วย ไม่ใช่เพียงแค่การประกอบอาชีพ เช่น การทำตามหน้าที่อย่างถูกต้อง

สัมมาอาชีวะมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตเพราะการดำเนินชีวิตต้องมีการประกอบอาชีพหรือการหาเลี้ยงชีวิต หากการประกอบอาชีพนั้นไม่ชอบโดยเฉพาะการประกอบอาชีพที่ผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมาย ก็จะทำให้เกิดปัญหาหรือเกิดโทษ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตที่ดี ทำให้ไม่สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขได้ การขาดสัมมาอาชีวะจะทำให้การดำเนินชีวิตไม่อยู่ในกรอบของศีลธรรมและทำให้เกิดทุกข์หรือผลเสียตามมา นอกจากนั้น ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา การขาดสัมมาอาชีวะเป็นการทำบาปหรืออกุศลกรรมซึ่งจะส่งผลให้เกิดวิบากคือผลอันไม่น่าปรารถนาทั้งชาตินี้และชาติหน้า การดำเนินชีวิตโดยขาดสัมมาอาชีวะจึงเป็นการดำเนินชีวิตที่ผิดพลาดและส่งผลให้เกิดความเสียหายหรือเกิดทุกข์ตามมา

ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร ให้ความเห็นว่า ๑) สัมมาอาชีวะคือ การมีอาชีพที่ถูกต้อง การเลี้ยงชีวิตของตนตามกำลังทรัพย์และสติปัญญาของตนเองหามาได้ โดยไม่ลักขโมย โกง ปล้น เบียดเบียน ชิงเอาสิ่งของของคนอื่นมาเป็นของเรา

สัมมาอาชีวะมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ๒ ด้าน คือ ๑) ด้านสังคม เป็นหลักประกันให้ทรัพย์สินของคนอื่นไม่ถูกเบียดเบียนหรือถูกขโมย สังคมเกิดสันติสุขเพราะไม่ต้องระแวงภัยจากการละเมิดศีลข้อที่ห้า ทินนาทาน โดยสัมมาอาชีวะถือว่าเป็นศีล ที่ต้องอาศัยหิริและโอตตปะมาเป็นฐาน ๒) ด้านสภาพจิตและปัญญา เนื่องจากสัมมาอาชีวะเป็นเรื่องศีล ศีลจึงเป็นฐานให้จิตดีงามและปัญญาก็อาศัยจิตที่มั่นคงมาเป็นหลักในการพัฒนาชีวิต

ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ให้ความเห็นว่า สัมมาอาชีวะไม่ใช่แค่การทำอาชีพแบบสุจริตเท่านั้น แต่สัมมาอาชีวะในองค์ประกอบหลักของพุทธศาสนา เรียกว่าเป็นหนทางหรือเส้นทางของการดับทุกข์เลยทีเดียวได้ เป็นหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งในภาษาอภิรธรรมเรียกว่ามืองค์ธรรม คือมืองค์ประกอบเพื่อที่จะทำความเข้าใจว่า อย่างไรจึงจะเรียกว่าสัมมาอาชีวะ ถ้าไปดูในพระอภิธรรมสังคณี พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ จะมีข้อความนี้อยู่เยอะ ที่จะบอกว่าสัมมาอาชีวะคือการงดเว้น การเลิกละ เจตนาเว้น ไม่ทำ ไม่ประกอบ ไม่ละเมิด ไม่ล้ำเขต อะไรทำนองนี้จะอยู่ในพระไตรปิฎกส่วนของอภิรธรรม เล่ม ๓๐ กว่าขึ้นไป มันจะมีพวกนี้หมด ถ้าเราจะทำความเข้าใจในเนื้อหาของมัน นี่คือขอบเขตในพุทธศาสนาตรง ๆ

สัมมาอาชีวะมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต แนวคิดทางพุทธศาสนาต้องเน้นหรือกระตุ้นให้เกิดขึ้นได้ในจิตใจของตนเองก่อน ต้องทำอย่างไรถึงจะไม่ละเมิด และการไม่ละเมิดก็คือ

การไม่ทำผิดกฎหมายอยู่แล้ว ความหมายสั้น ๆ ตามพระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร เพียงแต่เมื่อมองในระดับสายตาคณนอกกับคนใน อาจมีความแตกต่างกัน แต่มันก็อ่อนน้อมกันอยู่

สรุปได้ว่า คำถามวิจัยข้อนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๓ ท่าน ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า สัมมาอาชีวะคือการเลี้ยงชีวิตชอบ ประกอบอาชีพโดยสุจริต ไม่เบียดเบียน ไม่หลอกลวงผู้อื่น อันเป็นหนึ่งในอริยมรรคมีองค์แปด ในที่นี้หมายถึงสัมมาอาชีวะในโลภกัยมรรค ซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ทำให้สังคมเกิดความสงบสุข ไม่กระทบต่อตนเองหรือผู้อื่น ไม่ทำให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับความทุกข์เดือดร้อน ศ.ดร. วัชระ งามจิตรเจริญ ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า สัมมาอาชีวะมีความสัมพันธ์กับศีล ๕ ในข้อที่ ๑, ๒, ๔ และ ๕ ในฐานะเป็นvirtueเจตสิกคือเจตสิกที่เป็นตัวงดเว้นชนิดหนึ่งในvirtueเจตสิก ๓ ชนิด การขาดสัมมาอาชีวะจะทำให้การดำเนินชีวิตไม่อยู่ในกรอบของศีลธรรมและทำให้เกิดทุกข์หรือผลเสียตามมา ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร ได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า สัมมาอาชีวะต้องอาศัยหิริและโอตตปปะมาเป็นฐาน เนื่องจากสัมมาอาชีวะเป็นเรื่องศีล ศีลจึงเป็นฐานให้จิตดีงามและปัญญาที่อาศัยจิตที่มั่นคงมาเป็นหลักในการพัฒนาชีวิต ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า แนวคิดทางพุทธศาสนาต้องเน้นหรือกระตุ้นให้เกิดขึ้นได้ในจิตใจของตนเองก่อน เมื่อเกิดจิตสำนึกในใจตนเองแล้ว จึงจะเกิดจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมต่อไปได้

ข้อ ๒. สัมมาอาชีวะมีความสัมพันธ์กับสัมมาทิฏฐิอย่างไร

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ข้อนี้ ผู้วิจัยมุ่งจะหาคำตอบให้แก่งานวิจัยว่า สัมมาอาชีวะและสัมมาทิฏฐิในพระพุทธศาสนามีสัมพันธ์กันอย่างไร โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ได้คำตอบ ดังนี้

ศ.ดร. วัชระ งามจิตรเจริญ ให้ความเห็นว่า สัมมาอาชีวะมีความสัมพันธ์กับสัมมาทิฏฐิในลักษณะเกื้อกูลส่งเสริมกัน ถ้าเรามีสัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ เข้าใจถูกหรือมีปัญหา มีความรู้ที่ถูกต้อง เราก็จะมีสัมมาอาชีวะคือการเลี้ยงชีวิตชอบไปด้วย เพราะรู้ว่าเลี้ยงชีวิตอย่างไรชอบ อย่างไม่ชอบ และเมื่อเรามีสัมมาอาชีวะ ก็จะสนับสนุนให้สัมมาทิฏฐิก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพราะการเลี้ยงชีวิตชอบจะเปิดโอกาสให้เราสามารถแสวงหาความรู้ทำให้เกิดปัญญาหรือสัมมาทิฏฐิมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างสัมมาอาชีวะกับสัมมาทิฏฐิที่สำคัญอยู่ที่การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน เพราะมรรคทั้งสององค์นี้จะทำงานร่วมกันกับมรรคองค์อื่น ๆ จนเกิดการบรรลุมรรคผลนิพพานในที่สุด

ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร ให้ความเห็นว่า หลักธรรมทั้งสองหลักนี้ มีความสัมพันธ์กันในฐานะเป็นธรรมะสมังคี กล่าวคือ สัมมาอาชีวะเป็นเรื่องของศีล ส่วนสัมมาทิฏฐิเป็นเรื่องของปัญญา ในระบบไตรสิกขา ศีลเป็นฐานของสมาธิ สมาธิเป็นฐานให้เกิดปัญญา หรือตามหลักคำสอนในโศกทถสสูตร ศีลชำระปัญญาให้บริสุทธิ์ ปัญญาช่วยชำระให้ศีลบริสุทธิ์

ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ให้ความเห็นว่า ความสัมพันธ์ของสัมมาอาชีวะกับ สัมมาทิฐิเปรียบเหมือนขบวนเรือที่ไปด้วยกัน อันนั้นเป็นหัว อันนี้เป็นหาง อันนี้เป็นหัว อันนี้เป็น กลาง ต้องไปด้วยกันถึงจะเดินไปได้ อย่างกระบวนพยุหยาตรา หรือเรือพวง ขาดอันใดอันหนึ่งไม่ได้ ในแง่ความสัมพันธ์มันเกี่ยวข้องกันอย่างนี้ แต่ในแง่ความหมายต้องไปพิจารณาตรงการดำเนินชีวิตที่ต้อง สุจริต

คำว่าสุจริตในพุทธศาสนาหมายถึงความไม่โลภอยากได้ของเขา เรียกว่าอนภิชฌา อย่างที่สองจะต้องไม่เบียดเบียน ไม่พยาบาทอาฆาตคนอื่น เรียกว่าอพยาบาท ส่วนอย่างที่สามนี้ชัด เลย คือ สัมมาทิฐิ มันมีองค์ประกอบอยู่สามอย่างที่จะทำให้เห็นว่าอันไหนสุจริตหรือไม่สุจริต ในทาง พุทธศาสนาเป็นอย่างนี้ เพราะฉะนั้น งานใดก็ตามแต่ในสัมมาอาชีวะ จะเรียกว่าสัมมาอาชีวะได้ งาน นั้นต้องสุจริต จะรู้ได้อย่างไรว่าสุจริต ก็ต้องมีองค์ประกอบสามอย่างที่ว่านี้ มันก็ไปสัมพันธ์พอดี ไม่ใช่ แค่เกี่ยวข้อง แต่เป็นตัวเดียวกันกับสัมมาทิฐิ หมายถึง คุณต้องเลี้ยงชีวิตชอบด้วยปัญญา เพราะ สัมมาทิฐิเป็นตัวปัญญินทรีย์ เป็นตัวขับเคลื่อนหรือกระบวนการที่ทำงานด้วยปัญญา อินทรีย์คือความ เป็นใหญ่ ปัญญินทรีย์ในที่นี้หมายความว่า สัมมาทิฐิคือกระบวนการทำงานที่ขึ้นอยู่กับปัญญา เพราะฉะนั้น การจะเป็นสัมมาทิฐิ คน ๆ นั้นจะต้องทำงานแบบมีปัญญา และมีปัญญาก็คือสุจริต สุจริตเป็นองค์ประกอบข้อที่ ๓ ของสัมมาอาชีวะอยู่แล้ว

สัมมาทิฐิคือ ต้องมีความคิดสุจริตในทางการค้าก่อนเป็นประธาน แล้ววิธีการใน การจะประกอบอาชีพอย่างไรให้ไม่เบียดเบียนคนอื่นก็จะตามมาด้วยปัญญา โดยตั้งหลักให้ได้ก่อนว่า ความละโมภหรือความโลภในสิ่งที่ไม่ชอบธรรม ไม่ได้มาโดยถูกต้องนั้นจะต้องตัดออกไปให้ได้ เพราะฉะนั้นพอมีองค์ประกอบคือ ไม่โลภอยากได้ของเขา ไม่เบียดเบียนในทางที่ไม่ถูกต้อง สัมมาทิฐิ มันจะเกิดขึ้นเอง จุดตั้งต้นการค้าของนักธุรกิจหรือนักการค้า สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นในทันทีทันใด ต้อง เริ่มจากต้นหาหรือความทะยานอยาก มุ่งในห้วงค์กรทำกำไร มันเป็นเรื่องปกติ แต่เมื่อไหร่ที่ระดับการ ทำงานของต้นหาถูกกำกับและควบคุมได้ด้วยสัมมาทิฐิและปัญญาแล้ว ก็จะแปรสภาพจากต้นหามา เป็นฉันทะ ทำให้ตั้งใจมุ่งมั่นจะทำกำไรอย่างถูกต้อง

สรุปได้ว่า คำถามวิจัยข้อนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๓ ท่าน ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า สัมมาอาชีวะและสัมมาทิฐิมีความสัมพันธ์ต่อกัน ในฐานะเป็นองค์ธรรมที่เกื้อกูลกันและกัน โดย สัมมาทิฐิเป็นประธานและสัมมาทิฐินี้เองทำให้เกิดสัมมาอาชีวะต่อไป ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ให้ความเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า การประกอบธุรกิจการงานจะต้องมีความสุจริต ซึ่งสัมมาทิฐินั้นเอง จะเป็นองค์ธรรมที่ทำให้เกิดการจำแนกว่า การทำงานอย่างไรสุจริต อย่างไม่สุจริต

ข้อ ๓. เป็นไปได้หรือไม่ว่า หากเราถือปฏิบัติหลักสัมมาอาชีวะอย่างเคร่งครัด แล้ว เราจะไม่ประสบความร่ำรวยโภคทรัพย์

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ข้อนี้ ผู้วิจัยมุ่งจะหาคำตอบให้แก่งานวิจัยว่า การ ปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะอย่างเคร่งครัดจะส่งผลให้ความร่ำรวยในโภคทรัพย์น้อยลงหรือไม่ หรือ

กล่าวอีกนัยว่า การปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะอย่างเคร่งครัดจะเป็นเหตุในการขัดความความร่ำรวยในโภคทรัพย์หรือไม่ โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ได้คำตอบ ดังนี้

ศ.ดร. วัชระ งามจิตรเจริญ ให้ความเห็นว่า มีความเป็นไปได้ว่า เราอาจจะไม่ประสบความสำเร็จในโภคทรัพย์ในกรณีการประกอบอาชีพนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราต้องงดเว้นตามหลักสัมมาอาชีวะและเราไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ เช่น หากเปิดร้านขายอาหารขนาดใหญ่หรือภัตตาคาร แต่เราไม่ขายเหล้า เราอาจไม่ร่ำรวยเพราะคนที่ชอบดื่มเหล้าไม่มาทานอาหารในร้านของเรา อย่างไรก็ตาม หากเราสามารถหาสิ่งอื่นหรือวิธีการอื่นมาทดแทนแก้ไข ก็อาจประสบความสำเร็จได้ เช่น การขายอาหารที่แปลกและอร่อยมาจูงใจลูกค้าได้

แต่ถ้ากล่าวอย่างกว้าง ๆ แล้ว การเคร่งครัดในสัมมาอาชีวะไม่ใช่สาเหตุสำคัญที่ทำให้เราไม่ประสบความสำเร็จ ในทางตรงกันข้ามกลับส่งเสริมให้เรามีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้นเพราะเราประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริตทำให้ได้เครดิตจากลูกค้า ลูกค้าเชื่อใจ มั่นใจในสินค้าหรือบริการของเรา ก็จะยิ่งมาอุดหนุนสินค้าหรือบริการของเรา ยิ่งไปกว่านั้น การที่เราไม่ขายสุรา ยาพิษ หรือยาเสพติด ทำให้โอกาสที่จะเกิดปัญหาจากการขายสิ่งเหล่านี้ลดลงตามไปด้วย ซึ่งทำให้เรามีโอกาสประสบความสำเร็จมากขึ้น สัมมาอาชีวะจึงน่าจะทำให้เรามีโอกาสร่ำรวยโภคทรัพย์มากกว่า

ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร ให้ความเห็นว่า เป็นไปไม่ได้เลยที่ บุคคลปฏิบัติตามสัมมาอาชีวะอย่างเคร่งครัดแล้ว จะไม่ประสบความสำเร็จในโภคทรัพย์ แต่เป็นไปได้ที่บุคคลผู้ไม่ปฏิบัติตามสัมมาอาชีวะอย่างเคร่งครัดต่างหากที่จะไม่ประสบความสำเร็จในโภคทรัพย์แน่นอน เรื่องนี้ต้องพิจารณาให้รอบด้านและหน้าที่ของธรรมต่าง ๆ ด้วย ต้องแยกแยะให้ได้ว่า สัมมาอาชีวะไม่ใช่หลักธรรมที่ทำให้รวย ส่วนหลักธรรมที่ทำให้รวยในโภคทรัพย์คือ “อุ อา ก ส” หรือหัวใจเศรษฐี แต่คนส่วนใหญ่มักคิดแบบง่าย พอไม่รวยแล้วโทษธรรม ความจริงหลักธรรมแต่ละข้อเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน สัมมาอาชีวะเป็นหลักธรรมสำหรับป้องกันไม่ให้เกิดโลภะ

ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ให้ความเห็นว่า รวยหรือไม่ขึ้นอยู่กับมุมมองและวิถีชีวิตของคน แต่ความจริงจะต้องพิจารณาว่าเราจะตีความคำว่าร่ำรวยจากอะไร คนที่อยู่กับวิธีการที่ถูกต้องเขาจะตีความคำว่าร่ำรวยแบบหนึ่ง แต่คนที่ตั้งอยู่บนฐานของความไม่ถูกต้องจะตีความคำว่าร่ำรวยไปอีกแบบหนึ่ง ไม่มีหลักการที่พระพุทธเจ้าจะตรัสว่า เมื่อไม่อยู่ในธรรมะแล้วจะทำให้ชีวิตไม่มีความสุข

พระพุทธศาสนาจะประกอบด้วยทรัพย์ภายนอกกับทรัพย์ภายใน เมื่อมีทรัพย์ภายนอกแต่ไม่มีทรัพย์ภายใน ทรัพย์ภายนอกก็หมดความหมาย แม้จะมีเงินสักกี่ร้อยก็ล้าน ได้มาด้วยวิธีการใดไม่รู้ แต่ถ้าไม่มีความสุข ก็ไม่ได้อยู่ในนิยามของพุทธศาสนา พุทธศาสนาคือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่

เรามี เราจะต้องรู้ว่ามันเป็นสิ่งที่ทำให้เรามีความสุข เป็นสิ่งที่ทำให้เราสบายใจ เป็นสิ่งที่ทำให้เราสามารถอยู่ในสังคมอย่างสง่าผ่าเผย ศีลทำให้คนสง่า สุจริตทำให้คนสง่างาม

เป็นการให้มุมมองและทัศนะที่ผิดพลาดอย่างมากแล้ว ถ้าจะบอกว่ามีสัมมาอาชีวะแล้วจะทำให้ชีวิตไม่ร่ำรวย ไม่ประสบความสำเร็จ แต่เขาลืมมองว่า การไขว่คว้า แสวงหาโดยไม่มีสัมมาอาชีวะจะทำให้ปลายทางของชีวิตมีผลลงเอยอย่างไร หากใครที่มีความคิดว่า ถ้าค้าขายแล้วไม่ฉลาดที่จะโกงเล็กโกงน้อย มันจะทำให้ไม่ร่ำรวย ถือว่าเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง ความฉลาดไม่ผิด แต่ถ้าเอาความฉลาดนั้นเข้าไปสู่กระบวนการที่ไม่ถูกต้อง คดโกง ยังไงมันก็แค่แอบฉวย เขารวยวันสองวัน แต่เขาจะทุกข์ไปอีกสิบปีหรือยี่สิบปีก็ได้ ซึ่งนั่นคือการเป็นบาปต่อตัวเอง และบาปต่อสังคม จะถูกปรามาส ถูกประณาม ในที่สุดเขาจะถูกตัดสินโดยกฎหมาย โดยสังคม ไม่ได้ปฏิเสธว่าคนที่ไม่มีสัมมาอาชีวะจะร่ำรวย เราต้องแยกความร่ำรวยกับความสุจริตออกจากกัน

พระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธความร่ำรวย แต่พระพุทธศาสนาไม่ได้บอกว่าความร่ำรวยเป็นเป้าหมายของชีวิตสำหรับทุกคน ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงคนร่ำรวย เช่น อนาถบิณฑิกก็เป็นเศรษฐี สุทัตตะก็เป็นเศรษฐี แต่ท่านเหล่านั้นเป็นเศรษฐีได้ด้วยการบริหารจัดการทรัพย์มากกว่า

สรุปได้ว่า คำถามวิจัยข้อนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๓ ท่าน ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่าการปฏิบัติตามหลักธรรมข้อสัมมาอาชีวะ ไม่เป็นสิ่งที่ขัดขวางความเจริญรุ่งเรืองทางการค้า ตรงกันข้ามกลับเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองทางการค้าและความร่ำรวย มีเครดิตทางชื่อเสียง โดยได้รับการบอกต่อถึงความซื่อสัตย์สุจริตในทางการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งทำให้ผู้ปฏิบัติตามหลักสัมมาอาชีวะมีความสุขกายสบายใจ ไม่ต้องหลบซ่อนเพราะได้ไปกระทำการหลอกลวงฉ้อโกงผู้อื่นไว้

ข้อ ๔. เราสามารถประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะมาประกอบการค้าขายหรือการค้าเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ในยุคปัจจุบัน

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ข้อนี้ ผู้วิจัยมุ่งจะหาคำตอบให้แก่งานวิจัยว่า เราสามารถประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะมาประกอบการค้าขายหรือการค้าเนินอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ได้คำตอบ ดังนี้

ศ.ดร. วัชระ งามจิตรเจริญ ให้ความเห็นว่า เราสามารถประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะมาประกอบการค้าขายหรือการค้าเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคปัจจุบันแน่นอน เพราะหลักสัมมาอาชีวะโดยพื้นฐานก็คือการให้ประกอบอาชีพอย่างซื่อสัตย์สุจริตนั่นเองซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของการประกอบการค้าขายหรือการค้าเนินธุรกิจที่ดีอันจะทำให้การประกอบอาชีพมีความเจริญและมั่นคงเนื่องจากการยอมรับเชื่อถือจากผู้ที่มาเป็นลูกค้าหรือมาทำธุรกิจร่วมกับเรา หากประกอบอาชีพด้วยความคดโกง ย่อมยากที่จะเจริญก้าวหน้าและมั่นคงในระยะยาวเพราะท้ายที่สุด ก็จะไม่มีการเชื่อถือมาซื้อของหรือทำธุรกิจกับเรา และอาจถูกลงโทษตามอาญาบ้านเมืองด้วย นอกจากนั้น หากเราหลีกเลี่ยงการค้าขายหรือทำธุรกิจเกี่ยวกับสิ่งที่ให้โทษต่อสังคมอย่างอาวุธ

ยาพิษ ของเมารวมถึงยาเสพติด ซึ่งบางอย่างผิดกฎหมายด้วย ก็จะช่วยให้อุทิศของเราปลอดภัยและ ยังช่วยให้สังคมโดยรวมดีขึ้นด้วย

ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร ให้ความเห็นว่า สามารถประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะมา ประกอบการค้าขายอย่างมีประสิทธิภาพได้ คือ สัมมาอาชีวะเป็นหลักธรรมป้องกันโลภะ ประครอง จิตไม่ให้เกิดความโลภ มนุษย์ทำการค้าขายก็ต้องนำหลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจมาประกอบคือต้องขยัน หมั่นหาทรัพย์ รู้จักรักษาทรัพย์ รู้จักคบคนดีหรือกัลยาณมิตร และรู้จักใช้จ่ายแต่พอควรแก่ฐานะ และ ชีวิตของตน สัมมาอาชีวะทำให้จิตมีคุณภาพคือไม่โลภ เมื่อจิตดีการค้าขายก็มีประสิทธิภาพคือจะไม่ ค้าขายสิ่งผิดกฎหมาย เป็นต้น เมื่อมีอาชีพสุจริต ชีวิตย่อมไม่ระแวง หรือถูกปองร้าย

ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ให้ความเห็นว่า สามารถประยุกต์หลัก สัมมาอาชีวะได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่แล้ว แต่ต้องเริ่มที่ละเล็กทีละน้อย ในลักษณะเป็นไมโคร อย่า เพิ่งเป็นแมคโคร เริ่มที่ระดับจุลภาคก่อน ถ้าเราพอใจในสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วค่อยๆ ขยายไป คนที่ แสวงหาในทางที่ไม่ดีไม่งาม ไม่ถูกต้อง รำรวยจริง หนักอกหนักใจจริง แต่พอมานเทียบกับคนที่ค่อย ๆ เก็บ หอมรอมริบ ขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต อาบเหงื่อต่างน้ำ จะเห็นคุณค่าของชีวิตมากขึ้น คำว่า ประยุกต์ในที่นี้คือ หากเราสามารถเห็นเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิต เราถึงจะทำได้ แต่ถ้าเราไม่เห็น เป้าหมายของที่แท้จริงของชีวิต เราก็จะทำไม่ได้

อุ อา กะ สะ ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร เลี้ยงชีวิตที่พอเหมาะพอดี เป็นหลัก ที่สุจริต เพราะฉะนั้น สัมมาอาชีวะมันประยุกต์ในระดับของคนที่ยินดีพอใจกับสิ่งที่ตัวเองสามารถทำ ได้ แสวงหามาได้ พลังกำลังที่ตนเองมี เริ่มอย่างนี้ก่อน แล้วก็ไปตามหลักสันโดษ ๓ ถึงจะบอกว่า สัมมาอาชีวะพัฒนาได้ ประยุกต์ได้ แต่ถ้าเราไม่เห็นหลักสันโดษ ๓ สัมมาอาชีวะจะทำงานไม่ได้

สรุปได้ว่า คำถามวิจัยข้อนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๓ ท่าน ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า เราสามารถประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะเพื่อประกอบการค้าอย่างมีประสิทธิภาพได้ โดย ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน เห็นว่า จะต้องเริ่มจากระดับจุลภาคคือตนเองก่อนแล้วจึงขยายสู่มหภาคคือสังคม ผศ.ดร. ประพันธ์ ศุภษร เห็นว่า ผู้ค้าต้องขยัน หมั่นหาทรัพย์ รู้จักรักษาทรัพย์ รู้จักคบคนดีหรือกัลยาณมิตร และรู้จักใช้จ่ายแต่พอควรแก่ฐานะที่สำคัญต้องไม่โลภด้วย

ข้อ ๕. ในการประกอบอาชีพค้าขาย เราควรถือหลักการสัมมาอาชีวะอย่าง เครื่องครัดหรือไม่

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ข้อนี้ ผู้วิจัยมุ่งจะหาคำตอบให้แก่งานวิจัยว่า เราควร จะนำหลักสัมมาอาชีวะมาประกอบกิจการค้าขายอย่างเคร่งครัดหรือไม่ โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ได้คำตอบ ดังนี้

ศ.ดร. วัชระ งามจิตรเจริญ ให้ความเห็นว่า เมื่อว่าตามหลักการของพระพุทธ ศาสนา เราควรถือหลักสัมมาอาชีวะอย่างเคร่งครัดเพราะการไม่ถือหลักสัมมาอาชีวะคือการทำมิฉฉา

อาชีพอื่นได้แก่การเลี้ยงชีวิตผิดซึ่งเป็นบาปและให้โทษเพราะมีส่วนที่จะผิดศีล ๕ และทำให้เกิดความเสียหายทั้งต่อตนเองและคนอื่นรวมทั้งสังคมด้วย

อย่างไรก็ตาม หากเรายังไม่สามารถถือหลักสัมมาอาชีพอย่างเคร่งครัดด้วยความจำเป็นบางอย่าง ก็พอจะอนุโลมให้ถือหลักสัมมาอาชีพอย่างไม่เคร่งครัดได้ โดยอาจหลีกเลี่ยงการประกอบอาชีพที่มีความผิดรุนแรงอย่างการขายมนุษย์หรือการประกอบอาชีพด้วยการคดโกง แต่ยังคงประกอบอาชีพที่มีส่วนผิดหลักสัมมาอาชีพอย่างเบาคือ มีโทษไม่รุนแรง เช่น การขายเนื้อสัตว์ การขายสุรา แต่ต้องไม่ลืมว่าแม้มีโทษเบาแต่ก็ยังมีโทษ หากไม่จำเป็นจริง ๆ ก็ไม่ควรทำ เพราะไม่คุ้มกับโทษที่จะได้รับ อย่าอ้างเหตุผลเข้าข้างตัวเองว่า จำเป็นจึงต้องทำ ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้วไม่จำเป็น หากมีความจำเป็น เช่น ขณะนี้ยังไม่มีหนทางอื่นในการประกอบอาชีพจึงต้องค้าขายสุราไปก่อน หากไม่ทำครอบครัวก็ไม่มีเงินมาใช้ในการยังชีพ แต่ต้องไม่เอ้อระเหยปล่อยไปเรื่อยๆ ต้องรีบหางานอื่นที่ไม่ผิดหลักสัมมาอาชีพทำแทน ในความเป็นจริง อาชีพส่วนมากสามารถทำได้โดยไม่ขัดหลักสัมมาอาชีพหรือสามารถถือหลักสัมมาอาชีพได้อย่างเคร่งครัด เช่น การค้าขายหนังสือ ยา และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ มีคอมพิวเตอร์เป็นต้น เพราะเราไม่ได้ค้าขายสิ่งที่ไม่ควร และสามารถค้าขายได้โดยไม่ต้องคดโกงหลอกลวง มีเพียงบางอาชีพเท่านั้นที่เป็นการค้าขายที่ผิดหลักสัมมาอาชีพซึ่งส่วนมากคือการค้าขายเนื้อสัตว์และของเมา ไม่นับการค้าขายยาเสพติดที่ผิดกฎหมายห้ามทำอยู่แล้ว การขายอาหารอาจไม่ผิดหลักสัมมาอาชีพเพราะไม่ได้ค้าขายเนื้อสัตว์โดยตรงแต่ไปซื้อมาทำอาหารอีกต่อหนึ่ง แต่สำหรับผู้ถือเคร่งครัด เลี่ยงได้ก็ควรเลี่ยง เพราะอาจเป็นการสนับสนุนการทำบาปโดยอ้อมได้

ดังนั้น การค้าขายส่วนมากจึงสามารถถือหลักสัมมาอาชีพอย่างเคร่งครัดอยู่แล้ว สำหรับการค้าขายบางอย่างที่ขัดหลักสัมมาอาชีพแต่จำเป็นต้องทำ การอนุโลมให้ถืออย่างไม่เคร่งครัดได้ คือค้าขายสิ่งที่จะต้องห้ามอย่างสุรา แต่ค้าขายอย่างสุจริต ไม่คดโกง เพราะถึงจะขายของที่ไม่ควรแต่ก็ไม่ผิดศีล ๕ แต่ก็ควรทำเท่าที่จำเป็นและรีบหาหนทางหลีกเลี่ยงไปทำอาชีพอื่นแทน

ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร ให้ความเห็นว่า การประกอบค้าขาย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีสัมมาอาชีพะ เป็นหลักในการป้องกันคือป้องกันจิตไม่ให้เกิดโลภะ หากไม่มีสัมมาอาชีพ ก็จะเป็นคล้ายพระเทวทัตที่จิตโลภอยากได้ลาภสักการะจนต้องทำร้ายพระพุทธรูปเจ้า และยุยงให้พระเจ้าอชาตศัตรูฆ่าพระราชบิดา ลองนึกตรงกันข้ามก็ได้ว่า หากทุกคนไม่มีสัมมาอาชีพะ สังคมธุรกิจ หรือสังคมใด ๆ ก็ตามจะสงบสุขหรือไม่ จะร่ำรวยจริง ๆ หรือไม่ เพราะทุกคนจะระวางและเป็นทุกข์ที่จะต้องรักษาทรัพย์

ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ให้ความเห็นว่า คำว่า “เคร่งครัด ไม่มีระดับอ่อนหรือแก่ เหมือนใส่น้ำแข็งลงในเปียร์เพื่อจะให้เจือจาง สัมมาอาชีพะก็คือสัมมาอาชีพะ สัมมาอาชีพะก็คือสภาวะธรรมแห่งความสุจริตนั่นเอง ไม่ใช่ว่าต้องเคร่งหรือไม่เคร่ง เอาเป็นว่าตั้งจิตไว้ว่าจะไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่วนการจะตั้งราคามากหรือน้อย กำไรมากหรือน้อย ก็ถือเป็นการสุจริตเหมือนกัน

การประกอบอาชีพหรือธุรกิจการค้าแล้วจะได้กำไรมากหรือน้อย ก็ไม่สำคัญ การที่เราได้กำไรมาก ก็ไม่ได้หมายความว่าเราจะไม่ประกอบสัมมาอาชีพะ ขอแค่กำไรที่ได้มามากนั้น ไม่ได้มาจากการโกงเขาก็พอ

ถ้าผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ทำการค้าคนใดมีสัมมาอาชีพะเอาไว้ ก็เหมือนกับเป็นเกาะป้องกันตนเองไปสู่การกระทำอันเป็นมิชฌาชีพหรือการกระทำที่ผิดกฎหมาย รวมถึงการป้องกันตนไม่ให้ทำความเดือดร้อนให้ตนเองและครอบครัวด้วย และนี่คือสัมมาอาชีพะในระดับโลกียะ

การที่โกงเขามาแล้วร่ำรวย ชายของโดยหลอกลวง แล้วเขามาเอาความผิดฐานฉ้อโกง ในที่สุดต้องหนี เขาอาจจะกอบเงินพันล้านหมื่นล้านแสนล้านไปกับตัว แต่ในทางพุทธศาสนา ไม่ได้จัดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นความสุข เพราะเต็มไปด้วยความหวาดระแวง ความหวาดกลัว ถ้าจะไปเป็นเจ้าภาพทำบุญ เป็นประธาน แต่เงินที่ได้มาอาจจะไปเปียดบัง ฉ้อโกงคนอื่น เป็นประธานจตุรุษเทียน แม้จะหลับจากจตุรุษเทียนยังไม่ไว้ใจเลยว่าใครจะมาทำร้ายหรือเปล่า จะไปไหนก็ต้องกลัวว่าคนจะไปดัก ต่อให้หอบเงินพันล้านไปอยู่ต่างประเทศ หนีจากสังคมที่โกงเขามากก็ไม่มีความสุข เพราะว่ายังโหยหา ยังเรียกร้องความสุขจากญาติพี่น้อง พระพุทธเจ้าบอกว่าคุณสมบัติที่ไหนไม่เกินกว่าความสุขที่อยู่ในร่มของญาติ แต่ความสุขในพุทธศาสนา เรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่ผสมผสานกันในชีวิตโลกียะอยู่แล้ว ที่สุดเมื่อถึงจุดหนึ่งผู้คนจะหาความสุขทางจิตใจที่ไม่ใช่วัตถุอีกต่อไป ความสุขที่แท้จริง ไม่ได้อยู่ที่วัตถุตอบสนองความสุขอีกแล้ว ความสุขของเขาจากโลกียะสุขจะเป็นฉานสุข เป็นทิพยสุข เป็นโลกุตรสุข เขียบไปเรื่อยๆ ทั้งหมดนี้มีการยกระดับความสุขมาจากการซื้อสัตย์สุจริตนั่นเอง แสดงว่าพื้นฐานจะมีความสุขได้ต้องอยู่ในสังคมนี้อย่างภาคภูมิใจ ไปไหนไม่ต้องหลบซ่อน ไม่ต้องกลัวคดีติดตัว

สรุปได้ว่า คำถามวิจัยข้อนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๓ ท่าน ให้ความเห็นสอดคล้องกันว่า สัมมาอาชีพะเป็นสิ่งที่ควรนำมาถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด เพราะจะนำความสุขมาให้ ทั้งนี้ ผศ.ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ในที่สุดแล้ว ผู้ซึ่งประกอบสัมมาอาชีพะ จะเป็นผู้ไม่ต้องอยู่อย่างหลบซ่อน ไม่ต้องหวาดระแวง ไม่มีความกังวลในการดำรงชีพ ไม่ต้องไปไหนมาไหนอย่างระมัดระวังตัวกลัวคนจะมาทำร้าย มาจับกุม และสิ่งเหล่านี้คือความสุขในชีวิตที่หาได้จากการประกอบสัมมาอาชีพะ และความสุขเหล่านี้คือฐานแห่งความสุขที่จะยกสู่ฉานสุข ทิพยสุข และยกระดับไปสู่โลกุตรสุขได้นั่นเอง

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา เห็นได้ว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านมีความเห็นสอดคล้องกันในแต่ละคำถาม มีเพียงความคิดเห็นเพิ่มเติมที่เสริมความคิดเห็นหลัก เมื่อผู้วิจัยนำมาศึกษาวิเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า สัมมาอาชีพะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้ เพราะสัมมาอาชีพะนี้จัดเป็นศีล ทำหน้าที่คุ้มครองกายและวาจาของผู้ประกอบการค้าไม่ให้ประกอบการค้าโดยหลอกลวงผู้อื่น ส่งผลให้ชีวิตมีความสุข ใช้สอยผลกำไรที่ได้จากการประกอบการค้าด้วยความสุจริต ไม่ต้องดำรงชีวิตอยู่บนความหวาดระแวงต่างๆ ไม่เสี่ยงต่อการกระทำผิดตามกฎหมายอันจะนำไปสู่ความเดือดร้อนต่อตนเองที่ต้องรับโทษภัยตามกฎหมาย

และเดือนร้อนต่อครอบครัว ทำให้ครอบครัวได้แก่ บิดา มารดา ภรรยา สามี บุตร ได้รับความอับอาย หรืออาจถูกประณามจากคนในสังคมที่ทราบถึงการหลอกลวงฉ้อโกงของผู้ประกอบการค่านั้น เมื่อผู้ประกอบการค้าประกอบธุรกิจด้วยสัมมาอาชีวะอันเป็นศีลได้อย่างบริสุทธิ์ บริบูรณ์แล้ว ศีลนั่นเองจะเป็นบาทแห่งการเจริญสมาธิ นำไปสู่ปัญญาในทางโลกุตรธรรมในลำดับต่อไป ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติสัมมาอาชีวะในระดับโลกียะก้าวเข้าสู่การปฏิบัติสัมมาอาชีวะในระดับโลกุตระ คือการเว้นขาดจากมิจฉาอาชีวะได้อย่างเด็ดขาด โดยไม่ต้องควบคุมหรือระมัดระวังตนเองด้วยศีล เป็นสัมมาอาชีวะของพระอรียะเจ้า ไม่ประกอบด้วยการเบียดเบียน คดโกงผู้อื่นเป็นปกติ ซึ่งสัมมาอาชีวะในระดับโลกุตระนี้ นำไปสู่ความเป็นอริยบุคคล มุ่งตรงต่อพระนิพพานอันเป็นจุดหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา

๔.๓ รูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาฉ้อโกงทางการค้า

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า” นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดให้มีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญในด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา อภิปรายความคิดเห็นร่วมกัน โดยผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา จำนวน ๗ ท่าน คือ

๑. ผศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี รองคณบดีคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ หัวหน้าภาควิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. ผศ.ดร.ธานี วรรณ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาทางนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

๖. นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รักษาการในตำแหน่งอัยการจังหวัดเบตง

๗. อาจารย์ณัฐนันท์ สุตประเสริฐ นักวิชาการกฎหมายและพระพุทธศาสนา, อาจารย์พิเศษประจำวิชากฎหมายทั่วไป คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๗ ท่าน ได้ให้ความเห็นจากความรู้และประสบการณ์ของแต่ละท่าน เพื่อตอบโจทย์ในประเด็น “หลักสัมมาอาชีวะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อลดปัญหาฉ้อโกงทางการค้าได้หรือไม่และโดยวิธีการใด”

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา มาทำการวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบในการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า ดังนี้

ผศ.ดร.โกนิจฐ์ ศรีทอง กล่าวว่า งานวิจัยมีคำอยู่สองคำ คือ คำว่า สัมมาอาชีวะ และคำว่า อทินนาทาน ซึ่งหมายถึงการขโมย หรือการฉ้อโกง โดยฐานของการเป็นขโมยคือ อุกุศลมูล ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ อุกุศลมูลที่มากที่สุดคือ โลภะ เพราะอยากรวย อยากได้กำไรมาก ก็ต้องทุจริต ทำให้ผิดศีลข้อที่ ๒ โดยหลักการทางพุทธศาสนาจะต้องไปแก้ที่โลภะ โดยทำอย่างไรจึงจะสอนให้คนไม่โกง ประกอบสัมมาอาชีพโดยสุจริต ควรศึกษาว่า อะไรคือมิจฉาอาชีวะในพระพุทธศาสนาและเว้นสิ่งเหล่านั้นเสีย

ผศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี กล่าวว่า การใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดการฉ้อโกงทางการค้านี้ทำได้แน่ แต่ประเด็นคือ มิจฉาอาชีวะกับกฎหมายไม่ใช่จะไปด้วยกันได้ทุกอาชีพ ทำให้กฎหมายกับศีลธรรมเกิดความขัดแย้งกัน เช่น การค้าอาวุธ เป็นเรื่องผิดในแง่ของศีลธรรม แต่ในทางสังคมก็มีแนวคิดว่า ทำให้ถูกต้องด้วยการออกกฎหมายมาควบคุม ทำให้ดูเหมือนว่า น้ำหนักของศีลธรรมน้อยกว่ากฎหมาย ดังนั้น การที่จะเอาหลักสัมมาอาชีวะไปลดปัญหาการฉ้อโกงบางอย่าง อาจจะทำไม่ได้อย่างเต็มที่ จะต้องอาศัยกฎหมายเข้ามาร่วมด้วย แต่ในกรณีที่กฎหมายและศีลธรรมไม่ขัดแย้งกัน ก็อาจจะใช้ทั้งกฎหมายและศีลธรรมควบคุมปัญหาการฉ้อโกงไปด้วยกันได้

ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร กล่าวว่า หลักของสัมมาอาชีวะก็คือเรื่องของศีล ซึ่งรากฐานของศีลก็คือเรื่องhiri โอตตปปะ ถ้ามนุษย์ไม่มีhiri โอตตปปะ มนุษย์จะทำความผิดได้ทั้งต่อหน้าและลับหลัง hiri โอตตปปะ เป็นธรรมที่ทำให้เป็นเทวดา เช่น ต่อหน้าคนอาจจะไม่กล้าโกง แต่พอลับหลังก็สามารถโกงได้ ศีล ๕ จึงเป็นเรื่องสำคัญ ดังที่ปรากฏในอัครคัมภีร์สูตร การล่วงละเมิดศีลที่เกิดก่อนก็คือเรื่องการลักขโมย เราอาจจะนำเรื่องศีลและhiri โอตตปปะ ไปเป็นเครื่องมือสกัดกั้นมนุษย์ไม่ให้เกิดโลภะ ถ้ามนุษย์ไม่เกิดโลภะ สัมมาอาชีวะก็จะเกิดได้ง่ายขึ้น

ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ กล่าวว่า การฉ้อโกงเกิดจากการโกงภายใน คือ โภยจิต จะทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหาโดยจิตในจิตใจของคน การจะห้ามจิตมนุษย์ไม่ให้โกงเป็นไปได้ยาก ส่วนการโกงตัวสินค้า ได้แก่ มิจฉาวาณิชา ที่มีอยู่ ๕ ประการ แต่การโกงตามงานวิจัยนี้ เป็นการโกงตามหลักอทินนาทาน ควรจะพิจารณาว่า เราจะทำอย่างไรให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมที่แท้จริง

ผศ.ดร.ธานี วรภัทร กล่าวว่า สัมมาอาชีวะเป็นเรื่องแน่นอนว่าสามารถลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้แน่นอน และกฎหมายก็สร้างขึ้นจากหลักธรรมนั่นเอง มนุษย์เราสามารถรู้ได้ว่าคล้อยไปในทางฉ้อโกงหรือไม่ เมื่อรู้แล้วว่าจิตคล้อยไปในทางฉ้อโกงและปัญญาจะเป็นตัวบอกว่า จะทำหรือไม่ ในทางกฎหมาย ตัวรู้ในทางกฎหมายคือ “เจตนา” กฎหมายยุโรปเรียกว่า “ความชั่ว (schuld)” ซึ่งเป็นอกุศลจิต เมื่อตัวรู้ (ความชั่ว) เกิดประกอภกับความต้องการ และลงมือกระทำตามความต้องการ ก็เกิดการฉ้อโกงขึ้นมาได้ แต่เมื่อรู้หรือคิดฉ้อโกงแต่ปัญญาคิดได้ เลือกที่จะไม่ทำ กฎหมายไม่เอาผิด ไม่

เอาโทษ แต่ในทางศาสนา เช่นนี้ถือว่ามิโทษทางความคิดแล้ว เป็นมโนกรรมแล้ว มโนกรรมอย่างนี้ถ้าเกิดขึ้นเรื่อย ๆ วันหนึ่งหากปัญญามีน้อยลง ก็อาจจะลงมือกระทำการฉ้อโกงขึ้นมาได้ เมื่อดูหลักธรรมเรื่องสัมมาอาชีวะจะเห็นได้ว่า หลักสัมมาอาชีวะครอบคลุมไม่ให้เกิดการฉ้อโกงขึ้นมาได้แน่นอน ข

นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน กล่าวว่า หลักสัมมาอาชีวะจะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้หรือไม่ นั่นคงไม่มีปัญหาอะไร เพราะสามารถทำได้โดยธรรมชาติของความเป็นจริงอยู่แล้ว แต่ปัญหาที่น่าสนใจคือ การจะนำหลักสัมมาอาชีวะมาประยุกต์ใช้เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้านั้น ควรจะอย่างไร ซึ่งประเด็นนี้ยังคงมีปัญหามากในความเป็นจริง เพราะในสังคมไทยส่งเสริมคนรวยแม้คนรายนั่นจะเป็นคนโกงก็ตาม เช่น คนโกงถูกดำเนินคดีตามกฎหมายด้วยความที่คนโกงนั้นมีเงิน คนโกงนั้นก็ยังสามารถนำเงินไปวิ่งเต้นให้ตนเองหลุดพ้นจากการที่จะต้องรับโทษตามกฎหมาย แม้แต่นักกฎหมายซึ่งเป็นทนายความเอง ก็จะไม่ยอมทำคดีให้แก่คนรวยโดยไม่ค่อยสนใจว่าเขาโกงจริงหรือไม่จริง ถึงแม้เขาจะโกงจริงแต่เมื่อเขามีอำนาจเงินว่าจ้าง ทนายความก็จะช่วยให้เขาหลุดจากคดีด้วยทุกวิธีการที่สามารถทำได้ เมื่อหลุดพ้นแล้วก็ออกมาโกงต่อและอาจจะปรับวิธีการโกงให้แนบเนียนยิ่ง ๆ ขึ้น เพื่อหลบให้พ้นความรับผิดชอบตามกฎหมาย และจะเกิดพฤติกรรมเรียนแบบต่อผู้ประกอบการในสังคม สังคมเราก็จะมีคนโกงมากขึ้น แนบเนียนขึ้น

กลยุทธ์ กุศโลบาย ว่าจะจะทำให้ลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้ คือประเด็นสำคัญที่น่าจะศึกษาวิจัย ในเรื่องนี้ เห็นว่า การสอนให้คนไม่โกง อาจจะไม่ต้องไปบอกเขาว่า ไม่ควรโกง แต่ให้ใช้วิธีสอนหลักธรรมพื้นฐานให้ดี เช่น สอนให้คนมีความซื่อสัตย์ กตัญญู คนที่มีความซื่อสัตย์ กตัญญูจะเป็นคนดี เมื่อเป็นคนดีก็จะไม่โกง หรือการสอนให้คนชื่นชมคนไม่โกงแม้จะไม่รวยก็ตาม

ปัญหาที่ทำให้เขาฉ้อโกง เห็นว่า เกิดจากโมหะในจิตใจ เพราะลำพังโลภะที่ไม่ประกอบด้วยโมหะ จะสามารถแยกแยะผิดชอบชั่วดี และไม่หาทางรวยด้วยวิธีที่ทุจริต ผิดกฎหมาย ดังนั้นโมหะ คือ กิเลสสำคัญที่ทำให้คนโกง ปัญหานี้ จะสามารถแก้ได้ด้วยการที่สังคมช่วยกันเป็นหูเป็นตา บอกต่อในสังคมรวมถึงสังคมโซเชียล ช่วยกันแชร์ข่าวหรือเรื่องราวของคนโกงในลักษณะการประณาม และช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนรวมถึงให้ความสำคัญกับผู้ประกอบการค้าที่สุจริต ผลิตสินค้าดีมาขาย ไม่โกง รวมไปถึงการทำให้ดูเป็นตัวอย่าง จากประสบการณ์ของตนเองที่เลี้ยงดูบุตรสาวมา ไม่เคยบอกบุตรสาวว่าต้องสอบเป็นอัยการ มีแต่ทำหน้าที่พนักงานอัยการที่ดีให้ลูกดู ทุกวันนี้ลูกสาวสอบได้เป็นพนักงานอัยการ

อาจารย์ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ กล่าวว่า งานวิจัยนี้ คำว่า ฉ้อโกงทางการค้า หมายถึง การฉ้อโกงที่มีลักษณะใช้อุบายหลอกลวงผู้บริโภคทุกวิธีการ ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงอธิบายความหมายของมิจฉาอาชีวะว่า หมายถึงอาชีพที่กระทำด้วยการหลอกลวงเขา และคำว่า ฉ้อโกงทางการค้านี้ ไม่น่าจะหมายถึงอาชีพที่จัดเป็นมิจฉาอาชีวะ เพราะอาชีพที่เป็นมิจฉาอาชีวะซึ่งกระทำโดยการไม่หลอกลวง ก็จะไม่จัดอยู่ในหลักการของการฉ้อโกง เช่น การขายสุราโดยไม่ได้

หลอกลวงนำสุรากล่อมมาหลอกว่าเป็นสุราจริง แม้เป็นมิถุนาวิชา ก็ไม่ใช่การขายของด้วยการฉ้อโกง หรือหลอกลวง

ประเด็นสำคัญในงานวิจัยนี้ คือ ทำอย่างไรให้ผู้ขายไม่ฉ้อโกงทางการค้า เห็นว่า สัมมาอาชีวะสามารถลดปัญหาได้แน่ แต่ถ้าจะให้เป็นรูปธรรม ต้องสร้างรูปแบบให้สัมมาอาชีวะ สามารถเข้าถึงจิตใจหรือสามัญสำนึกของผู้ขายให้ได้ โดยอาจจะใช้มาตรการทางสังคมและมาตรการ ทางกฎหมายร่วมกันเป็นเครื่องมือในการนำสัมมาอาชีวะไปสู่จิตใจของผู้ค้า เช่น การประณามทางสื่อ ต่อผู้ค้าที่กระทำการค้าขายโดยหลอกลวงฉ้อโกงผู้ซื้อทั้งในด้านราคา ปริมาณ คุณภาพ แห่ล่ากำไร หรืออื่นใดที่ไม่เป็นไปตามความจริง ซึ่งการประณามนี้คือมาตรการทางสังคม และดำเนินคดีต่อผู้ค้าที่ ฉ้อโกงโดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายคือมาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางสังคมอีกประการ หนึ่งที่ใช้ได้ผล คือ ผู้บริโภคต้องระวังในการซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ต พยายามดู อ่าน หรือหาข้อมูล การวิจารณ์ (Revive) สินค้าก่อนตัดสินใจว่า ผู้ที่ซื้อไปก่อนเรามีความเห็นเกี่ยวกับสินค้านั้นในทางบวก หรือทางลบอย่างไร รัฐบาลอาจจะออกกฎหมายหรือบังคับให้ผู้ขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ต จัดให้มีการ วิจารณ์สินค้าในเว็บไซต์ของตน ถ้าทำได้อย่างนี้ ผู้ขายก็จะระมัดระวังมากขึ้น เพราะถ้ามีการ วิจารณ์สินค้าในทางที่ไม่ดี ตนเองก็จะขายสินค้าไม่ได้ ในทางตรงกันข้าม จะกระตุ้นให้เกิดการแข่งขัน ทางการค้าที่จะขายสินค้าที่ดีให้แก่ผู้บริโภคได้ด้วยเช่นกัน

หากจะแก้ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าอย่างยั่งยืน จะต้องสร้างจิตสำนึกให้เกิดแก่ผู้ค้า โดยประสบการณ์ของตัวเอง เคยดูภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องหนึ่งเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องการขายอาหาร ทำอาหาร พ่อครัวจะมีจิตสำนึกในการทำอาหารสูงมาก ถ้าอาหารทำออกมาไม่ดี เขาพร้อมจะทิ้ง อาหารนั้นทิ้งกระเพาะ จะไม่ยอมให้ผู้บริโภคได้รับประทานของไม่ดี เขาจะใช้วัตถุดิบที่ดี การปรุง อาหารสะอาด ควบคุมไฟและเครื่องปรุงให้เหมาะสมและไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้รับประทาน ด้วยจิตสำนึกว่า อาหารคือเครื่องเลี้ยงชีวิตของมนุษย์ การทำร้ายคนด้วยอาหารคือฆาตกรรมที่เยือก เย็นไร้มนุษยธรรมและคนเลวเท่านั้นที่จะทำแบบนั้นได้ ตนเองจึงเป็นคนปรุงอาหารอย่างดี สะอาด ถูกสุขลักษณะ ใช้วัตถุดิบที่ดี โดยนึกถึงสุขภาพของผู้รับประทานทุกครั้งปรุงอาหาร ดังนั้น การสร้าง จิตสำนึกจึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยอาจจะสร้างจิตสำนึกด้วยการใช้สื่อภาพและเสียงหรืออื่น ๆ ครอบคลุมมี ส่วนสำคัญที่สุดที่จะสร้างจิตสำนึกให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อให้เติบโตมาเป็นผู้ค้าที่ดีต่อไป

จากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้นำความรู้และมุมมองจากผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน มาสร้าง รูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า ผู้วิจัยเห็นว่า สัมมาอาชีวะ สามารถตอบโจทย์เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้อย่างแน่นอน และการสร้างจิตสำนึก สัมมาอาชีวะคือกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า โดยสร้างสัมมาทิฐิ ความคิดเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมจำแนกดีชั่วให้เกิดขึ้นก่อน เมื่อสัมมาทิฐิเกิด มนุษย์จะสามารถ จำแนกผิดชอบชั่วดีได้อย่างถูกต้อง หากต่อมาจะประกอบธุรกิจการค้า มนุษย์ก็จะรู้ว่าการโกงเป็นสิ่ง ไม่ดี นำมาซึ่งความเดือดร้อน ไม่ปรารถนาความร่ำรวยด้วยการคดโกงผู้บริโภค ปัญญาแห่งสัมมาทิฐิ

นี่เองจะทำให้เกิดสัมมาอาชีวะ ประกอบกิจการธุรกิจการค้าอย่างสุจริต ซื่อตรงไม่คดโกง เมื่อความคิดคดโกงเกิดขึ้นก็จะรู้เท่าทัน เกิดความไม่สบายใจที่จะทำตามความคิดคดโกงของตนเองและเลือกที่จะไม่คดโกงแม้ว่าความร่ำรวยที่ได้จากการคดโกงจะเป็นตัวล่อให้เกิดกิเลสก็ตาม

การสร้างจิตสำนึกที่ดีในการประกอบสัมมาอาชีวะ เริ่มที่ครอบครัว ที่สำคัญที่สุดคือบุคคลซึ่งเป็นผู้นำในครอบครัวทำตนให้เป็นตัวอย่างแก่นุชนรุ่นหลังได้ประพฤติปฏิบัติตาม ดังนั้น การเริ่มต้นสร้างจิตสำนึกสัมมาอาชีวะในระดับครอบครัวจึงต้องเริ่มที่พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย สอนให้ลูกหลานมีจิตสำนึกที่ดี เห็นโทษภัยของการโกง นึกถึงใจเขาใจเราว่าเราต้องการซื้อหรือใช้สอยสินค้าที่ได้อย่างไร ผู้อื่นก็ต้องการซื้อหรือใช้สอยสินค้าที่ดีอย่างนั้น สร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นให้เป็นฐานแห่งความซื่อสัตย์สุจริต หมั่นหาตัวอย่างหรือสื่อที่สรรเสริญความเป็นคนซื่อสัตย์สุจริต หรือหมั่นนำหัวข้อธรรมเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตมาสนทนาในครอบครัว เช่นนี้ ลูกหลานก็จะเกิดความจำได้หมายรู้และจำแนกแยกแยะดีชั่วขึ้นมาได้เองอย่างเป็นธรรมชาติ

แต่อย่างไรก็ดี มนุษย์คือสิ่งมีชีวิตที่มีความเปลี่ยนแปลงทางจิตและทางพฤติกรรมได้อย่างรวดเร็ว จิตของมนุษย์นั้นเปลี่ยนแปลงง่าย อาศัยมาตรการทางกฎหมายและสังคมในการควบคุมจิตสำนึกของผู้ประกอบการให้มืออย่างต่อเนื่อง ไม่ถูกความโลภและโมหะเข้าครอบงำ ชักจูงไปในทางเสื่อมทำให้เกิดการฉ้อโกงได้ในภายหลัง ดังนั้น แม้จิตสำนึกของการมีสัมมาอาชีวะจะถูกบ่มเพาะมาอย่างดีเพียงแต่ แต่หากสัมมาอาชีวะนั้นยังเป็นสัมมาอาชีวะในระดับโลกียะของปุถุชน บุคคลนั้นก็สามรถละทิ้งสัมมาอาชีวะที่ถูกบ่มเพาะในจิตใจนั้นได้หากความโลภและความหลงเข้าครอบงำหรือเกิดความเห็นผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ดังนั้น สังคมที่ประกอบไปด้วยคนดีและคนไม่ดีอยู่ร่วมกันจะต้องทำหน้าที่สอดส่องดูแล คนดีไม่วางเฉยถือว่าธุระไม่ใช่ เมื่อพบความไม่สุจริตจากผู้ประกอบการที่ฉ้อโกงจะต้องช่วยกันบอกต่อ ช่วยกันแชร์ในโลกออนไลน์ ช่วยกันให้ความรู้เพื่อความระมัดระวังเทคนิคโกงของผู้ประกอบการที่ทุจริตฉ้อโกง โดยลงข้อมูลของสินค้าไว้ในระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อให้ผู้สนใจได้ทำการศึกษาและนำมาประกอบการพิจารณาซื้อ ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยทดลองทำการสืบค้นวิธีการตรวจสอบสินค้าที่ดี จะขอนำมาเป็นตัวอย่างในงานวิจัยนี้

ผู้วิจัยได้ทดลองทำการสืบค้นเรื่องเกลือขัดผิว ว่า เกลือขัดผิวยี่ห้อไหนดี โดยผู้วิจัยได้ทดลองพิมพ์ข้อความว่า “เกลือขัดผิวยี่ห้อไหนดี” ลงในระบบสืบค้นของ Google

Google

เกลือขัดผิวยี่ห้อไหนดี

ทั้งหมด ค้นรูป วิดีโอ ข่าวสาร แผนที่เพิ่มเติม การตั้งค่า เครื่องมือ

ผลการค้นหาประมาณ 53,000 รายการ (0.44 วินาที)

5 อันดับ 'สครับขัดผิวกาย' ผิวขาว เนียนนุ่ม น่าสัมผัส - SistaCafe
 sistacafe.com › ... › 5 อันดับ 'สครับขัดผิวกาย' ผิวขาว เนียนนุ่ม น่าสัมผัส ▾
 2 ม.ค. 2559 - เราต้องยกให้oleyค่ะ เกลือสปาขัดผิวโยโยะ ด้วยกลิ่นที่หอมมากๆ ... คนไหนที่อยากมีผิวที่ขาวใส
 ขอบอกว่า สครับตัวนี้เหมาะมากสำหรับคุณเลยละ ... 0 ยี่ห้อไหนดี.

เกลือขัดผิวยี่ห้อไหนใช้ดี!!!! - Pantip
 https://pantip.com/topic/30470098 ▾
 เพื่อนๆใช้เกลือขัดผิวยี่ห้อไหนกันอยู่บ้าง แล้วยี่ห้อไหนใช้ดี.

รูปภาพสำหรับ เกลือขัดผิวยี่ห้อไหนดี

→ ภาพเพิ่มเติมสำหรับ เกลือขัดผิวยี่ห้อไหนดี รายงานรูปภาพ

เกลือขัดผิวยี่ห้อไหนดีคะ ที่ใช้แล้วเห็นผลที่สุดสำหรับเพื่อนๆคะ - Pantip
 pantip.com/topic/34276199 ▾
 7 ต.ค. 2558 - เกลือขัดผิวยี่ห้อไหนดีคะ ที่ใช้แล้วเห็นผลที่สุดสำหรับเพื่อนๆคะ ที่ช่วยให้ผิวดูขาวขึ้น ... เราใช้เกลือ

จากการสืบค้นดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า มีการวิจารณ์เกลือขัดผิวไว้หลายบทความ เมื่อทดลองเข้าไปอ่านดู ก็จะพบว่า เกลือขัดผิวแต่ละยี่ห้อที่มีคุณสมบัติข้อดี ข้อเสียอย่างไร ราคาเท่าไร ข้อมูลเหล่านี้ ผู้ที่ซื้อและใช้มาแล้วจริง จะนำมาลงไว้เป็นข้อมูลเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาของผู้บริโภคที่ต้องการซื้อสินค้าต่อไป วิธีการนี้ ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำมาจากผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้นำมาทดลองและพบว่า ข้อมูลที่ได้จากการวิจารณ์สินค้านี้ มีความชัดเจน และเที่ยงตรง ทำให้ง่ายต่อการตัดสินใจบริโภคใช้สอยได้จริง

ผู้วิจัยได้ทดลองสืบค้นตรวจสอบคำวิจารณ์สินค้าและบริการจากเว็บไซต์ขายสินค้าที่เป็นที่นิยมเว็บหนึ่ง ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยสืบค้นข้อมูลไปที่เว็บไซต์ดังกล่าว แล้วเลือกสินค้าขึ้นมาหนึ่งชิ้นโดยพิมพ์สืบค้นสินค้าว่า “เครื่องชงกาแฟสด”

www.lazada.co.th/catalog/?q=เครื่องชงกาแฟสด&searchclickposition=popular2

LAZADA CO-TH

เครื่องชงกาแฟสด

หน้าแรก / Search Results

REFINE BY CATEGORY

All Results

- เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในบ้าน (2522)
- เครื่องใช้ & ของตกแต่งบ้าน (1667)
- เกมและของเล่น (8)
- อิเล็กทรอนิกส์ (6)
- ยานยนต์และอุปกรณ์ (1)

| ปลายทางไฮไลท์

ผ่อนสบาย 0 เปอร์เซ็นต์ กับบัตรเครดิตดีที่รวมรายการ (1)

ยี่ห้อ

JJ (392)

GetZhop (109)

Results for "เครื่องชงกาแฟสด"

พบสินค้าจำนวน 4207

จัดเรียงตาม:

Product Name	Price	Discount
กาแฟเอสเปรสโซอัตโนมัติ	1,800 บาท	10% (ลด 180 บาท)
Duchess เครื่องชงกาแฟสด เอสเปรสโซ่ คาปูชิโน รุ่น CM5000R+coffeepots	2,590 บาท	-71% (ลด 8,090 บาท)
moka pot3 cup กาต้มน้ำพลาสติกเครื่องชงกาแฟสด แบบพกพา ไร้ไฟฟ้าพลาสติกทานได้	380 บาท	-36% (ลด 590 บาท)
Duchess เครื่องชงกาแฟสด เอสเปรสโซ่ คาปูชิโน รุ่น CM5000B+coffeepots	2,590 บาท	-71% (ลด 8,090 บาท)

← → ↻ www.lazada.co.th/duchess-cm5000bcoffeePods-181165.html?ff=1

ข้อมูลทั่วไป รายละเอียด สินค้าที่คล้ายกัน รีวิว

ค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้จากลูกค้า

 4.3 จาก 5 คะแนน
 126 คะแนนของสินค้า 116 รีวิว

5 ดาว	66
4 ดาว	44
3 ดาว	12
2 ดาว	2
1 ดาว	2

ความคิดเห็นของลูกค้า กรองโดย: ทั้งหมด จัดเรียงตาม: โกลด์เดียว

 1 ดาว 3 เดือนที่แล้ว
 โดย น.ส.วิไล อ. ตรวจสอบว่ามีการสั่งซื้อแล้ว
 ผิดหวังค่ะ อ่านแต่ละคอมเมนต์ที่กว้างจะดี
 นี้สิ่งเข้ามาใช้แล้วค่ะ ผิดหวังมาก กาแฟไม่แห้งเลย ไม่เข้มข้นเลย
 สำหรับคนที่ซื้อมาใช้ในร้านเล็กๆ แนะนำให้ซื้อหม้อต้มดีกว่าค่ะ #หรือถ้าไม่เชื่อ ก็ลองซื้อมาใช้ได้ค่ะ
 ไม่รู้แต่คนคอมเมนต์ว่าดีกาแฟเข้มข้นที่ได้ซื้อมาใช้จริงหรือว่า แยมมากค่ะ รุ้เอาตังค์ไปซื้อหม้อต้มดีกว่า
 (จากใจแม่ค้าขายกาแฟ)

👍 13 คนคิดว่าข้อมูลนี้มีประโยชน์

 5 ดาว 7 เดือนที่แล้ว
 โดย sathin ตรวจสอบว่ามีการสั่งซื้อแล้ว
 คุ่มค่ามากครับ เครื่องก่อดีในระดับที่เราจ่ายดีกว่าด้วยซ้ำ แลบริการหลังการขายดีมาก สำหรับคนที่อยากซื้อมาใช้ที่บ้านแนะนำเลยครับ แรงอัดดี กาแฟออกมาก็
 ครึ่มมา หอมมาก ตัวป้าฟองนมอาจจะไม่ละเอียดมากแต่ก็ใช้ได้ครับผมใช้มาปีกว่าดีมาก

👍 7 คนคิดว่าข้อมูลนี้มีประโยชน์

← → ↻ www.lazada.co.th/duchess-cm5000bcoffeePods-181165.html?ff=1

ข้อมูลทั่วไป รายละเอียด สินค้าที่คล้ายกัน รีวิว

 4 ดาว 4 เดือนที่แล้ว
 โดย MonthipSiri Mouy ตรวจสอบว่ามีการสั่งซื้อแล้ว
 ใต้รับสินค้าค่อนข้างช้า คุณภาพok สมกับราคา น้ำร้อนเร็วดี แต่ความคงทนต้องดูกันต่อไป

👍 2 คนคิดว่าข้อมูลนี้มีประโยชน์

 3 ดาว 1 เดือนที่แล้ว
 โดย ผู้เยี่ยมชมนานาชาติ
 ซื้อเครื่องมาช่วงตุลาคม2016 แผ่นพลาสติกตรงที่กรองน้ำชา ขาด, บานออก ส่งไปซ่อมที่ไหน ยังไม่ 1 ปีรับประกัน

👍 4 คนคิดว่าข้อมูลนี้มีประโยชน์

 5 ดาว 6 เดือนที่แล้ว
 โดย suganya ตรวจสอบว่ามีการสั่งซื้อแล้ว
 เครื่องใช้งานได้ดี น้ำร้อนเร็วชงขายร้านเล็กๆได้ไม่มีปัญหา แต่เครื่องจะหนักต้องดูกันไปละ

👍 1 คนคิดว่าข้อมูลนี้มีประโยชน์

 3 ดาว 10 เดือนที่แล้ว
 โดย เกตุมนต์ บุญประเวศ ตรวจสอบว่ามีการสั่งซื้อแล้ว
 พอใช้ได้คะ ชงกินแบบบ้านๆ หรือจะชงขายแบบจำนวนไม่มากต่อวันได้ แต่ไม่รู้ว่าจะใช้ขาย จะใช้ได้นานแค่ไหนคะ กำลังใช้ขายอยู่คะ 5-10 แก้ว ต่อวัน
 กลั่นกาแฟออกมาที่ครึ่มมาได้คะพอสมควร ฟองนมดีแต่ให้หม้อร้อนยังไม่เคยดีทำฟองนมร้อน

👍 1 คนคิดว่าข้อมูลนี้มีประโยชน์

 5 ดาว ใช้งานง่าย ส่งของเร็วมากๆ ชอบคะ

www.lazada.co.th/duchess-cm500bcoffeepods-181165.html?ff=1

ข้อมูลทั่วไป รายละเอียด สินค้าที่คล้ายกัน รีวิว

👍 1 คนคิดว่าข้อมูลนี้มีประโยชน์

★★★★★ ใช้งานง่าย ส่งของเร็วมากๆ ชอบค่ะ 1 ปีที่แล้ว
โดย ช็องเงง ไซ้เอง ✔️ ตรวจสอบว่ามีคำสั่งซื้อแล้ว
ใช้มาตั้งแต่ปีใหม่59 ถึงตอนนี้(15/5/59) ใช้ดีมาก ๆ สำหรับชงกินเองที่บ้าน หรือออฟฟิศเล็กๆน้อยๆคุ่มละ ตกแก้วละ32บาทเอง (รวมค่าเครื่อง+กาแฟเม็ด+คาน้ำ+ค่าไฟแล้ว)ไม่ต้องไปซื้อกาแฟข้างนอกเลย(35-40บ.) ใครชอบกาแฟสด แล้วเครื่องชงเองได้ง่ายๆ แนะนำเลยละ
ตัวเครื่องสวย ใช้งานง่าย ไม่มีปัญหาอะไรเลยคะ

👍 1 คนคิดว่าข้อมูลนี้มีประโยชน์

★★★★★ 5 ดาว 1 ปีที่แล้ว
โดย Thanin Paireepinart ✔️ ตรวจสอบว่ามีคำสั่งซื้อแล้ว
วิศคดี ใช้งานง่าย แต่ความทนทาน ยังไม่ทราบ

👍 1 คนคิดว่าข้อมูลนี้มีประโยชน์

★★★★ ราคามิแพง งานดี 2 ปีที่แล้ว
โดย ผู้เยี่ยมชมสมาชิกค้า
ตัวเครื่องงานประกอบดี แอสเลนส ยกเว้นก้านชง / ชงกาแฟอร่อยเหมือนซื้อทานเลย / ชื่อตอนมีอุปองโคในราคา 1890 บาท คุ่มค่านักๆครึบ

👍 2 คนคิดว่าข้อมูลนี้มีประโยชน์

★★★★★ ใช้นิดมากคะ 2 ปีที่แล้ว
โดย อณิธรศร ปิณสูง
ตอนนี้แฟนที่บ้านไม่ออกไปทานกาแฟนอกบ้านแล้วคะ บอกกาแฟที่บ้านอร่อยกว่าคะ

👍 1 คนคิดว่าข้อมูลนี้มีประโยชน์

จากการสืบค้นดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า บทวิจารณ์มีความหลากหลาย มีการวิจารณ์ตั้งแต่การส่งสินค้า การบรรจุสินค้า คุณภาพสินค้าอย่างละเอียดทั้งเรื่องความเข้มข้นของกาแฟ ความแห้งของกากกาแฟ ความรวดเร็วในการกลั่นกาแฟ ความคุ้มค่ากับราคา เป็นต้น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ทำให้ง่ายต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคว่าตรงตามความต้องการและงบประมาณของตนเองหรือไม่ ต่อมาผู้วิจัยได้ทำการสั่งซื้อเครื่องชงกาแฟสดยี่ห้อดังกล่าวมาทดสอบการใช้งานจริง พบว่า คุณภาพเป็นไปตามบทวิจารณ์ทั้งหมดจริง ผู้วิจัยจึงเห็นว่า มาตรการทางสังคมที่ใช้ได้ผลสำหรับการสร้างรูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าที่ได้ผลเที่ยงตรง แน่นนอนคือ ความร่วมมือกันระหว่างผู้บริโภคที่จะให้ข้อมูลสินค้า วิจารณ์สินค้าทั้งในด้านดีและด้านไม่ดีทุกด้านไว้ในระบบอินเทอร์เน็ตที่สามารถสืบค้นได้ไม่ยาก มาตรการทางสังคมนี้ นับเป็นมาตรการที่ดีและได้ผลจริง นอกจากนี้ ทางรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลที่มีหน้าที่กำกับดูแลกิจการธุรกิจการค้าให้เกิดความเป็นธรรมทางการค้า จะต้องทำหน้าที่ของตนอย่างเข้มแข็งด้วยการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่แล้วให้เต็มศักยภาพและสร้างสื่อให้ประชาชนเรียนรู้และเข้าใจเรื่องสิทธิของผู้บริโภค ช่องทางการร้องเรียนและดำเนินคดีต่อผู้ประกอบการธุรกิจที่ทุจริตฉ้อโกง อำนวยความสะดวกให้การร้องเรียนเป็นไปโดยง่าย มีการแจ้งการติดตามผลเป็นระยะแก่ผู้ร้องเรียน

มาตรการทางสังคมและกฎหมายเหล่านี้ จะช่วยให้ผู้ประกอบการธุรกิจการค้า และบริการ มีความระมัดระวังในการค้าขาย ไม่กล้าที่จะฉ้อโกงผู้บริโภคหรือขายสินค้าที่ไม่ตรงตามความ

เป็นจริง เพราะนอกจากการลงทุนจะไม่คุ้มค่า ประสบภาวะปัญหาขาดทุนด้วยไม่มีผู้ซื้อมาเป็นเหยื่อทางธุรกิจแล้ว ยังอาจถูกดำเนินคดีเป็นที่เสียหายต่อชื่อเสียงทางสังคมและเดือดร้อนต่อตนเองและครอบครัวอีกด้วย มาตรการทางสังคมและมาตรการทางกฎหมาย จึงอาจนับว่า เป็นเครื่องมือควบคุมจิตสำนึกของมนุษย์ปุถุชนให้ดำเนินไปตามครรลองที่ถูกต้อง ไม่ออกนอกกรอบแห่งสัมมาทิฏฐิและสัมมาอาชีวะได้อย่างเป็นรูปธรรม และมาตรการทางสังคมและมาตรการทางกฎหมายนี้เองจะเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางให้สัมมาอาชีวะที่เกิดขึ้นในระดับโลกียะได้พัฒนาสู่สัมมาทิฏฐิและสัมมาอาชีวะในระดับโลกุตระ มีความเป็นปกติต่อไปอย่างยั่งยืนเป็นฐานให้เกิดการบรรลุมรรคผลต่อไปได้ในอนาคต

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้สัมนาอาชีพเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัย สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๕.๑.๑ ผลการวิจัยเกี่ยวกับการฉ้อโกงทางการค้า

การกระทำความผิดด้วยวิธีการหลอกลวง เป็นลักษณะสำคัญพื้นฐานของความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๔๑ ซึ่งมีองค์ประกอบภายนอกที่สำคัญคือการหลอกลวงด้วยแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือด้วยปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งโดยการหลอกลวงดังว่านั้น ทำให้ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สาม และองค์ประกอบภายในคือเจตนาทุจริตหรือความไม่ซื่อสัตย์สุจริตนั่นเอง และความผิดฐานฉ้อโกงนี้ ถ้าได้กระทำต่อประชาชน ก็จะกลายเป็นความผิดที่มีโทษหนักหรือเป็นความผิดเหตุฉกรรจ์เรียกว่า “ฉ้อโกงประชาชน”

การหลอกลวงเพื่อขายสินค้าซึ่งได้กระทำกันต่อหน้าแล้ว ปัจจุบันความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีความรวดเร็วมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต ทำให้ช่องทางที่ใช้ในการฉ้อโกงประชาชนมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะรูปแบบการฉ้อโกงทางอินเทอร์เน็ต ที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่เหยื่อมากขึ้นและทำให้เหยื่อหลงเชื่อมากยิ่งขึ้น รูปแบบการฉ้อโกงทางการค้า มักพบในรูปแบบของการโฆษณาหลอกลวงขายสินค้า โดยลักษณะการหลอกลวงนี้ เป็นการหลอกลวงคุณภาพสินค้า แหล่งผลิต เป็นต้น

ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า ส่งผลกระทบต่ออย่างมากมายในวงกว้าง ถือเป็นอาชญากรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะทำให้บุคคลผู้ถูกหลอกลวงมีความเสียหายในด้านทรัพย์สิน หากความเสียหายนั้นมีจำนวนมาก ก็จะส่งผลกระทบต่อจิตใจก่อให้เกิดความเครียด เกิดการทำร้ายตนเองหรือทำร้ายบุคคลในครอบครัว นอกจากผลกระทบต่อตนเองและครอบครัว คนใกล้ชิดของผู้ถูกฉ้อโกงแล้ว ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้ายังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เป็นผลเสียต่อความเชื่อมั่นด้านเศรษฐกิจโดยตรงเพราะนำมาซึ่งการขาดความเชื่อมั่นด้านธุรกิจที่ต้องใช้เงินในการทำนิติกรรมสัญญา ธุรกิจการค้าต่าง ๆ ทั้งในระดับภายในประเทศและในระดับปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศซึ่งเป็นประเทศคู่ค้าของประเทศไทยซึ่งนับว่าเป็นความเสียหายร้ายแรงต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยทีเดียว

๕.๑.๒ ผลการวิจัยเกี่ยวกับสัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะ คือการเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง ต้องดำรงอยู่ในหลักธรรม คือ ศีลด้วย เมื่อเป็นผู้มีศีลก็นับว่าเป็นผู้ประกอบตนด้วยหลักสัมมาอาชีวะ เป็นผู้เว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่งการโกงด้วยของปลอม การโกงด้วยเครื่องตวงวัด สัมมาอาชีวะนั้นอยู่ในระดับของศีลเบื้องต้น คือ การละอาชีวะที่มีชอบ กล่าวคือ มิจฉาอาชีวะ จึงจักเป็นสัมมาอาชีวะและเป็นศีลระดับวินัย คือ เป็นเครื่องงดเว้นจากการกระทำความผิด ได้แก่ เว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่ง การโกงด้วยของปลอม การโกงด้วยเครื่องตวงวัด การรับสินบน การล่อลวง การตลบตะแลงการตัด(อวัยวะ) การฆ่าการจงจำ การตีชิงวิ่งราว การปล้น และการขู่กรรโชก ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติทั่วไปของบุคคลในสังคมที่ห้ามเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ทั้งยังสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายอาญาด้วย หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนามีอยู่ ๓ ประการหลัก คือ หลักการเลี้ยงชีพชอบทางกาย หลักการเลี้ยงชีพชอบทางวาจา หลักการเลี้ยงชีพชอบทางใจ คือ กายสุจริต ๓ วาจาสุจริต ๔ เป็นเบื้องต้นตลอดจนมีความเพียรในการชำระขัดเกลากิเลส ที่เนื่องด้วยการเลี้ยงชีวิตนั้นให้เบาบางลงเรื่อยๆ การที่บุคคลจะมีสัมมาอาชีวะนั้น ย่อมต้องเป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาทิฐิอันเป็นหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลผู้มีความเห็นชอบประกอบด้วยธรรมสามารถดำรงตนตามหลักสัมมาอาชีวะได้

๕.๑.๓ ผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการค้าฉ้อโกงทางการค้า

การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการค้าฉ้อโกงทางการค้าจะทำได้ด้วยการสร้างจิตสำนึกที่ดี คือจิตสำนึกแห่งความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นแก่มนุษย์ตั้งแต่ระดับครอบครัว เครื่องมือที่จะสร้างจิตสำนึกที่ดีที่สุดคือ การที่ผู้นำในครอบครัวทำเป็นตัวอย่างโดยการประกอบสัมมาอาชีวะ และบ่มเพาะให้เยาวชนในครอบครัวมีความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น หรือการใช้สื่อเป็นเครื่องมือบอกสอนลูกหลานในครอบครัวเพื่อเป็นตัวอย่างให้เห็นและให้ดำเนินชีวิตในแบบที่ดี มีสัมมาอาชีวะ

ปัญหาการค้าฉ้อโกงทางการค้าเป็นปัญหาทางจริยธรรมและทางกฎหมาย โดยทางจริยธรรมเกิดจากการที่ผู้ประกอบการค้าขาดจิตสำนึกด้านความซื่อสัตย์สุจริต อันสืบเนื่องมาจากผู้ประกอบการค้าเกิดความโลภต้องการผลกำไรมาก จึงหาช่องทางด้วยการคดโกงทั้งในด้านการโฆษณาที่เกินความจริง ผลิตสินค้าที่ไม่มีคุณภาพจำหน่ายในราคาแพง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค ทำให้เกิดการละเมิดต่อกฎหมาย ด้วยการหลอกลวงคุณภาพของสินค้าหรือใช้อุบายหลอกลวงให้ผู้บริโภคเกิดความสำคัญผิดเกี่ยวกับสินค้า ตัดสินใจซื้อสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน ขาดคุณภาพจนอาจทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภคซึ่งเป็นความผิดทางอาญาในฐานฉ้อโกงหรือขายของโดยหลอกลวงตามประมวลกฎหมายอาญานอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า มาตรการทางสังคม ได้แก่ การที่สังคมไม่นิ่งดูดายต่อการอุปโภคบริโภค ช่วยกันวิจารณ์สินค้าและบริการของผู้ประกอบการไว้ในระบบสื่อสารที่สืบค้นได้ง่าย เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าและบริการ ควบคุม

ผู้ประกอบการธุรกิจการค้าไม่ให้เกิดช่องว่างในการแสวงหาผลกำไรด้วยการทุจริตฉ้อโกง และหากพบว่าผู้ประกอบการรายใดมีความทุจริตฉ้อโกง ก็ควรดำเนินการทางกฎหมายให้เป็นตัวอย่างในสังคมต่อไป ในเรื่องนี้ หน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแลผู้ประกอบการควรบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้วอย่างเข้มงวดและจริงจัง ดังนั้น มาตรการทางสังคมและมาตรการทางกฎหมายคือเครื่องควบคุมและกำหนดทิศทางให้สัมมาทวิญญูและสัมมาอาชีวะของผู้ประกอบการค้าอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมที่สุด และสามารถนำไปสู่การยกระดับสัมมาทวิญญูและสัมมาอาชีวะในระดับโลกียะให้เกิดการพัฒนาจนเกิดความเป็นปกติ นำไปสู่สัมมาทวิญญูและสัมมาอาชีวะในระดับโลกุตระต่อไป

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้และข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า การสร้างจิตสำนึกซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเพื่อให้เกิดสัมมาอาชีวะจะเป็นการลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้อย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม โดยภาครัฐบาลสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อสนับสนุนมาตรการทางสังคมให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ผู้วิจัยเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลผู้ประกอบการธุรกิจการค้าจะสามารถสนับสนุนให้เกิดการวิจารณ์สินค้าได้อย่างกว้างขวางโดยการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ ออกกฎหมายบังคับให้ผู้ประกอบการที่ขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ตต้องเปิดให้มีการแสดงความคิดเห็นวิจารณ์สินค้าอย่างตรงไปตรงมาปราศจากการแทรกแซงของผู้ประกอบการ และเปิดช่องให้มีการร้องเรียน ร้องทุกข์ต่อผู้ประกอบการที่ไม่สุจริต และให้ผู้ร้องเรียนมีโอกาสติดตามผลรับทราบผลการดำเนินการของหน่วยงานรัฐอย่างแท้จริง รวมถึงสร้างสื่ออินเทอร์เน็ต กระจายเสียงด้วยภาพและเสียงทางวิทยุและโทรทัศน์ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนทราบและเข้าใจถึงวิธีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าเบื้องต้นก่อนการตัดสินใจและตรวจสอบความซื่อสัตย์ของผู้ประกอบการด้วยข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ควบคุมให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้าโดยไม่ต้องรอให้ผู้บริโภคต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล ทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้กล่าวมานี้ จะช่วยทำให้ผู้บริโภคมีอิสระในการเลือกซื้อสินค้าและบริการของตนได้อย่างมีศักยภาพยิ่งขึ้น และช่วยให้ผู้ประกอบการค้าระมัดระวังในการผลิตสินค้าและจำหน่ายสินค้าของตนมากยิ่งขึ้น การผสมกันระหว่างหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” และหลัก “Good Faith หลักความสุจริตในทางการค้า” จะทำให้เกิดสมดุลภาพส่งผลให้หลักสัมมาอาชีวะใช้ลดปัญหาฉ้อโกงทางการค้าได้อย่างแท้จริง

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ยังไม่ได้ทำการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องอีกหลายประเด็น ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ทำการศึกษาวิจัยโดยนำเอาหลักสัมมาอาชีวะมาบูรณาการ

ศึกษาวิจัยจากผู้ประกอบการที่ประกอบสัมมาอาชีพจะจนประสบความสำเร็จในธุรกิจ ภายใต้โจทย์วิจัยว่า ทำอย่างไรจึงประสบความสำเร็จทางการค้า มีผลประกอบการที่ดีภายใต้หลักสัมมาอาชีพ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการสร้างสัมมาอาชีพในจิตสำนึกของผู้ประกอบการจากตัวอย่างผู้ประกอบการจริงในหลาย ๆ ธุรกิจต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย-บาลี :

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ

๑.๒.๑ หนังสือ

กรมการศาสนา. คู่มือการศึกษานักธรรมศึกษาชั้นตรี. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

กิตติศักดิ์ ปรกติ. หลักสุจริตและเหตุเหนือความคาดหมายในการชำระหนี้. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๔.

คณิต ฒ นคร. กฎหมายอาญาภาคความผิด. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๕.

จิตติ ดิงศภัทย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญาภาค ๒ ตอน ๒ และภาค ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๔๕.

_____ . รวมหมายเหตุท้ายคำพิพากษาศาลฎีกา กฎหมายอาญาของศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

ทวี กสิยพงศ์. คำบรรยายชั้นเนติบัณฑิตวิชากฎหมายอาญาปี ๒๕๒๗. กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, ๒๕๑๗.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, หลักกฎหมายอาญา ภาคความผิด. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๘.

_____ . กฎหมายอาญาหลักและปัญหา. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๔๗.

บุญเพราะ แสงเทียน. กฎหมายอาญา ๑ (ภาคบทบัญญัติทั่วไป) แนวประยุกต์. กรุงเทพมหานคร : วิทย์พัฒน, ๒๕๔๕.

ประเสริฐ เมฆมณี. หลักทฤษฎีอาญา. กรุงเทพมหานคร : บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๒๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เม็ดทราย, ๒๕๔๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). ธรรมนุญชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๙๐, กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สายจำกัด, ๒๕๕๒.

- _____ . พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๕๘. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด, ๒๕๕๘.
- _____ . พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑/๒. กรุงเทพมหานคร :
เอส.อาร์.พรีนติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑.
- พระพรหมคุณาภรณ์. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑/๒.
กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง. กฎหมายตราสามดวง. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการ
พิมพ์, ๒๕๒๙.
- วิจิตร ลulitanนท์. คำสอนชั้นปริญญาตรีคณะนิติศาสตร์ปีที่ ๔ กฎหมายอาญา ภาค ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๔.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๐๑.
- สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช(เจริญสุวฑฒโน). ธรรมาภิธานพจนานุกรมคำสอน
พระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร :
สมยศ เชื้อไทย, ความรู้กฎหมายทั่วไป, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ ๑๘.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๕๕.
- สำลี รักสุทธี. ศิลสูดยอดวินัยของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พัฒนาศึกษา,
๒๕๔๓.
- สำนักเลขานุการสมเด็จพระสังฆราช. ๒๕๕๓. สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส.
สารานุกรมพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙.
- แสวงบุญ เฉลิมวิภาส. หลักกฎหมายอาญา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน,
๒๕๕๖.
- หยุด แสงอุทัย. กฎหมายอาญาภาค ๒-๓. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.
- _____ . คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๘.

๑.๒.๒) วารสาร

- ชยธร วิชาโคตร. “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกง”. บทความวารสารนิติศาสตร์.
มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ ๒๕๕๓.

ภาคผนวก ก. บทความ

บทความงานวิจัย

เรื่อง การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการค้าฉ้อโกงทางการค้า

An Application of Right Livelihood for Decreasing Problem of Trade Fraud

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.

Phramaha Surasak Prajantasen

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. ศึกษาปัญหาฉ้อโกงทางการค้าในสังคมไทยปัจจุบัน ๒. ศึกษาหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา ๓. ศึกษาการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการค้าฉ้อโกงทางการค้า เป็นการศึกษาวิจัยแบบประยุกต์ (Applied Research) โดยศึกษาจากเอกสาร, สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา อภิปรายกลุ่มร่วมกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญมาประมวลวิเคราะห์เพื่อตอบโจทย์หัวข้อวิจัย ด้วยวิธีเชิงพรรณนา

ผลการศึกษวิจัยพบว่า ปัญหาการค้าฉ้อโกงทางการค้า เป็นปัญหาสำคัญในสังคมและส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง โดยถือว่า การหลอกลวงฉ้อโกงเป็นอาชญากรรมสำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อระดับจุลภาคและระดับมหภาค แต่ปัญหาดังกล่าว สามารถบริหารจัดการได้ด้วยการนำหลักสัมมาอาชีวะมาประยุกต์ใช้โดยรูปแบบการสร้างจิตสำนึกและควบคุมจิตสำนึกด้วยมาตรการทางสังคมและกฎหมาย การสร้างจิตสำนึกอย่างเป็นรูปธรรมต้องเริ่มจากภายในครอบครัวโดยการที่ผู้นำครอบครัวประพฤติปฏิบัติสัมมาอาชีวะให้เป็นตัวอย่าง และบ่มเพาะจิตสำนึกด้านความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นให้เกิดแก่เด็กและเยาวชนในครอบครัว ประกอบรวมกับมาตรการทางสังคมและมาตรการทางกฎหมายได้แก่ การที่สังคมไม่นิ่งดูตายเป็นอภัยต่อการอุปโลกบริโภคช่วยกันวิจารณ์สินค้าและบริการของผู้ประกอบการไว้ในระบบสื่อสารที่สืบค้นได้ง่าย เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าและบริการ ควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจการค้าไม่ให้เกิดช่องว่างในการแสวงหาผลกำไรด้วยการทุจริตฉ้อโกง และหากพบว่า ผู้ประกอบการรายใดมีความทุจริตฉ้อโกง ก็ควรดำเนินการทางกฎหมายให้เป็นตัวอย่าง โดยหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลให้เกิดความเป็นธรรมทางธุรกิจการค้าดำเนินการประชาสัมพันธ์ทางสื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงสิทธิของผู้บริโภค ช่องทางการร้องเรียนและดำเนินคดีต่อผู้ประกอบการที่มีลักษณะฉ้อโกงทางการค้า และจะต้องบังคับใช้ตัวบทกฎหมายอย่างจริงจัง รวดเร็วโดยไม่เลือกปฏิบัติ

คำสำคัญ : การฉ้อโกงทางการค้า, สัมมาอาชีวะ, ปัญหาฉ้อโกงทางการค้า

Abstract

This research has objectives which are 1. To study about the fraudulent problem of trading in the current Thai society 2. To study about the principle of the Right Livelihood in Buddhism and 3. To study about the application of the Right Livelihood for decreasing the problem of trading. This research is an Applied Research which the researcher studied from the documents, interviewed several savants who had expertise in Law and Buddhism, arranged a group discussion together between experts in Law and Buddhism in order to collect the knowledge, opinions and experiences from the savants and experts for an evaluation analysis as to answer the research problems with the descriptive methodology.

The research study resulted that the problem about the trading fraud was a major problem in the society which had an effect in a broad area. It was considered that the fraudulent deception was a major crime which had an effect on both micro and macro levels. However, such problem could be managed by applying the principle of the Right Livelihood with a model of conscious building and conscious control with the measures of society and law. In order to build the objective conscious mind, it had to start within the family. The family leaders had to behave themselves by following the Right Livelihood as a role model and incubate the conscious in being honesty and being responsible for own self and another in the children and youths in the family; together with the social measure and the law measure, which the society did not ignore the consumption, helped criticizing the products and services of the entrepreneurs in an easy-to-search communication system as being part of the decision making in choosing the product and service, controlled the entrepreneurs not to have a gap in searching for interests by fraud. And if it was found out that any traders has performed fraudulent action, they should be proceeded with the legal actions, as being an example, by the governmental public division for the justice in the trading and also made the media press release to the people in order for them to understand the right of consumer, the channel in complaining and the lawsuit against the entrepreneurs who had suspicious in the trading fraud. There should be serious and sudden law enforcement without any discrimination.

Keywords : trading fraud, Right Livelihood, fraudulent problem in trading

บทนำ

ปัญหาการประกอบธุรกิจเ็นทางเอาเปรียบผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน มีให้เห็นกันทุกวันในหน้าหนังสือพิมพ์ สาเหตุล้วนเกิดจากการไม่ประกอบอาชีพโดยสัมมาอาชีวะ ไม่เป็นไปตามหลักการประกอบธุรกิจโดยชอบด้วยหลักกฎหมายสากล อันได้แก่ หลัก Good Faith (หลักความสุจริตในทางการค้า) วิธีการในการดำเนินธุรกิจแบบฉ้อโกงทางการค้า มีหลายรูปแบบ ทั้งการขายสินค้าโดยหลอกลวงให้เชื่อในแหล่งกำเนิด ชนิด คุณภาพ และปริมาณของสินค้า ทั้งวิธีการอำพรางซ่อนเร้นความจริงของสินค้า ทั้งการโฆษณาเกินความจริงหรือการขายสินค้าที่อาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ การสร้างนโยบายใด ๆ โดยอาศัยช่องว่างทางกฎหมายเพื่อเอาเปรียบผู้บริโภค เมื่อพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่า การประกอบธุรกิจการค้าของผู้ขายไม่ได้เป็นไปตามหลักสัมมาอาชีวะ ส่งผลให้ประชาชนผู้บริโภคได้รับความเดือดร้อน ปัญหาเหล่านี้ สามารถนำหลักสัมมาอาชีวะมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความสมดุลในทางธุรกิจการค้า มีความสุขทั้งฝ่ายผู้ขายและผู้ซื้อ ผู้ขายได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเป็นกำไรที่พอเหมาะสม ผู้ซื้อได้รับสินค้าที่ปลอดภัย มีคุณภาพ โดยสัมมาอาชีวะนี้หมายถึงการเลี้ยงชีพชอบ ไม่ประกอบด้วยการเบียดเบียนผู้อื่น ไม่ว่าด้วยกาย ด้วยวาจา เป็นองค์อริยมรรคประการหนึ่งในอริยมรรคมีองค์แปด คือ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ อริยมรรคมีองค์แปดนี้ เป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ข้อปฏิบัติเพื่อการนำไปสู่การพ้นทุกข์ ในทางโลกุตระธรรม สัมมาอาชีวะนี้เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์ โดยการเลี้ยงชีพที่ไม่ก่อเวร ในทางโลกียะธรรม สัมมาอาชีวะนี้เป็นข้อฝึกตนของผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ตนปลอดภัยจากความรับผิดชอบ ซึ่งถ้าผู้ประกอบธุรกิจมีการเลี้ยงชีพชอบ ไม่เบียดเบียนคนใดโดยวิธีการกระทำ ไม่ว่าจะด้วยการผลิตสินค้าปลอม หรือขายสินค้าที่เสื่อมคุณภาพหรือไม่มีคุณภาพ ขายสินค้าให้ตรงตามคำพรรณนา ไม่โกหกหลอกลวงบิดบังอำพรางราคา การโฆษณาขายสินค้าเป็นไปตามความจริง ส่งมอบสินค้าตามที่ตนได้พรรณนาไว้ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่อาศัยช่องว่างของกฎหมายทำสัญญาเอาเปรียบผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม มีความรู้สึกละอายในชั่ว กลัวในบาป มีความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้ซื้อสินค้า หากผู้ประกอบธุรกิจสามารถยกระดับจิตใจสู่การปฏิบัติสัมมาอาชีวะจนเกิดสำนึกในกุศลธรรมเสมอ ปฏิรูปธุรกิจแบบเก่า ที่มีการฉ้อโกงทางการค้า สู่การประกอบธุรกิจแบบใหม่ที่มีสัมมาอาชีวะเป็นพื้นฐาน จะนำมาซึ่งความสุขของประชาชน และทำตนให้ปลอดภัยจากกฎหมายบ้านเมืองอีกด้วย

นอกจากนี้แล้ว สัมมาอาชีวะเป็นหลักการเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบไม่เบียดเบียนกัน ไม่ข้องเกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมาย ไม่ผิดหลักประเพณีวัฒนธรรมและหลักศีลธรรมของสังคม ผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่า บางอาชีพเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมายและผิดศีลธรรม เช่น การประกอบธุรกิจที่มีลักษณะฉ้อโกงดังกล่าวมาแล้ว รวมถึงอาชีพค้าขายสิ่งของผิดกฎหมาย บางอาชีพผิดกฎหมายแต่ไม่ผิดศีลธรรมก็มี เช่น อาชีพโสเภณี การเลี้ยงชีพด้วยการขอทาน บางอาชีพไม่ผิดกฎหมายแต่ผิดศีลธรรม

เช่น อาชีพฆ่าสัตว์ขายเป็นอาหาร เลี้ยงสัตว์ให้เขาเอาไปฆ่า ขายสุรา เมรัย และมัชชะบางประเภท ในอาชีพเหล่านี้ อาชีพที่ไม่ผิดกฎหมายและไม่ผิดศีลธรรมย่อมดีที่สุด ดังอาชีพต่างๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ก็เป็นอาชีพที่ไม่ผิดกฎหมายและไม่ผิดศีลธรรม เช่นอาชีพโสเภณี ในพุทธกาลจัดเป็นสัมมาอาชีพะ จึงมีโสเภณีหลายท่านได้รับการยอมรับจากสังคมและสามารถบรรลุธรรมเป็นอริยบุคคลได้ด้วย อาทิ นางสิริมา ซึ่งประพฤติปฏิบัติอริยมรรคมีองค์แปดให้เจริญถึงวิปัสสนาญาณ จนมรรคสัมมคัมภีรบรรลุมรรคญาณ ผลญาณ ในโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล ดังนั้น การประกอบธุรกิจยุคใหม่ จึงควรเป็นการประกอบธุรกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานศีลธรรมในข้อสัมมาอาชีพะ ดังพระพุทธพจน์ซึ่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพุทธตรัสว่า “อริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ละการเลี้ยงชีพที่ผิดเสีย สำเร็จการเลี้ยงชีพด้วยการเลี้ยงชีพที่ชอบ ละมิจฉาอาชีพะแล้ว สำเร็จความเป็นอยู่ด้วยสัมมาอาชีพะ เว้นขาดจากการโกงด้วยตราซัง ของปลอม เครื่องตวงวัด และการรับสินบน การหลอกลวงตลบทะแฉง เว้นขาดจากการตัด การฆ่า การจองจำ การตีชิง การปล้น และกรรโชก”^๑

การดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับหลักสัมมาอาชีพะ ต้องประกอบด้วยความเพียรพยายามทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ มีสติ สัมปชัญญะ ให้งานดำเนินไปสู่ความสำเร็จ การประกอบสัมมาอาชีพะจะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีนั้นจะขาดความเพียรไม่ได้ คือ เริ่มด้วยการสร้างความพอใจในกิจกรรมงานหรืออาชีพที่ตนทำอยู่ด้วยความพยายามอดสาหะ ไม่ทอดทิ้ง ความสำเร็จจะตามมาในที่สุด นอกจากความเพียรแล้ว การมีสติสัมปชัญญะ ไม่เพลิน ไม่เลินเล่อ มีความระมัดระวังตื่นตัวต่อหน้าที่การงาน มีความพร้อมอยู่เสมอ

นอกจากนี้การดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีพะ ยังมุ่งถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในลักษณะของการทำลายแก่ผู้อื่นรวมถึงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สัมมาอาชีพะ^๒ จึงเป็นองค์หนึ่งในอริยมรรค ถ้าคนในสังคมจำนวนมากที่สุด มีอาชีพที่ถูกต้อง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สังคมจะมีความสุข สังคมที่ละเลยต่อความถูกต้องในการเลี้ยงชีพ ชีวิตสำคัญผิดเห็นแต่ประโยชน์ส่วนตนโดยไม่คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม ย่อมไม่เกิดผลดีต่อประชาชนและสังคมนั้นและรวมถึงสังคมอื่นด้วย

จากแนวคิดเกี่ยวกับสัมมาอาชีพะดังกล่าว พอสรุปได้ว่า หลักสัมมาอาชีพะนั้น เป็นหลักการที่มุ่งถึงความสุจริต โปร่งใส ซื่อสัตย์ ความเพียรพยายาม ในการประกอบอาชีพ มุ่งความรู้จักประมาณตนในการดำรงชีพ ไม่ประพฤติดนด้วยการหลอกลวงผู้อื่น เพื่อให้เกิดความพอดี ความสมดุล ในการดำเนินชีวิต และสามารถใช้ชีวิตเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ส่วนรวมได้เป็นอย่างดี ทำให้สังคมไม่มีความเดือดร้อน ประกอบอาชีพอยู่ในกรอบของกฎหมายของสังคมและกรอบของศีลธรรม

^๑ ติ.มหา. (ไทย) ๒/๒๙๙/๒๗๕

^๒ ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ดี, ๒๕๔๔), หน้า ๖๒.

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า หลักธรรมในข้อสัมมาอาชีวะ สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้ โดยการสร้างสำนึกสัมมาอาชีวะให้แก่ผู้ประกอบการธุรกิจ ไม่ว่าจะด้วยมาตรการทางกฎหมาย มาตรการทางสังคม หรือยกระดับสู่การปฏิบัติจนเกิดสำนึกหยั่งลงมั่นด้วยความรู้สึกละอายในชั่ว กลัวในบาป ของผู้ประกอบการค้าทั้งหลาย จะนำมาซึ่งความสุขของประชาชน งานวิจัยของผู้วิจัยจึงเป็นงานใหม่ และมีความน่าสนใจทั้งในทางสังคม ทางกฎหมายและทางพุทธศาสนา และเป็นงานที่ยังไม่มีผู้ใดเคยวิจัยมาก่อน ผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยนี้ จะสามารถลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า และสร้างรูปแบบการประกอบธุรกิจยุคใหม่ให้เกิดขึ้นแก่สังคมไทยได้ต่อไป

เครื่องมือและวิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้เพื่อการบริหารจัดการงานด้านการบริการวิชาการของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยศึกษาถึงปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าและหลักสัมมาอาชีวะ เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า โดยการศึกษามาจากเอกสารและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยคือปัญหาด้านการฉ้อโกงทางการค้า โดยเน้นศึกษาในคัมภีร์พระไตรปิฎก ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๕ ประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกงความผิดเกี่ยวกับการค้าต่าง ๆ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑ พระราชบัญญัติว่าด้วยสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยใช้วิธีจัดเก็บข้อมูลจากเอกสารและตำราทางกฎหมาย หอสมุดแห่งชาติ และห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประกอบกับการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อคิดหาแนวทางการในการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า ส่งผลกระทบต่ออย่างมากมายในวงกว้าง ถือเป็นอาชญากรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะทำให้บุคคลผู้ถูกลอกลงมีความเสียหายในด้านทรัพย์สิน หากความเสียหายนั้นมีจำนวนมาก ก็จะส่งผลกระทบต่อจิตใจก่อให้เกิดความเครียด เกิดการทำร้ายตนเองหรือทำร้ายบุคคลในครอบครัว นอกจากผลกระทบต่อตนเองและครอบครัว คนใกล้ชิดของผู้ถูกฉ้อโกงแล้ว ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้ายังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เป็นผลเสียต่อความเชื่อมั่นด้านเศรษฐกิจโดยตรงเพราะนำมาซึ่งการขาดความเชื่อมั่นด้านธุรกิจที่ต้องใช้เงินในการทำนิติกรรมสัญญา

ธุรกิจการค้าต่าง ๆ ทั้งในระดับภายในประเทศและในระดับปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศซึ่งเป็นประเทศคู่ค้าของประเทศไทยซึ่งนับว่าเป็นความเสียหายร้ายแรงต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

สัมมาอาชีวะ คือการเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง ต้องดำรงอยู่ในหลักธรรม คือ ศีลด้วย เมื่อเป็นผู้มีศีลก็นับว่าเป็นผู้ประกอบตนด้วยหลักสัมมาอาชีวะ เป็นผู้เว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่งการโกงด้วยของปลอม การโกงด้วยเครื่องตวงวัด สัมมาอาชีวะนั้นอยู่ในระดับของศีลเบื้องต้น คือ การละอาชัพที่มีชอบ กล่าวคือ มิฉฉาอาชีวะ จึงจักเป็นสัมมาอาชีวะและเป็นศีลระดับวินัย คือ เป็นเครื่องงดเว้นจากการกระทำความผิด ได้แก่ เว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่ง การโกงด้วยของปลอม การโกงด้วยเครื่องตวงวัด การรับสินบน การล่อลวง การตลบตะแลงการตัด (อวิยะ) การฆ่าการจงจำ การตีชิงวิ่งราว การปล้น และการชู้กรรโชก ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติทั่วไปของบุคคลในสังคมที่ห้ามเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ทั้งยังสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายอาญาด้วย หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนามีอยู่ ๓ ประการหลัก คือ หลักการเลี้ยงชีพชอบทางกาย หลักการเลี้ยงชีพชอบทางวาจา หลักการเลี้ยงชีพชอบทางใจ คือ กายสุจริต ๓ วจีสุจริต ๔ เป็นเบื้องต้น ตลอดจนมีความเพียรในการชำระขจัดเกลากิเลส ที่เนื่องด้วยการเลี้ยงชีวิตนั้นให้เบาบางลงเรื่อย ๆ การที่บุคคลจะมีสัมมาอาชีวะนั้น ย่อมต้องเป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาทิฐิอันเป็นหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลผู้มีความเห็นชอบประกอบด้วยธรรมสามารถดำรงตนตามหลักสัมมาอาชีวะได้

การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าจะทำได้ด้วยการสร้างจิตสำนึกที่ดี คือจิตสำนึกแห่งความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นแก่มนุษย์ตั้งแต่ระดับครอบครัว เครื่องมือที่จะสร้างจิตสำนึกที่ดีที่สุดคือ การที่ผู้นำในครอบครัวทำเป็นตัวอย่างโดยการประกอบสัมมาอาชีวะ และบ่มเพาะให้เยาวชนในครอบครัวมีความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น หรือการใช้สื่อเป็นเครื่องมือบอกสอนลูกหลานในครอบครัวเพื่อเป็นตัวอย่างให้เห็นและให้ดำเนินชีวิตในแบบที่ดี มีสัมมาอาชีวะ

ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าเป็นปัญหาทางจริยธรรมและทางกฎหมาย โดยทางจริยธรรมเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจการค้าขาดจิตสำนึกด้านความซื่อสัตย์สุจริต อันสืบเนื่องมาจากผู้ประกอบธุรกิจการค้าเกิดความโลภต้องการผลกำไรมาก จึงหาช่องทางด้วยการคดโกงทั้งในด้านการโฆษณาที่เกินความจริง ผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีคุณภาพจำหน่ายในราคาแพง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค ทำให้เกิดการละเมิดต่อกฎหมาย ด้วยการหลอกลวงคุณภาพของสินค้า หรือใช้อุบายหลอกลวงให้ผู้บริโภคเกิดความสำคัญผิดเกี่ยวกับสินค้า ตัดสินใจซื้อสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน ขาดคุณภาพจนอาจทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภคซึ่งเป็นความผิดทางอาญาในฐานฉ้อโกงหรือขายของโดยหลอกลวงตามประมวลกฎหมายอาญานอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า มาตรการทางสังคมได้แก่ การที่สังคมไม่นิ่งดูดาต่อการอุปโภคบริโภค ช่วยกันวิจารณ์สินค้าและบริการของผู้ประกอบการไว้ในระบบสื่อสารที่สืบค้นได้ง่าย เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าและบริการ ควบคุมผู้ประกอบการธุรกิจการค้าไม่ให้เกิดช่องว่างในการแสวงหาผลกำไรด้วยการทุจริตฉ้อโกง และหากพบว่า

ผู้ประกอบการรายใดมีความทุจริตฉ้อโกง ก็ควรดำเนินการทางกฎหมายให้เป็นตัวอย่างในสังคมต่อไป ในเรื่องนี้ หน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแลผู้ประกอบการควรบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้วอย่างเข้มงวด และจริงจัง ดังนั้น มาตรการทางสังคมและมาตรการทางกฎหมายคือ เครื่องควบคุมและกำหนดทิศทางให้สัมมาภิวัตน์และสัมมาอาชีพะของผู้ประกอบธุรกิจการค้าอย่างเป็นรูปธรรมที่สุด และสามารถนำไปสู่การยกระดับสัมมาภิวัตน์และสัมมาอาชีพะในระดับโลกียะให้เกิดการพัฒนาจนเกิดความเป็นปกติ นำไปสู่สัมมาภิวัตน์และสัมมาอาชีพะในระดับโลกุตระต่อไป

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า การสร้างจิตสำนึกซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคมเพื่อให้เกิดสัมมาอาชีพะจะเป็นการลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้อย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม โดยภาครัฐบาลสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อสนับสนุน มาตรการทางสังคมให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ผู้วิจัยเห็นว่า หน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลผู้ประกอบการ ธุรกิจการค้าจะสามารถสนับสนุนให้เกิดการวิจารณ์สินค้าได้อย่างกว้างขวาง โดยการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ ออกกฎหมายบังคับให้ผู้ประกอบการที่ขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ตต้องเปิดให้มีการแสดงความคิดเห็นวิจารณ์สินค้าอย่างตรงไปตรงมาปราศจากการแทรกแซงของผู้ประกอบการ และเปิดช่องให้มีการร้องเรียน ร้องทุกข์ต่อผู้ประกอบการที่ไม่สุจริต และให้ผู้ร้องเรียนมีโอกาสติดตามผล รับทราบผลการดำเนินการของหน่วยงานรัฐอย่างแท้จริง รวมถึงสร้างสื่ออินเทอร์เน็ต กระจายเสียง ด้วยภาพและเสียงทางวิทยุและโทรทัศน์ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนทราบและเข้าใจถึง วิธีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าเบื้องต้นก่อนการตัดสินใจและตรวจสอบความซื่อสัตย์ของผู้ประกอบการด้วยข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ควบคุมให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้าโดยไม่ต้องรอให้ผู้บริโภคต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล ทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้กล่าวมานี้ จะช่วยทำให้ผู้บริโภคมีมาตรฐานการเลือกซื้อสินค้าและบริการของตนได้อย่างมีศักยภาพยิ่งขึ้น และช่วยให้ผู้ประกอบการธุรกิจการค้าระมัดระวังในการผลิตสินค้าและจำหน่ายสินค้าของตนมากยิ่งขึ้น การผสมผสานกันระหว่างหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” และหลัก “Good Faith หลักความสุจริตในทางการค้า” จะทำให้เกิดสมดุลภาพส่งผลให้หลักสัมมาอาชีพะใช้ลดปัญหาฉ้อโกงทางการค้าได้อย่างแท้จริง

งานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ยังไม่ได้ทำการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องอีกหลาย ประเด็น ผู้วิจัยจึงขอเสนอให้ทำการศึกษาวิจัยโดยนำเอาหลักสัมมาอาชีพะมาบูรณาการศึกษาวิจัยจากผู้ประกอบการที่ประกอบสัมมาอาชีพะจนประสบความสำเร็จในธุรกิจ ภายใต้โจทย์วิจัยว่า ทำอย่างไร จึงประสบความสำเร็จทางการค้า มีผลประกอบการที่ดีภายใต้หลักสัมมาอาชีพะ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการสร้างสัมมาอาชีพะในจิตสำนึกของผู้ประกอบการจากตัวอย่างผู้ประกอบการจริง ในหลาย ๆ ธุรกิจต่อไป

ภาคผนวก ข. กิจกรรมที่เกี่ยวกับการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาพระไตรปิฎกกับวิทยาการสมัยใหม่ สัมมนาพระไตรปิฎก และวิชาอื่นๆ ที่สามารถนำพระไตรปิฎกหรือหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้หรือป้องกันปัญหาสังคมได้

๒) อาจารย์ นักวิชาการ นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถนำข้อมูลความรู้ไปใช้ในการตอบปัญหาสังคม ตอบปัญหาของผู้สงสัย ตอบปัญหาให้ชาวบ้านหรือนักเรียนเข้าใจได้ รวมถึงสามารถนำไปพัฒนาหลักสูตรประสบการณ์ชีวิต เสริมสร้างความตระหนักรู้ในการดำเนินชีวิตให้กับบุคคลในสังคมได้

๒. กิจกรรมด้านการพัฒนาสังคม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและการคุ้มครองผู้บริโภคสามารถนำองค์ความรู้และผลการวิจัยไปใช้ในการบริหารจัดการคดีผู้บริโภค หรือเผยแพร่ให้ความรู้กับผู้บริโภคให้สามารถตรวจสอบความสุจริตของผู้ค้าได้

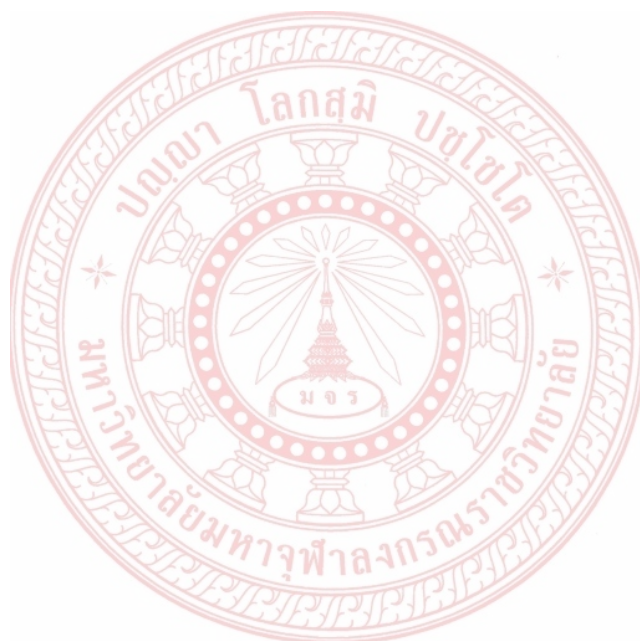

ภาคผนวก ค.
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ**

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรล่วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑.ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ/ทุติยภูมิจากเอกสาร	ทำให้ทราบถึงข้อมูล แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายการฉ้อโกง ปัญหาด้านการฉ้อโกง การค้าตามกฎหมายและคดีตัวอย่างในคำพิพากษาศาลฎีกา และทราบถึงหลักสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธ ศาสนา	ข้อที่ ๑ - ๒	ทำให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทราบและเข้าใจถึงความสำคัญของกฎหมายการฉ้อโกงที่มีต่อปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า
๒.การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งทางด้านกฎหมายและด้านพระพุทธศาสนา	ทราบถึงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายเกี่ยวกับปัญหาการฉ้อโกงทั้งในด้านความสำคัญของกฎหมาย มูลเหตุปัญหาการฉ้อโกงในสังคมไทย และทราบแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า	ข้อที่ ๑-๒-๓	ทำให้สามารถวิเคราะห์ถึงความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า สามารถวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า
๓. การประชุมสนทนากลุ่มระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและด้านพระพุทธศาสนา	การสนทนากลุ่มแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและด้านพระพุทธศาสนา ทำให้ได้แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า	ข้อที่ ๑-๒-๓	ทำให้สามารถกำหนดแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า โดยหลักสัมมาอาชีวะนั้น ควรจะได้รับการปลูกฝังแก่เยาวชนโดยทางสื่อ และภาครัฐสามารถสนับสนุนให้เกิด

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุวัตถุประสงค์	โดยทำให้
			ระบบการปลูกฝังสร้างจิตสำนึกได้ ในขณะที่เดียวกัน ผู้บริโภคก็ต้องเอื้อเพื่อต่อกันด้วยการให้ข้อมูลของผู้ค้าแก่กันและกันผ่านสื่อออนไลน์

ภาคผนวก ง. แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา

คำถามสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการสร้างเครื่องมือวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายและพระพุทธศาสนา โดยแบ่งการสัมภาษณ์เป็นสองส่วน ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายจำนวน ๕ ท่าน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาจำนวน ๕ ท่าน ในขอบเขตคำถามดังนี้

ขอบเขตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย

ข้อ ๑. ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าในสังคมไทยยุคปัจจุบันมีมากน้อยเพียงใดจากประสบการณ์ของท่าน

ข้อ ๒. ทางกฎหมายให้ความสำคัญต่อปัญหาการฉ้อโกงทางการค้ามากน้อยเพียงใด

ข้อ ๓. ปัญหาฉ้อโกงทางการค้าส่งผลกระทบต่อสังคมในทางใดบ้าง

ข้อ ๔. ปัญหาฉ้อโกงทางการค้ามีความสัมพันธ์กับอาชญาวิทยาในทางอาญามากน้อยเพียงใด

ข้อ ๕. มาตรการทางกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันเพื่อลดปัญหาฉ้อโกงทางการค้ามีหรือไม่ อย่างไร

ข้อ ๖. ความผิดฐานฉ้อโกงที่ปรากฏตามประมวลกฎหมายอาญา มีผลการบังคับใช้เพียงพอหรือไม่ในเรื่องการฉ้อโกงทางการค้า

ขอบเขตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา

ข้อ ๑. สัมมาอาชีวะคืออะไร มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร

ข้อ ๒. สัมมาอาชีวะมีความสัมพันธ์กับสัมมาทิฐิอย่างไร

ข้อ ๓. เป็นไปได้หรือไม่ว่า หากเราถือปฏิบัติหลักสัมมาอาชีวะอย่างเคร่งครัดแล้ว เราจะไม่ประสบความร่ำรวยโภคทรัพย์

ข้อ ๔. เราสามารถประยุกต์หลักสัมมาอาชีวะมาประกอบการค้าขายหรือการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ในยุคปัจจุบัน

ข้อ ๕. ในการประกอบอาชีพค้าขาย เราควรถือหลักการสัมมาอาชีวะอย่างเคร่งครัดหรือไม่

บัญชีลงชื่อผู้ทรงคุณวุฒิการสัมมนาฯรับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
 “เรื่องการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีพะ เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า
 (An Application of Right livelihood for Decreasing Problem of Trade Fraud)”

วันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ.๒๕๖๐

ณ ห้องประชุมคณะพุทธศาสตร์ อาคารเรียนรวม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่	ชื่อ ฉายา/นามสกุล	ส่วนงาน/ตำแหน่ง	ลายมือชื่อ	หมายเหตุ
๑	พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.	ผู้วิจัย		
๒	ผศ.ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี	ผู้ทรงคุณวุฒิ		
๓	ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ	ผู้ทรงคุณวุฒิ		
๔	ผศ.ดร.โกนิจ ตรีทอง	ผู้ทรงคุณวุฒิ		
๕	ผศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร	ผู้ทรงคุณวุฒิ		
๖	ผศ.ดร.ธานี วรรณภักดิ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ		
๗	นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน	ผู้ทรงคุณวุฒิ		
๘	อาจารย์ณัฐนันท์ สุตประเสริฐ	ผู้ทรงคุณวุฒิ		
๙	พระมหาศตนนท คมกัธเมโธ	เจ้าหน้าที่		
๑๐	นายวิเชียร บัวสำลี	เจ้าหน้าที่		
๑๑	นางสาวปวีณา สิงห์คำคา	เจ้าหน้าที่		

รับรองตามนี้

(พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.)

ผู้วิจัย

๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะมนุษยศาสตร์ โทรที่พท์ ๐-๒๒๒๖-๖๐๒๖ ภายใน ๘๐๙๖
 ที่ ศธ ๖๑๐๒/๒๑๒ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๐
 เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิการสัมมนารับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Seminar)

เจริญพร ผศ.ดร. ณัฏฐ์ ศรีดี

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานสรุปผลการวิจัย จำนวน ๑ เล่ม

ด้วยอาตมา ทำงานวิจัย “เรื่องการใช้สิทธิชีวิตเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางด้านการค้า (An Application of Right Livelihood for Decreasing Problem of Trade Fraud) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็น ข้อวิพากษ์และข้อเสนอแนะที่เอื้อประโยชน์แก่งานวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ จึงได้จัดสัมมนาฯรับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Seminar) ขึ้น ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะมนุษยศาสตร์ มจร. วังน้อย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

เพื่อการนี้ ด้วยพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในงานวิจัยดังกล่าว จึงเจริญพร/เรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสัมมนาเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์แก่งานวิจัย ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะมนุษยศาสตร์

จึงเจริญพร/เรียนเชิญ มาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุมัติหมายขอคุณมา ณ โอกาสนี้

 (พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสนโน,ดร.)
 รองคณบดีคณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ผู้วิจัย

คณะมนุษยศาสตร์ ๐๘๑-๘๒๙๖๙๔๒

ยินดีในนามร่วมมือ
 1๖:1๙ 17/3/60
 ณัฏฐ์ ศรีดี
 ๒๕ มี.ค. ๒๕๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะศึกษาศาสตร์ โทรศัทพ์ ๐-๒๒๒๖-๖๐๒๖ ภายใน ๘๐๙๖
 ที่ ศธ ๖๑๐๒/๑๑๒ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๐
 เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิการสัมมนารับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Seminar)

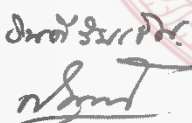
เจริญพร ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานสรุปผลการวิจัย จำนวน ๑ เล่ม

ด้วยอาตมา ทำงานวิจัย “เรื่องการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีพ เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางด้านการค้า (An Application of Right Livelihood for Decreasing Problem of Trade Fraud) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็น ข้อวิพากษ์และข้อเสนอแนะที่เอื้อประโยชน์แก่งานวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ จึงได้จัดสัมมนารับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Seminar) ขึ้น ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะศึกษาศาสตร์ มจร. วังน้อย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

เพื่อการนี้ ด้วยพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในงานวิจัยดังกล่าว จึงเจริญพร/เรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสัมมนาเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์แก่งานวิจัย ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะศึกษาศาสตร์

จึงเจริญพร/เรียนเชิญ มาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

 (ผศ.ดร.สุเทพ พรหมเลิศ)

หัวหน้าภาควิชาพระพุทธศาสนา
 ๒๘/๓/๖๐

 (พระมหาสุรศักดิ์ บัจจนตเสโน,ดร.)

รองคณบดีคณะศึกษาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ผู้วิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะเกษตรศาสตร์ โทรศัทพ์ ๐-๒๒๒๖-๖๐๒๖ ภายใน ๘๐๙๖
 ที่ ศธ ๖๑๐๒/๑๑๒ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๐
 เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิการสัมมนาว่าป้ังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Seminar)

เจริญพร ผศ.ดร.โกนิจรุ์ ศรีทอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานสรุปผลการวิจัย จำนวน ๑ เล่ม

ด้วยอาตมา ทำงานวิจัย “เรื่องการประยุกต์ใช้ส้มมาอาชีวะ เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางด้านการค้า (An Application of Right Livelihood for Decreasing Problem of Trade Fraud) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็น ข้อวิพากษ์และข้อเสนอแนะที่เอื้อประโยชน์แก่งานวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ จึงได้จัดสัมมนารับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Seminar) ขึ้น ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะเกษตรศาสตร์ มจร. วังน้อย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

เพื่อการนี้ ด้วยพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในงานวิจัยดังกล่าว จึงเจริญพร/เรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสัมมนาเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์แก่งานวิจัย ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะเกษตรศาสตร์

จึงเจริญพร/เรียนเชิญ มาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนุตเสโน,ดร.)

รองคณบดีคณะเกษตรศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ผู้วิจัย

คณะเกษตรศาสตร์ ๐๘๑-๘๒๙๖๙๔๒

อภัยคุณพร ๑๑๖
 ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน คณะศึกษาศาสตร์ โทรศัพท ๐-๒๒๒๖-๖๐๒๖ ภายใน ๘๐๙๖
 ที่ ศธ ๖๑๐๒/๑๒๒ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๐
 เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิการสัมมนารับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Seminar)

เจริญพร ผศ.ดร. ประพันธ์ ศุภขร

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานสรุปผลการวิจัย จำนวน ๑ เล่ม

ด้วยอาตมา ทำงานวิจัย “เรื่องการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีพ เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางด้านการค้า (An Application of Right Livelihood for Decreasing Problem of Trade Fraud) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็น ข้อวิพากษ์และข้อเสนอแนะที่เอื้อประโยชน์แก่งานวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ จึงได้จัดสัมมนารับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Seminar) ขึ้น ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะศึกษาศาสตร์ มจร. วังน้อย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

เพื่อการนี้ ด้วยพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในงานวิจัยดังกล่าว จึงเจริญพร/เรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสัมมนาเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์แก่งานวิจัย ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะศึกษาศาสตร์

จึงเจริญพร/เรียนเชิญ (โปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

บันทึกข้อความ
 ๑๒/๒๒

(พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน,ดร.)

รองคณบดีคณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัย

คณะศึกษาศาสตร์ ๐๘๑-๘๒๙๖๙๔๒

ที่ ศธ ๖๑๐๒/๑๕

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๒๔ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิการสัมมนาฯรับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร ผศ.ดร.ธานี วรภัทร

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานสรุปผลการวิจัย จำนวน ๑ เล่ม

ด้วยอาตมาทำงานวิจัย "เรื่องการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะ เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางด้านการค้า (An Application of Right Livelihood for Decreasing Problem of Trade Fraud) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็น ข้อวิพากษ์และข้อเสนอแนะที่เอื้อประโยชน์แก่งานวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ จึงได้จัดสัมมนาฯรับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Seminar) ขึ้น ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะพุทธศาสตร์ มจร. วังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เพื่อการนี้ ด้วยพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในงานวิจัยดังกล่าว จึงเจริญพร/เรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสัมมนาเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์แก่งานวิจัย ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะพุทธศาสตร์

จึงเจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออโนทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน,ดร.)

รองคณบดีคณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัย

๒๘ มี.ค. ๖๐

ที่ ศธ ๖๑๐๒/๑๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๘๘ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๓๔
 www.mcru.ac.th

๒๕ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิการสัมมนารับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร นายอดิศักดิ์ สุทธิโยธิน

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานสรุปผลการวิจัย จำนวน ๑ เล่ม

ด้วยอาตมาทำงานวิจัย “เรื่องการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะ เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางด้านการค้า (An Application of Right Livelihood for Decreasing Problem of Trade Fraud) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็น ข้อวิพากษ์และข้อเสนอแนะที่เอื้อประโยชน์แก่งานวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ จึงได้จัดสัมมนารับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Seminar) ขึ้น ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะพุทธศาสตร์ มจร. วังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เพื่อการนี้ ด้วยพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในงานวิจัยดังกล่าว จึงเจริญพรท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสัมมนาเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์แก่งานวิจัย ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะพุทธศาสตร์

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

 (พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, คร.)

รองคณบดีคณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัย

อ. วิเศษ วัฒนศิริ
 วิชาสังคมศึกษา

ที่ ศธ ๖๑๐๒/๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๔ มีนาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิการสัมมนารับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

เจริญพร อาจารย์ณัฐนันท์ สุดประเสริฐ

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานสรุปผลการวิจัย จำนวน ๑ เล่ม

ด้วยอาตมาทำงานวิจัย “เรื่องการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะ เพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางด้านการค้า (An Application of Right Livelihood for Decreasing Problem of Trade Fraud) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อเก็บข้อมูลความคิดเห็น ข้อวิพากษ์และข้อเสนอแนะที่เอื้อประโยชน์แก่งานวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญ จึงได้จัดสัมมนารับฟังความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (Seminar) ขึ้น ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะพุทธศาสตร์ มจร. วังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เพื่อการนี้ ด้วยพิจารณาเห็นว่า ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับประเด็นในงานวิจัยดังกล่าว จึงเจริญพรท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิร่วมสัมมนาเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์แก่งานวิจัย ในวันอังคารที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๖๐ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องประชุมคณะพุทธศาสตร์

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขออโนทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน,ดร.)

รองคณบดีคณะพุทธศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัย

อินต๊ะพิภตมา รุ่งมณี
/ค: /ทิวร่วมพิภตมา
อินต๊ะพิภตมา
๒๘ มี.ค. ๒๕๖๐

ภาคผนวก ฉ. สรุปรูปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

<p>สัญญาเลขที่ MCU RS 610759013</p> <p>ชื่อโครงการ การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า</p> <p>หัวหน้าโครงการ พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร.</p> <p>ภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย</p> <p>โทรศัพท์ 081-829-6942 Email : Saksurasen@yahoo.com</p>
<p>ความเป็นมาและความสำคัญ</p> <p>การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า” เกิดขึ้นจากความสนใจที่จะศึกษาถึงปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าที่มีอย่างกว้างขวางในสังคมไทย และนำเสนอรูปแบบการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าในสังคมไทยอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานความเชื่อว่า อริยมรรคมีองค์แปดในข้อสัมมาอาชีวะสามารถช่วยลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้ หากผู้ค้ามีความตระหนักถึงความเสียหาย เห็นโทษภัยของการกระทำความผิดต่อกฎหมายฐานฉ้อโกง โดยมีวัตถุประสงค์ ๑. ศึกษาปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าในสังคมไทยปัจจุบัน ๒. ศึกษาหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา ๓. ศึกษาการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. เพื่อศึกษาปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าในสังคมไทยปัจจุบัน ๒. เพื่อศึกษาหลักสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา ๓. ศึกษาการประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า
<p>ผลการวิจัย</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. การกระทำความผิดด้วยวิธีการหลอกลวง เป็นลักษณะสำคัญพื้นฐานของความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๔๑ ซึ่งมีองค์ประกอบภายนอกที่สำคัญคือการหลอกลวงด้วยแสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือด้วยปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งโดยการหลอกลวงดังว่านั้น ทำให้ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สาม และองค์ประกอบภายในคือเจตนาทุจริต หรือความไม่ซื่อสัตย์สุจริตนั่นเอง และความผิดฐานฉ้อโกงนี้ ถ้าได้กระทำต่อประชาชน ก็จะกลายเป็นความผิดที่มีโทษหนักหรือเป็นความผิดเหตุฉกรรจ์ เรียกว่า “ฉ้อโกงประชาชน” ๒. การหลอกลวงเพื่อขายสินค้าซึ่งได้กระทำกันต่อหน้าแล้ว ปัจจุบันความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีความรวดเร็วมากขึ้นเมื่อเทียบกับอดีต ทำให้ช่องทางที่ใช้ในการฉ้อโกงประชาชนมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะรูปแบบการฉ้อโกงทางอินเทอร์เน็ต ที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่เหยื่อมากขึ้นและทำให้เหยื่อหลงเชื่อมากยิ่งขึ้น รูปแบบการฉ้อโกงทางการค้า มักพบในรูปแบบของการโฆษณาหลอกลวงขายสินค้า โดยลักษณะการหลอกลวงนี้ เป็นการหลอกลวงคุณภาพสินค้า แห่ลงผลิต เป็นต้น ๓. ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้า ส่งผลกระทบต่ออย่างมากมายในวงกว้าง ถือเป็นอาชญากรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะทำให้บุคคลผู้ถูกหลอกลวงมีความเสียหายในด้านทรัพย์สิน หากความเสียหายนั้นมีจำนวนมาก ก็จะส่งผลกระทบต่อจิตใจก่อให้เกิดความเครียด เกิดการทำร้ายตนเองหรือทำร้ายบุคคลในครอบครัว นอกจากนี้ผลกระทบต่อตนเองและครอบครัว คนใกล้ชิดของผู้ถูกฉ้อโกงแล้ว ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้ายังส่งผลกระทบต่อ

ต่อเศรษฐกิจ เป็นผลเสียต่อความเชื่อมั่นด้านเศรษฐกิจโดยตรงเพราะนำมาซึ่งการขาดความเชื่อมั่นด้านธุรกิจที่ต้องใช้เงินในการทำนิติกรรมสัญญา ธุรกิจการค้าต่างๆ ทั้งในระดับภายในประเทศและในระดับปฏิสัมพันธ์กับต่างประเทศซึ่งเป็นประเทศคู่ค้าของประเทศไทยซึ่งนับว่าเป็นความเสียหายร้ายแรงต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศไทยทีเดียว

๔. สัมมาอาชีวะ คือการเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง ต้องดำรงอยู่ในหลักธรรม คือ ศีลด้วย เมื่อเป็นผู้มีศีลก็นับว่าเป็นผู้ประกอบตนด้วยหลักสัมมาอาชีวะ เป็นผู้เว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่งการโกงด้วยของปลอม การโกงด้วยเครื่องตวงวัด สัมมาอาชีวะนั้นอยู่ในระดับของศีลเบื้องต้น คือ การละอาชีวะที่มีชอบ กล่าวคือ มิจฉาอาชีวะ จึงจักเป็นสัมมาอาชีวะและเป็นศีลระดับวินัย คือ เป็นเครื่องงดเว้นจากการกระทำความผิด ได้แก่ เว้นขาดจากการโกงด้วยตาชั่ง การโกงด้วยของปลอม การโกงด้วยเครื่องตวงวัด การรับสินบน การล่อลวง การตลบตะแลง การตัด(อวัยวะ) การฆ่าการจงจำ การตีชิงวิ่งราว การปล้น และการชู้กรรโชก ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติทั่วไปของบุคคลในสังคมที่ห้ามเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ทั้งยังสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายอาญาด้วย หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนามีอยู่ ๓ ประการหลัก คือ หลักการเลี้ยงชีพชอบทางกาย หลักการเลี้ยงชีพชอบทางวาจา หลักการเลี้ยงชีพชอบทางใจ คือ กายสุจริต ๓ วาจาสุจริต ๔ เป็นเบื้องต้นตลอดจนมีความเพียรในการชำระชดเชยกิเลส ที่เนื่องด้วยการเลี้ยงชีวิตนั้นให้เบาบางลงเรื่อยๆ การที่บุคคลจะมีสัมมาอาชีวะนั้น ย่อมต้องเป็นผู้ประกอบด้วยสัมมาทิฐิอันเป็นหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคลผู้มีความเห็นชอบประกอบด้วยธรรมสามารถดำรงตนตามหลักสัมมาอาชีวะได้

๕. การประยุกต์ใช้สัมมาอาชีวะเพื่อลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าจะทำได้ด้วยการสร้างจิตสำนึกที่ดีคือจิตสำนึกแห่งความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นแก่มนุษย์ตั้งแต่ระดับครอบครัว เครื่องมือที่จะสร้างจิตสำนึกที่ดีที่สุดคือ การที่ผู้นำในครอบครัวทำเป็นตัวอย่างโดยการประกอบสัมมาอาชีวะ และบ่มเพาะให้เยาวชนในครอบครัวมีความซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น หรือการใช้สื่อเป็นเครื่องมือบอกสอนลูกหลานในครอบครัวเพื่อเป็นตัวอย่างให้เห็นและให้ดำเนินชีวิตในแบบที่ดี มีสัมมาอาชีวะ

๖. ปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าเป็นปัญหาทางจริยธรรมและทางกฎหมาย โดยทางจริยธรรมเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจการค้าขาดจิตสำนึกด้านความซื่อสัตย์สุจริต อันสืบเนื่องมาจากผู้ประกอบธุรกิจการค้าเกิดความโลภต้องการผลกำไรมาก จึงหาช่องทางด้วยการคดโกงทั้งในด้านการโฆษณาที่เกินความจริง ผลิตสินค้าที่ไม่มีคุณภาพจำหน่ายในราคาแพง โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค ทำให้เกิดการละเมิดต่อกฎหมายด้วยการหลอกลวงคุณภาพของสินค้า หรือใช้อุบายหลอกลวงให้ผู้บริโภคเกิดความสำคัญผิดเกี่ยวกับสินค้า ตัดสินใจซื้อสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน ขาดคุณภาพจนอาจทำให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภคซึ่งเป็นความผิดทางอาญาในฐานฉ้อโกงหรือขายของโดยหลอกลวงตามประมวลกฎหมายอาญานอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า มาตรการทางสังคมได้แก่ การที่สังคมไม่นิ่งดูยต่อการอุปโลกบริโภค ช่วยกันวิจารณ์สินค้าและบริการของผู้ประกอบการไว้ในระบบสื่อสารที่สืบค้นได้ง่าย เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกบริโภคสินค้าและบริการ ควบคุมผู้ประกอบธุรกิจการค้าไม่ให้เกิดช่องว่างในการแสวงหาผลกำไรด้วยการทุจริตฉ้อโกง และหากพบว่า ผู้ประกอบการรายใดมีความทุจริตฉ้อโกง ก็ควรดำเนินการทางกฎหมายให้เป็นตัวอย่างในสังคมต่อไป ในเรื่องนี้ หน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแลผู้ประกอบการควรบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่แล้วอย่างเข้มงวดและจริงจัง ดังนั้น มาตรการทางสังคมและมาตรการทางกฎหมายคือเครื่องควบคุมและกำหนดทิศทางให้สัมมาทิฐิและสัมมาอาชีวะของผู้ประกอบธุรกิจการค้าอย่างเป็นรูปธรรมที่สุด และสามารถนำไปสู่การยกระดับสัมมาทิฐิและสัมมาอาชีวะในระดับโลกให้เกิดการพัฒนาจนเกิดความเป็นปกตินำไปสู่สัมมาทิฐิและสัมมาอาชีวะในระดับโลกต่อไป

๗. การสร้างจิตสำนึกซื้อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเพื่อให้เกิดสัมมาอาชีวะจะเป็นการลดปัญหาการฉ้อโกงทางการค้าได้อย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม โดยภาครัฐบาลสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในการใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อสนับสนุนมาตรการทางสังคมให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ผู้วิจัยเห็นว่าหน่วยงานภาครัฐที่กำกับดูแลผู้ประกอบการธุรกิจการค้าจะสามารถสนับสนุนให้เกิดการวิจารณ์สินค้าได้อย่างกว้างขวางโดยการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ ออกกฎหมายบังคับให้ผู้ประกอบการที่ขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ตต้องเปิดให้มีการแสดงความคิดเห็นวิจารณ์สินค้าอย่างตรงไปตรงมาปราศจากการแทรกแซงของผู้ประกอบการ และเปิดช่องให้มีการร้องเรียน ร้องทุกข์ต่อผู้ประกอบการที่ไม่สุจริต และให้ผู้ร้องเรียนมีโอกาสติดตามผล รับทราบผลการดำเนินการของหน่วยงานรัฐอย่างแท้จริง รวมถึงสร้างสื่ออินเทอร์เน็ต กระจายเสียงด้วยภาพและเสียงทางวิทยุและโทรทัศน์ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนทราบและเข้าใจถึงวิธีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าเบื้องต้นก่อนการตัดสินใจและตรวจสอบความซื่อสัตย์ของผู้ประกอบการด้วยข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ควบคุมให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบต่อความชำรุดบกพร่องของสินค้าโดยไม่ต้องรอให้ผู้บริโภคต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล ทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้กล่าวมานี้ จะช่วยทำให้ผู้บริโภคตระหนักถึงการเลือกซื้อสินค้าและบริการของตนได้อย่างมีศักยภาพยิ่งขึ้น และช่วยให้ผู้ประกอบการค้าระมัดระวังในการผลิตสินค้าและจำหน่ายสินค้าของตนมากยิ่งขึ้น การประสานกันระหว่างหลัก “ผู้ซื้อต้องระวัง” และหลัก “Good Faith หลักความสุจริตในทางการค้า” จะทำให้เกิดสมดุลภาพส่งผลให้หลักสัมมาอาชีวะใช้ลดปัญหาฉ้อโกงทางการค้าได้อย่างแท้จริง

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัย ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาพระไตรปิฎกกับวิทยาการสมัยใหม่ สัมมนาพระไตรปิฎก และวิชาอื่นๆ ที่สามารถนำพระไตรปิฎกหรือหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้หรือป้องกันปัญหาสังคมได้

๒) อาจารย์ นักวิชาการ นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สามารถนำข้อมูลความรู้ไปใช้ในการตอบปัญหาสังคม ตอบปัญหาของผู้สงสัย ตอบปัญหาให้ชาวบ้านหรือนักเรียนเข้าใจได้ รวมถึงสามารถนำไปพัฒนาหลักสูตรประสบการณ์ชีวิต เสริมสร้างความตระหนักรู้ในการดำเนินชีวิตให้กับบุคคลในสังคมได้

๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและการคุ้มครองผู้บริโภคสามารถนำองค์ความรู้และผลการวิจัยไปใช้ในการบริหารจัดการคดีผู้บริโภค หรือเผยแพร่ให้ความรู้กับผู้บริโภคให้สามารถตรวจสอบความสุจริตของผู้ค้าได้

การประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต http://www.mcu.ac.th/site/major/major_index.php
ส่วนการประชาสัมพันธ์ทางสิ่งพิมพ์อยู่ในระหว่างดำเนินการ

ประวัตินักวิจัย

- ชื่อผู้วิจัย : พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน ดร. (สุรศักดิ์ ประจันตะเสน)
- สถานที่อยู่ปัจจุบัน : วัดราชสิทธิธารามราชวรวิหาร แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร
- ประวัติการศึกษา :
- เปรียญธรรม ๗ ประโยค จากกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
 พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบาลี-สันสกฤต (เกียรตินิยมอันดับ ๑)
 จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา
 จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
 จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 Master of Philosophy in Buddhist Studies
 จาก University of Delhi – India
 Doctor of Philosophy in Buddhist Studies
 จาก University of Jammu – India
 วุฒิบัตร หลักสูตรการปฏิบัติวิปัสสนาเพื่อพัฒนาบุคลากร
 มหาวิทยาลัย รุ่นที่ ๕
 วุฒิบัตร หลักสูตรการพัฒนาการสื่อสารและการนำเสนอแบบ
 มืออาชีพ สำหรับผู้บริหารระดับสูง
 วุฒิบัตร หลักสูตรการพัฒนาความคิดเชิงระบบสำหรับผู้บริหารใน
 องค์กรสมัยใหม่
- ประสบการณ์ทำงาน :
- พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๐ เป็นผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดราชสิทธิธาราม
- พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๘ เป็นเจ้าหน้าที่กองตำราวิชาการ ฝ่ายคัมภีร์พุทธศาสนา กองวิชาการ
- พ.ศ. ๒๕๔๗-๒๕๔๘ เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการโครงการตรวจชำระพระไตรปิฎก
 ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๐ เป็นกรรมการและเลขานุการยกร่างหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร
 บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ภาคภาษาอังกฤษ
- พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นรองประธานกลุ่มพระนักศึกษไทย มหาวิทยาลัยเดลี
 (University of Delhi)

พ.ศ. ๒๕๕๕	เป็นกรรมการแปลตำราหลักสูตรธรรมศึกษาเป็นภาษาอังกฤษ
พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๘	เป็นรักษาการหัวหน้าภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์
พ.ศ. ๒๕๕๖	เป็นกรรมการแปลกกฎ ระเบียบ ประกาศ ข้อบังคับและแบบฟอร์ม ของมหาวิทยาลัยเป็นภาษาอังกฤษ
พ.ศ. ๒๕๕๖	เป็นกรรมการและเลขานุการ โครงการหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา
พ.ศ. ๒๕๕๐- ปัจจุบัน	เป็นกรรมการตรวจธรรมสนามหลวง

หน้าที่การงานปัจจุบัน :

เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดราชสิทธิาราม
 เป็นครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักเรียนวัดราชสิทธิาราม
 เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งในระดับปริญญาโทและ
 ปริญญาเอก ภาควิชาภาษาไทยและภาควิชาภาษาอังกฤษ
 เป็นอาจารย์พิเศษภาควิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 เป็นอาจารย์พิเศษภาควิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์
 มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC)
 เป็นอาจารย์พิเศษวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ดองกุกซอนบอบ
 ประเทศเกาหลีใต้
 เป็นรองคณบดีคณะพุทธศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย